

Ο ΜΗΔΕΝΙΣΜΟΣ ΕΝ ΡΩΣΙΑ.*

Ἀπὸ μακροῦ μὲν χρόνου, ἀλλ' ἰδίως κατὰ τὰ τελευταῖα ταῦτα ἔτη, ἡ εὐρωπαϊκὴ κοινωνία, ἣτις ἄλλως τε τοσαύτως κέκτηται ἀφορμὰς ἐσωτερικῶν περισπασμῶν καὶ ἀνησυχιῶν, ἐπανειλημμένως ἐπαρέχθη ὑπὸ παραδόξων φημῶν καὶ ἀπειλῶν, ἐπερχομένων κατ' αὐτῆς ἀπὸ τῆς Ρωσίας. Ὡσεὶ μηδὲν ἀπετέλει οὐσιῶδες στοιχεῖον καὶ μέλος τῆς εὐρωπαϊκῆς οἰκογενείας ἡ μεγάλη αὕτη τοῦ βορρᾶ αὐτοκρατορία, ὡσεὶ μηδεμίαν ὑφίστατο ἀμοιβαίτης ἰδεῶν καὶ συμφερόντων μεταξὺ τοῦ εὐρωπαϊκοῦ πολιτισμοῦ καὶ τῆς μοναρχίας τῶν Τσάρων, ἡ Ρωσία, οἶνει ξένη πρὸς τὸν πολιτισμὸν τοῦτον, πολεμῖα μᾶλλον, παρίσταται διηνεκὲς μέλημα καὶ φόβητρον τῆς εὐρωπαϊκῆς εἰρήνης καὶ ἀλληλεγγύης. Μάστιγν ὁ Βολταίρος εἶπεν ἄλλοτε, πρὸ ἐνὸς αἰῶνος, ἐν τῷ ἀληθεῖ ἢ προποιεῖται φιλορωσισμῷ αὐτοῦ: «*C'est de nord aujourd'hui que nous vient la lumière*» τοῦναντίον κατόπιν τοσαύτης πνευματικῆς ἐργασίας τοῦ εὐρωπαϊκοῦ κόσμου, κατόπιν τοσοῦτου φωτὸς διασκεδασθέντος ἀπανταχοῦ τῆς ὑψηλῆς ἀπὸ τῆς φλογερᾶς ἐστίας τοῦ νεωτέρου πνεύματος, πυκναὶ σικαί, βαρεῖα ὀμίχλη ἀπὸ τοῦ βορρᾶ καταπνέουσα ἐπαπειλεῖ καθ' ἑκάστην τὴν αἰθρίαν τῆς μεσημβρίας. Καὶ ἐντούτοις συγγραφεῖς καὶ δημοσιολόγοι, ἀνήκοντες ἰδίως εἰς τὴν λατινικὴν φυλὴν, οἶνει μηδὲν κατανοοῦντες μηδὲ βλέποντες ἐκ τοῦ κινδύνου τούτου, παρασυρόμενοι δὲ μᾶλλον ὑπὸ πολεμίου αἰσθηματος κατὰ τῶν Γερμανῶν, ἕνεκα τῆς οἰκτρᾶς πάλης μεταξὺ τῶν δύο πρωτευόντων λαῶν τῆς Εὐρωπαϊκῆς οἰκογενείας, ἧς συνέπεια ὑπῆρξεν ὁ θρίαμβος τῆς Γερμανίας καὶ ὁ ἀκρωτηριασμός τῆς Γαλλίας, φρονοῦντες ὅτι ὑποχέλουσι τὴν ῥωσικὴν ματαιοδοξίαν καὶ τὰ σλαβικὰ ἔνστικτα, δὲν ἔλειψαν κατὰ τὰ τελευταῖα ταῦτα ἔτη, ἐξαιρόντες τὸ μέλλον τοῦ σλαβισμού καὶ τὴν δι' αὐτοῦ ἀναγέννησιν καὶ ἀναζωπύρωσιν τῆς γεγενηκυίας Εὐρώπης, παρακμασάντων ἤδη ἐνίων ἐκ τῶν παρχόντων τὸν πολιτισμὸν αὐτῆς: ἀτυχεῖς ἀντιγραφεῖς ἐθνουσιαστῶν τινῶν τοῦ πανσλαβισμού, τοῦ Κατκῶφ, τοῦ Ἀκσακῶφ καὶ τῆς περὶ αὐτοὺς σχολῆς, Γάλλοι κατ' ἐξοχὴν δημοσιολόγοι, κατὰ τὴν τελευταίαν δεκαετηρίδα, ἐν ταῖς προφητικαῖς αὐτῶν ὀπτασίαις περὶ τοῦ μέλλοντος τοῦ εὐρωπαϊκοῦ πολιτισμοῦ, αὐτοσχεδίως ἀπεκάλυψαν εἰς τὴν ἀγωνιώσαν Εὐρώπην οἱ παράδοξοι οὗτοι Ἰεζεκιὴλ τῆς ἐρμῶσεως τὸν περιούσιον λαὸν τοῦ νεωτέρου πολιτισμοῦ, τὸν προωρισμένον νὰ ἐγγύσῃ νέον ζωῆς αἶμα καὶ σθένος εἰς τὸ σκελετωδὲς σαρκίον τῆς φθινοῦσης εὐρωπαϊκῆς κοινωνίας.¹ Πιθανῶς ὅτι τὸ μέλλον θέλει δικαιοῦσαι τὰς ζοφεράς ὀπτασίας

* Ἀνεγνώσθη ἐν τῷ Συλλόγῳ τῆ 23 Νοεμβρίου.

¹ Ἐπάρχουσαι ἐπ' αὐτῶν μάλιστα τῶν ὄρων τῆς ἡμετέρας γηραιᾶς Εὐρώπης πληθυσμοὶ
ΤΟΜΟΣ Γ', 12. — ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΣ 1879

των ἐν πίστει ἢ ἐξ ὑποκρισίας ἀπαισιοδόξων περὶ τοῦ μέλλοντος τοῦ δυτικοῦ πολιτισμοῦ, παραχωροῦντος ἡμέραν τινὰ τὰ σκῆπτρα τῆς ὑπεροχῆς εἰς τὴν στιβαρὰν χεῖρα καὶ δίκνοιν τῆς ρωσικῆς ὀρθοδοξίας ἢ τοῦ σλαβικοῦ μηδενισμοῦ, ἀλλὰ τοῦτο τὸ μέλλον δὲν εἶναι τὸ ἀντικείμενον τῆς μελέτης ταύτης, ἀρκουμένης μᾶλλον, ἵνα στρέψῃ τὴν προσοχὴν αὐτῆς ἐπὶ συγχρόνων θεμάτων καὶ προβλημάτων, ὁρρωδούσης δὲ νὰ ἀναπετάσῃ τὸν πυκνὸν πέπλον τῆς Ἰσίδος τοῦ μέλλοντος καὶ νὰ ἀποκαλύψῃ τὰ ἐν τοῖς κόλποις αὐτοῦ ἀποκείμενα μυστήρια τῆς ἱστορίας. Καὶ τοῦτο πράττω σήμερον, ἀποπειρώμενος νὰ διατυπώσω καὶ νὰ διαλευκάνω ὅσον τὸ δυνατόν μίαν ἀπόκρυφον πληγὴν καὶ μίαν ἠθικὴν νόσον τῆς ρωσικῆς κοινωνίας, ἣτις πρόκειται νὰ λύσῃ, κατὰ τὴν ἔκφρασιν τῶν θαυμαστῶν αὐτῆς, ἓνα περιπλέον κόμβον ἐκ τοῦ δεσμοῦ τοῦ μέλλοντος, ἐν ἰδίᾳ κοίτῃ μετοχετεύουσα τὸ ρεῦμα τῆς ἀνθρωπίνης ἱστορίας.

Εἶπον ἀνωτέρω, ὅτι βαρεῖα ὀμίχλη ἐπαπειλεῖ τὴν αἰθέραιαν τῆς εὐρωπαϊκῆς μεσημβρίας. Ἡ ἀπειλὴ αὕτη παρίσταται κατ' ἐξουχὴν διπλῆ, ἀξιοῦσα κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἤττον νὰ ταράξῃ τοῦ συγχρόνου πολιτισμοῦ τὴν ἀκατάπαυστον ἐργασίαν: *πανσλαβισμός, μηδενισμός*. Ἡ εὐρωπαϊκὴ κοινωνία δὲν ὀφείλει ν' ἀνησυχῆσῃ βεβαίως ἢ διὰ τὸ πρῶτον μόνον σύμπτωμα τοῦ πάσχοντος φυσικοῦ καὶ ἠθικοῦ ὀργανισμοῦ τῆς ρωσικῆς φυλῆς· καὶ πρὸς τοῦτο ἀρκεῖ ἀπλῆ μόνον προφύλαξις κατὰ τοῦ πανσλαβισμοῦ διὰ συνεννοήσεως καὶ ὁμοφωνίας τῶν μεγάλων δυνάμεων, ἢ δὲ Εὐρώπῃ σωφρονούσα δύναται ν' ἀποσοδῆσῃ πάντα κατ' αὐτῆς ἐπιπρεμῆμενον κίνδυνον. Αὕτη εἶναι ἡ μόνη συνταγὴ καὶ ἡ μόνη συμβουλὴ κατὰ παντὸς φόβου ἀπὸ τοῦ ρωσικοῦ λαοῦ, ὅστις πρὶν ἢ διατυπώσῃ ἀγερώχους ἀξιώσεις περὶ ἐκπολιτευτικῆς ἡγεμονίας ἐν τῇ ἱστορίᾳ, ὄφειλε νὰ θεραπεύσῃ καὶ νὰ ἐξαλείψῃ τὰ ἴδια ἀμπλακῆμα-

φυλῆς ἀληθῶς νεαρᾶς καὶ πλήρεις μέλλοντος. Εἶναι τὰ σλαβικὰ φύλα . . . Οἱ λαοὶ οὗτοι εἶναι ἀκόμη ὀλίγον γνωστοί, ὀλίγον δὲ κατενοήθησαν. Καὶ ἄλλοι μὲν εἶδον παρ' αὐτοῖς τραχύτητα καὶ βαρβαρότητα ἐκεῖ ἔνθα ὑπῆρχεν ἔλλειψις ἰδεῶν, αἰσθημάτων καὶ συνθέτων ἀρετῶν, ὅπ' ἄλλων δὲ ὠνομάσθη κακία ἢ ἔλλειψις ἀνατροφῆς καὶ κοινωνικῆς ἀναπτύξεως. Ὁ δὲ αὐτοκρατορικὸς καὶ θρησκευτικὸς φετιχισμός, δι' ὃν ἅπαντες τοσοῦτον σκληρῶς ἐμῆψαντο τοὺς λαοὺς τούτους, τυγχάνει τεκμηρίον ἀνάγκης πολλῆς πίστεως, ὡς τοιοῦτον δὲ ὁ πρῶτος ὅρος μελλούσης πρόοδου. Περθενικοὶ τὴν καταγωγὴν οὗτοι οἱ Σλάβοι, τοιοῦτοι οἷοι κατήρχοντο ἀπὸ τῶν ὀρέων τῆς Ἀσίας, εἶναι κελημένοι εἰς τὴν κληρονομίαν τοῦ ἡμετέρου πολιτισμοῦ. Ἰνα πεισθῇ τις δὲ περὶ τούτου, ἀρκεῖ νὰ μελετήσῃ τὸν χαρακτήρα καὶ τὴν ἱστορίαν αὐτῶν. Ἄλλ' ἡ ὥρα τῆς κληρονομίας δὲν ἐσήμεν ἐτι· καθ' ὅσον ὁ καθολικὸς πολιτισμὸς προβαίνει, κατὰ τοσοῦτον οἱ ὅροι τῆς ἀναπτύξεως αὐτοῦ ποικίλλονται. Ἡ κυριαρχία τῆς συγχρόνου Ρωσίας, ἐν τῷ χαρακτῆρι αὐτῆς ὡς εὐρωπαϊκῆς ἀποικίας, ὁμοιάζει ὑπὸ πολλὰς ἀπόψεις πρὸς τὴν ρωμαϊκὴν ἐπὶ τῶν κελτικῶν λαῶν κυριαρχίαν. Καθ' ἣν ἡμέραν οἱ Σλάβοι ἀναδιβάσασαι τὴν θρησκευτικὴν αὐτῶν πίστιν εἰς τὸ ὑπέροχον σημεῖον τῆς ὑπὸ τῆς ἀνθρωπότητος σωρευθείσης ἠθικῆς καὶ πνευματικῆς πείρας, συνοψίζοντες αὐτὰς ἐν τινι ἰσχυρᾷ φυσιογνωμίᾳ, ἣτις θέλει χρησιμεύσει ὡς σύνδεσμος εἰς τὰς ἀτομικὰς αὐτῶν τάσεις καὶ διαφωτίσει τὰ ἰδιωτικὰ αὐτῶν ἦθη ὡς καὶ τὰς ἠθικὰς παραδόσεις, μόνον κατὰ τὴν ἡμέραν ἐκεῖνην θέλουσιν εἰσελθεῖν εἰς τὴν ἡρωϊκὴν αὐτῶν ἐποχὴν, ἀναλαμβάνοντες τὴν πανάρχαιον τοῦ πολιτισμοῦ ἐργασίαν. (Brentano, La Civilisation et ses lois, Morale sociale 422—425.)

τα, εὐπρόσωπος παριστάμενος ἐταῖρος καὶ συνεργὸς ἐν τῇ ἐκπολιτευτικῇ ἐργασίᾳ τῆς συγχρόνου εὐρωπαϊκῆς κοινωνίας.

Ἄλλ' ὁ *Μηδενισμός*, ὡς ἀρχὴ καὶ ὡς νόσος τῆς ρωσικῆς κοινωνίας, εἶναι ἢ ἀπειλὴ, ὅπ' ἣς ἀληθῶς δύναται ν' ἀδιαφορῇ ἢ Εὐρώπῃ, αὐτὴν μόνην τὴν Ρωσίαν ἀφορῶσα, καὶ ἣτις μετὰ τοῦ πανσλαβισμοῦ, τῆς ἐξηγημένης ταύτης ὑπερευκαισθησίας καὶ φιλοδοξίας τοῦ ρωσικοῦ πνεύματος, διαδοθεῖσα εἰς ὅλα τὰ στρώματα τῆς κοινωνίας ὑπὸ τοῦ χιμαιρικοῦ ἐνθουσιασμοῦ τῶν σλάβων ἰδεολόγων, ἐκμεταλλευθεῖσα δὲ ἐπιτηδείως δι' ἰδίους σκοποὺς ὑπὸ κυβερνήσεως, εὐρισκούσης λόγον τῆς ὑπάρξεως αὐτῆς ἐν τῇ διηνεκεῖ τῶν πνευμάτων ἐξάψει, εἶναι ἢ σοβαρωτάτη γάγγραινα, ἢ διαβιβρώσκουσα καθ' ἐκάστην τὸν ἠθικὸν ὀργανισμόν τῆς ρωσικῆς κοινωνίας. Ἡ παρούσα μελέτη δὲν ἀξιοῖ ἐπακριβῶς νὰ διατυπώσῃ, οὔτε νὰ λύσῃ προσηκόντως τὸ πρόβλημα τοῦτο κατὰ τὴν ἀληθῆ αὐτοῦ φύσιν καὶ ὅπως πράγματι ὑφίσταται, τοσοῦτον ἐπασχολοῦν σήμερον οὐ μόνον τὴν κυβέρνησιν καὶ τὴν κοινωνίαν τῆς Ρωσίας, ἀλλὰ καὶ τὴν λοιπὴν εὐρωπαϊκὴν κοινωνίαν καὶ δημοσιότητα, ἐν ἣ τὸ ζήτημα τοῦ Μηδενισμοῦ, ὅπως καὶ τὸ τοῦ Πανσλαβισμοῦ, κατέστη ἐν τῶν μᾶλλον ἐνδιαφερόντων καὶ ἐξεγειρόντων τὴν κοινὴν περιέργειαν ζητημάτων, τὸ μὲν εἰς τὰς ὑπόπτους πληροφορίας, τὰς ἀπὸ κυβερνητικῆς ρωσικῆς πηγῆς ἐκπηγαζούσας, τὸ δὲ ἕνεκα τῆς μυθοπλαστικῆς φαντασίας τῶν ἀνταποκριτῶν εὐρωπαϊκῶν ἐφημερίδων, ἐπιζητούντων πολλάκις νὰ συγκρατῶσι ζωηρὸν τὸ ἐνδιαφέρον τῶν ἀναγνωστῶν αὐτῶν ἐν ταῖς συγκινήσεσι καὶ ταῖς ὑπερβολαῖς τῆς διηγήσεως, ἔστω καὶ ἐπὶ βλάβῃ καὶ ἐπὶ κινδύνῳ τῆς ἀληθείας. Αἱ ἀκριβεῖς περὶ μηδενισμοῦ πληροφορίαι εἶναι πράγματι ἐλάχισται· ὡς ἐκ τούτου δὲ δὲν δυνάμεθα νὰ σπουδάσωμεν τὴν ἀληθῆ αὐτοῦ ἀρχὴν καὶ φύσιν οὔτε ἐν τοῖς συγγράμμασι τῶν θεωρητικῶν αὐτοῦ, οὔτε ἐν τινι ἀνεγνωρισμένῃ καὶ ἐλευθέρως βιούσῃ κοινωνικῇ ἢ πολιτικῇ μερίδι, ἵνα κατανοήσωμεν αὐτὸν καὶ ἐκτιμήσωμεν ἐν συνειδήσει καὶ καθ' ὀλοκληρίαν. Μόνον δὲ ἀσφαλῆ κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἤττον δυνάμεθα νὰ ἐξαγάγωμεν καὶ διατυπώσωμεν συμπεράσματα, μελετῶντες τὴν μέχρι τοῦδε πρόοδον τοῦ πολιτισμοῦ ἐν Ρωσίᾳ, ἀφ' ὅτου διὰ τοῦ Μεγάλου Πέτρου εἰσῆλθεν εἰς τὴν εὐρωπαϊκὴν οἰκογένειαν καὶ ἐκτιμῶντες ἀμερολήπτως τὰ νοσηρὰ ἐκεῖνα συμπτώματα τῆς διαβιβρώσκουσας τὸν ρωσικὸν ὀργανισμόν ἐπισφαλοῦς νόσου, οἷα ταῦτα διετυπώθησαν ἐν τισι βιβλίοις, ὑπόπτως κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἤττον ὡς ἐκ τῆς μεροληπτικῆς τάσεως μεθ' ἣς εἶναι γεγραμμένα, εἴτε ἐν τισι ποινικαῖς δίκαις, ὧν ἡ διαδικασίαι, δημοσιευθεῖσα ἐν Εὐρώπῃ εἶναι ἢ πρωτίστη τῶν πηγῶν τῶν περὶ μηδενισμοῦ εἰκοτολογιῶν καὶ σκέψεων τοῦ δημοσίου· ἀλλὰ πρὶν ἢ εἰσελθῶμεν εἰς τὴν ἔρευναν αὐτοῦ, ρίψωμεν κατὰ πρῶτον παροδικὸν βλέμμα ἐπὶ τοῦ παρελθόντος τῆς ρωσικῆς κοινωνίας, καὶ ἐπὶ τῶν αἰτίων, ἅτινα παρήγαγον τὸ νόσημα τοῦτο, μὲ τὴν ἐλπίδα ὅτι θέλομεν κατανοήσει αὐτὸ πληρέστερον κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἤττον ἐν ὅλῃ αὐτοῦ τῇ ζοφερᾷ μορφῇ

και φύσει, ὅφ' ἦν παρίσταται εἴτε ἐν ταῖς ἐκθέσεσι τῆς ῥωσικῆς κυβερνήσεως, εἴτε ἐν ταῖς μυθοπλαστικαῖς διηγήσεσιν εὐφραντῶν ἀνταποκριτῶν τῆς ἐν Εὐρώπῃ δημοσιογραφίας.

Α'.

Ἡ Ῥωσία, ἐν τοῖς ἀπεράντοις τῆς ὁποίας ἀδύτοις μόλις ἀπὸ τῶν χρόνων τοῦ Μεγάλου Πέτρου ἤρξαντο διεισδύουσαι ἀκτίνες τινὲς εὐρωπαϊκοῦ φωτισμοῦ διὰ τῶν μεταρρυθμίσεων, ἅς τὸ ἰσχυρὸν ἐκεῖνο πνεῦμα, συνδυάζον ἐν τῷ χαρακτηρὶ αὐτοῦ τὸν ἀσιατικὸν δεσποτισμὸν καὶ τὴν αὐθαιρεσίαν, ἀλλ' ἔμα καὶ τὴν ἔμπνευσιν τῆς εὐρωπαϊκῆς προόδου, εἰσήγαγεν εἰς τὸ μέγα αὐτοῦ κράτος, εἰσῆλθε πράγματι εἰς τὸν εὐρωπαϊκὸν βίον καὶ τὴν κίνησιν τοῦ δεκάτου ὀγδόου αἰῶνος κατ' ἐξοχὴν διὰ τῆς δευτέρας Αἰκατερίνης. Ἡ ἔκτακτος ἐκείνη γυνή, ἥτις εἰς πᾶν βῆμα τοῦ πολιτικοῦ αὐτῆς βίου ἀναμιμνήσκει ἡμῖν τὴν Σεμίραμιν τῆς Ἀνατολῆς, ἐκέκτητο ἀφ' ἑνὸς μὲν ἐν τῷ χαρακτηρὶ ὅλα τὰ θελγητρά, τὴν γοητείαν καὶ τὴν μεγαλοδωρίαν ἀνατολίτιδος Ἀστάρτης, ἀφ' ἑτέρου δὲ τὴν ἰσχυρὰν φύσιν καὶ τὴν ἐπιβλητικὴν φυσιογνωμίαν, τὴν ποίησιν ἱερείας τοῦ βορρᾶ, οἳ ἀπεικονίζονται ἡμῖν ἐν ταῖς ποιητικαῖς διηγήσεσιν ἐναπολειφθέντος βάρδου τῶν χρόνων ἐκείνων, ἀναμιμνήσκουσα μουσικὴν τινὰ νύμφην τῶν σλαβικῶν παραδόσεων. Ἦτο ἔξοχον κράμα παραδόξων καὶ ἀκαταλήπτων ἀντιθέσεων. Ἐπιτρέψασα κατὰ πάσαν πιθανότητα τὴν δολοφονίαν τοῦ νομίμου αὐτῆς συζύγου, ἐγένετο ἐκ περιτροπῆς ἐρωμένη τῶν Ποτέμκιν, τῶν Ὀρλώφ καὶ τοσοῦτων ἄλλων μεγιστάνων τῆς αὐτοκρατορίας, ἀλλ' ἔμα καὶ εὐνοουμένη τοῦ Βολταίρου, τοῦ Διδερότου καὶ ἄλλων ἐγκυκλοπαιδικῶν, οὐχὶ μόνον ἐκ λόγων γυναικείας ματαιότητος, ἀλλ' ἔκ τινος ἀνωτέρας ἀνάγκης τοῦ πνεύματος αὐτῆς. Ἡ Εὐρώπη ᾤκτειρε πολλάκις τοὺς σκανδαλώδεις αὐτῆς ἔρωτας, ἀλλ' ἐθαύμασεν ἀφ' ἑτέρου τὰ μεταρρυθμιστικὰ αὐτῆς σχέδια καὶ τοὺς νόμους, ἀνακηρυχθέντας ὑπὸ τοῦ Φιλαγγιέρη¹ ὡς τὸ ἄκρον ἄκρον τῆς πολιτικῆς σοφίας τῶν χρόνων ἐκείνων, αὕτη δὲ, θαυμασθεῖσα ὑπὸ κολάκων τε καὶ ἐνθουσιαστῶν, θερμάνασα τὸν λυρικὸν οἶστρον τοῦ Βολταίρου καὶ τοῦ Διδερότου,² ἰδόντος ἐν τῇ ἐκτά-

1 Ὁ κώδιξ τῆς Αἰκατερίνης παρέχει μοι πλείους σκέψεις ἢ ὁ εἰς τὸ ἀρχιπέλαγος ἀποσταλὴς αὐτῆς στόλος. (Βιβλ. I, 3)

2 Ἡ θύρα τοῦ γραφείου τῆς ἡγεμονίδος εἶναι ἠνεωγμένη εἰς ἐμὲ καθ' ἑκάστην ἀπὸ τῆς τρίτης μέχρι τῆς πέμπτης μ. μ. ἐνίοτε δὲ καὶ μέχρι τῆς ἕκτης. Εἰσέρχομαι· κάθημαι καὶ συνδιαλέγομαι μετὰ τῆς αὐτῆς. ἦν καὶ σεις μοι ἐπιτρέπετε ἐλευθερίας, ἐξερχόμενος δὲ ἀναγκάζομαι νὰ ἠμολογήσω εἰς ἑαυτὸν, ὅτι εἶχον τὴν ψυχὴν ἐλευθεροῦ ἀνδρὸς ἐν τῇ καλουμένῃ χώρᾳ τῶν δούλων. "Α! φίλη μου, οἳ ἡγεμονίς! ὅποια ἔκτακτος γυνή! Δὲν θέλω κατηγορηθῆ ὡς ἀργυρώνητος ἐπὶ τοῖς ἐγκωμίαις μου, διότι ἔθηκα τὰ στενότερα εἰς τὴν μεγαλοδωρίαν αὐτῆς ὅρα· δέον δὲ νὰ πιστευθῶ, ἀπεικονίζων αὐτὴν διὰ τῶν λόγων τῆς· δέον ἵνα ἀπασαι εἴπητε ὅτι ἐνοικεῖ ψυχὴ Βρούτου ὑπὸ τὴν μορφήν Κλεοπάτρας· ἢ αὐστηρότης τοῦ ἐνδὸς

κτφ ἐκείνη γυναικὶ τὴν ψυχὴν τοῦ Βρούτου ὑπὸ τὴν φυσιογνωμίαν τῆς Κλεοπάτρας, διατελεῖ κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἦττον μέχρι τῆς σήμερον ἐκ τῶν προσφιλεστῶν θεμάτων τοῦ μύθου καὶ τῆς ἱστορίας.

Ἡ γαλλικὴ ἐπανάστασις ἐπῆλθεν ἐν τῷ γήρατι ἤδη τοῦ πνεύματος αὐτῆς καὶ τῆς καρδίας· ἀπέθνησκεν ἐξ ὀδύνης, ἀνίκανος νὰ ἐξορκίσῃ τὸ ἀκάθαρτον ἐκεῖνο πνεῦμα τῆς νέας ζωῆς καὶ κινήσεως τῆς ἀνθρωπότητος, τὸ ὅποιον τοσαύκις ἄλλοτε εἶχεν ἐπικαλεσθῆ ἐν ταῖς συνδιαλέξεσιν αὐτῆς καὶ ταῖς ἀλληλογραφίαις μετὰ τοῦ Βολταίρου, τοῦ Διδερότου, τοῦ Γριμ καὶ ὑποχάλψασα μόνον ὅσον τὸ ἐπ' αὐτῇ τὴν ἀντιδραστικὴν ἐκείνην συμμαχίαν τῆς μοναρχικῆς Εὐρώπης κατὰ τῆς γαλλικῆς ἐπαναστάσεως. Ὁ διαδεχθεὶς αὐτὴν υἱὸς Παῦλος, θαυμαστής τοῦ Ναπολέοντος, ἐδολοφονήθη προῶρως, ἵνα διαδεχθῆ αὐτὸν ἐπὶ τοῦ θρόνου ὁ ἀδελφὸς Ἀλέξανδρος, εὐτυχῆς ἀντίπαλος τοῦ Γαλάτου κατακτητοῦ, νικηθεὶς ὑπ' αὐτοῦ πολέμους, ἀλλὰ νικητῆς ἐπὶ τέλους εἰσελθὼν μετὰ τῶν Συμμάχων εἰς Παρισίους. Προσβληθεὶς ἐκεῖ, ὅπως καὶ οἱ μετ' αὐτοῦ εἰσβαλόντες Κοζάκοι, ὑπὸ τῆς μολυσματικῆς ἐκείνης νόσου, ἀφ' ἧς ἔσπευδον οἱ Σύμμαχοι νὰ θερκπεύσωσι τὴν Γαλλίαν διὰ τῆς παλινρθώσεως τῶν Βουρβόνων, εἶδε θνήσκων τὰ πρῶτα αὐτῆς κρούσματα καὶ συμπτώματα ἐν Ῥωσίᾳ κατὰ τὸ ἔτος 1825. Μετ' αὐτὸν ἀνέβαιναν ἐπὶ τὸν θρόνον τῶν Τσάρων Νικόλαος ὁ Α', πρωτόλεια προσφέρων τῆς βασιλείας του εἰς τὸν ῥωσικὸν λαὸν τὴν ἐν τῷ αἵματι καταστολὴν ἐπικινδύου συνωμοσίας πολλῶν εὐγενῶν, δηλητηριασθέντων ὑπὸ τῶν ἐπαναστατικῶν ἰδεῶν τῆς ἐλευθερίας, ἥτις ἀπὸ τῆς Γαλλίας ἀρξαμένη εἶχε καταστῆ ἤδη κοινὸν Εὐαγγέλιον τῶν λαῶν τῆς Δύσεως, καὶ πρὸς τὴν ὁποίαν ὁ τραχὺς αὐτοκράτωρ εἶχε διατηρήσει ἀπαρμείωτον μίσους αἰσθημα, ὑπάρξας δῆμιος αὐτῆς καὶ καταστροφεὺς οὐ μόνον ἐν Ῥωσίᾳ, ἀλλὰ καὶ ἐκτὸς αὐτῆς, ἰδίως ὅποτε ἐν τῷ θυελλώδει ἔτει 1848 προσεκαλεῖτο ὑπὸ κλονιζομένου μονάρχου νὰ δώσῃ αὐτῷ χεῖρα βοηθείας καὶ νὰ ἐπανορθώσῃ τὴν τᾶξιν, σωφρονίζων τὴν ἔνοχον ἀποστασίαν εὐγενοῦς λαοῦ, διεκδικούντος τὸ κύρος τῆς ἐθνικῆς αὐτοῦ συνειδήσεως καὶ κυριαρχίας.

Νικόλαος ὁ πρῶτος ἀνέβη ἐπὶ τοῦ θρόνου τῆς Ῥωσίας ὡς ὁ ἐξοχώτατος τῶν ἀντιπροσώπων τῆς ἀντιδραστικῆς τάσεως τῆς ἐποχῆς ἐκείνης. Καθόλου αὐτοῦ σύμβολον ἦτο τὸ *Statu quo* ἐν ταῖς ἐθνικαῖς, κοινωνικαῖς καὶ πολιτικαῖς σχέσεσιν ἐντὸς καὶ ἐκτὸς τῆς Ῥωσίας· εἰ καὶ πλασθεὶς ἀπὸ τῆς ζύμης ἐκείνης, ἀφ' ἧς εἶχε πλασθῆ ὁ Πέτρος καὶ ἡ Αἰκατερίνη, οὗς ἀποκαλεῖ μεγάλους ἢ ῥωσικὴ ἱστορία, ἐκέκτητο μὲν τὸν αὐστηρὸν αὐτῶν χαρακτηρῶν, ἀλλ' ἔστερειτο τὸ μεταρρυθμιστικὸν καὶ νεωτεριστικὸν ἐκείνων πνεῦμα, ἕνεκα τοῦ ὁποίου τοσοῦτον ἔξοχον κατέλαβον ἀμφοτέρωι θέσιν ἐν τῇ ἀναπτύξει τῆς ῥωσικῆς

μετὰ τῶν θελγέτρων τῆς δευτέρας· ἀπίστευτος ὑπεροχὴ ἐν ταῖς ἰδέαις μεθ' ὅλης τῆς χάριτος καὶ δυνατῆς περὶ τὴν ἔκφρασιν ἐλαφρότητος· ἔρωσ πρὸς τὴν ἀλήθειαν ὡς οἶον τε εὐρὸς· γνώσις τῶν ὑποθέσεων τοῦ κράτους τῆς, ὅλας ἔχετε ὑμεῖς τῶν ὑμετέρου οἴκου, (Mémoires, Correspondance et ouvrages inédits de Diderot, T. III, p. 118).

κοινωνίας. Ἀπὸ τῆς ἀρχῆς αὐτοῦ ἐγκαινίζεται αὐστηρότατον σύστημα πολιτικῆς κηδεμονίας, αποκλείον πᾶσαν ἀνεξάρτητον τάσιν καὶ αὐστηρῶς τιμωροῦν πάντα νεωτερισμόν, δυνάμενον νὰ καταστή ἐπικίνδυνος κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἤττον εἰς τὰ πνεύματα, δυνάμενον νὰ γαλβανίσῃ καὶ ἐπ' ἐλάχιστον τὴν μακαρίαν ἐκείνην στασιμότητα τοῦ ρωσικοῦ λαοῦ, ἧς ὁ τραχὺς αὐτοκράτωρ ἦτο ὁ ὑπέρτατος ποντίφηξ. Ἡ ρωσικὴ κοινωνία δὲν ἠδύνατο ν' ἀναπνεύσῃ ὑπὸ τὸν βαρὺν πόνον τοῦ Ἐφιάλτου τοῦ δεσποτισμοῦ ἢ ἐπιστήμη κατεδιώκετο ἀμειλίχτως, ὡς ἡ ἰδίως δυνάμενη νὰ εἰσαγάγῃ καινοὺς θεοὺς καὶ δαιμόνια καὶ ἡ φιλολογία προεγράφετο καὶ καθείργετο ἐν τοῖς δεσποτηρίαις, ἡ δὲ διὰ τὸ ἀσφαλέστερον ἐν Σιβηρίᾳ¹ καταπληκτικὴ δὲ ἄτονία εἶχε καταβάλλει τὸν μέγαν ἐκεῖνον κολοσσόν, ὃν οὐδεμία φωνὴ ἠδύνατο νὰ συγκινήσῃ καὶ οὐδεμία συγκίνησις νὰ ἐξεγείρῃ.

Ἄλλὰ μεθ' ὅλον τὸν σκληρὸν ἀποκλεισμόν τῆς Ρωσίας ἀπὸ παντός συγχρωτισμοῦ μετὰ τοῦ δυτικοῦ πολιτισμοῦ, τὸ δημόσιον πνεῦμα, ἰδίως ἐν ταῖς ἀνωτάταις τάξεσι, δὲν διετέλεσε ξένον καθ' ὅλοκληρίαν τῆς ἐν τῇ λοιπῇ Εὐρώπῃ κινήσεως. Ἐλλείποντος ἰδίου ἐθνικοῦ βίου, ὁ Ρῶσος εὐγενῆς προσηταιρίζετο πᾶν τὸ ἐν Εὐρώπῃ ἰσχύον εἴτε ἐν τῇ ἐπιστήμῃ, εἴτε ἐν τῇ κοινωνίᾳ· οὕτως ἡ ἀνωτέρα τάξις τοῦ ρωσικοῦ κράτους, στρατολογουμένη κατ' ἐξοχὴν ἐξ ἄλλοδαπῶν στοιχείων, μηδὲν κοινὸν κατὰ συνέπειαν ἔχουσα μετὰ τοῦ ἐθνικοῦ χαρακτῆρος καὶ φρονήματος, ἐτρέφετο καθ' ὅλοκληρίαν ὑπὸ τῶν ξενικῶν ἰδεῶν, αἵτινες εἰσέρχοντο εἰς Ρωσίαν ἐκ τῆς δυτικῆς Εὐρώπης, χωρὶς οὔτε ἡ ὑψηλὴ ἀστυνομία, οὔτε ἄλλη τις ἀνωτάτη ἐν τῇ πολιτείᾳ δύναμις νὰ δύναται νὰ συντελέσῃ εἰς τὴν ἀποκώλυσιν τῶν ἰδεῶν τούτων, αἵτινες δίκην μολυσματικῆς νόσου παρηκολούθουν τὸν ἐξ Εὐρώπης εἰσερχόμενον εἰς τὸ ὀρθόδοξον κράτος, ἀδυνάτου οὔσης πάσης ψυχικῆς καθάρσεως ἐν τοῖς ρωσικοῖς μεθορίαις. Οὐδὲν ὑπῆρχε ρωσικὸν ἐν τῇ ρωσικῇ κοινωνίᾳ, κατισχυόντων ἐν τῷ τρόπῳ τοῦ σκέπτεσθαι καὶ τοῦ ζῆν γερμανικῶν καὶ γαλλικῶν ἐθίμων, τοῦ δὲ ἐθνικοῦ πνεύματος οὐδεμίαν κεκτημένου ἰδίαν ἀτομικότητα καὶ ζῶν πρὸς διατύπωσιν τῶν ἰδίων πόθων καὶ τάσεων εἴτε ἐν τῇ φιλολογίᾳ, εἴτε ἐν τῇ λοιπῇ κοινωνίᾳ. Ἡ φιλοπατρία, ἐν ὅλῃ αὐτῆς τῇ εὐρυτάτῃ ἐννοίᾳ, σχεδὸν εἶπεῖν ἦτο κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην λέξις ἄγνωστος καὶ μηδὲν σημαίνουσα, ὡς συμβαίνει παρ' ἅπασιν τοῖς λαοῖς, οἵτινες ἀπολέσαντες πᾶσαν ἰδίαν πνευματικὴν καὶ ἐθνικὴν πρωτοβουλίαν, ἀκολουθοῦσι τυφλῶς τὸ ἄρμα ξένου πολιτισμοῦ καὶ ἀλλοτριῶν ἰδεῶν,

¹ Διαρκούσης τῆς τριακονταετοῦς βασιλείας τοῦ Νικολάου ἡ ὀργάνωσις καὶ ἡ αὐστηρότης τῆς ἀστυνομίας ἦσαν τοιαῦται, ὥστε καθίστατο ἀδύνατος ἢ ἐπιτυχία οἰαζήποτε σπουδαίας ἐπαναστατικῆς συνενώσεως. Ἀπόπειραί τινες λαβοῦσαι χώραν ἀπέληξαν εἰς τὴν ἐξορίαν ἢ τὴν εἰς καταναγκαστικὰ ἔργα καταδικν τῶν οργανωσάντων αὐτάς. Ἡ ἀντίδρασις ἦτο πλήρης, ἀνυπόφορος δὲ καθίστατο ἡ ζωὴ διὰ πάντα ἀνεπτυγμένον ἄνθρωπον. Ἄπαντες σχεδὸν οἱ εὐθεῖς ἄνδρες θνήσκουσι νέοι· τούτο δὲ συνέβη διὰ τὸ σύνολον τῶν ἐξοχωτάτων συγγραφέων τῆς ἐποχῆς ταύτης ἐν Ρωσίᾳ. Réforme — Le Nihilisme en Russie, 205).

ἀνίκανοι αὐτοὶ ὄντες νὰ δημιουργήσωσι τι καινόν, ἀντάξιον τῆς ἐθνικῆς αὐτῶν ἀποστολῆς. Μία μὲν ἡ ὑρίστατο πίστις μετὰ τῶν ἀνωτάτων τάξεων, διότι περὶ λαοῦ οὐδεὶς λόγος, ἢ τυφλὴ ἀφοσίωσις πρὸς τὸν αὐτοκράτορα, οὐχὶ ἀπόρροια ἐσωτάτης ὑπολήψεως, ἀλλὰ τυπικὴ τις μόνον καὶ κατὰ συνθήκην ἀναγκώρισις καὶ ἀποδοχὴ τῆς ἱεράς αὐτοῦ μεγαλειότητος.¹ Οὕτω ξενισμὸς ἐν τῇ φιλολογίᾳ, πνευματικὴ δουλεία ἐν τῇ πολιτείᾳ καὶ ἐν τῇ κοινωνίᾳ ἦσαν τὰ κύρια χαρακτηριστικὰ τῶν πρώτων χρόνων τῆς βασιλείας τοῦ Νικολάου. Οὐδὲν ὑπέροχον πνεῦμα ἠδύνατο νὰ τολμήτῃ νὰ προσβάλῃ τὴν φθισικὴν ταύτην κατάστασιν τῆς κοινωνίας, γινώσκον ὅτι ἔμελλε ν' ἀποθάνῃ ἐν τῇ εἰρκτῇ ἢ ἐν τῇ ἐξορίᾳ, ὡς συνέβη εἰς πάντας τοὺς ἀποπειραθέντας τὴν ἐξέγερσιν τοῦ δημοσίου φρονήματος. Μάτην Ρῶσος ποιητὴς τῶν χρόνων ἐκείνων, ὁ *Griboiedow*, ἐν τῇ κωμωδίᾳ αὐτοῦ *Δυστυχία εἰς τὸ πνεῦμα*, ἐπικαλεῖται τὸν δαίμονα τῆς ἐθνικῆς συνειδήσεως καὶ ἐπιζητεῖ τὸν ἄνδρα ἐκεῖνον, ὅστις ἔμελλε διὰ τοῦ λόγου αὐτοῦ νὰ δώσῃ νέαν ὄθησιν καὶ ζῶν εἰς τὸ ἔθνος ὑπὸ τὸ παγερὸν πνεῦμα κλίνον ξενικῆς μιμήσεως καὶ κοινωνικῆς δουλοπροσύνης. «Εἶθε νὰ καταστρέψῃ ὁ κύριος, ἐπιφανεῖ που μονολογῶν ὁ ἦρωα αὐτοῦ ἐν τῇ κωμωδίᾳ, εἶθε νὰ καταστρέψῃ τὸ ἄπειρον ἐκεῖνο πνεῦμα, τὸ ὁποῖον ἐξώθει ἡμᾶς εἰς ἄσκοπον, τυφλὴν καὶ δουλικὴν ἀπομίμησιν. Εἶθε νὰ καταξιώσῃ ἐμπνέων διὰ τοῦ πνεύματος αὐτοῦ ἄνδρα τινὰ μὲ καρδίαν, τοῦ ὁποῖου ὁ λόγος καὶ τὸ παράδειγμα νὰ δυνηθῶσι νὰ μᾶς ἐπαναγάγωσιν ἀπὸ τῆς θλιβερᾶς ταύτης νοσταλγίας πρὸς τὴν πατρίδα ἄλλων! . . . » Ἦθελεν ὁ ποιητὴς διὰ τῆς εὐχῆς ταύτης νὰ ἴδῃ ἀναζωπυρούμενον τὸ ἐθνικὸν φρόνημα, νὰ ἴδῃ τὸ ἰθαγενὲς πνεῦμα γειρόμενον ἀπὸ τῆς ραστώνης καὶ τῆς δουλείας, ὑπὸ τὰ σάβανα τῆς ὁποίας διετέλει περιβεβλημένον, καὶ νὰ γονυπετήσῃ ἀναμφιβόλως πρὸ τοῦ ἀνδριάντος αὐτοῦ ἀποκαλυπτομένου· ἀλλ' οὐδεμία φωνή, οὐδεμία ἀκρόασις ἀπὸ τῆς ληθαργούσης ἐθνικῆς συνειδήσεως.

Καὶ ἡ ρωσικὴ κοινωνία, ὅτε μὲν γονυκλινῆς πρὸ τοῦ εἰδώλου τοῦ αὐτοκράτορος, ὅτε δὲ πρὸ τῶν πλαγίων τοῦ ξενικοῦ πνεύματος ἀνέμενε ἐν τούτοις τὸν ἄνδρα ἐκεῖνον, ὅστις σὰρξ ἐκ τῆς σαρκὸς καὶ ὄστον ἐκ τῶν ὀστέων αὐτῆς ἔμελλε νὰ δώσῃ τὴν πρώτην ὄθησιν εἰς τὴν πνευματικὴν καὶ ἠθικὴν κίνησιν τοῦ ἔθνους, ἐξάγων αὐτὸ ἀπὸ τῆς ραστώνης καὶ τῆς ἀκηνησίας.

Ἦτο ἡ ἐποχὴ τοῦ 1840· χρόνοι ζωηρᾶς ἐργασίας ἐν τῇ εὐρωπαϊκῇ κοινωνίᾳ, δυσόλινα προοίμια τῆς κινήσεως ἐκείνης, ἧτις ἔμελλε ν' ἀπολήξῃ εἰς

¹ Ὁ Ρῶσος ἦτο ἀγέρωχος ἐπὶ τῷ Τσάρῳ αὐτοῦ· μόνον περὶ αὐτοῦ ἐλάλουν ἄπαντες, πᾶσα δὲ αὐτοῦ πράξις ἢ σχῆμα ἐσημειοῦντο ὡς τοσαῦτα σπουδαιότατα συμβεβηκότα. Ἐν μεδίμῳ τοῦ αὐτοκράτορος ἦτο ἐπίφθονος ἐν ὅλῃ τῇ χώρᾳ εὐνοια, αὐστηρὸς τις δὲ αὐτοῦ λόγος ἐπέφερε τὸ ἀποτέλεσμα κερανοῦ, πάσης φαντασίας συγκεντρομένης περὶ τὸ μοναδικόν τοῦτο κέντρον· ἰδεῶδες τῆς κοινωνίας ἦτο ἡ προσέγγισις τοῦ αὐτοκράτορος καὶ ἡ ἀξίωσις τῶν ἀγαθῶν αὐτοῦ χαρὶ των. Οὕτως ἐν ἀμοτέραις ταῖς πρωτεύουσιν ὡς καὶ ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ ἀντήχει ἀείποτε ἀδιάκοπος συμφωνία ἐπευφημιῶν διὰ πᾶσαν λέξιν ἢ πρᾶξιν τοῦ αὐτοκράτορος Νικολάου. (Sc hé do-Ferroti Le Nihilisme en Russie, 15).

τὴν ἐπανόρθωσιν τοῦ 1848. Ἀπανταχοῦ τῆς Εὐρώπης διαφαίνονται κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἤττον τὰ σημεῖα τῆς ἐπαναστάσεως ταύτης σκοτεινὰ, ἀπειλητικὰ διὰ τὴν ὑπαρξίν τοῦ ἄρχοντος καθεστῶτος: Ἐν Γαλλίᾳ μὲν αἱ ποικίλαι κοινωνιστικαὶ καὶ πολιτικαὶ σχολαί, αἵτινες δὲν ἔπαυσαν ὑποσκάπτουσαι τὰ θεμέλια τῆς καινοβαουλευτικῆς πολιτείας, ἧτις διὰ τῆς μεταβολῆς τοῦ 1830, διὰ τοῦ Λουδοβίκου Φιλίππου καὶ τοῦ Γκυζώτου εἰσήγαγε τὴν Γαλλίαν εἰς νέας ἱστορικὰς τράβους, καθιερώσασα ἐπὶ τέλους, κατόπιν τοσοῦτων δοκιμασιῶν καὶ ἐπαναστάσεων, τὸ κύρος καὶ τὴν σημασίαν τῆς λεγομένης τρίτης τάξεως ἐν τῇ ἀνθρωπίνῃ κοινωνίᾳ. Ἐν Γερμανίᾳ τὰ νέα κοινωνικὰ καὶ πολιτικὰ κόμματα, τὰ ἀποτελεσθέντα ἐκ τῆς μεγάλης πνευματικῆς καὶ κοινωνικῆς ζυμώσεως, ἧτις ἐπὶ τοσοῦτον εἶχεν ἀλλοιώσει τὸν ἔθνικόν βίον κατὰ τὰ τέλη τοῦ παρελθόντος καὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ παρόντος αἰῶνος, ἡ *Νέα Γερμανία* καὶ οἱ περὶ τὴν ἀριστερὰν τῆς σχολῆς τοῦ Ἐγέλου πτέρυγα δημοκρατικοί. Ἐν τῇ ἰταλικῇ χερσονήσῳ ἡ σχολὴ τῆς *Νέας Ἰταλίας*, ζητοῦσα τὴν ἐνότητά τῆς πατρίδος διὰ παντὸς μέσου καὶ μὴ ὀπισθοχωροῦσα ἀπέναντι οὐδενὸς κωλύματος, καὶ αὐτὴν τὴν δολοφονίαν διδάσκουσα χάριν τῆς πραγματώσεως τοῦ ἔθνικοῦ καὶ πολιτικοῦ αὐτῆς ιδεώδους: πάντα ταῦτα καὶ ἕτερα ἀνάλογα φαινόμενα ἐπὶ τοῦ πολιτικοῦ τῆς Εὐρώπης ὀρίζοντος δὲν παρήρχοντο ἀδιαφόρως ἐν τῇ συνειδήσει τῆς ρωσικῆς κοινωνίας, ἧς ἡ ἀνωτάτη τάξις, ἀνατρεφομένη ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἐν τῇ ἐσπερίᾳ Εὐρώπῃ, ἔφερε μεθ' ἑαυτῆς ἐπανερχομένη εἰς Ρωσίαν τὰς ἐντυπώσεις τῶν νέων δογμάτων, ὑφ' ἧν ἐλικνίζετο τότε ἡ εὐρωπαϊκὴ κοινωνία καὶ βαθμηδὸν ἡ ἰδέα τῆς πνευματικῆς ἀπολυτρώσεως καὶ τῆς κοινωνικῆς ἀνεξαρτησίας ἐπὶ βάσεων συμφώνων πρὸς τὸ πνεῦμα καὶ τὴν ἀποστολὴν τῆς νέας ἱστορίας εὔρε καὶ ἐν Ρωσίᾳ τοὺς προφήτας αὐτῆς καὶ τοὺς προσηλύτους, οἵτινες ὁσημέραι πληθυνόμενοι καὶ κρατυνόμενοι ἐν τῇ ἐνεργείᾳ καὶ ἐργασίᾳ ἔδωκαν τὸ πρῶτον σύνθημα τῆς πνευματικῆς καὶ κοινωνικῆς ἐν τῇ χώρᾳ ζωῆς καὶ κινήσεως.

Πρώτιστος πάντων ὑπῆρξεν Ἀλέξανδρος ὁ Χέρτσεν. Γόνος ἀριστοκρατικῆς οἰκογενείας, εὐφυέστατος καὶ ζωηρότατος, ὑπὸ πᾶσαν ἐποψίν ἀνωτέρα φιλοσοφικὴ διάνοια, ἀξία κρείττονος ἐποχῆς καὶ κοινωνίας, εἷς τῶν μεγίστων συγγραφέων τῆς Ρωσίας, ἐφάμιλλος πρὸς τὸν Ἰωσήφ Ματσίνην ἐπὶ τῇ ἐπιδράσει, ἣν ἔσχεν ἐπὶ τοῦ δημοσίου φρονήματος καὶ τῆς κοινωνικῆς ἐξεγέρσεως καὶ αὐτοσυνειδησίας τῆς πατρίδος του, Ἀλέξανδρος ὁ Χέρτσεν, ζητῶν τὴν ἀναγέννησιν αὐτῆς, ἀλλ' ἐκτραχυθεὶς ἐκ τῶν διωγμῶν καὶ τῶν προγραφῶν, ἔρριψε πρῶτῳ τὸν σπῆρον τῆς ἐπαναστάσεως ἐν τῇ καρδίᾳ καὶ τῇ διανοίᾳ τῆς ρωσικῆς κοινωνίας, εἰ καὶ μὴ πρесоβέυσας δὲ καθ' ὅλοκληρίαν τὰς ἀνατρεπτικὰς τῶν συγχρόνων μηδενιστῶν τάσεις, δύναται οὐχ ἥσσον νὰ θεωρηθῇ ὡς πρῶτος δοὺς ὄθησιν εἰς τοὺς θεωρητικούς τῆς μηδενιστικῆς αἰρέσεως, ἧτις ἀπὸ τινος χρόνου λυμάνεται μέχρι γαγγραινῆς τὸν ἠθικὸν καὶ κοινωνικὸν ὄργανισμὸν τῆς Ρωσίας.

Καθ' ἣν ἐποχὴν ὁ Χέρτσεν καθίστατο γνωστὸς ἐν τῇ ρωσικῇ δημοσιότητι διὰ τῶν πρώτων αὐτοῦ ὑπὸ τὸ ψευδώνυμον Jscander συγγραμμάτων, ἐν οἷς ἐπιστολαὶ περὶ τῆς σπουδῆς τῆς φύσεως, γεγραμμέναι ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν τοῦ πνεύματος τῆς νεοεγγλεϊανῆς φιλοσοφίας, ὡς καὶ διὰ τοῦ μυθιστορήματος αὐτοῦ *Τὸ πταίει*, καὶ κατελάμβανεν ἀμέσως διαπρεπῆ ἐν τῇ οἰκίᾳ φιλολογίᾳ θέσιν, τὸ ρωσικὸν πνεῦμα ἤρξατο ἔτι μᾶλλον συγκινοῦμενον ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν τῶν ξένων ιδεῶν ἐρχομένων κατ' ἐξοχὴν ἀπὸ τῆς Γερμανίας καὶ τῆς Γαλλίας. Αἱ φιλοσοφικαὶ θεωρίαι ἐν Γαλλίᾳ μὲν τῶν Σαιν-Σιμωνιστῶν καὶ τῶν ποικίλων αὐτῶν διακλαδώσεων, ἐν Γερμανίᾳ δὲ τῶν διαφόρων τάσεων τῆς ἐν ἀποσυνθέσει ἤδη διατελούσης σχολῆς τοῦ Ἐγέλου καὶ ἰδίως τῆς περὶ τὸν Strauss, τὸν Feuerbach, τὸν Max Stirner, τὸν Κάρολον Marx ἀριστερᾶς αὐτῆς πτέρυγος, ἀποπνέουσαι τὸν κόρον τοῦ καθεστῶτος, προκηρύττουσαι τὴν ἀνατροπὴν καὶ τὴν ἀναγέννησιν τοῦ παρηκμακότος ἐν Εὐρώπῃ βίου ἐπὶ νέων βάσεων θρησκευτικῶν, κοινωνικῶν καὶ πολιτικῶν, ἐτύγχανον ἀμέσως ἀποδοχῆς καὶ πολιτογραφήσεως ἐν τῇ ἐξεγειρομένη ἤδη καὶ διψῶσῃ πρὸς νεωτερισμοὺς καὶ μεταρρυθμίσεις ρωσικῇ κοινωνίᾳ. Διὰ τῆς εἰσβολῆς ταύτης τῶν καινοφανῶν τούτων θεωριῶν ἐν Ρωσίᾳ ἤρξατο καὶ ἐνταῦθα ἀναπτυσσόμενος πνευματικὸς τις βίος, αἷσιος οἰωνὸς καὶ προάγγελος νέας τάξεως ἐν τῇ πατρίδι τῶν Τσάρων. Ἡ φιλολογικὴ ἐκείνη κίνησις, ἧτις ἄμα ἀρξάμενη κατὰ τὰς πρῶτας δεκαετηρίδας τοῦ αἰῶνος τούτου δι' ἀνδρῶν, οἱ οἱ Pousekin καὶ ὁ Καραμζίνος, εὐρωπαϊκαὶ ἐπιστημότητες, εἶχε σταματήσει ἄμα τῇ εἰς τὸν θρόνον ἀναβάσει τοῦ Νικολάου, καθίστατο καὶ πάλιν ζωηρότερα μετὰ τὸ ἔτος 1840. Τῆς νέας δὲ ταύτης πνευματικῆς κινήσεως ἐξοχώτατοι ἀντιπρόσωποι παρίστανται ὁ Belinsky, ἀγέρωχος χαρᾶκτηρ, κριτικὸς νοῦς πρώτης τάξεως ἀξίος νὰ διαπρέψῃ ἐν πάσῃ κοινωνίᾳ, μισῶν μέχρι μανίας τὸ σύστημα τῆς ρωσικῆς δεσποτείας, ὁ Τσερνικέφσκις, ὅστις πρῶτος διετύπωσεν ἐλευθέρως ἐν ρωσικοῖς βιβλίους τὰς κοινωνιστικὰς θεωρίας, καὶ ὑπὲρ πάντας τούτους ὁ Χέρτσεν, ὅστις διὰ τῆς ἀκαμάτου αὐτοῦ ἐνεργείας καὶ δραστηριότητος ἔδωκε τὴν πρῶτην ὄθησιν κατ' ἐξοχὴν εἰς τὴν ἤδη ταράττουσαν τὴν Ρωσίαν κοινωνικὴν ζύμωσιν.

Ὁ Χέρτσεν ἐγεννήθη τὸ 1812. Νεὸς ἔτι τὴν ἡλικίαν κατελήφθη ὑπὸ ζωηροῦ αἰσθήματος μίσους καὶ ἀντιπαθείας κατὰ τοῦ ἄρχοντος ἐν Ρωσίᾳ δεσποτικοῦ συστήματος. Ἐξορισθεὶς τῆς πατρίδος ἕνεκα τῶν ἐλευθέρων αὐτοῦ τάσεων, ἐπανελθὼν μετὰ τινα χρόνον, ἀλλ' ἐξορισθεὶς καὶ πάλιν, ἀποκατέστη ὀριστικῶς ἐν τῇ Εὐρώπῃ, ὅθεν παλαιῶν μετὰ τόλμης κατὰ τῆς ρωσικῆς κυβερνήσεως, κατέστη ἐν βραχεῖ διαστήματι χρόνου εἰς τῶν περιφανεστῶτων ἀνδρῶν τῆς ἐπαναστατικῆς Εὐρώπης, συνεργαζόμενος εἰς τὴν ἰδέαν καθόλιθης τινος ἀνατροπῆς μεθ' ὅλων τῶν ἐπιφανῶν ναυαγίων τῆς ἐπαναστατικῆς τοῦ 1848 θυέλλης, μετ' ἀνδρῶν, οἱ οἱ Ματσίνης, ὁ Κοσσούθ, ὁ Ledru-Rollin, ὁ Κάρολος Marx καὶ ὁ Arnold Ruge. Ἐν ἔτει 1850 ἐδη-

μοσίευσε τὸ σπουδαιότατον τῶν ἔργων του, *de l'autre Rive*, βαθεῖαν προξενήσαν ἐν Εὐρώπῃ ἐντύπωσιν. Τὸ βιβλίον τοῦτο ἦτο συλλογὴ πολιτικῶν ἐπιστολῶν καὶ μελετῶν περὶ τῶν γεγονότων τῶν ἐτῶν 1848 καὶ 1849, ὁμολογία τῆς πολιτικῆς πίστεως τοῦ προγεγραμμένου συγγραφέως, σπαραξικάρδιος κραυγὴ ἀλγούσης ψυχῆς καὶ καρδίας ἐπὶ τῇ ἀποτυχίᾳ τοσοῦτων ἐλπίδων, αἵτινες διηγέθησαν ἐν τῇ ψυχῇ αὐτοῦ καὶ αἵτινες ἤδη ἐμαραίνοντο ὑπὸ τὴν παγετώδη πνοῇ τῆς ἀντιδράσεως, ἣτις καταπνεύσασα ἐκ Ρωσίας, εἶχεν ἀποπῆξει πᾶσαν ζωὴν καὶ ἐνέργειαν τοῦ δημοσίου πνεύματος καὶ ἐν τῇ δυτικῇ Εὐρώπῃ. Καὶ ὑπὸ τὰς ἐντυπώσεις ταύτας ἀγρίας ὀδύνης ἔγραφε τὰ ἀκόλουθα: «Θέλω διατρέξει τὸν κόσμον ἠθικός ἐπαίτης· μάλιστα· ἀλλὰ θέλω ἐκριζώσει καθ' ἄλοκληρίαν ἀπάσας τὰς παιδικὰς ἐλπίδας, ἀπάσας τὰς ὄνειροπολίαις τῆς νεότητος· καὶ θέλω ὑποβάλει ἀπάσας εἰς τὸ κριτήριον τῆς ἀδιαφθόρου λογικῆς. Ἡ ἐλευθερία οὐδέποτε θέλει εἰρηνύσει, ἐφ' ὅσον πᾶσα θρησκευτικὴ καὶ πολιτικὴ σύλληψις δὲν καταστῆ ἀπλῶς ἀνθρωπίνῃ καὶ δὲν ὑποταγῆ εἰς τὴν κριτικὴν καὶ εἰς τὴν ἀρνήσιν. . . .». Ἐν τινι δὲ κατὰ τὸ ἔτος 1850 ἐκδοθέντι συγγράμματι του *Lettres sur la France et l'Italie* προλέγων τὴν ἔλευσιν στρατιωτικοῦ δεσποτισμοῦ, ἐπάχεται ἀκολουθῶς τὸν πόλεμον τῶν πτωχῶν κατὰ τῶν πλουσίων διὰ τῶν ἐπομένων: «Ὁ θουελλώδης, τρομερὸς, αἰμοσταγῆς, ἀδικος κοινωνισμὸς θέλει παρελθεῖ μετὰ τὴν ταχύτητα τοῦ ἀτμοῦ. Τότε ἐν τῷ μέσῳ τῶν κεραυνῶν καὶ τῶν ἀστραπῶν, ὑπὸ τὴν λαμπηδόνα τῶν καιομένων ἀνακτόρων, ἐπὶ τῶν ἐρειπίων τῶν ἐργοστασιῶν καὶ τῶν δικαστηρίων, ὡς ἐπὶ νέου Σινᾶ, θέλουσιν ἐπιφανῆ νέαι ἐντολαί, νέος δεκάλογος μετὰ ζωηρῶν σημείων. Ὁ χαρκκτῆρ τῆς ἀγωνιώσης γηραιᾶς Εὐρώπης ἀρχεται ἤδη ἀκριβῶς ὀριζόμενος. Θέλει φονεύσει αὐτὴν ἢ δουλεία, τὸ *Statu quo*, ἢ βυζαντιακὴ νόσος· ὦρελε νὰ φονευθῆ ὑπὸ τῆς ἐλευθερίας, ἀλλ' ἐδείχθη ἀναξία τοῦ θανάτου τούτου. Ἡμέραν τινα Κοζάκος τις τοῦ Δὸν θέλει ἔλθει ἐξεγείρων τοὺς Παλαιολόγους τούτους καὶ τοὺς Πορφυρογεννήτους, ἂν δὲν ἐξηγέθησαν ἤδη ὑπὸ τῆς σάλπιγγος τῆς τελευταίας κρίσεως τῆς Νεμέσεως τοῦ λαοῦ, ἀπαγγελλούσης κατ' αὐτῶν τὴν ἐκδικητικὴν τοῦ κοινωνισμοῦ ἐτυμηγορίαν. . . .». Ἐξορισθεὶς τῆς Γαλλίας ἔνθα ἐπὶ τινα χρόνον διέτριψεν, ὡς συνεργάτης καὶ συνένοχος τοῦ κοινωνιστοῦ *Proudhon*, μετέβη εἰς Ἀγγλίαν καὶ ἐκεῖθεν εἰς Γενεύην, ἔνθα ἤρξατο τῆς ἐκδόσεως τοῦ περιωδύμου ἐπαναστατικοῦ φύλλου του ἐν ρωσικῇ γλώσσῃ γραφομένου καὶ ἔχοντος τὸν τίτλον *Κώδων* καὶ τὴν ἐπιγραφὴν *Vivos voco καὶ Γῆ καὶ ἐλευθερία*, τὸ φοβερόν τοῦτο σήμερον ἐν Ρωσίᾳ σύμβολον τῶν μηδενιστικῶν προκηρῦξεων. Μεθ' ὧρας τὰς προφυλάξεις καὶ τὴν αὐστηρότητα τῆς Ἀστυνομίας ὁ *Κώδων* εἰσήρχετο λαθραίως καὶ τὰκτικώτατα εἰς Ρωσίαν, ἢ δὲ ἐπίδρασις αὐτοῦ ὑπῆρξε τεραστία ἐφ' ὧν τῶν τάξεων τῆς κοινωνίας, οὕτως ὥστε ἐν βραχεῖ χρόνῳ ὁ προγεγραμμένος ἰδεολόγος τοῦ *Κώδωνος* κατέστη ὁ ἀσπονδῶτατος κριτικὸς καὶ πολέμιος τοῦ ἀρχοντος ἐν Ρωσίᾳ κυβερνητικοῦ συστήματος.

Ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον αἱ ἐπαναστάσεις διεκφεύγουσι τῶν χειρῶν τῶν πρώτων αὐτῶν ὀδηγῶν καὶ ὑποκινητῶν, ἰδίαν λαμβάνουσαι τροπὴν καὶ διεύθυνσιν, ἀποχαιρετῶσαι δὲ τὸν λόγον καὶ τὴν σκέψιν καὶ παραδιδόμεναι εἰς τὰ ἐνστικτικὰ καὶ τὰ πάθη, τὰ ἀναπτυσσόμενα ὑπὸ τῶν συμφερόντων τῆς ἡμέρας καὶ τῶν περιστάσεων. Τοῦτ' αὐτὸ συνέβη καὶ ἐν τῷ ἐπαναστατικῷ σταδίῳ τοῦ Χέρτσεν. Δὲν παρήλθε πολὺς χρόνος, καὶ ὁ προφήτης τῆς ἐρημώσεως, ὁ προγεγραμμένος συγγραφεὺς τοῦ κώδωνος ἠσθάνετο ἑαυτὸν ἀνίκανον πλέον νὰ συγκρατήσῃ τὸν κλύδωνα, ὃν ἀπὸ τῶν ἀσκῶν αὐτοῦ εἶχεν ἐκχύσει κατὰ τῆς κεφαλῆς τῆς πατρίδος του, ἣν ἐλυμαίνετο ἤδη ἐντὸς βραχυτάτου χρόνου ὁ πυρετὸς τῆς ἐπαναστατικῆς ἰδέας, μυρίων ἐξεγερθέντων ἐν τοῖς στέρνοις αὐτῆς, πόθων χιμαιρικῶν, ἀπραγματοποιήτων ὑπὸ πᾶσαν λογικὴν καὶ ἐλευθερὰν κυβέρνησιν, πολλῶ μᾶλλον ὑπὸ τὴν ὀπισθοδρομικὴν καὶ πολεμίαν πάσης προόδου καὶ ἐλευθερίας κυβέρνησιν τοῦ Τσάρου. Ἐν ἔτει 1871, μετὰ τὸν θάνατόν του, ἐγένετο νέα, γαλλικὴ ἤδη ἐκδοσις τοῦ ἀρίστου ἔσως τῶν συγγραμμάτων του *Ἀπὸ τῆς ἄλλης ἀκτῆς*, ἐν ἣ προσετέθησαν καὶ ἀνεκδοτοὶ τινες ἐπιστολαὶ πρὸς τοὺς φίλους αὐτοῦ, αἵτινες δύνανται νὰ θεωρηθῶσιν ὡς ἡ ὑστάτη πολιτικὴ διαθήκη τοῦ Χέρτσεν. Ἐν τῷ βιβλίῳ τούτῳ ἀνευρίσκομεν τὸ μυστήριον τῆς ἐσωτερικῆς πάλης, ἣτις ἀπησχόλησε τὰς τελευταίας ἡμέρας αὐτοῦ καὶ ἣτις ἀπεχώρισεν αὐτὸν πάσης κοινῆς συμπράξεως καὶ συνεργείας μετὰ τῶν τέως φίλων του. Ἀληθῶς καὶ ἐν ταῖς ἐπιστολαῖς ταύταις τὸ κοινωνικὸν ζήτημα, τὸ ζήτημα τοῦτο τοῦ μέλλοντος, εἶναι τὸ αἰετοποτε ἐπάσχολοῦν τὴν σκέψιν αὐτοῦ. Ἐν τούτοις *quantum mutatus ab illo!* δὲν ζητεῖ πλέον τὴν καταστροφὴν καὶ τὴν ἐρήμωσιν, ἵνα ἀνιδρύσῃ ἐπὶ τῶν ἐρειπίων τὸν κοινωνικὸν αὐτοῦ κόσμον τοῦ μέλλοντος· ἢ πεῖρα ἐδίδαξεν ἤδη αὐτὸν κατὰ τὰ τελευταῖα ταῦτα εἴκοσι ἔτη, ὅτι δὲν ἐπέστη εἰσέτι ἡ ὥρα εὐθέτου λύσεως τοῦ κοινωνικοῦ ζητήματος, ἐν ἐπιστολῇ δὲ πλήρει ἐμβριθῶν σκέψεων καὶ παρατηρήσεων ἐπιφωνεῖ ἐπὶ τέλους:

«Οὐδεὶς εὐθύνεται διὰ τὰ ἀτοπήματα τῆς συγχρόνου κοινωνικῆς καταστάσεως· πᾶσα δὲ ποινὴ ἤθελεν εἶναι ἐπίσης μωρὰ, ὅσον καὶ ἡ μαστίγωσις τῆς θαλάσσης ὑπὸ τοῦ Πέρσου βασιλέως, εἴτε τοῦ κώδωνος ὑπὸ Ἰβάν τοῦ τρομεροῦ. Εἰσαγγελίαι, δίκαι, ποιναι, πάντα ταῦτα εἶναι κατώτερα τῆς πνευματικῆς ἡμῶν ἀναπτύξεως. Τὰ γεγονότα δέον νὰ μελετῶνται ὑπὸ τὴν ἀπλουστεράν, ὑπὸ τὴν φυσιολογικὴν αὐτῶν ἔποψιν, ν' ἀφίνηται δὲ παρερχόμενον τὸ ἐγκληματικὸν αὐτῶν σημεῖον, τὸ ὁποῖον δυστυχῶς κατισχύει, ἐπισκοτιζόν διὰ προμεμελετημένων συνωμοσιῶν πᾶσαν συνεννόησιν διὰ τῆς ἀναμίξεως προσωπικῶν παθῶν μετὰ τῆς καθολικῆς ὑποθέσεως καὶ διὰ τῆς πονηρᾶς ἕνεκα ἀκουσίων συμβεβηκότων ἀλλοιώσεως. . . Ἡ νέα τῶν πραγμάτων τάξις οὐ μόνον ὀφείλει νὰ περισώσῃ πάντα τὰ σωτηρίας ἄξια, ἀλλ' ὀφείλει ἐπίσης νὰ ἐπιτρέψῃ ἐλευθερὰν κίνησιν εἰς πᾶν ὅ,τι δὲν ἐνοχλεῖ αὐτὴν, οὐδ' εἶναι ἑτερογενὲς καὶ ἰδιοφύες. Οὐκί εἰς τὴν ἐπαναστάσιν, ἣτις πτωχῇ

τὸ πνεῦμα καὶ τὸ τεχνικὸν αἰσθητικὸν ἤθελε δημιουργήτει ἐν ἀνικατὸν ἐργαστήριον ἐξ ὄλου τοῦ παρελθόντος καὶ ἐξ ὄλων αὐτῆς τῶν κατακτῆσεων, καὶ τῆς ὁποίας πάντα τὰ πλεονεκτήματα ἤθελον ὑφίστασθαι ἐν τῇ διατροφῇ, καὶ μόνον ἐν ταύτῃ! Δὲν πιστεύω σπουδαίως τοὺς ἀνδρας ἐκείνους, οἵτινες προκίρουνται τὴν ἀνατροπὴν καὶ τὴν σκαιὰν βίβιν ἀπὸ τὴν ἀνάπτουζιν καὶ τὴν αἰρετοκρισίαν. . . Τὸ κήρυγμα εἶναι ἀναγκαῖον εἰς τὸν ἄνθρωπον, ἀλλ' ἀκατάπαυστον κήρυγμα, ἂν τοῦτο πρὸς ἀγαθὸν τείνει σκοπὸν, ἀπευθυνόμενον ἐπίσης εἰς τὸν ἀρχιτεχνίτην ὡς καὶ εἰς τὸν ἐργάτην, εἰς τὸν κάτοικον τῆς πόλεως ὡς καὶ εἰς τὸν χωρικόν. . . "Ἄλλοτε, περικυκλωμένοι ὑπὸ πτωμάτων, ὑπὸ κατηρειπωμένων οἰκιῶν καὶ οἶονεἰ ἐν πυρετῷ διατελῶν ἐπὶ τῷ τουφεκισμῷ τῶν αἰχμηκλώτων, προεκάλουν εἰς ἐκδίκησιν ἀπὸ πάσης καρδίας καὶ πάσης ψυχῆς τὰς ἀγρίας δυνάμεις πρὸς καταστροφὴν τοῦ ἀρχαίου ἐνόχου κόσμου, μὴ μεριμνῶν περὶ τοῦ μέλλοντος γενέσθαι. Ἄλλ' ἔκτοτε παρῆλθον εἰκοσιν ἔτη. Ἐπῆλθεν ἡ ἐκδίκησις ἀλλ' ἀπ' ἄλλου σημείου κατῆλθεν ἄνωθεν. Οἱ δὲ λαοὶ ὑπέστησαν τὰ πάντα, διότι οὔτε τότε οὔτε βραδύτερον κατενόησάν τι. Μακρὸς καὶ ὀδυνηρὸς μεταξὺ χρόνος παρέσχεν εὐκαιρίαν εἰς τὴν κατεύνασιν τῶν παθῶν καὶ εἰς τὴν ἐμψύθειαν τῶν σκέψεων. Οὔτε πᾶ οὔτ' ἐγὼ ἐπροδώσαμεν τὰς πεποιθήσεις μας, ἀλλὰ διατελοῦμεν ἤδη ἄλλως ἔχοντες ἐνώπιον τῶν πραγμάτων. Σὺ μὲν φέρεσαι πρὸς τὰ πρόσω, ὡς ἄλλοτε, μετὰ τοῦ πάθους τῆς καταστροφῆς, ἐν τῇ ὁποίᾳ βλέπεις δημιουργικόν τι πάθος, καὶ καταβιάλλεις πάντα τὰ κωλύματα, μόνον ἐν τῷ μέλλοντι σεβόμενος τὴν ἱστορίαν. Ἄλλ' ἐγὼ δὲν πιστεύω πλέον εἰς τὰς ἀρχαίας ἐπαναστατικὰς ἀτραπούς, προσπαθῶ δὲ νὰ κατανοῶ τὴν ἐν τῷ παρελθόντι καὶ ἐν τῷ παρόντι πορείαν τῆς ἀνθρωπότητος, ἵνα ὅσον τὸ ἐνὸν συμβαδίζω μετ' αὐτῆς, μὴ παλινδρομῶν καὶ μὴ προβαίνων τεσοῦτω μακρὰν, ὥστε νὰ μὴ δύνανται νὰ με ἀκολουθήσωσιν οἱ ἄνθρωποι». . .

Αὕτη εἶναι ἡ πρώτη περίοδος τῆς ἐπαναστατικῆς κινήσεως ἐν Ρωσίᾳ, ἣτις ὑπὸ τὸ σημερινὸν ὄνομα τοῦ *Μηδαισμοῦ*, ἀγνωστον ἔτι κατὰ τὴν ἐποχὴν τῆς δράσεως τοῦ Χέρτσεν, ἀπασχολεῖ τὸ δημόσιον πνεῦμα ἐν Εὐρώπῃ. Τοῦ ἀθλητοῦ τῆς κοινωνικῆς ταύτης πάλης καταβάντος ὑπὸ τὴν σκηνὴν ἐκ τοῦ χρόνου καὶ τῆς κοπώσεως, νέα ἤδη στοιχεῖα ἀνεφάνησαν, νέοι δρώντες παρχόντες τῆς κοινωνικῆς ἀνατροφῆς. Ἡ ἐγγλεϊανὴ φιλοσοφία, ἣτις τότε ἐκράτει τὰ σκῆπτρα ἐν Ρωσίᾳ, ἐπαλαιώθη ἤδη ἐν τῇ συνειδήσει τῆς νεότητος· ἡ σκέψις, ἣτις ἄλλοτε ἐνέπνευσε καὶ ἐπαιδαγώγησε τὰ τολμηρὰ ἐκεῖνα πνεύματα τῆς πρώτης ἐπαναστατικῆς περιόδου, ἐθεωρεῖτο ἤδη νεκρὰ ἐν τῇ ἀπόψει τῆς νέας γενεᾶς, ἡ *Φαινομενολογία* τοῦ *Πνεύματος* τοῦ *Ἐγέλου* ἐλογίζετο πνευματικὸν παραλήρημα, ἀξία νὰ ἀποτεθῇ ἐν τινι φρενολογικῷ μουσεῖῳ μετὰ τῶν ἐπισωζόμενων κειμηλίων ἀρχαίων θρησκευμάτων καὶ φιλοσοφικῶν συστημάτων, ἡ δ' ἀπαισιόδοξος φιλοσοφία τοῦ *Schopenhauer* καὶ τοῦ *Hartmann*, ἡ ὕλιστικὴ ἀποψις τοῦ φυσικοῦ καὶ τοῦ ἠθικοῦ κόσμου κατὰ

τὸν *Vogt*, τὸν *Moleschott* καὶ τὸν *Buchner* ἐγένετο ἡ ἱερὰ βίβλος τῆς νέας ἐπαναστατικῆς γενεᾶς, ἣτις ὑποβαλοῦσα τὰ πάντα εἰς τὴν κριτικὴν καὶ τὴν ἀνάλυσιν, ἐκ συστήματος οὐχὶ ἵνα δημιουργήσῃ ἀλλ' ἵνα ἀρνηθῇ καὶ καταστρέψῃ, ἀντὶ πάσης ἠθικῆς ἀρχῆς, ἀντὶ παντός κοινωνικοῦ δόγματος ἠρέσθη ν' ἀναγράψῃ ὡς σύμβολον τῆς ἰδίας αὐτῆς ὁμολογίας ἐν τεράστιον *Μηδέν*, σύνθημα καταστροφῆς, ἐν τῷ πυρετῷ τῶν ἐκστατικῶν αὐτῆς ὄνειρων λησμονήσασα πᾶσαν ἐννοίαν ἀνθρωπίνης δημιουργίας.

B'.

Ἐν τῷ οἴστρω τῆς φιλοσοφικῆς αὐτοῦ ἀπαισιοδοξίας, ὅψ' ἦς συνήθως καταλαμβάνετο ὁ Ἀρθούρος *Schopenhauer*, ὁ ἀντιπρόσωπος τοῦ συγχρόνου πεσσιμισμού, ὁ ἐν ταῖς σκοτεινεῖς δάσσει τῆς *Γερμανίας* παραπλανηθεὶς οὗτος *Βραχμὰν*, κατὰ τὴν ἔκφρασιν Γάλλου ἀνδρός γνωρίσαντος αὐτὸν ἐκ τοῦ σύγγεγυς, οἶονεἰ τυχῶν μετουσιώσεως ἐν τῷ σώματι Γερμανοῦ φιλισταίου, ἔλεγε συνήθως κατόπιν πλουσίου δείπνου μετὰ τῆς χαρακτηριστικῆς τὴν σκέψιν αὐτοῦ καὶ τὸν λόγον πικρίας καὶ εἰρωνείας: «Ἡ εὐδαιμονία εἶναι ὄνειρον, μόνη δὲ ἡ δυστυχία εἶναι πραγματικότης· δοκιμάζω ἤδη τοῦτο ἀπὸ ὀγδοήκοντα ἐτῶν. Καὶ δὲν γινώσκω ἄλλο τι ἢ νὰ ἐγκαρτερῶ λέγων κατ' ἐμαυτὸν, ὅτι αἱ μὲν μυῖαι ἐγεννήθησαν ἵνα καταβιβρώσκονται ὑπὸ τῶν ἀραχνῶν, οἱ δὲ ἄνθρωποι ἵνα καταβιβρώσκωνται ὑπὸ τῆς ὀδύνης». Καὶ ἀλλαχού: «Ἡ ζῶη εἶναι θῆρα ἀκατάπαυστος· πόλεμος ὄλων ἐναντίον ὄλων· εἶναι φυσικὴ τις ἱστορία τῆς ὀδύνης οὕτω συνοψιζομένη: Ποθεῖν ἄνευ λόγου, αείποτε πάσχειν, αείποτε παλαίειν, εἶτα θνήσκειν καὶ οὕτω καθεξῆς ἐπὶ αἰῶνας αἰῶνων, μέχρις ὅτου ὁ φλοιὸς τοῦ ἡμετέρου πλανήτου ἐκλεπισθῇ εἰς μυρία τεμάχια. . .¹». Τὰ ἀπαίσια ταῦτα ῥήματα τοῦ μισανθρώπου φιλοσόφου τοῦ *Φραγκοφορτίου* ἐκφράζουσιν ἐπαρκῶς τὴν σκέψιν καὶ τὰς τάσεις κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἥττον τῆς νεωτέρας γενεᾶς ἐν Εὐρώπῃ. Ἡ τάσις δὲ αὕτη δὲν εἶναι τυχαῖον τι γεγονός, ἀλλὰ βεβῆ ψυχολογικὸν φαινόμενον διατυποῦν τὴν νοσηρὰν κατάστασιν, ἐν ᾗ διατελεῖ κατὰ τὰς τελευταίας ταύτας ἑκατοντατηρίδας τὸ δημόσιον πνεῦμα ἐν Εὐρώπῃ.

Ἡ μισανθρωπικὴ κατάστασις μιᾶς κοινωνίας ἐπιφαίνεται ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἐν χρόνοις ἠθικῆς ἀπογοητεύσεως ἢ κοινωνικῆς ἀποσυνθέσεως, ἐκφράζουσα κατ' ἐξοχὴν ἐποχὴν μεταβάσεως ἐν τῇ ἱστορίᾳ. Ἡ φύσις τῆς φιλοσοφίας τῶν τελευταίων τούτων χρόνων, ἀπέρροια τῆς ἠθικῆς καὶ ψυχικῆς καταστάσεως τῆς συγχρόνου Εὐρώπης, ἀναβιβάσασα εἰς σύστημα καὶ διατυπώσασα εἰς ἀξιώματα τὰ φλογερὰ αἰσθητικά, τοὺς ἀπραγματοποιήτους πόθους, ὅψ' ὦν κατατρέχεται ἡ ἡμετέρα γενεὰ, ἐνέχουσε τὸν δισταγμὸν, τὴν ἀπελπίσιν, τὸν θάνατον εἰς τὸ πνεῦμα τῆς κοινωνίας· ἐντεῦθεν ἡ ἠθικὴ ἐρήμωσις, ἣτις σή-

¹ Schopenhauer's Die Welt als Wille und Vorstellung.

μερον διήκει δι' ὄλων τῶν ἐκφράσεων τῆς φιλοσοφίας, τῆς φιλολογίας, τῆς τέχνης, ὁ γυμνὸς ἐκεῖνος ὕλισμός, ὁ περιορῶν πᾶν τὸ ἀληθὲς ὑψηλὸν καὶ μέγα, προκηρῦττων καθ' ἑκάστην ὡς Θεὸν αὐτοῦ τὸν Μολὸχ τῆς αὐταρκειᾶς τῶν αἰσθήσεων καὶ θυσιάζων πᾶν εὐγενὲς αἶσθημα, πᾶσαν ἰδανικοῦ σύλληψιν εἰς τὴν Ἀστάρτην τῆς ἀπολαύσεως καὶ τῆς ἠδυπαθείας, ἣτις δεσπόζει κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἤττον ἐφ' ὄλων τῶν προϊόντων τοῦ νεωτέρου πνεύματος. Ὅστις ἀναμιμνήσκειται εἰσέτι τὰ ὑψηλὰ ἐκεῖνα ὄνειρα, ἅτινα ἐγοήτευσαν τὰς πρώτας τοῦ αἰῶνος τούτου δεκαετηρίδας, καὶ ἀποστρέφων ἀπ' αὐτῶν τὰ βλέμματά του ρίψῃ αὐτὰ ἐπὶ τῆς σκληρᾶς πραγματικότητος τῶν καθ' ἡμᾶς χρόνων, θέλει κατανοήσῃ καὶ θέλει δικαιολογήσῃ τὰ αἰσθήματα, ὑφ' ὧν διαβιβρώσκειται ἡ γενεὰ αὕτη, τὴν ἔλλειψιν παντὸς ἰδανικοῦ ἐν τῇ σκέψει αὐτῆς καὶ ἐν τῇ ἐνεργείᾳ, τὴν ἀπογοήτευσιν, ἣτις ὁσημέρῃ ἐκφαίνεται ἐν πάσῃ μορφῇ καὶ διατυπώσει τοῦ νεωτέρου βίου. Τὸν φιλοσοφικὸν ἰδανισμὸν τοῦ παρελθόντος, ὑφ' οὗ ἐνεπνεύσθη πρό τινων ἔτι δεκαετηρίδων καὶ ἐπιστήμη καὶ τέχνη, διεδέχθη ἄκρατος ὕλισμός, ἀρνούμενος πᾶσαν τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως πνευματικότητα καὶ ἀνωτέραν ἀποστολήν, συντρίβων τὰ ἰδεώδη αὐτῆς, ὑποτάσσων τὰ πάντα, καὶ ἠθικὴν καὶ πνευματικότητα εἰς τοὺς ἀναποδράστους νόμους τῆς ἀνάγκης. Ὁ ἐνθουσιασμός ἐξουδενώθη, ἡ φαντασία μετρηθεῖσα μὲ τὸν πῆχυν ἐμπειρικῆς φυσιολογικῆς ἀναλύσεως κατεχλευάσθη καὶ διετυπώθη ὡς ἀπόρροια νοσηρᾶς τῶν ἐγκεφαλικῶν νεύρων καταστάσεως. Τὸ βιβλίον τοῦ *Büchner Kraft und Stoff*, ὁ δεκάλογος οὗτος τοῦ ὕλισμου, 15 μέχρι τῆς σήμερον σχὸν ἐκδόσεις ἐν Γερμανίᾳ, μεταφρασθὲν εἰς ἀπάσας σχεδὸν τὰς νεωτέρας γλώσσας, ἐκφράζει καθ' ἐξοχὴν τὸ ἕδῃ ὑποδειχθὲν ψυχολογικὸν φαινόμενον τῆς ἠθικῆς καὶ πνευματικῆς καταστάσεως τῆς νεωτέρας κοινωνίας. Ἀρνούμενον πᾶσαν ἰδέαν θεότητος καὶ ἐν τῷ φυσικῷ καὶ ἐν τῷ ἠθικῷ κόσμῳ, ὑποστηρίζον τὴν ἀθανασίαν τῆς ὕλης καὶ τὴν θνητότητα τῆς λεγομένης ψυχῆς, ἣτις διὰ τὸν συγγραφέα οὐδὲν ἔστιν ἕτερον ἢ ἀπλή τις δύναμις ἢ ιδιότης τῆς ὕλης, τὸ βιβλίον τοῦτο ἔμελλε νὰ δρέψῃ τὰς καλλίστας τῶν δαφνῶν ἐν τῇ νεωτέρᾳ κοινωνίᾳ, ὡς συνέβη ἀνάλογόν τι γεγονός ἐν τῷ δεκάτῳ ὀγδόῳ αἰῶνι διὰ τὸ βιβλίον ἐκεῖνο τοῦ βαρῶνου *d'Olbach* τὸ *σύστημα τῆς Φύσεως*.

Αἱ τάσεις αὗται τοῦ αἰῶνος ἐπέδρασαν ὡσαύτως καὶ ἐπὶ τῆς ρωσικῆς κοινωνίας ὑπὲρ πᾶσαν ἄλλην ἐν Εὐρώπῃ. Πλημμελής ἐν τοῖς σχολείοις παιδείαις, τείνουσα πρὸς θετικὴν τινα μόνον ἐκπλήρωσιν ἀνάγκης, οὐχὶ δὲ ἀφορῶσα εἰς τὸν ἠθικὸν σκοπὸν τῆς κοινωνικῆς μορφώσεως καὶ τελειότητος, ἔλλειψις φαντασίας, ἰδίᾳ τοῖς σλαβικοῖς λαοῖς, ἐντεῦθεν μείωσις τοῦ αἰσθηματὸς καὶ ὀλιγοῦρα τοῦ ἰδανικοῦ, σπουδὴ τῶν φυσικῶν ἐπιστημῶν, συνεπῶς θετικώτεροι ἀπόψεις καὶ ἐν τῇ ἐπιστήμῃ καὶ ἐν τῷ βίῳ, δισταγμὸς περὶ ἀνωτέρας τινὸς ἀποστολῆς τοῦ ἀνθρώπου ἐν τῇ κοινωνίᾳ, ἀπόρροια τυγχάνων τοῦ δεσποτισμοῦ, ὑφ' ὃν διατελεῖ ἡ ρωσικὴ κοινωνία, πάντα ταῦτα συνετέλε-

σαν, ἵνα ἡ νεωτέρη φιλοσοφία, ἐμπειρικὴ καὶ ὕλιστικὴ, οἷα διετυπώθη κατὰ τοὺς τελευταίους χρόνους ἐν Γερμανίᾳ, Ἀγγλίᾳ, Γαλλίᾳ, τύχῃ ἀκωλύτου εἰσόδου καὶ ὑποδοχῆς ἐν Ρωσίᾳ. Μίαν ἡμέραν ἡ νεότης, μηδὲν τῶν διαβιβρώσκοντων αὐτὴν αἰσθημάτων δυναμένη νὰ ἱκανοποιηθῇ, μηδεμίαν τῶν ἠθικῶν αὐτῆς ἀναγκῶν νὰ ἱκανοποιήσῃ εἰς τὰ ἄρχοντα φιλοσοφικὰ συστήματα τοῦ *Fichte*, τοῦ *Schelling*, τοῦ *Hegel*, ἀπεφάσισε νὰ συντρίψῃ τὰ παλαιὰ ταῦτα *εἶδωλα*, τὰ ὁποῖα οὐδεμίαν ἐκέκτηντο πλέον δύναμιν, καὶ νὰ προσκυνήσῃ τοὺς ἐν τῇ λοιπῇ Εὐρώπῃ λατρευομένους νέους θεοὺς, οἱοὶ ἀνεκρητύττοντο ὑπὸ τῶν νέων προφητῶν τοῦ ὕλιστικοῦ κηρύγματος.

Τὴν ρῆξιν ταύτην τοῦ παρελθόντος πρὸς τὸ παρὸν, τῶν πατέρων πρὸς τοὺς υἱοὺς, βλέπει τις διατυπωμένην ἐν τῇ μυθιστορίᾳ τοῦ Ἰβάν *Turgénjef* πατέρως καὶ υἱοί. Ὁ εὐφρύτερος τῶν ζώντων συγγραφέων τῆς Ρωσίας ἐμελέτησε λεπτομερέστατα τὰ ἐν τοῖς κόλποις τῆς ρωσικῆς κοινωνίας παριστάμενα ἀπὸ τινος χρόνου ἠθικὰ φαινόμενα καὶ ἀπεπειράθη νὰ ἐξηγήσῃ αὐτὰ, ὅσον ἦτο δυνατόν νὰ ἐπιτευχθῇ τοῦτο ἐν ἐποχῇ συζητήσεων καὶ πάλης. *Bazarof*, ἥρωα τοῦ μυθιστορήματος τοῦ *Turgénjef* εἶναι τρόφιμος καὶ ἀπόστολος τῆς νέας πνευματικῆς ἐν Ρωσίᾳ κινήσεως· ἐκτὸς τῆς φυσιολογίας οὐδεμίαν ἄλλην ἀναγνωρίζει ἐπιστήμην· ἡ μέχρι τοῦδε ἄρχουσα ἐν τοῖς ἐκπαιδευτηρίοις φιλοσοφία εἶναι *ρωμαντικὴ*, ἐπάνοδος εἰς τὸ παρελθόν, οὐδὲν κοινὸν μετὰ τοῦ συγχρόνου βίου ἔχουσα, ἡ δὲ ποίησις εἶναι ἀσχολία σχολαίων πνευμάτων· μέμφεται νέον τινα ἀναγινώσκοντα τὸν *Puschkin* καὶ συμβουλεύει αὐτὸν νὰ ρίψῃ τὸν ἔθνικόν τοῦτον ποιητὴν τῆς Ρωσίας εἰς τὸ πῦρ χάριν τοῦ *Büchner*, τοῦ ὁποῖου τὸ γνωστὸν ἐγχειρίδιον ὀφείλει νὰ καταστῇ ἡ βᾶσις τῆς νέας ἐπιστημονικῆς καὶ πνευματικῆς μορφώσεως τῆς κοινωνίας¹.

Ἐν τῷ μυθιστορήματι τούτῳ τοῦ *Turgénjef*, δημοσιευθέντι ἐν ἔτει 1869, βλέπομεν κατὰ πρῶτον τὴν διατύπωσιν τῶν μηδενιστικῶν θεωριῶν καὶ τάσεων. — Τίς εἶναι ἡ πίστις σου; ἠρώτησεν ἐν τινι δίκῃ στάσεως κατὰ τῶν καθεστῶτων ὁ πρόεδρος τοῦ δικαστηρίου νέον τινα συνωμότην· *Nihil* ἀπεκρίθη ἐπὶ τὸ λατινικώτερον ὁ νέος σπουδαστής, ἐπίδειξιν πολυμαθείας ποιούμενος· ἐντεῦθεν δὲ ἡ ἀρχὴ τοῦ ὀνόματος τῆς αἰρέσεως· καὶ ὁ *Turgénjef* ἐπέξηγεί ἐν τῇ μυθιστορίᾳ αὐτοῦ: «Μηδενιστὴς εἶναι ἀνὴρ, ἐνώπιον οὐδεμιᾶς ὑποκλίνας αὐθεντείας, ἄνευ προηγουμένης δοκιμασίας οὐδεμίαν ἀρχὴν ἀπο-

¹ Κατὰ τὰς ἡμέρας ταύτας παρετήρησα περὶ τίνα καταγίνεται· ἀνεγίνωσκε τὸν *Puschkin*. Σὲ παρακαλῶ νὰ καταστήσῃς καταληπτὸν εἰς αὐτὸν ὅτι εἶναι ἀγῆδς βιβλίον. Δὲν εἶναι πλέον νέος καὶ ἔπρεπε νὰ ρίψῃ εἰς τὸ πῦρ πάντα τὰ ράκη. Τίς ἐν ταῖς ἡμέραις ἡμῶν ἐνδιαφέρεται ἀκόμη διὰ ῥωμανισμὸν καὶ διὰ ποίησιν; Δοὺς αὐτῷ πρὸς ἀνάγνωσιν καλὸν τι βιβλίον.

— Τί λοιπὸν ἠδύνατό τις νὰ δώσῃ εἰς αὐτόν;

— Ἡδύνατό τις ἐπὶ παραδείγματι ν' ἀρχίσῃ μὲ τὴν «Ἰλὴν καὶ τὴν Δύναμιν» τοῦ *Büchner* (*Väter und Söhne*).

δεχόμενος, ὅσον αὐτὴ καὶ ἂν κατέχει ἐπιφανῆ θέσιν ἐν τῇ κοινωνίᾳ»¹.

Τί ἐνόει ὁ ἀπόφοιτος σπουδαστῆς τῶν ρωσικῶν ἐκπαιδευτηρίων, ἐπικαλούμενος τὸ μηδὲν ὡς θρησκευτικὴν καὶ κοινωνικὴν αὐτοῦ πίστιν, καθ' ἣν στιγμὴν ὁ πέλεκυς τῆς δικαιοσύνης βαρὺς ἐπεκρέματο ἐπὶ τῆς κεφαλῆς του; Ἡ πρώτη περίοδος τῆς μηδενιστικῆς ἀπόψεως τῆς κοινωνίας δὲν εἶχε τὴν εὐρεῖαν ἐκείνην σημασίαν καὶ ἔννοιαν, ὅφ' ἣν διεκφαίνεται σήμερον ἐν ὅλαις αὐτῆς ταῖς ἀνατρεπτικαῖς τάξεσι διὰ τῶν ἐν τῇ σκοτίᾳ κατεργαζομένων ἐπαναστατικῶν προγράμμάτων καὶ προκηρῦξεων. Ἡ καμδασιλεία τῶν Τσάρων, ἡ ἐπὶ τὸ εὐρωπαϊκώτερον μεταμορφωθείσα ἀνατολικὴ αὐτῆ θεοκρατία, ἀξιοῦσα ἑαυτὴν ὡς βᾶσιν τῆς κοινωνίας, ἡ διαίρεσις τῶν τάξεων, τὰ πρόνομια τῶν εὐγενῶν, ἡ συγκεντρωτικὴ κυβέρνησις, ἀπορροφῶσα πᾶσαν τοῦ ἔθνους ζωὴν, πᾶσαν ἀτομικότητα καὶ ἐνέργειαν, δικαιοσύνη ἀσπλαγχνος μέχρις ἀπανθρωπίας, φορολογικὰ βαρύνουσα τὰς ἐργαζομένας τάξεις, πάντα ταῦτα ἐνέπνευσαν ἐν τῇ ἀνεπτυγμένη τῆς κοινωνίας μίτος μέχρις καταστροφῆς τοῦ ὑφισταμένου κοινωνικοῦ καθεστώτος. Βαθμικῶν τὸ μίτος τοῦτο κατέληξεν εἰς ἱλιγγον, εἰς νευρικὴν ἕξασιν, εἰς παραφροσύνην τῆς αἰρέσεως, ὑπὸ τῆς ὁποίας οἱ ὅπαδοι αὐτῆς κατελήφθησαν, καθ' ὅσον ἡ νόσος ἐλάμβανεν εὐρυτέρως διαστάσεις. Οὕτως ὑπὸ τὴν καταστρεπτικὴν ταύτην κριτικὴν παρεδόθησαν εἰς τὸ ἀνάθεμα πᾶς θεσμὸς καὶ δεσμὸς ἠθικός, ἐφ' οὗ τῶς ἐβασίζετο καὶ συνετηρεῖτο ἡ ἀνθρωπότης. Θρησκεία, κοινωνία, ἠθικός νόμος εἶναι ψευδεῖς συλλήψεις πεπλανημένου πνεύματος διατελοῦντος ὑπὸ τὸν τρόμον τῆς ἀγνοίας καὶ τῆς ἀμαθείας· καὶ προβαίνοντες περαιτέρω οἱ ὁρασεῖς οὗτοι σκεπτικοὶ ἠρνήθησαν τὴν ὑπαρξίν καὶ αὐτῶν τῶν αἰσθημάτων καὶ τῶν ἀνθρωπίνων ἰδιοτήτων, τοῦ λόγου, τῆς συνειδήσεως, τῆς ὁδύνης. Ἡ ὁδύνη καταβάλλεται διὰ τοῦ θανάτου, ἔλεγον· ὑποθέσωμεν ὅτι ὁ θάνατος τῆς ὕλης συνεπιφέρει τὸν ἐκμηδενισμόν τῆς ψυχῆς· ὅτι οὐδὲν ὑπάρχει μετὰ ταῦτα· ὅτι ἡ ἀνάστασις, ἡ ἀθνασία, αἰ ἀνταμοιβαὶ καὶ αἰ ποιναὶ τῆς αἰωνιότητος εἶναι μῦθοι κυφορηθέντες ὑπὸ τῆς ἀνθρωπίνης φαντασίας, τί τὸ ἀπλοῦστερον πρὸς θεραπείαν ἀπὸ τῆς ὁδύνης ταύτης; Ἐξάρκει σταγῶν τις ὄξυκυανίου ὄξέος κ.τ.λ. . .²

¹ Εἶναι μηδενιστής.

— Πῶς; ἠρώτησεν ὁ πατήρ.

— Μάλιστα, εἶναι μηδενιστής.

— Μηδενιστής. Ἡ λέξις φαίνεται παραγομένη ἀπὸ τοῦ λατινικοῦ *ni hil* = μηδὲν, καθ' ὅσον δύναμαι νὰ γνωματεύσω, σημαίνεται δὲ διὰ τοῦτου ἄνθρωπος, ὅστις οὐδὲν θέλει ν' ἀναγνωρίσῃ.

— Ἡ μᾶλλον ὅστις οὐδὲν σέβεται.

— Ἄνθρωπος ὅστις θεωρεῖ πάντα τὰ πράγματα ἀπὸ τοῦ σημείου τῆς κριτικῆς.

— Δὲν εἶναι τὸ ἴδιον;

— Ὅχι, καθ' ὅλοκληρίαν ὄχι· μηδενιστής εἶναι ἄνθρωπος, ὅστις ἐνώπιον οὐδεμιᾶς κλίνει αὐθεντίας, ὅστις οὐδεμίαν ἄνευ προηγουμένης δοκιμασίας ἀποδέχεται ἀρχὴν, ὅσον αὐτὴ καὶ ἂν φαίνεται ἐπιφανῆ θέσιν κατέχουσα. (Turguenev Väter und Sohne).

² Le Nihilisme en Russie par Lubomirski.

Ἀναγινώσκωμεν ἐν τινι προγράμματι τῶν μηδενιστῶν, δεικνύοντι τὸ πνεῦμα καὶ τὰς τάξεις τῆς ἐπαναστατικῆς αὐτῶν σκέψεως καὶ ἐργασίας: «Οὐδὲν ὑφίσταται σεβαστὸν ἐν τῇ κοινωνίᾳ, διὰ τὸν ἀπλοῦν λόγον ὅτι ἐθεμελιώθη ὑπὸ τῶν πατέρων ἡμῶν. Ἄν ἀγνοοῦμεν ἡμεῖς ἀκόμη τὸ ὄρθον μέσον μεταξὺ τοῦ ἀγαθοῦ καὶ τοῦ πονηροῦ, πῶς ἠδύνατο νὰ γνωρίζωσιν αὐτὸ οἱ προπάτορες ἡμῶν, ἦττον ἡμῶν πεφωτισμένοι; . . . Πᾶσα θρησκεία εἶναι ἀνωφελής, καλονίζουσα τὰς σχέσεις ἡμῶν μετὰ τινος ὄντος ἀκατανοήτου καὶ ἀπείρου καὶ δὲν δύναται νὰ ἔχῃ βᾶσιν αὐτῆς ἢ ἐξημμένην φαντασίαν καὶ φοβερὸν τρόμον. Οἱ μηδενισταὶ ἡμεῖς λέγομεν: οὐδεὶς νόμος, οὐδεμίαν θρησκεία, οὐδὲν! Οἱ αὐτοὶ ἄνδρες, ὅτινες ἐκάνονισαν τὰς πράξεις τῶν πλησίων αὐτῶν, ἔζησαν καὶ ἀπέθανον ἐν τῇ ἀπολύτῃ λήθῃ, χωρὶς νὰ γνωρίζωσιν ἂν καλῶς ἢ κακῶς ἐξεπλήρωσαν τὴν διαχαρχθεῖσαν αὐτοῖς ὑπὸ τῆς εἰμαρμένης ἀποστολὴν κατὰ τὴν στιγμὴν τῆς δημιουργίας! Ὑποθέσωμεν μάλιστα ὅτι οἱ πρόγονοι ἡμῶν καλῶς ἐκάνονισαν τὰς ἀφορώσας αὐτοὺς σχέσεις: ἔπεται ἐκ τούτου ὅτι αἱ ἀνάγκαι τῆς ἐποχῆς ἐκείνης ἦσαν ὁμοίαι πρὸς τὰς σημερινὰς; Προφανῶς ὄχι! Ἄς σχισθῇ λοιπὸν τὸ ἐπὶ τῶν ὤμων ἡμῶν προσκεκολλημένον ὑποκάμισον! ἐνοχλεῖ τὰς κινήσεις μας, διότι δὲν κατεσκευάσθη διὰ τὸ ἀνάστημά μας! Ἀβάσωμεν τὸν πέλεκυν! καταστρέψωμεν! Οἱ δὲ μεθ' ἡμᾶς ἐλευσόμενοι θέλουσι γινώσκει νὰ κατασκευάσωσιν ἐκ νέου οἰκοδόμημα στερεώτερον ἐκείνου, τὸ ὅποῖον αἰσθανόμεθα κλονιζόμενον ἄνω τῶν κεφαλῶν μας. . .»

Ἄς καταστῇ προφανές ὅτι δὲν τιμωρεῖται τις πλέον ἐπὶ τῇ δολοφονίᾳ τοῦ κυριάρχου αὐτοῦ ἢ τοῦ ἐταίρου, θέλει κατανοηθῇ ἐπίσης ὅτι εἶναι νόμιμος ὁ φόνος ἐνόχου ἀνδρὸς ἐπὶ καταχρῆσει τῆς ἐξουσίας, ὅσον καὶ τοῦ διαπράξαντος δολοφονίαν πρὸς κορεσμόν τῆς δίψης του.

Ἡ σύγχρονος κοινωνία, ὅσον καὶ ἂν διατελῇ γαγγραινώδης, κατενόησε κάλλιστα τοῦτο, ὥστε ἐν ἀπάσαις ταῖς νομοθεσίαις ἢ βασιλοκτονία ἀφωμοιώθη πρὸς τὴν ἐν γένει ἀνθρωποκτονίαν. Καὶ ἔπειτα πόσαι ἀπόπειραι, πυρκαϊαί, δολοφονίαι θέλουσι μείνει ἀτιμώρητοι! Ὅταν οἱ ἐργάται τῶν αὐτολεγομένων τούτων ἐγκλημάτων φωραθῶσιν ἀπολαμβάνοντες ὑπολήψεως μεταξὺ ἡμῶν, τὸ πᾶν ἐρέθη τότε. Ἡ γηραιὰ κοινωνία θὰ ζήσῃ! Ἐπὶ δὲ τῶν ἐρειπίων αὐτῆς οἱ ἄθλιοι θέλουσι δώσει τὴν χεῖρα, καὶ οἱ ἀληθεῖς μαθηταὶ τοῦ Χριστοῦ, τοῦ μεγάλου τούτου μηδενιστοῦ, θέλουσιν ὑπομειδιάσει ἀναμνηνησκόμενοι τῆς παραβολῆς τοῦ ἐν τοῖς κόλποις Ἀβραάμ κατακειμένου πένητος, ἀρουμένου σταγόνα ὕδατος εἰς τὸν πλοῦσιον! Ἔσχεσ τὸν καιρὸν σου! ἤδη ἦλθεν ὁ ἰδικός μου! . . . Καὶ τότε θέλει ἔλθει γενεὰ νέα, γενναϊόφρων, πρωτότυπος, νέα δὲ πρῶτα θέλει διαχυθῇ ἐπὶ τῆς γῆς, καὶ ὅλος ὁ κόσμος θὰ καταστῇ εὐδαίμων μέχρι τῆς στιγμῆς, καθ' ἣν ἡ κατάχρησις, ὡς ὁ φοῖνιξ, θ' ἀναγεννηθῇ καὶ πάλιν ἀπὸ τῆς κόνεώς της.

Ἄς τέκνα τῶν τέκνων ἡμῶν θέλουσιν ἐπαναρχίσει τὸ ἔργον ἡμῶν· αἱ δὲ μέλλουσαι καταχρῆσεις ἔσονται ἦττον τερατώδεις ἐκείνων, ἄς οἰκτείρομεν σή-

μερον, όπως πρέπει να ομολογήσωμεν ότι αι ύφ' ἡμῶν προσβαλλόμενοι ὑπῆρξαν ἤττον ἀπεχθεῖς τῶν καταχρήσεων ἐκείνων, τὰς ὁποίας ὑπέμειναν οἱ πρόγονοι ἡμῶν. Καὶ οὕτως ἐξακολουθοῦσα νὰ παλαίη ἡ ἀνθρωπίνη κοινωνία, μετὰ αἰῶνας ἀγῶνων θέλει φθάσει εἰς τὴν τελειότητα καθισταμένη ὅ,τι νῦν λέγεται θεός! Εἰς τὰ ὄπλα! ἀδελφοί! ἀκολουθήσατέ με εἰς τὴν κατάκτησιν τῆς θεότητος!»

Ἐν ἄλλῃ ὡσαύτως ἐπαναστατικῇ προκηρῆξει ἀναγινώσκονται τὰ ἀκόλουθα:

«Ἀδελφοί, ἡ ὑπομονὴ ἡμῶν ἐξηντήθη, ἡ δὲ ζωὴ καθίσταται καθ' ἑκάστην τραχυτέρη. Ἠπατήθημεν διὰ ματαίων ὑποσχέσεων. Ἡ γῆ αὕτη, ἣν ὁ θεὸς ἔπλασε χάριν ὄλων τῶν ἀνθρώπων, κατελήφθη ὑπὸ τῶν κυρίων ἡμῶν. Ποῦ ὑπάρχει λοιπὸν ἡ δικαιοσύνη; — Φεῦ! οὐδαμοῦ πανταχοῦ ἄρχει ἡ τυραννία.

«Ἄλλ' ἄλλοτε δὲν συνέβαινε τοῦτο. Οἱ ἄγροί ἀνῆκον εἰς τοὺς καλλιεργητὰς αὐτῶν. Οἱ δὲ πρόγονοι ἡμῶν ἠγνόουν καὶ εὐγενεῖς, καὶ ἱερεῖς, καὶ ἐμπόρους, καὶ μεταπράτας· καὶ οὕτως ἔζων ἐλεύθεροι καὶ εὐδαίμονες! Ἄλλ' ἐπῆλθον ἐκεῖθεν τῶν θαλασσῶν οἱ ξένοι δυνάσται, σύροντες μεθ' ἑαυτῶν τοὺς εὐγενεῖς αὐτῶν, τοὺς ὑπαλλήλους, τοὺς μεταπράτας αὐτῶν· καὶ ὑπεδούλωσαν τὸν πτωχὸν λαὸν, καταλαβόντες τοὺς ἄγρους αὐτοῦ, ἔκτοτε δὲ ζῶσιν ἐπὶ τῷ τιμῆματι τοῦ ἰδρώτος του! . . .

«Ἀφοῦ ἐγένοντο κύριοι τῆς χώρας ἡμῶν οἱ κατακτηταί, ἐθεμελίωσαν πόλεις, ἀφ' ὧν δεσπόζουσιν ἀκόμη. Εἰς αὐτοὺς ὀφείλομεν τοὺς καταθλιπτικούς νόμους καὶ τοὺς βαρεῖς φόρους, ὅτινες ἐξαναγκάζουσιν ἡμᾶς εἰς τὴν ἀθλιότητα. Εἶναι ἠὲ χαριστημένοι! Καὶ διατί νὰ μὴ ἦναι; παχαίνονται ἐκ τοῦ ἄρτου ἡμῶν! Αἱ πόλεις αὐτῶν εἶναι τοσοῦτον ἰσχυραὶ, ὥστε εἶναι ἀδύνατον νὰ τὰς προσβάλωμεν, καὶ μόνον δυνάμεθα νὰ τὰς πυρπολήσωμεν.

«Εἶπον καθ' ἑαυτοῦς: Τὰ πάντα ἀνήκουσιν εἰς τὸν Τσάρον, εἰς τοὺς εὐγενεῖς, εἰς τοὺς ἱερεῖς, εἰς τοὺς ἐμπόρους· ὁ δὲ λαὸς εἶναι δούλος ἡμῶν.

«Ἀληθῶς, ἡμεῖς οἱ ἄλλοι χωρικοὶ εἴμεθα ἄγρια θηρία μόνον διὰ τοὺς κυρίους μας· μᾶς ἐπέσαξαν καὶ μᾶς ἐχαλίνωσαν, ἔπειτα δὲ ἀνῆλθον ἐπὶ τῶν ὤμων ἡμῶν. Δυστυχία εἰς τὸν τολμήσοντα νὰ παραπονεθῆ! ἡ Σιθῆρια καὶ ὁ τουφεκισμὸς θὰ ἐπαναγάγωσιν εἰς τὸ λογικὸν τὸν αὐθάδη. . . Ἄλλ' ἂν ἡ δυσαρέσκεια ἀρχεται μεταφραζομένη εἰς στάσιν, εἶναι ἀληθές ὅτι οἱ κύριοι θέλουσι λάβει ἄλλον τόνον· ὦ! τότε εἶναι ἄσῳτοι ἐξ ὑποσχέσεων καὶ ψευδολογίας. Τῆς δὲ ἡσυχίας ἀποκαθισταμένης, οἱ ὠραῖοι λόγοι ληθμονοῦνται καὶ ἡ καταδιώξις ἐπανερχεται βιαιοτέρα παρά ποτε. . .

«Ὁ Τσάρος ἐμέθυε, ὑπογράφων τὸ οὐκᾶζιον, τὸ ἀναγνώσθην ἡμῖν τὴν 19 Φεβρουαρίου 1861· τί ἔλεγε τὸ οὐκᾶζιον ἐκεῖνο; — Χωρικοὶ, εἰσθε ἐλεύθεροι, ἀλλ' ὑπὸ τὸν ὄρον νὰ μὴ κατέχητε οὔτε σπιθαμὴν ἐδάφους, οὔτε γῆν καλλιεργημένην, οὔτε δάσος. Εὐτυχῆς ὁ Τσάρος ὁ ἐν καταστάσει μέθης ὑπογράφας; τὸ οὐκᾶζιον ἐκεῖνο. . .

«Οἱ ἱερεῖς, εἶπον ἡμῖν: ὁ Τσάρος εἶναι ὁ θεὸς τῆς γῆς, οἱ δὲ εὐγενεῖς ἐκτελοῦσι παρ' αὐτῷ τὰ καθήκοντα τῶν ἀγγέλων. . . Εἴμεθα εὐχαριστημένοι νὰ κλίνωμεν τὰ νῶτα ἡμῶν. . .

«Ἐν μόνον ὑπολείπεται ἔτι, ν' ἀπαγχονίσωμεν δίκην κυνῶν τοὺς κυρίους ἡμῶν! Κάτω πᾶσα συνοικία! ἐξαλειφθήτωσαν ἅπασαι! . . . Πυρπολήσωμεν τὰς πόλεις αὐτῶν! ἀποκαθαρῆτω ἐν τῷ πυρὶ ἡ χώρα ἡμῶν! . . . Πρὸς τί αἱ πόλεις αὗται, αἱ χρησιμεύουσαι μόνον πρὸς παραγωγὴν τῆς δουλείας; Ὅποταν καταστῆ ὁ χωρικός κύριος τῆς οἰκίας του, τοῦ ἀγροῦ του, ὅποταν δυνηθῆ νὰ καλλιεργῆ ἐν τῷ ἐργοστασίῳ τοῦ χωρίου του, δὲν θέλει δοκιμᾶζει πλέον τὴν ἀνάγκην τῆς ὑπηρεσίας ἐν ταῖς πόλεσι. . . Ἄσπλοι ἡμεῖς μόνον διὰ τοῦ πυρὸς δυνάμεθα νὰ προσβάλωμεν καὶ νὰ νικήσωμεν αὐτοὺς ἔχοντας πυροβόλα καὶ φυσίγγια. Ἄπαξ δὲ μεταβληθέντων εἰς κόνιν τῶν τειχῶν, ὀπισθεν τῶν ὁποίων ἀποκρύπτεται τὸ σκυλολόγιον τοῦτο, θέλει ἀναμφιβόλως ἀποθάνει τῆς πείνης.»¹

Γ'.

Ἐπάρχει διδασκαλία τοῦ μηδενισμοῦ, ὡς ὑπάρχει τοιαύτη περὶ κοινωνισμοῦ, ὡς ὑπάρχει τοιαύτη κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἥττον περὶ ὄλων τῶν αἰρέσεων καὶ παραπλανήσεων τοῦ ἀνθρωπίνου πνεύματος ἐν τῇ ἱστορίᾳ; Ὁ Βολταῖρος, ἂν δὲν ἀπατώμαι, ἔλεγε συνήθως, ὅτι δὲν ὑπάρχει μωρία, ἥτις δὲν ἔσχε τοὺς θεωρητικούς αὐτῆς καὶ τοὺς ὁπαδοὺς, τοὺς ἐνθουσιαστάς καὶ τοὺς προσηλύτους. Ἦθελεν εἶναι λοιπὸν σκληρὸν ν' ἀρνηθῶμεν τοῦλάχιστον τὴν τιμὴν ταύτην εἰς τὴν αἵρεσιν, ἥτις ἐμπνέουσα τὸν τρόπον εἰς ὄλην αὐτοκρατορίαν, ἀπασχολεῖ κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἥττον ἂν οὐχὶ τὴν μελέτην ἀλλ' ἐξ ἄπαντος τὴν περιέργειαν τοῦ εὐρωπαϊκοῦ δημοσίου. Ἄλλ' οἱ κορυφαῖοι τοῦ μηδενισμοῦ οὐδαμῶς στρατολογοῦνται ἐκ τῶν ἀσκητικῶν ἐκείνων πνευμάτων, ἅτινα κορσεθέντα τοῦ παρόντος, ζητοῦσι νέαν τροφὴν καὶ νέας ἐντυπώσεις ἐν τῇ χώρᾳ τῶν ὀνείρων καὶ τῆς οὐτοπίας, προσπαθοῦντα διὰ πλασμάτων καὶ φαντασμάτων ν' ἀναπαύσωσι τὴν δίψαν αὐτῶν καὶ νὰ δημιουργήσωσιν ἐπὶ τῶν νεφῶν ὅ,τι δὲν δύνανται ν' ἀπολαύσωσιν ἐπὶ τοῦ πεζοῦ καὶ πεπερασμένου τούτου πλανήτου. Εἶναι ἄνδρες ἐνεργείας καὶ δράσεως, σκοτεινοὶ συνωμόται μὴ ἀρκούμενοι εἰς θεωρίας μόνον καὶ εἰς ἀφηρημένα δόγματα, ἀλλὰ ζητοῦντες τὴν πραγματοποίησιν αὐτῶν καὶ τὴν ἐκτέλεσιν διὰ τοῦ πυρὸς, τοῦ σιδήρου, τῆς καταστροφῆς καὶ τῆς ἐρημώσεως. Ἄν γεννηθῶσιν ἔν τινι ἀνωτέρᾳ κοινωνικῇ τάξει, ὀφείλουσι νὰ ληθμονήσωσιν πᾶς παράδοξιν καὶ τὰ ἐνστικτικὰ τῆς ἀνατροφῆς αὐτῶν, ν' ἀφομοιωθῶσι δὲ μετὰ τοῦ λαοῦ, τοῦ ὁποίου ἀναλαμβάνουσι τὴν παιδαγωγίαν καὶ τὴν ἐξέγερσιν· εἶτε

¹ Les grands procès politiques — L' association internationale des travailleurs 183—185.

ἄνδρες, εἴτε γυναῖκες, ὀφείλουσι νὰ κατέλθωσι μέχρι τῶν κατωτάτων σφωμάτων τῆς κοινωνικῆς ὑποστάθμης, νὰ ἐθισθῶσιν εἰς ἀπάσας τὰς ἔξεις τῶν χωρικῶν, νὰ ἐμπνεύσωσι τὴν ἐμπιστοσύνην αὐτῶν καὶ τὴν ἀφοσίωσιν, καὶ οὕτω νὰ ποιήσωσι τὴν ἔναρξιν τοῦ ἱεραποστολικοῦ αὐτῶν ἔργου, προκηρύττοντες τὴν καταστροφὴν καὶ τὴν συντέλειαν καταδικασθείσης κοινωνίας. Μόνον διὰ τῆς θυσίας ταύτης, ἐπὶ ἀδραξί τιμῆ, ἐξαγοράζεται ἡ ἀφοσίωσις τοῦ πλήθους εἰς τὸν μηδενιστικὸν προσηλυτισμὸν. Ἐν τῇ νεωτάτῃ τοῦ *Turguenjew* μυθιστορίας φλογερὰ κεφαλὴ καὶ εὐγενὴς καρδία, νέος τις ἀνὴρ, ἐμπίπτει εἰς τὰς μηδενιστικὰς παγίδας· φυσικὸς γόνος ἀριστοκρατικοῦ πατρὸς κέκτηται ἀπασαν τὴν συνείδησιν καὶ τὸν ἐγωϊσμὸν τῆς ὑψηλῆς αὐτοῦ καταγωγῆς· μυηθεὶς τὰ δόγματα τοῦ μηδενισμοῦ, μετὰ ζήλου καὶ πίστεως ἀναλαμβάνει τὴν διάδοσιν αὐτῶν καὶ διδασκαλίαν· ἀλλὰ δὲν ἔχει τὴν ἰκανότητα ν' ἀφομοιωθῇ πρὸς τὸ πλῆθος, νὰ κατανοήσῃ τὰ ἔνστικτα αὐτοῦ ὁ ἀπόκληρος οὗτος γόνος ἀριστοκρατικῆς τάξεως. Ἀπερχόμενος πρὸς τὸν λαόν, αἰσθάνεται ἐν ἑαυτῷ τὴν πάλην καὶ τὴν ἀγωνίαν τῆς ἀνικανότητός του· ἐπὶ τέλους ἀπόλλυσι τὴν πίστιν· ἀλλὰ δὲν λιποτακτεῖ εἰς τὸ στρατόπεδον τῶν πολεμίων· ὅ,τι κατ' ἐξοχὴν χαρακτηρίζει τὸν Σλάβον εἶναι ἡ ἐγκαρτέρησις· ἐπὶ τέλους δὲ ἀποφασίζει ν' αὐτοκτονήσῃ, δίδων τέρμα εἰς τὸν ἐναγώνιον βίον του. Ἄλλ' ὑπάρχει καὶ ἕτερος ἐν τῇ μυθιστορίᾳ ταύτῃ ἦρωας, εὐθύ οὗτος ἀπὸ τοῦ λαοῦ καταγόμενος, κατανοῶν δὲ ἐξ ὀλοκλήρου τὰς ιδιότητας αὐτοῦ καὶ τὰ ἔνστικτα. Καὶ οὗτος εἶναι ὁ ἀληθὴς μηδενιστής· δὲν πιστεύει μὲν εἰς τὸν προσηχθῆ θρίαμβον τοῦ κόμματος, εἰς ὃ ἀνήκει, ἀλλ' ἐργάζεται μετὰ ζήλου πρὸς τοῦτο, περιπλανώμενος ἀπὸ τῶν ἐργοστασίων εἰς τὰς ἐξοχὰς καὶ ἀπὸ τούτων εἰς ἐκεῖνα καὶ οὕτω μεταδίδων τὰ ἀνατρεπτικὰ αὐτοῦ κηρύγματα· βραθύς ἐρευνητῆς καὶ γνώστης τῆς ψυχῆς τοῦ χωρικοῦ, γινώσκει νὰ ἐπωφεληθῆ τῶν προτερημάτων αὐτοῦ καὶ τῶν ἐλαττωμάτων, ἐμπνέων εἰς αὐτὸν τὸ μῖσος καὶ τὸ αἴσθημα τῆς καταστροφῆς κατὰ τῆς ὑφισταμένης ἠθικῆς τάξεως τῆς κοινωνίας. Μόνον ὁ τοιοῦτος εἶναι *τέλειος ἀνήρ!* οἱ ἐνθουσιασταί, οἱ ἰδεολόγοι, ἀλλὰ ταχέως κορενόμενοι ἐν τῇ πρώτῃ ἀποτυχίᾳ δὲν εἶναι κατάλληλοι διὰ τὴν ὑψηλὴν ταύτην ἀποστολήν, ἣτις ἔχει μᾶλλον χρεῖαν θετικῶν ἀνδρῶν, γινωσκόντων ν' ἀναμένωσιν, ἀλλὰ καὶ νὰ ἐργάζωνται, ἐχόντων δὲ τὴν πίστιν τοῦ ἔργου ἐν τῇ πεποιθήσει τῆς μελλούσης αὐτοῦ πραγματώσεως. Ἐνὶ λόγῳ ἐν τῇ παρουσίᾳ καταστάσει τοῦ μηδενισμοῦ ἐλλείπουσι μὲν ἀπ' αὐτοῦ οἱ ἰδεολόγοι, οἱ θεωρητικοί, οἱ ὀργανωταί, οἱ Owen, οἱ Fourier, οἱ Louis Blanc, ἀλλ' ὑπάρχουσιν ἐν ἀφθονίᾳ οἱ ἐργάται τῆς κοινωνικῆς καταστροφῆς, οἱ ἐμπρησταί τῶν δημοσίων κτιρίων καὶ τῶν ἰδιωτικῶν ἐργοστασίων, οἱ ζητοῦντες τὴν ἀνακαινίσιν τῆς κοινωνίας οὐχὶ διὰ τῆς ἀναπτύξεως ἀλλὰ διὰ τῆς ἰσοπεδώσεως αὐτῆς, ἣτις εἶναι τὸ κοινωνικὸν καὶ πολιτικὸν αὐτῶν ἰδεῶδες.

Συγγραφεὺς τις ἀπεκάλεσε τὸν μηδενισμὸν *παράφρονα κοινωνισμόν*. Ὁ χαρακτηρισμὸς εἶναι ἀκριβέστατος· ἄνευ ἀρχῆς καὶ συστήματος, στερούμενος

πλάσης λογικῆς καὶ ἐμβριθείας, κατέλαβε πάντας τοὺς δυσηρεστημένους ἐκ τοῦ ὑφισταμένου κοινωνικοῦ καθεστῶτος, πάντας τοὺς ἀνατρεπτικούς, οἵτινες ἄγνοοῦντες νὰ ἐργασθῶσι σωφρονέστερον καὶ λογικώτερον κατὰ τῆς ἀρχούσης ἐν Ῥωσίᾳ κοινωνικῆς ἀκοσμίας, κηρύττοντες τὴν καταστροφὴν ἀπλῶς χάριν αὐτῆς μόνον, συντελοῦσιν ἀναντιρρήτως διὰ τῆς ἀφρονος αὐτῶν διαγωγῆς καὶ τῆς ἐσπευσμένης ἐργασίας εἰς τὴν παλινδρομίαν μᾶλλον ἢ τὴν προαγωγὴν τῶν φιλελευθέρων ἰδεῶν ἐν Ῥωσίᾳ. Οὐδεμία καθολικὴ ἰδέα κατοικεῖ ἐν τῷ ἐγκεφάλῳ αὐτῶν· ἀρχὴν ἔχουσι τὴν καταστροφὴν καὶ τὴν ἐξόντωσιν, ἀπὸ δὲ τῶν ἐρειπίων τῆς φοβερᾶς ταύτης εἰκόνας τοῦ θανάτου θέλει ἀναθάλει ἡ νέα κοινωνικὴ ἀνάστασις καὶ δημιουργία ἄνευ ἀρχῆς τινος, ἄνευ αὐθεντείας, ἐφ' ἧς θέλει βασιλεύσει πλήρης, ἀνέπαφος ἡ ἰσότης τῆς ἀνακαινισθείσης καὶ ἀποκαθαρθείσης ἀνθρωπότητος.

Κεφαλὴ καὶ ψυχὴ τῆς νέας ταύτης μηδενιστικῆς τάσεως ὑπήρξε κατ' ἐξοχὴν ὁ Μιχαὴλ Bakunine, σύγχρονος περίπου τοῦ Ἀλεξάνδρου Χέρτσεν καὶ τοῦ Belinski, ὡς ἐκ τῆς γεννήσεως δ' αὐτοῦ ἀνήκων εἰς τὴν ἀριστοκρατικὴν τάξιν τῆς ρωσικῆς κοινωνίας, καθὼς καταγόμενος ἐξ ἀρχαίου οἴκου βαγιάρων. Ἀνατραφεὶς ἐν τῷ στρατιωτικῷ σχολείῳ καὶ τυχὼν τῶν ἐπαμίδων ἀξιωματικοῦ, διετέλεσε τοιοῦτος μέχρι τοῦ 22 ἔτους τῆς ἡλικίας του, ὁπότε ἀπεχώρησε, μηδὲν εὐρίσκων θέληγητρον ἐν βίῳ ἀποπνίγοντι πᾶσαν τοῦ πνεύματος ἔξαρσιν. Ἦκμαζε κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην ἐν Μόσχᾳ, ὅπου ὁ νέος εὐγενὴς μετέβη, ἡ φιλοσοφία τοῦ Ἐγέλου καὶ κατ' ἐξοχὴν αἱ ριζοσπαστικαὶ τάσεις τῆς ἀριστερᾶς αὐτῆς πτέρυγος. Ἦτο ἡ ἀλγεβρα τῆς ἐπανάστασεως, ἔλεγε περὶ αὐτῆς ὁ Χέρτσεν, ἡ φιλοσοφία αὕτη, ὡς οὐδεμία ἄλλη διδασκαλία καθιστᾷσα τὸν ἄνθρωπον ἐλεύθερον, οὐδένα δὲ λίθον ἐπὶ λίθου καταλείπουσα ἐπὶ τοῦ οἰκοδομήματος τοῦ χριστιανοῦ κόσμου. Τῆς δὲ διδασκαλίας ταύτης ἐνθουσιώδης γενόμενος μαθητῆς καὶ ἀπόστολος ὁ πρῶν ἀξιωματικὸς τοῦ ρωσικοῦ στρατοῦ, μετέβη μετὰ τινα χρόνον εἰς Βερολίνον, ὅπου, εἰ καὶ θανόντος ἤδη τοῦ Ἐγέλου, ἡ σχολὴ αὐτοῦ ὑπ' ἐξόχων ἀντιπροσωπευομένη πνευμάτων καὶ ὑπὸ τῆς ρωσικῆς κυβερνήσεως ὑποστηριζομένη, διετέλει εἰς τὸ ζενίθ τῆς ἀκμῆς αὐτῆς καὶ τῆς δημοτικότητος.

Αἱ ἀνατρεπτικαὶ ροπαὶ τῆς ἀριστερᾶς πτέρυγος τῆς σχολῆς ἀπερρόφησαν καθ' ὀλοκλήριαν τὸ σκεπτικὸν πνεῦμα τοῦ νέου Ρώσου· καὶ ὑπὸ τὰς ἐμπνεύσεις ταύτας ἔγραψε τὸ πρῶτον αὐτοῦ φιλοσοφικὸν ἔργον, τὸ ὅποιον καὶ ἐδημοσιεύθη ἐν ταῖς *ρωσικοῖς χρονικοῖς*, δημοσίᾳ τῶν νεοεγγελευμένων ὀργάνῳ, μεγάλης κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην ἰσχύος καὶ δημοτικότητος ἀπολαμβάνοντι ἐν Γερμανίᾳ. Ἐν τῷ ἄρθρῳ τούτῳ καταστρέφων τὸ ὑφιστάμενον κοινωνικὸν καθεστῶς διὰ τῶν τύπων καὶ τῶν λογικῶν σχημάτων τῆς διαλεκτικῆς τοῦ Ἐγέλου ὁ νέος ἐπαναστατικὸς, καταλήγει εἰς τὴν νέαν κοινωνικὴν σύνθεσιν διὰ τοῦ ἀκολουθοῦ φιλοσοφικοῦ διθυράμβου: «Ἡ βαθμιαία ἐνέργεια τῆς ἀρνήσεως παύει αἰφνιδίως, μεταβαλλομένη εἰς αὐτοτελεθὴ ἀρχὴν, ἡ δὲ φύσις

μεταβαίνει εἰς νέον τινὰ κόσμον, τὸν κόσμον τοῦ ἐλευθέρου πνεύματος. . . . Δὲν ἀνεγνώσατε ἐπὶ τῶν προπυλαίων τοῦ διὰ τῆς ἐπαναστάσεως ἀνεγερθέντος ναοῦ τῆς ἐλευθερίας τοὺς μυστηριώδεις καὶ φοβεροὺς λόγους *ἐλευθερία, ἰσότης, ἀδελφότης*, καὶ δὲν γινώσκετε, καὶ δὲν αἰσθάνεσθε ὅτι οἱ λόγοι οὗτοι δηλοῦσι τὴν πλήρη ἐξουδένωσιν τοῦ ὑφισταμένου πολιτικοῦ καὶ κοινωνικοῦ κόσμου; . . . Ἡ ἀτμόσφαιρα εἶναι καυστική, θυέλλας ἐγκυμονοῦσα! τούτου δ' ἕνεκα ἀνακράζομεν ἡμεῖς εἰς τοὺς τετυφλωμένους ἡμῶν ἀδελφοὺς: Μετανοεῖτε, μετανοεῖτε, ἤγγικεν ἡ βασιλεία τοῦ κυρίου! — Καὶ λέγομεν εἰς τοὺς θετικούς: ἀνοίξατε τοὺς πνευματικούς ἡμῶν ὀφθαλμούς, ἄφerte τοὺς νεκροὺς θάπτειν τοὺς ἑαυτῶν νεκροὺς καὶ πείσθητε ἐπὶ τέλους, ὅτι τὸ πνεῦμα, τὸ αἰωνίως νεοτευχές, δὲν πρέπει ν' ἀναζητῆται ἐπὶ τῶν καταπεσόντων ἐρειπίων. Ἄς ἐμπιστευθῶμεν λοιπὸν ἑαυτοὺς εἰς τὸ αἰώνιον πνεῦμα, τὸ ὅποιον καταστρέφει καὶ ἐκμηδενίζει μόνον διὰ τὸν λόγον ὅτι εἶναι ἡ ἀκένωτος καὶ αἰωνίως δημιουργικὴ πηγὴ πάσης ζωῆς. *Ὁ πόθος τῆς καταστροφῆς εἶναι συγχρότος δημιουργικὸς πόθος!*»¹

Ὑπὸ τοὺς οἰωνοὺς τοιαύτης ἐγκεφαλινῆς κατασκευῆς καὶ πνευματικῆς καταστάσεως ἀρχεται ὁ *Bakunine* τῆς ἐπαναστατικῆς αὐτοῦ ἐργασίας. Ἀπόστολος τῆς ἐπαναστάσεως ἐν πάσῃ στιγμῇ καὶ κοινωνίᾳ, φρονεῖ ὅτι ἐκάστη ἐποχὴ καὶ ἕκαστος λαὸς εἶναι κατάλληλος πρὸς τοῦτο. Ἀπὸ τοῦ ἔτους 1845 ἀρχεται κατ' ἐξοχὴν τὸ πολὺπλαγκτον στάδιον τοῦ ἀγρίου ἀνατρεπτικοῦ. Καταλείπει τὴν ὑπὸ μεταφυσικῶν χιμαρῶν καὶ παροξυσμῶν ταρασσομένην Γερμανίαν καὶ μεταβαίνει εἰς τὴν *Mécklar* τῶν νέων ἰδεῶν, τοὺς Παρισίους, ἔνθα κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην ὁ Ἡρακλῆος τῆς ἐπαναστάσεως ἐχάλκευε τὸν σίδηρον, ὅστις ἔμελλε νὰ θραύσῃ μετὰ τινὰ χρόνον τὰ δεσμὰ τῆς εὐρωπαϊκῆς δουλείας. Διέτριψεν ἐνταῦθα ἐπὶ τινὰ ἔτη, μετέβη εἰς τὴν Ἑλβετίαν καὶ ἐπανῆλθε πάλιν εἰς Παρισίους βραχὺν χρόνον πρὸ τῆς ἐπαναστάσεως τοῦ 1848. Μετὰ τὴν ἔκρηξιν τῆς νέας μεταβολῆς ἐν Γαλλίᾳ μετέβη εἰς τὴν βοεμικὴν πρωτεύουσαν Πράγαν, ὅπου εἶχε συγκληθῆ τὸ πανσλαβικὸν κοινοβούλιον, τὸ ὅποιον ἔμελλε νὰ διατυπώσῃ τὰς πρὸς ἀλλήλους καὶ τὰς πρὸς τοὺς λοιποὺς λαοὺς τῆς Εὐρώπης σχέσεις τῶν σλαβικῶν λαῶν, ἐν τῷ ὁποίῳ ἐν τούτοις ὁ τέως κοσμοπολίτης οὗτος ἀντεπροσώπευεν ἄγαν πανσλαβιστικὰς τάσεις καὶ διαθέσεις. Ἀποτυχόντων τῶν σχεδίων αὐτοῦ ἐν Πράγῃ, μετέβη εἰς Δρέσδην, ἔνθα μετὰ τὸ ναυάγιον τῆς ἐπαναστάσεως συλληφθεὶς, καθείρθη ὑπὸ τῆς σαξωνικῆς κυβερνήσεως, παραδοθεὶς μετὰ ταῦτα εἰς τὴν Αὐστρίαν καὶ ὑπὸ ταύτης εἰς τὴν ρωσικὴν κυβέρνησιν. Διατελέσας ἐπὶ τινὰ χρόνον ἐν τινι ρωσικῷ φρουρίῳ, ἐξορισθεὶς εἰς Σιβηρίαν, τυχὼν μετὰ ταῦτα τῆς ἀδείας νὰ μετοικήσῃ εἰς τὴν τότε ὑπὸ τῆς Ρωσίας προσαρτηθεῖσαν χώραν τοῦ Ἀμούρ, κατῴρθωσε διὰ μυρίων περιπετειῶν νὰ μεταβῇ εἰς Ἰαπωνίαν,

¹ Russland vor und nach dem Kriege.

νίαν, εἶτα εἰς τὴν βόρειον Ἀμερικὴν, τὸ δὲ ἔτος 1861 νὰ προσορμισθῇ ἐπὶ τέλους εἰς Ἀγγλίαν.

Ἐνταῦθα ἀνέπτυξε νέον ζῆλον πρὸς διάδοσιν τῶν ὁσημέραι ἀνατρεπτικῶν τέρων καθισταμένων ἀρχῶν του. Ἰδρύσε νέαν ριζοσπαστικὴν ἐφημερίδα *Ko-lokol* μετ' ἄλλων ὁμοφρόνων αὐτοῦ, κηρύττων τὴν παγκόσμιον ἐπαναστάσιν καὶ ζητῶν νὰ ἐξεγείρῃ τοὺς νεκροὺς τῆς δούλης Εὐρώπης εἰς τὴν κατάκτησιν τῆς νέας αὐτῶν ζωῆς καὶ ἐλευθερίας. Συγχρότως εἰργάζετο πρὸς σχηματισμὸν διαφόρων ἐπαναστατικῶν ἐταιριῶν, περιλαμβανουσῶν ἐν τοῖς κόλποις αὐτῶν πάντας τοὺς δυσηρεστημένους τῆς μοναρχικῆς Εὐρώπης ἀνδρας, καὶ οὕτως ἔλαβεν ἐνεργώτατον μέρος εἰς τὰ συνέδρια τῶν *gilew* τῆς εἰρήνης καὶ τῆς ἐλευθερίας, μετὰ δὲ τοῦ Γερμανοῦ *Marx* ἐγένετο εἰς τῶν πρωτεύοντων ὀργανωτῶν τῆς διαβοήτου *Διεθνῶς*. Ἐλθὼν εἰς ρῆξιν πρὸς τὰ πρωτεύοντα μέλη τῆς ἐταιρίας ταύτης ἕνεκα τῶν ἀναρχικῶν αὐτοῦ τάσεων, ἀπεχώρησεν ὁ *Bakunin*, ἰδρύσας νέαν ἀδελφότητα, νέαν *διεθνήν συμμαχίαν* τῆς κοινωιστικῆς δημοκρατίας, τῆς ὁποίας κατέστη ἤδη ὁ ὑπέρτατος ποντίφηξ καὶ αἰρεσιάρχης. Ἐκ τοῦ προγράμματος τῆς νέας ταύτης ἐταιρίας θέλουσι κατανοηθῆ ἐπαρκῶς οἱ νέοι τοῦ Ρώσου ἀναρχικοῦ πόθοι, οἱ ἐκσφενδονιζόμενοι κατὰ τῆς ὑφισταμένης ἠθικῆς καὶ κοινωνικῆς τάξεως:

«Ἡ Συμμαχία κηρύσσεται ἄθεος· ζητεῖ τὴν κατάργησιν τῶν θρησκευμάτων, τὴν ὑποκατάστασιν τῆς ἐπιστήμης εἰς τὴν πίστιν καὶ τῆς ἀνθρωπίνης δικαιοσύνης εἰς τὴν τοῦ Θεοῦ.

«Ζητεῖ πρὸ παντὸς τὴν πολιτικὴν, οικονομικὴν καὶ κοινωνικὴν ἐξίσωσιν τῶν κλάσεων καὶ τῶν ἀτόμων τῶν δύο φύλων, ἀρχομένη ἐκ τῆς καταργήσεως τοῦ δικαίου τῆς κληρονομίας, ὅπως ἐν τῷ μέλλοντι ἡ ἀπόλαυσις τυγχάνῃ ἴση πρὸς τὴν παραγωγὴν ἐκάστου, ἡ δὲ γῆ, τὰ ὄργανα τῆς ἐργασίας ὡς πᾶν ἄλλο κεφάλαιον καθιστάμενον ἢ ἀθροιστικὴ περιουσία ὁλοκλήρου τῆς κοινωνίας, μὴ δύνανται νὰ χρησιμοποιηθῶσιν ἢ ὑπὸ τῶν ἐργατῶν μόνον, τουτέστιν ὑπὸ τῶν ἀγροτικῶν καὶ βιομηχανικῶν συνεταιρισμῶν.

«Ζητεῖ δι' ἅπαντα τὰ τέκνα ἀμφοτέρων τῶν φύλων, ἀπὸ τῆς γεννήσεως αὐτῶν, τὴν ἰσότητά τῶν μέσων τῆς ἀναπτύξεως, τουτέστι τῆς συντηρήσεως, τῆς ἀνατροφῆς καὶ τῆς παιδείσεως καθ' ὅλους τοὺς βαθμοὺς τῆς ἐπιστήμης, τῆς βιομηχανίας καὶ τῶν τεχνῶν, πεπεισμένη ὅτι ἡ ἰσότης αὕτη, οικονομικὴ τὸ πρῶτον καὶ κοινωνικὴ μόνον, εἶξει ἀποτέλεσμα νὰ ἐπενέγκῃ ἐπὶ μᾶλλον καὶ μᾶλλον μείζονα τῶν ἀτόμων φυσικὴν ἰσότητά, ἐξαλείφουσα ἀπάσας τὰς τεχνητὰς ἀνισότητάς, ἱστορικὰ παραγόμενα ψευδοῦς ὅσον καὶ ἀδίκου κοινωνικῆς ὀργανώσεως.¹

«Πολεμία παντὸς δεσποτισμοῦ, μηδένα ἄλλον πολιτικὸν τύπον ἀναγνω-

¹ Τὸ πρόγραμμα τῆς μηδενιστικῆς αἰρέσεως συνίσταται εἰς τὴν κατάργησιν πάσης σχέσεως φύλου, οἰκογενείας καὶ πάσης διαφορᾶς μεταξὺ ἀνδρὸς καὶ γυναικός, συνεπῶς οἱ θιασῶται τῶν δύο φύλων θέλουσι φέρει κοντοὺς βραστῆρους, πλατέα ἱνδύματα, συγχρόνως τοὺς τύπους,

ρίζουσα πλὴν τοῦ δημοκρατικοῦ, καὶ ἀπορρίπτουσα ἀπολύτως πᾶσαν ἀντιδραστικὴν συμμαχίαν, ἀποκρούει πᾶσαν πολιτικὴν ἐνέργειαν, ἥτις δὲν ἤθελεν ἔχει ὡς ἄμεσον τέλος τὸν θρίαμβον τῆς ὑποθέσεως τῶν ἐργατῶν κατὰ τὸ κεφαλαίου. . . .

«Τοῦ κοινωνικοῦ ζητήματος μὴ δυναμένου νὰ τύχη τῆς ὀριστικῆς καὶ πραγματικῆς αὐτοῦ λύσεως παρὰ ἐπὶ τῇ βίσει τῆς διεθνοῦς ἢ παγκοσμίου τῶν ἐργατῶν παντὸς τόπου ἀμοιβαιότητος, ἢ Συμμαχία ἀποκρούει πᾶσαν πολιτικὴν στηριζομένην ἐπὶ τοῦ αυτοκαλουμένου πατριωτισμοῦ καὶ ἐπὶ τοῦ ἀνταγωνισμοῦ τῶν ἐθνῶν». . .

Ὁ ὑπέρτατος ποντίφηξ τῆς αἰρέσεως ταύτης δὲν ζητεῖ τὴν πραγμάτωσιν τῶν ἰδεῶν αὐτοῦ διὰ τῆς ἐμμόνου ἐργασίας πρὸς παιδείαν καὶ ἀνάπτυξιν τοῦ λαοῦ, ὅπως φρονοῦσιν ἄλλοι τινὲς θεωρητικοὶ μόνῃ ἢ ἐπανάστασις, ἢ ἄμεσος διὰ τῆς βίας καταστροφή τῆς ὑφισταμένης ἠθικῆς τάξεως, δύναται νὰ μεταβάλῃ ἐν ἀκαρεῖ τὴν τύχην καὶ τὸ μέλλον τοῦ λαοῦ, ὅστις αἰείποτε εἶναι κατάλληλος πρὸς τοῦτο, δυνάμενος νὰ ὀργανωθῇ αὐτομότως κατόπιν ἐκάστης ἐπαναστάσεως. Ἐν τῇ μελέτῃ αὐτοῦ Ἐπαναστασις καὶ ἐπιστήμη διΰσχυρίζεται ὅτι ἡ ἀποστολὴ τῶν πέφωτισμένων ἐπαναστατικῶν εἶναι ἀπλουστάτη: δὲν εἶναι ἀνάγκη νὰ διδάξωσι τὸν λαὸν ἀκριετὰ ἤδη γινώσκοντα ἐν μόνον ὀφείλουσι νὰ πράξωσι, νὰ ἐνεργήσωσιν ἐπὶ τῶν αἰσθημάτων αὐτοῦ κατὰ τῶν προνομιούχων τάξεων καὶ νὰ ἐμπνεύσωσιν εἰς αὐτὸν τὴν τέχνην τῶν στάσεων. Ἐπανάστασις ἐν ὅλῃ αὐτῆς τῇ φρικαλέᾳ πραγματικότητι, οὐδὲν ἄλλο, καὶ τὸ κοινωνικὸν ζήτημα ἐλύθη. Ἀναγινώσκω ἐν τινὲ τῶν λόγων αὐτοῦ τὰ ἐπόμενα: «Ἀδύνατον νὰ καταστραφῇ ὁ θρησκευτικὸς φανατισμὸς διὰ τῆς διδασκαλίας, τῶν συλλόγων, τῶν ἐφημερίδων καὶ τῶν λοιπῶν προσηλυτιστικῶν μέσων. Ἡ θρησκεία δὲν εἶναι μόνον ἐγκεφαλικὴ παραπλάνησις, ἀλλ' ἅμα διαμαρτύρησις τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως καὶ τῆς ἀνθρωπίνης καρδίας κατὰ τῆς οἰκτρούτητος καὶ τοῦ περιορισμοῦ τῆς περὶ ἡμᾶς πραγματικότητος. Ὁ ἄνθρωπος εὐρίσκων ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ μωρίαν μόνον, ἀδικίαν καὶ ἐλεεινότητα, δημιουργεῖ κρείττονα διὰ τῆς φαντασίας αὐτοῦ κό- ἀνδρικά τῆς κεφαλῆς περιβλήματα καὶ κυανᾶς διόπτρας ὀρισμένας νὰ καλύπτωσι τὸ χρῶμα τῶν ὀφθαλμῶν καὶ τὴν ζωηρότητα τοῦ βλέμματος.

Ὀδερμία εὐγενῆς μεταξὺ αὐτῶν συμπεριφορὰ καὶ ἐθιμοτυπία. Παράδειγμα τὸ ἐπόμενον ἀνέκδοτον μεταξὺ τοῦ Γάλλου Rousselle καὶ τῆς κυρίας Bakounine:

Ὁ Γάλλος δικηγόρος συζητῶν μετὰ τῆς συζύγου τοῦ βαρβάρου (οὗτος ἀπεκαλεῖτο ὑπὸ τῶν φίλων αὐτοῦ ὁ Bakounine) ἐν τινὲ τῶν αἰθουσῶν τοῦ δημαρχείου τῆς Βέρνης ἐμελλεν ἀνασκευάσει ἐπιχειρήματι τῆς μηδενιστρίας θίγον τὸ ζήτημα τῆς μητρότητος. Μὴ δυνάμενος δὲ νὰ εὕρῃ τοπικὴν τινα φράσιν, χωρὶς νὰ ἦναι αὕτη καὶ προσβλητικὴ, ἐδίσταζεν ἀποκριθῆ: «Προσέξατε, πολῖτα Rousselle», τῷ εἶπεν αὐστηρῶς ἡ χειραφετηθεῖσα γυνή, «θέλετε καταστῆ ἀβρόφρων».

Ἀναμφιβόλως ὁ Rousselle ἦτο ὁ ἡσυχάσας.

Τῆς μητρότητος αἰσῆς γεγονότος φυσικῆς ἀνισότητος, διὰ παντὸς δυνατοῦ μέσου ἀποφεύγουσιν αὐτὴν οἱ μηδενισταί, ἀν δὲ δὲν δύνανται νὰ κατορθώσωσι τοῦτο, ἡ μηδενίστρια γυνὴ ἐγκαταλείπει ἐκουσίως τὸ προῖον τῶν ἐρώτων τῆς, τῶν φυσικῶν αὐτῆς ἀναγκῶν μᾶλλον». (L'association internationale des Travailleurs par E. F r i b o u r g, l'un des fondateurs).

σμον. . . . Μόνον ὅταν ἀποδοθῇ εἰς τὴν γῆν πᾶν τὸ ἀνήκον αὐτῇ, τουτέστιν εὐτυχία καὶ ἀδελφότης, τότε μόνον θέλει κατὰ πρῶτον ἢ θρησκεία ἀπολέσει τὸν λόγον τῆς ὑπάρξεως αὐτῆς. Πρὸς καταστροφὴν δὲ τῆς θρησκείας δὲν ἐξαρκεῖ μόνον ὁ πνευματικὸς προσηλυτισμὸς, ἀλλὰ παρίσταται χρεῖα πρὸς τοῦτο τῆς κοινωνικῆς ἐπαναστάσεως.¹

Ἐξέρχομαι τοῦ ἀπαισίου τούτου κύκλου τῶν παραληρημάτων νοσοῦσης ψυχῆς, φλεγμαίνοντος ἐγκεφάλου καὶ πεπωρωμένης καρδίας, οὐχὶ ἵνα ὀδηγήσω τὸν ἀναγνώστην μου ὡς ὁ Δάντης εἰς χώρας φαιτωτέρας καὶ εὐγενεστέρας, ἀλλ' ἵνα μελετήσω μετ' αὐτοῦ, ἀλλ' ἵνα ἐξετάσω καὶ ἀναλύσω μετ' αὐτοῦ τὰ ψυχολογικὰ αἴτια, τὰ ἐπενεγχόμενα τὴν πνευματικὴν καὶ κοινωνικὴν ταύτην ἐκρυθμίαν εἰς πολλὰς χώρας τῆς Εὐρώπης, μὴ ἐκλιπόντα μέχρι τῆς στιγμῆς ταύτης, ἀλλὰ τὰ ἔσχατα τῶν δεινῶν ἐπαπειλόντα.

Ἐπάρχουσιν ἐποχαὶ ἐν τῇ ἱστορίᾳ, καθ' ἃς ὁ ἄνθρωπος κατακαμβάνεται ὑπὸ ἀκαταλήπτου τινὸς συγχύσεως, ἔκ τινος πνευματικοῦ ἰλίγγου, ὅστις ἐμπνέων αὐτῷ τὸν κόρον, τὴν ἀηδίαν, οὐδεμίαν παρέχει αὐτῷ στιγμὴν γαλήνης, διακουμαίνων αὐτὸν ἐντὸς ἀορίστων πόθων, βαρῶν αὐτὸν διὰ τῆς μελαγχολίας ἐκείνης, ἥτις βαίνουσα μέχρι τῶν τελευταίων ὀρίων τῆς πνευματικῆς συγχύσεως, καθίστησιν αὐτὸν παίγιον τοῦ πρώτου ἐκκεντρικοῦ συναισθήματος, τῆς πρώτης ἐντυπώσεως. Δίκην ὑστερικῆς γυναικὸς δύναται νὰ συλλάβῃ τοὺς παραβολωτάτους πόθους, νὰ ἐπιζητήσῃ τὴν πραγμάτωσιν τῶν παραδοξωτάτων χιμαιρῶν καὶ ὅσῳ μᾶλλον ἢ νοσηρὰ αὕτη ἐξέγερσις τοῦ νευρικοῦ συστήματος καθίσταται μείζων, ἐπὶ τοσοῦτον καὶ οἱ πόθοι καὶ αἱ ὀρέξεις τοῦ πάσχοντος μωρότεροι. Τοιαύτη εἶναι ἡ ψυχικὴ ἰδιοσυγκρασία τῶν τελευταίων τούτων δεκαετηρίδων τοῦ καθ' ἡμᾶς αἰῶνος καὶ δὲν παρουσιάζεται τὸ φαινόμενον τοῦτο κατὰ πρῶτον ἐν τῇ ἱστορίᾳ. Ἀναλόγως τάσεις, παρομοίας χιμαίρας ἐπεζήτησεν ἐν τῇ ἀπελιπίσῃ αὐτῆς πίπτουσα ἢ ἀρχαία ἑλληνικὴ καὶ ρωμαϊκὴ κοινωνία, ὅποτε ἀπολέσασα πᾶν τὸ ἰδανικὸν αὐτῆς καὶ τὴν πίστιν, ἐπεδόθη ὅλη εἰς τὰς ἀγκάλας τῆς ἡδονῆς καὶ τῆς ἡδυπαθείας, οἰκτρὸν θέαμα ἠθικῆς πτώσεως καὶ πνευματικῆς αυτοκτονίας, ἐξ οὗ ἐμπνεόμενος ὁ Ὁράτιος, αὐτὸς ὁ προστατευόμενος τοῦ Μαικήνα Ἐπικούρειος, ἔγραφε τοὺς πικροὺς τούτους στίχους, ὧν ἡ ἀνάγνωσις ἴσως δὲν εἶναι ἀδιάφορος καὶ διὰ τὴν καθ' ἡμᾶς κοινωνίαν:

«Ἡ Ρώμη, καταληφθεῖσα ὑπὸ τῶν στάσεων, παρ' ὀλίγον νὰ καταβληθῇ ἀπὸ τὸν Δᾶκα καὶ τὸν Αἰθίοπα, τὸν ἕνα φοβερὸν διὰ τὸν στόλον του, τὸν ἕτερον ἰσχυρότερον διὰ τὰ ὄξέα αὐτοῦ βέλη.

«Ὁ ἔνοχος αἰὼν ἐβεβήλωσε κατὰ πρῶτον τὸν γάμον, τὴν οἰκογένειαν, τὴν ἐστίαν. Τὸ δὲ κακὸν, ἀναπηδήσαν ἀπὸ τοιαύτης πηγῆς, διεχύθη ἐπὶ τοῦ τόπου καὶ ἐπὶ τοῦ λαοῦ.

«Ἡ ἐπίγαμος παρθένος διδάσκεται εὐχαρίστως τοὺς χοροὺς τῆς Ἰωνίας»

¹ Russlard vorund nach dem Kriege ἀνωνύμου συγγραφέως.

ἀπαλύνει τεχνηέντως, τὸ σῶμα τῆς· καὶ ἤδη ἐν τρυφερᾷ ἡλικίᾳ διαβουλεύεται αἰμομικτικούς ἔρωτας.

Ἄμέσως ζητεῖ νέους μοιχοὺς ἐν αὐτῇ τῇ τραπέζῃ τοῦ συζύγου τῆς· καὶ δὲν ἐκλέγει σχεδὸν ἐκεῖνον, εἰς δὲ μέλλει νὰ παράσχη παροδικὴν τινα εὐνοίαν, ὅπότεν κομίζωσι τὰς λαμπάδας.

Ἄλλ' ἐξεγείρεται, παρακλεινομένη ὑπὸ ἐπιτακτικῆς τινὸς σημείου, οὐχὶ ἄνευ τῆς συνενοχίας τοῦ συζύγου, πρόσκαλουμένη ὑπὸ τινος ἐμπόρου ἢ καταδρομῆως τινός, ἐπιβαίνοντος ἰσπανικῆς νηὸς καὶ ἐξαγοράζοντος τὴν ἀτιμίαν ἄλλων.

Ἄλλὰ δὲν εἶχε γεννηθῆ ἀπὸ τοιούτων γονέων ἢ γενεᾶ ἐκείνη, ἢ καταστήσασα ἐρυθρὰν τὴν θάλασσαν ὑπὸ τοῦ αἵματος τῶν Καρχηδονίων, καὶ καταβαλοῦσα τὸν Πύρρον, τὸν μέγαν Ἀντίοχον καὶ τὸν ἀδιλλάκτον Ἀννίβαν. . . .

Ἄπόσων δὲν καθίσταται αἴτιος ἐρείπιων ὁ πανδαμάτωρ χρόνος! Ὁ αἰὼν τῶν πατέρων ἡμῶν, χείρων τοῦ τῶν προγόνων, παρήγαγεν ἡμᾶς χείρονας ἔτι, ἵνα δώσῃ ὑπαρξίν εἰς γενεὰν ἔτι μᾶλλον διεφθαρμένην.¹

Ἄρκει τὸ παράδειγμα τοῦτο τῆς πιπτούσης Ρώμης, τὸ ὅποσον ἐπαρκῶς ἐκφράζεται ἐν τῇ ᾠδῇ ταύτῃ, ἐν τῇ ὁποίᾳ οὐχὶ μία κοινωνία δύναται ν' ἀτενίσῃ τὴν εἰκόνα αὐτῆς καὶ τὰς ἠθικὰς διαθέσεις. . . .

Πρὸ τινων δεκαετηρίδων αἰσθητικοὶ συγγραφεῖς καὶ κριτικοὶ ἐν Εὐρώπῃ ἐκπλαγέντες ἐπὶ παραδόξοις τισὶ ψυχολογικοῖς φαινομένοις τῆς κοινωνίας, κατήγγειλαν εἶδος τι ἠθικῆς καὶ πνευματικῆς νόσου ἀρχομένης νὰ κατατρόχη τὸ δημόσιον πνεῦμα· ἠθικὴν τερηδὼν, φθίσις ἀνιάτος τῆς ψυχικῆς ὑγείας, ἐξέλεγεν ἰδίως τὰς ἐκλεκτοτάτας φύσεις· ἦτο κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην οἶονεὶ προνομιούχος νόσος τῆς ἀριστοκρατίας τοῦ πνεύματος, τὰ δὲ θύματα αὐτῆς ἐστρατολογοῦντο ἐκ τῶν ἐπιλέκτων τῆς τέχνης, τῆς φιλολογίας καὶ τῆς ἐπιστήμης. *Maladie du siècle* ἀπεκλήθη ἡ νόσος αὕτη ἐν Γαλλίᾳ, *Weltschmerz* ἔν Γερμανίᾳ καὶ ἄλλως ἄλλαχού· ἡ νόσος αὕτη, ἥς δὲν δύναμαι ὧδε ἐλλείψει χρόνου νὰ διατυπώσω τὰ πλήρη χαρακτηριστικὰ, ἐξέφραζε τὴν ἀπογοήτῳσιν ὑπὸ τὰς ποικίλας αὐτῆς ἀπόψεις, τὴν *mélancolie* ἐκείνην μελαγχολίαν, ἣτις δὲν εἶναι πλέον ἐλαφρὰ τις καὶ γλυκύθυμος ιδιότης ἐξόχου πνεύματος, ἀλλὰ λυπηρὸν σημεῖον πασχούσης ψυχῆς, προανάκρουσμα προσεχοῦς πνευματικῆς καταστροφῆς· βαθμηδὸν, ἀπὸ τῶν ἐκλεκτῶν πνευμάτων ἡ νόσος αὕτη κατῆλθεν εἰς τὰς κατωτέρας κοινωνικὰς τάξεις, ἀπανταχοῦ συνεπιφέρουσα τὴν ἀπελπίαν, τὴν ἠθικὴν ἐρήμωσιν, ἐγκαινίσασα ὡς ἠθικὸν δόγμα τὴν περιφρόνησιν κατὰ παντὸς καθεστῶτος, τὴν ἐπανάστασιν κατὰ πάσης μέχρι τῆς ἐποχῆς ταύτης ἐξαρχούσης ιδέας.

Οὕτως ἐπῆλθεν ἡ ἀρρησις εἰς τὰ κατώτατα στρώματα τῆς κοινωνίας, καταβάσα ἀπὸ τῶν κορυφῶν τῆς ἐπιστήμης καὶ τῆς τέχνης, ἢ *ειρωνεία*,

1 Orat. I, III, od. 6.

ἣτις κατεχλεύασε καὶ ἐζηυτέλισε πάντα θεσμόν καὶ σύνδεσμον τῆς κοινωνικῆς ἀλληλεγγύης. Τί εἶναι ὁ γάμος ἐπὶ παραδείγματι, τὸ ἄκρον αὐτον τοῦτο τῆς κοινωνικῆς τάσεως τοῦ ἀνθρώπου, ὁ ἰσχυρότατος παράγων τῆς συντηρήσεως καὶ τῆς προόδου τῆς πολιτικῆς κοινωνίας; Ὁ *Franz Μοῦρ*, ὁ δυσειδὴς ἐκεῖνος ἥρωας τῶν *Αἰσθητῶν* τοῦ Schiller, ὁ ἀποστάτης κατὰ παντὸς ἠθικῆς καὶ νομίμου ἐν τῇ κοινωνίᾳ, ὁ ἀσεβὴς υἱός, ὁ ἀστοργὸς ἀδελφός, δικαιολογῶν ἐν ἑαυτῷ κακούργους διαθέσεις, ἐπιφωνεῖ μετὰ σατανικῆς ἐπινοίας: ἀλέγουσιν: — αὐτός εἶναι πατὴρ σου! σοὶ ἔδωκε τὴν ζωὴν, εἶσαι ἢ σὰρξ αὐτοῦ, τὸ αἷμα αὐτοῦ — λοιπὸν ἔστω σοὶ ἱερός! . . . Ἄλλ' ἐπεθύμουν νὰ ἐρωτήσω, διατί με ἔκαμε; βεβαίως οὐχὶ ἀπὸ τῆς πρὸς με ἀγάπης. . . με ἐγνώρισε πρὶν ἢ με τεκνοποιήσῃ; ἐσκέφθη περὶ ἐμοῦ, καθ' ἣν στιγμὴν με ἐδημιούργει; ἐγίνωσκε τί ἤθελον καταστῆ εἰς ἐγώ; . . . Καὶ εἶχεν ἄλλον τινὰ σκοπὸν ἢ δημιουργίαν μου, ἢ τὴν πλήρωσιν μόνον κτηνώδους ἐπιθυμίας;»¹. Τοιαύτη ἡ θεωρία τοῦ γάμου παρὰ τοῖς ὕλισταις, ἀνυψοῦσα ἐπὶ τοῦ στυλοβάτου τῆς κοινωνικῆς λατρείας τὸ εἶδωλον τοῦ ἐλευθέρου ἔρωτος καὶ ἐν λογικῇ συνεπιείᾳ κατόπιν ὑπαγορεύουσα τὴν ἀσέβειαν πρὸς τοὺς γονεῖς, τὴν ἀστοργίαν πρὸς τοὺς ἀδελφούς, τὴν καταφρόνησιν πρὸς τοὺς νόμους τῆς κοινωνικῆς τάξεως· εἶναι ἡ σκέψις ἀποστάτου υἱοῦ, δικαιολογούτος τὰ ἔνοχα αὐτοῦ σχέδια, ἀρνούμενου πᾶσαν ὑπαρξίν ἠθικοῦ νόμου καὶ θυσιάζοντος τὰ αἰσθητάτα τῆς ἀνθρωπίνης καρδίας ἐπὶ τοῦ βωμοῦ τοῦ ἐγωῦσμοῦ καὶ τῆς ἀδιαφορίας.

Καὶ τί ἦσαν αἱ αἰμοσταγεῖς στάσεις κατὰ τὴν τελευταίαν ταύτην δεκαετηρίδα, αἱ συνωμοσίαι, αἰτίνας ἀπασχολοῦσιν ἀπὸ τινος χρόνου τὸ δημόσιον πνεῦμα, κωλύουσαι τὴν εἰρηνικὴν καὶ ἐλευθέραν αὐτοῦ πρόοδον, ἢ τὰ ἀποτελέσματα ἀναλόγων σκέψεων, παρομοίας τοῦ ἠθικοῦ καὶ τοῦ κοινωνικοῦ βίου συλλήψεως καὶ ἀπόψεως. Ὅποσον ἄλλο ἦτο τὸ ἠθικὸν καὶ κοινωνικὸν ἰδεῶδες τῶν ἐμπρηστῶν καὶ πετρελαιοχόων τοῦ Δήμου τῶν Παρισίων καὶ τῆς ἰσπανικῆς Καρθαγίνης; Κατὰ τὰς στατιστικὰς πληροφορίας, ὡς ἐξάγεται ἐκ τῶν ἀνακρίσεων καὶ τῶν δικῶν, δὲν εὐθύνεται ἐπὶ τοῖς συλληφθεῖσι καὶ τελεσθεῖσι κατουργήμασιν ἡ κοινωνικὴ ὑποστάθμη μόνον, ἢ ἀμυδρὰν κεκτημένη ἔννοιαν τῶν ὄρων τοῦ ἀληθοῦς, τοῦ ἀγαθοῦ, τοῦ καλοῦ, οἱ ἐκ τοῦ ψύχους θνήσκοντες ἐπὶ τοῦ μεγάλου δρόμου, οἱ παραφρονοῦντες ἐκ τῆς πείνης καὶ τῆς ἐνδεΐας· ἡ δυστυχὴς αὕτη κοινωνικὴ τάξις ὑπῆρξεν ὄργανον μόνον καὶ νευρόσπαστον, διότι ἡ πνευματικὴ αὐτῆς κατάστασις δὲν ἐπέτρεπε νὰ διανοηθῆ πέραν τοῦ στενοῦ κύκλου τῶν ἐνοστικῶν. Ἐσχηματίσθη τάξις τις ἐν τῇ νεωτέρᾳ κοινωνίᾳ ὅλως ἰδιοφυῆς, σπανιώτατα δ' ἀπαντῶσα ἐν ταῖς ἀρχαιοτέραις κοινωνίαις· ἡ τάξις αὕτη, ἣτις κατὰ πρῶτον ἀνεπτύχθη καὶ διετυπώθη εἰς ἴδιον κοινωνικὸν σύστημα ἐν Παρισίοις ὑπὸ τοῦ μυθιστοριογράφου *Murger* ὑπὸ τὸ ὄνομα *Bohème*, περιλαμβάνει πᾶσαν ἀποτυχίαν ἐν τῇ

1 Schiller's die Räuber.

ἐπιστήμη, ἐν τῇ τέχνῃ, ἐν τῇ φιλολογίᾳ, ἐν τῇ πολιτικῇ. Ἀπόκληροι παντοῦς προτερήματος, πάσης ἰκανότητος καὶ τιμῆς, ἄνδρες σπαταλήσαντες τὴν ἰδίαν τιμὴν καὶ ἀρετὴν ἐν τοῖς καταγωγίσι τῆς διαφθορᾶς καὶ τῆς ἐξαχρειώσεως, κυνικοὶ κατ' ἀνάγκην, στρέφουσι τὰ βέλη αὐτῶν κατὰ τῆς κοινωνίας, ἣτις ἐν τῷ κυριαρχικῷ αὐτῆς ἀξιώματι τοὺς περιεφρόνησε καὶ τοὺς ἀπελάκτισε. Ὑπὴρέται διδασκαλιῶν ἀνατρεπτικῶν, διότι οὐδὲν συμφέρον δύνανται νὰ ἔχωσιν ἐν τῇ ὑφισταμένη κοινωνικῇ τάξει, ὧμωσαν τὴν καταστροφὴν αὐτῆς καὶ τὴν ἐξουδένωσιν, καὶ μὴ δυνάμενοι εὐχερῶς νὰ πράξωσι τοῦτο, διότι ἀναμένει αὐτοὺς ἐξάπαντος ἡ εἰρική, ἐξεμοῦσι τὸ δηλητήριο τῆς διεφθαρμένης αὐτῶν ψυχῆς καὶ καρδίας κατὰ παντός ἀληθοῦς, ἀγαθοῦ καὶ καλοῦ ἐν τῇ κοινωνίᾳ. Ἡ ἰδρυσις, ἡ συντήρησις τῆς λιβελλογραφίας ἐν τῇ εὐρείᾳ αὐτῆς ἐννοίᾳ εἶναι ἔργον τῆς ἀποβλήτου ταύτης τάξεως. Καθ' ἑκάστην πρώϊαν, καθ' ἑκάστην ἐσπέραν οἱ ἄεργοι τῶν καπηλείων, αἱ ὑβδαλίδες τῶν τριόδων, πᾶν μωρὸν ἐν γένει, εὐρίσκουσι τὴν εἰκόνα κῦτῶν κεκαλλιτεχνημένην εἰς τὰ ρυπαρὰ ταῦτα προϊόντα τῶν τυπογραφείων, τὰ συντηροῦντα τὸν ἀτιμον βίον διεφθαρμένων συνειδήσεων. Κοινωνία ἀποσυντιθεμένη δὲν δύναται ἢ νὰ εὐρίσκη ψυχικὴν τέρψιν καὶ ἀνκούφισιν ἐν τοιαύτῃ βδελυρᾷ εἰκόني, παρισταμένη κατ' ἐξοχὴν διὰ τοῦ μυθιστορήματος, τῆς ἐφημερίδος καὶ τοῦ θεάτρου· ἐντεῦθεν ἡ ὑποστήριξις τῆς τοιαύτης πνευματικῆς συγκομιδῆς, ἡ φαινομενικὴ δημοτικότης παντός κοινωνικοῦ περιτρίμματος, ἐπιπλέοντος ἐπὶ τῆς ἠθικῆς ταύτης ἰλύος. Οὐδὲν ἱερὸν κατὰ τὴν σχολὴν ταύτην· θρησκεία, ἐπιστήμη, τέχνη, ἠθικότης, πᾶν ὅ,τι ὑψηλὸν καὶ γενναῖον εἶναι ἀντικείμενα τοῦ ἐκφραλισμοῦ τῶν. Ἐξευτελίζεται ἡ ἀνάρετος γυνή, κατασυκοφαντεῖται ὁ ἔντιμος πολίτης, χλευάζεται πᾶσα ὑπερέχουσα ἠθικὴ τάξις. Οἱ Ρωμαῖοι, ὁ μέσος αἰὼν κατέλεγον τοὺς ἀνθρώπους τούτους εἰς τὴν τάξιν τῶν ἀτίμων, ἡ καθολικὴ ἐκκλησίαι ἠρνεῖτο εἰς αὐτοὺς τὴν ταρῆν καὶ ἡ ἀρχαία ἱστορία τοὺς ἐστιγματίσεν ὑπὸ τὸ ὄνομα τῶν *συκοφαντῶν*· μόνον δὲ δυστυχῶς ἐν τῇ νεωτέρᾳ κοινωνίᾳ δὲν εὗρον εἰσέτι τὴν προσήκουσαν αὐτοῖς θέσιν. Οὗτοι ὑπῆρξαν κατ' ἐξοχὴν οἱ στρατηγοὶ τῆς παρισίνης *Κοιότητος*· καὶ οὗτοι οἱ ἀποτυχόντες ν' ἀναδειχθῶσιν ἐν τῇ κοινωνίᾳ, οἱ ὁμόσαντες θανάσιμον κατ' αὐτῆς μῖτος, πρόθυμοι δολοφόνοι καὶ συκοφάνται πάσης ὑπεροχῆς εἶναι οἱ διαμορφούντες δυστυχῶς τὴν λεγομένην *κοιὴν γνώμην* τῶν κατωτάτων τάξεων, οἱ ἐμπνέοντες εἰς αὐτὴν τὰ ἴδια μίσση, οἱ προκηρύττοντες τὴν ἀνατροπὴν παντός καθεστῶτος, ἐν τῷ ὁποίῳ οὐδεμίαν εὐρίσκουσι θέσιν οἱ συνεταιριζόμενοι μετὰ τῶν ἐταιρῶν καὶ τῶν φαυλοβίων, οἱ τιθέμενοι ἐν πρώτῃ εὐκαιρίᾳ ἐπὶ κεφαλῆς τοῦ κοινωνικοῦ συρφετοῦ, ἵνα σύρῳσιν αὐτὸν ἐν σατανικῇ ἠδονῇ εἰς τὸ ἔγκλημα, εἰς τὴν ἀτιμίαν, εἰς τὴν δολοφονίαν.

Ὅποῖαι ἄλλαι ἢ αἱ διαγραφεῖσαι ἀρχαὶ ἐν τῇ ἄνω εἰκόني εἶναι αἱ ἀρχαὶ τῶν *διεφθῶν*, τῶν ἐξ ἐπαγγέλματος τούτων συνωμοτῶν καὶ ὑπονομῶν τῆς

κοινωνικῆς τάξεως, αἵτινες ὑπὸ διάφορα ὀνόματα, ἀλλ' ὑπὸ τὴν αὐτὴν κατ' οὐσίαν σημαίαν, *κοινοῦνται* ἐν τῇ λοιπῇ Εὐρώπῃ, *μηδενισταὶ* ἐν Ρωσίᾳ, οὐδεμίαν ἠθικὴν ἀρχὴν πρεσβεύοντες ἢ ἀναγνωρίζοντες, οὐδεμίαν ὀργανωτικὴν ἰδέαν ἐκπροσωποῦντες ἐν τῷ πυρετῷ τῆς καταστρεπτικῆς μαζίας, ἢ τὸ σιωπηλὸν τῆς ὑλιστικῆς θεωρίας συμπέρασμα—μετ' ἐμὲ ὁ κατακλυσμὸς; ἀπαντες οἱ ἥρωες καὶ οἱ προφήται τῆς τάξεως ταύτης, ἐκπνέοντες ἐπὶ τοῦ πεδίου τοῦ ἀγῶνος ἢ ἐπὶ τῆς πλατείας τῆς καταδίκης, ἀποκαλοῦσιν ἐχυτοὺς μετ' ἐμφάτῳς *ὕλιστάς*, καταφρονοῦντας τὸν θάνατον, διότι μετ' αὐτοῦ ἔρχεται τὸ μηδὲν, ὡς κατεφρόνουσαν τὴν κοινωνίαν, κατὰ πρόσωπον τῆς ὁποίας ἀπευθύνουσι τὴν τελευταίαν ταύτην ὕβριν... Καὶ ἔχουσι δίκαιον τοιαύτην συλλαβόντες ἀντίληψιν περὶ τῆς ἠθικῆς ἀρχῆς τῆς κοινωνίας οἱ ἀποστάται οὗτοι μάρτυρες ψευδοῦς θρησκείας, οἱ φανατικοὶ οὗτοι ἐνθουσιασταὶ τοῦ ὕλισμοῦ, διότι ἡ κοινωνία μὴ κατανοήσασα εἰσέτι τελείως τὴν ἀποστολὴν αὐτῆς, δὲν ἐμερίμνησεν ὅσον ὄφειλε περὶ τῆς ἠθικῆς καὶ πνευματικῆς αὐτῆς ὑγείας καὶ ἀναπτύξεως. Ὁ ἄνθρωπος ὀφείλει νὰ μεριμνᾷ ἐξίσου καὶ ἀναλόγως περὶ ὅλων τῶν μελῶν τοῦ σώματος αὐτοῦ, ἢ δὲ κοινωνία, ὁ ἄνθρωπος ἐν μεγαλογραφίᾳ, κηδομένη περὶ τῆς ὑγείας αὐτῆς, τῆς φυσικῆς καὶ ἠθικῆς εὐεξίας αὐτῆς, ὀφείλει διὰ καταλλήλου ἀνατροφῆς καὶ παιδείσεως νὰ μεριμνήσῃ περὶ τῆς ψυχικῆς τελειότητος πάντων τῶν μελῶν τοῦ κοινωνικοῦ ὀργανισμοῦ· ἀτελής, πλημμελής, μονομερὴς ἀνατροφή θέλει ἔχει τοιαῦται ἀποτελέσματα... Καὶ τότε οἱ δημαγωγοὶ, οἱ ἐνδιαφερόμενοι διὰ τὴν καταστροφὴν τοῦ καθεστῶτος, θέλουσιν εὖρει ὕλην πρόσφορον, ἵν' ἀνάψωσι τὴν πυρκαϊάν τῆς κοινωνικῆς στάσεως καὶ ἀναρχίας· καὶ θέλουσι ψιθυρίσει εἰς τὰ ὦτα ἀμαθοῦς λαοῦ, οὐδεμίαν ἔχοντος συνείδησιν τῆς πνευματικῆς καὶ ἠθικῆς ἀποστολῆς τῆς κοινωνίας, οὐδεμίαν θρησκευτικὴν ἔννοιαν κεκτημένου, διότι ἡ ἐκκλησίαι ἠρέκεθη εἰς τοὺς τύπους μόνον, ὀλιγορήσασα τῆς οὐσίας, θέλουσιν εἶπει αὐτῷ ὅτι οὐδὲν ἀληθές, οὐδὲν ἀγαθόν, οὐδὲν καλόν, οὐδὲν δίκαιον ὑπάρχει ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ, ὅτι ἡ ἀκαδήμεια, ὅτι ὁ ναὸς, τὸ μουσεῖον πᾶσα ἔκφρασις τῆς τέχνης καὶ τῆς ἐπιστήμης ἐδημιουργήθησαν ἐκ τοῦ ἰδρώτος καὶ τοῦ αἵματος τοῦ λαοῦ, ὅτι εἶναι ἄξια καταστροφῆς, ὅσον καὶ ἂν ἐπιγράψῃ ἐπὶ τῶν προμετωπίδων αὐτῶν προνοητικὴ κυβέρνησις—*Ἐλευθερία, ἰσότης, ἀδελφότης, ἐθνικὴ ἰδιοκτησία*, ὅπως συμβαίνει τὸ λυπηρὸν τοῦτο φαινόμενον τῆς ἠθικῆς καταστάσεως τῆς νεωτέρας κοινωνίας ἐν Παρισίοις. Ἀλλὰ τί πταίει ὁ λαὸς ὁ μηδεμιᾶς τυχὼν ἠθικῆς καὶ πνευματικῆς ἀναπτύξεως ἀπὸ μέρους τῶν πεφωτισμένων τάξεων τῆς κοινωνίας, ὁ μηδέποτε διδαχθεὶς τὴν πλήρη ἔννοιαν τῶν καθηκόντων αὐτοῦ καὶ τῶν δικαιωμάτων, λαμβάνων δὲ μόνον τὴν πνευματικὴν αὐτοῦ διδασκαλίαν ἀπὸ τὰς δυσώδεις σελίδας τοῦ *Zola*, δι' ὧν μορφοῦται τὸ αἰσθητικὸν καὶ καλλιτεχνικὸν αὐτοῦ αἴσθημα, ὁ λαμβάνων εἰκόνα καὶ παράστασιν τῆς κοινωνίας ἐκ τῶν σκανδαλωδῶν ἀνεκδότων καὶ διηγήσεων, ἐκ τῶν ρυπαρῶν ἀρθριδίων τῶν ἐφημερίδων, τῶν προαγωγῶν

τούτων τῆς δημοσίας ἠθικῆς, ὅποτεν δὲν καθοδηγεῖ αὐτὰς ὑψηλὸν τι ἠθικὸν συμφέρον τῆς κοινωνίας, ἀλλὰ κερδοσκοπικὴ τις μόνον τάσις, ὁ συλλαμβάνων τὴν εἰκόνα τῆς κοινωνίας καὶ μορφῶν τὰς ἐπ' αὐτῆς πεποιθήσεις του ἐκ τῶν ἀσέμων παραστάσεων τοῦ θεάτρου, ὅποτε ἡ μόλις ἀποφοιτήσασα τοῦ παρθενιαγωγείου σεμνὴ παρθένος, ὁ θαμίζων εἰσέτι ἐν ταῖς διδασκαλείαις μείραξ ἔρχονται νὰ λάβωσιν ἐν τοιούτοις καταγωγίαις τὸ πρῶτον μῦρον καὶ χρῆμα τῆς ἠθικῆς καὶ πνευματικῆς αὐτῶν μορφώσεως καὶ διδασκαλίας, ἵνα ἴδωσιν ἐν ταῖς πανοράμασι τούτοις τῆς κοινωνικῆς ἐκλύσεως τὰ ἔλλα ἐκεῖνα, τὰ ὅποια πᾶσα σφῶρον κοινωνία περὶφροντις ὄφειλε ν' ἀποκρούπη ἀπὸ τοῦ βλέμματός τοῦ δημοσίου, στρέφουσα τὴν προσοχὴν αὐτοῦ ἐπ' ἄλλα γενναίτερα καὶ εὐγενέστερα; Οὕτως ὁ σκεπτικισμὸς, ἡ ἀδιαφορία ἐγκεντρίζεται ἐν τῇ καρδίᾳ καὶ τῇ συνειδήσει τοῦ λαοῦ, καὶ ἐπέρχονται μετ' ὀλίγον τὰ λυπηρὰ ἐκεῖνα ἀποτελέσματα, ὧν ἡ εἰκὼν τσαρκίως ἀνεπαρεστάθη ἐν τῇ ἀνθρωπίνῃ ἱστορίᾳ. . . .

Τοιαύτη ἀνατροπὴ, ἀπόβλητος ξένης διαφθορᾶς μίμησις, θεωρηθεῖσα ὡς πολιτισμὸς, ἐπήνεγκεν ἐν Ρωσίᾳ ἐν μὲν ταῖς ἀνωτέροις αὐτῆς τάξεσι τὸν *μηδενισμὸν*, ἐν δὲ ταῖς κατωτέροις τὸν κοινωνισμὸν. Ἐλαχίστη ἡ διαφορὰ ἀναμφιβόλως μεταξὺ τῶν δύο τούτων ἐκφράσεων μιᾶς καὶ τῆς αὐτῆς ἀρχῆς, διότι κατ' οὐσίαν ἀμφότεραι σκοποῦσι τὴν καταστροφὴν τοῦ καθεστῶτος, μὲ μόνην τὴν διαφορὰν ὅτι ἡ πρώτη ἐν τῷ πνευματικῷ αὐτῆς πυρετῷ οὐδέποτε ἐσκέφθη περὶ δημιουργίας, περιορισθεῖσα μόνον νὰ τεθῇ ἐπὶ κεφαλῆς τῶν κατωτάτων τάξεων καὶ νὰ ἐκμεταλλευθῇ τὴν ἀμάθειαν αὐτῶν καὶ τὰ ἐνστικτα, ἵνα κορέσῃ τὴν μονομανίαν τοῦ ἐμπρησμοῦ καὶ τῆς καταστροφῆς, ὑφ' ἧς πάσχει τὸ νευρικὸν αὐτῆς σύστημα, ἐξωθοῦν αὐτὴν εἰς πᾶσαν ἐγκληματικὴν σκέψιν καὶ ἐπιχείρησιν.

Καὶ εὐρέθη ὕλη πρόχειρος ἐν Ρωσίᾳ ὑπὲρ πᾶσαν ἄλλην εὐρωπαϊκὴν χώραν. Ἡ κατάργησις τῆς ἰδιοκτησίας, τῆς ὀργανωμένης ταύτης ἐν τῇ κοινωνίᾳ κλοπῆς, κατὰ τὴν κοινωνιστικὴν καὶ μηδενιστικὴν ἀποψιν, οὐδεμίαν ἠδύνατο νὰ ἐμποιήτῃ ζωηρὰν ἐντύπωσιν καὶ συγκίνησιν ἐν Ρωσίᾳ, ὅπου ἐπικρατεῖ εἰσέτι κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἥττον τὸ κοινοτικὸν τῶν κτήσεων σύστημα, εὐχερῶς ἀναμιμνήσκον τὴν πρώτην ἱστορικὴν τῶν κοινωνιῶν περίοδον. Ἡ ἀρακίτης τοῦ πληθυσμοῦ, ἡ ἀπέραντος εὐρύτης τῶν πεδιάδων τοῦ ῥωσικοῦ κράτους δὲν ἐπήνεγκον εἰσέτι τὴν ἀνάγκην τῆς ἀτομικῆς ἰδιοκτησίας, ὅποια ἐπιφαίνεται κατὰ τὴν μετάβασιν τῶν λαῶν εἰς κοινωνικὸν βίον κανονικώτερον καὶ μᾶλλον ὀργανωμένον. Τὸ κοινοτικὸν τῶν κτήσεων σύστημα ἀπὸ αἰῶνων ἤδη ἐξαφανισθὲν ἐν Εὐρώπῃ, μὴ ὑφιστάμενον πλέον ἢ παρὰ τισιν ἀγρίαις φυλαῖς, διετηρήθη εἰσέτι παραδόξως ἐν τῇ ἀνατολικῇ Εὐρώπῃ. Μόνον ἐν Ρωσίᾳ δυνάμεθα ὡσαύτως νὰ συναντήσωμεν τὸν πανάρχαιον ἐκεῖνον τύπον τῆς οἰκογενειακῆς ἰδιοκτησίας, τὸν ἀναμιμνήσκοντα ἡμῖν τοὺς πατριαρχικοὺς τῆς Γραφῆς χρόνους. "Ἀριστος τῆς χώρας ταύτης γνώστης, ὁ

K. A. Leroy-Beaulieu, ἔγραφε πρὸ τίνος χρόνου τὰ ἀκόλουθα σὺν τοῖς ἄλλοις περὶ τοῦ πατριαρχικοῦ συστήματος τοῦ ἰσχύοντος μέχρι τῆς σήμερον ἐν τῷ ῥωσικῷ χωρίῳ: "Ἐν τῇ *izba* (καλύβῃ) τοῦ Μουζίκου ἢ οἰκογένεια διετήρησε τῶντι μέχρι τῶν ἡμερῶν ἡμῶν πατριαρχικὸν ἀρχαῖκὸν χαρακτῆρα. Ἡ περιουσία τῶν χωρικῶν μένει ἀδιαίρετος μεταξὺ τῶν συνοικούντων τέκνων ἢ ἀδελφῶν, καθότι ἕκαστος τοῦ οἴκου ἀνθρώπος κέκτηται ὅμοιον ἐπ' αὐτῆς τίτλον. Πᾶν δ' ὅ,τι βλέπομεν ἐν τῷ δήμῳ, τὸ ἐπανευρίσκομεν ἐν σπέρματι καὶ ἐν τῇ οἰκογενείᾳ. Ὁ ῥωσικὸς δῆμος δύναται νὰ θεωρηθῇ οὕτως εἰπεῖν ἠϋζημένη οἰκογένεια, ὑφ' αἵρετοῦ κυβερνωμένη ἀρχηγοῦ, τοῦ γέροντος (Starosta). Περὶ αὐτῷ τὸ ἔδαφος, ἡ γῆ εἶναι ἡ ἀθροιστικὴ ἰδιοκτησία τῆς κοινότητος, ἕκαστος δ' ἀνθρώπος ἡ ἐλάχιστη οἰκογένεια ἀπολαμβάνει ἴσην αὐτῆς μερίδα. Περὶ τῷ Ῥώτῳ χωρικῷ ὁ δεσμὸς τῆς οἰκογενείας καὶ τῆς κοινότητος εἶναι συνκρίσιμος ἐν παντί, ἀδύνατος ὄντος νὰ κατανοηθῇ καλῶς ἢ πρώτη ἀνευ τῆς δευτέρας. . . . Ὁ οἰκογενειάρχης κατὰ τὰ ἀρχαῖα ῥωσικὰ ἤθη εἶναι κύριος ἐν τῇ οἰκίᾳ του, ὡς ὁ Τσάρος ἐν τῷ ἔθνει· καὶ πρέπει ν' ἀνέλθωμεν ἐπέκεινα τοῦ μέσου αἰῶνος, μέχρι τῆς κλασικῆς ἀρχαιότητος καὶ τῆς πατρικῆς ἐξουσίας τῶν Ῥωμαίων, ἵνα εὐρωμεν ἀνάλογόν τι ἐν τῇ δύσει φαινόμενον· ἡ ἡλικία οὐδαμῶς χειραφετεῖ τὸ τέκνον τοῦ ῥώσου χωρικοῦ ἀπὸ τῆς πατρικῆς ἐξουσίας· ὁ δὲ ἔρῃθος καὶ ἔγγαμος υἱὸς μένει ὑποτελής, μέχρις ὅτου λάβῃ τέκνα ἐν ἀνδρικῇ ἡλικίᾳ, ἡ καταστῆ ἐκ περιτροπῆς οἰκογενειάρχης. Ἡ οἰκογενειακὴ κυριαρχία διέμεινε ἀνέπαφος διὰ μέσου ὄλων τῶν ἀλλοιώσεων καὶ ὄλων τῶν ἐπαναστάσεων τῆς Ρωσίας".¹

ὑπὸ τὸ πνεῦμα τοῦτο τελεῖται πᾶσα ἐργασία ἐν ταῖς ἀγροτικαῖς κοινότησι· δύο ἢ τρεῖς οἰκογένεια συνονοῦσιν ἐπὶ παραδείγματι τοὺς βόας αὐτῶν, καλλιεργοῦσι κατὰ πρῶτον τοὺς ἀγροὺς τῆς μιᾶς οἰκογενείας, ἀκολούθως τοὺς τῆς δευτέρας καὶ οὕτω καθεξῆς, διότι ἕνεκα τῆς τραχύτητος τοῦ ἐδάφους οἱ βόες τῆς μιᾶς οἰκογενείας δὲν ἐπαρκοῦσιν εἰς τὴν ἐπιτυχῆ τῶν γαιῶν αὐτῆς καλλιέργειαν. Μεθ' ὅλας δὲ τὰς συμφῶνας πρὸς τὸ πνεῦμα τοῦ νεωτέρου κοινωνικοῦ βίου μεταρρυθμίσεις ἐπικρατεῖ ἀείποτε ἐν ταῖς ἀγροῖς ἡ κοινοτικὴ αὕτη τάσις, ἔμφυτος καταστάσα ἰδιότης τῆς ῥωσικῆς φυλῆς, καὶ ἐντεθεῖν ἡ οὐχὶ ἄτοπος γνώμη πολλῶν φρονούντων, ὅτι αἰφνιδία μετατροπὴ τοῦ συστήματος τούτου θέλει ἐπενέγκῃ στασιμότητα μᾶλλον ἢ πρόοδον ἐν τῷ βίῳ τῆς ῥωσικῆς κοινωνίας.

Ἀνάλογον πρὸς τὸν ἀγροτικὸν κοινωνισμὸν φαινόμενον παρατηρεῖται ὡσαύτως καὶ ἐν ταῖς ῥωσικοῖς ἐργοστασίαις. Ἡ ἐν ταῖς βιομηχανικοῖς καταστάμασι τῶν πόλεων ἐργασία ὑπομιμνήσκει ὑπὸ πολλὰς ἐπόψεις τὰ κοινοτικὰ καὶ πατριαρχικὰ συστήματα τοῦ ῥωσικοῦ χωρίου. Ἡ ὀργάνωσις τῆς ἐργασίας, τὸ περιλάλητον τοῦτο σύνθημα κοινωνιστικῶν τινῶν ἰδεολόγων, ἔσχε

¹ Revue des deux Mondes.—Novembre 1879.

τήν κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἥττον ἐφαρμογὴν αὐτοῦ καὶ πρᾶγματῶσιν ἐν τῷ ρωσικῷ ἐργοστασίῳ· καὶ κατὰ πᾶσαν πιθανότητα τὸ σύστημα τοῦτο τῆς ὀργανώσεως τῆς ἐργασίας κατὰ τὰς ἀρχὰς τῆς ἀλληλεγγύου ἀσφαλείας ἤθελεν εὐρύτερον εἶναι διαδοθῆναι καὶ ἀναπτυχθῆναι ἐν τῇ ρωσικῇ βιομηχανίᾳ, ἂν οἱ ἐργατικοὶ συνεταιρισμοὶ δὲν ἐθεωροῦντο λίαν ὑπόπτως ὑπὸ τῆς κυβερνήσεως, ἰσχυροῦς ἐχούσης λόγους νὰ ὑποπεύηται αὐτοὺς ὡς ἀφειρησίας καὶ κέντρα πρὸς ἐπικρασιατικοὺς συνεταιρισμοὺς καὶ ἀνακρεπτικὰς συνενώσεις, ἐπισημῶς ἀποδειχθέντος ἐσχάτως, ὅτι φωλεὰ πάσης συνωμοσίας εἶναι τὸ ἐργοστάσιον, ἐν τῷ ὁποίῳ κυρίως τελεῖται ὁ μηδενιστικὸς τῶν ἀναρχικῶν προσηλυτισμὸς καὶ πᾶσα ἀπόπειρα ἀνατροπῆς τῆς ὑφισταμένης κοινωνικῆς τάξεως.

Ἐν τῷ χωρίῳ αὐτοῦ διαμένων ὁ Ρῶσος χωρικός κέκτηται πᾶσας τὰς ἀρετὰς τῶν πατριαρχικῶν χρόνων: βοηθεῖ τὸν πλησίον, ἐργάζεται μετ' αὐτοῦ, ὅταν οὗτος δὲν δύναται ν' ἀποτελειώσῃ τὸ ἔργον του· πράττων δὲ τοῦτο, ἐνεργεῖ κατὰ τὰς ὑπαγορεύσεις ἐμφύτου ἠθικοῦ αἰσθήματος, ἐπιτάττοντος αὐτῷ τὰ καθήκοντα τῆς φιλανθρωπίας καὶ τῆς ἀλληλοβοηθείας. Εἶναι τύπος ἀγαθοῦ ἀνθρώπου, προτιμῶν ν' ἀπολέσῃ τὸ δίκαιον, ἢ νὰ μεταβῆ εἰς τὸ δικαστήριον πρὸς διεκδίκησιν αὐτοῦ, κινδυνεύων οὕτω νὰ διαρρήξῃ κατὰ πᾶσαν πιθανότητα πᾶσαν πρὸς συγχωρικὸν σχέσιν καὶ οὕτω νὰ ἐκραγῆ ἐν τῷ μέλλοντι ἐμφύλιος καὶ διαρκῆς ἐν τῷ χωρίῳ ἀγὼν, σκηναὶ ἐκδικήσεων, ὡς συμβαίνει ἐν πολλαῖς μὴπω ἀνεπτυγμέναις εἰσέτι χώραις, ἔνθα ἐπικρατεῖ κατ' ἐξοχὴν ὁ ἀτομισμὸς, ἢ δὲ ἰδιωτικὴ ἐκδικήσις θεωρεῖται ἀνωτέρα τῆς κοινωνικῆς αὐθεντείας. Τὸ δὲ αἶσθημα τοῦτο τοῦ Ρῶσου χωρικοῦ εἶναι ἀπόρροια μᾶλλον ἠθικοῦ ἐπιτάγματος ἢ ἀνάγκη κοινωνικῆς ἀλληλεγγύης. Εἶναι ὀλιγαρχικὸς ὁ Ρῶσος χωρικός καὶ τὸ αἶσθημα τοῦτο καθίστησιν αὐτὸν τοσοῦτον αὐτάρκτην, ὥστε νὰ καταφρονῇ μὲν πᾶσαν κτήσιν πλοῦτου, ἀπὸ βαθείας δὲ πεπονηθείσεως νὰ φρονῇ ὅτι ὁ πλοῦτος σπανιώτατα συσσωρεύεται εἰς ἓν καὶ τὸ αὐτὸ δι' ἐντίμων καὶ ἀνεπιλήπτων μέσων.

Τοιοῦτος λαὸς, ἐνέχων εἰσέτι κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἥττον πάντα τὰ στοιχεῖα πρωτογόνου κοινωνικῆς καταστάσεως, διατελῶν εἰσέτι εἰς τὰ σπάργανα πνευματικῆς νηπιότητος καὶ ἀγνοίας, ἦτο ἐπόμενον νὰ καταστῆ εὐάλωτον θύμα πάσης πολιτικῆς μαγγανείας· μόνον εὐδὺ καὶ κατάλληλον σύστημα δημοτικῆς παιδείσεως ἠδύνατο νὰ ἐξορκίσῃ τὸν δαίμονα τῶν ἀνατροπῶν καὶ νὰ προαγάγῃ τὸν λαὸν εἰς ἀνωτέρων τινὰ πνευματικὴν καὶ κοινωνικὴν τάξιν. Ἄλλ' ἢ παιδεύσεις τοῦ λαοῦ, ὅπου τῆς χώρας ἀκαταλλήλως ἤθελεν εἰσαχθῆναι, ὑπῆρξε διὰ τὸν Ρῶσον χωρικὸν ὁ χιτὼν τῆς Δηϊανείρας, πυρπολήσας μᾶλλον ἢ ἐξαγνίσας τὴν ἠθικὴν αὐτοῦ συνείδησιν· ἀτελής μάθησις καὶ ἀνάπτυξις σαλεύει τὸν νοῦν του, δημιουργῶν εἰς ἑαυτὸν νέους κόσμους καὶ ὑποδεικνύων ψευδεῖς χημικικοὺς ὀρίζοντας· δὲν εὐχαριστεῖται πλέον ἐν τῇ ἐξοχῇ, ἐν ἣ τσοσοῦτον εὐδαίμονες ἔζων οἱ γονεῖς αὐτοῦ, ἀπέρχεται εἰς τὴν πόλιν, εἰς τὸν

πόσον τῆς πάλης καὶ τῆς θυέλλης, ἐν μέσῳ τῶν κινδύνων ποικίλης κοινωνίας πρὸς πλουτισμόν· καὶ ἐπιτυχῶν μὲν καθίσταται χρηστὸς τις ἴσως ἄστος, ἀλλ' ἀποτυχῶν πίπτει ἠθικῶς ἅμα· τὸ δὲ οἰνόπνευμα εἶναι ἡ μόνη αὐτοῦ καταφυγὴ καὶ παραμυθία. Καὶ τότε ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν τῆς μέθης, τοῦ πνευματικοῦ τούτου ἰλίγγου, συλλαμβάνει ἅπαντα ἐκεῖνα τὰ σχέδια τῆς ἐρημώσεως καὶ τῆς καταστροφῆς τῆς κοινωνικῆς τάξεως, σκοτεινὸς συνωμότης ὄνειροπολῶν ἐμπρησμοῦς καὶ δηώσεως, καταλήγων ἐλεεινὸν βίον ἐν τῇ εἰρκτῇ ἢ ἐν τῇ Σιβηρίᾳ, ἢ αὐτοκτονῶν ἐξ ἀπελπισίας ἐπὶ τῇ ἀποτυχίᾳ τῶν φαντασιοκοπιῶν τῆς ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν τοῦ οἰνοπνεύματος διατυπωθείσης κοινωνικῆς αὐτοῦ δημιουργίας. Διεφθαρμένη κυβερνήσις, οὐδὲν ἰδανικὸν ἔχουσα πλὴν τῆς κκατκήσεως, πλουτοῦσα ἐκ τοῦ ἰδρώτος καὶ τοῦ αἵματος τοῦ λαοῦ, ἀποζῶσα ἐκ τῶν καταχρήσεων τῆς δωροδοκίας, οὐδὲν ἔχουσα συμφέρον πρὸς τὴν ἐφαρμογὴν τῶν περιαλλήτων μεταρρυθμίσεων, αἵτινες ἐπὶ τοῦ χάρτου μόνον ἀναγράφονται, παραχωροῦσα πᾶσας τὰς πολιτικὰς θέσεις εἰς ἀνθρώπους ἀνικάνους ἀντὶ χρηματικῆς ἐξαγορᾶς ἢ ἄλλων ἀναλόγων μέσων, ἦκιστα συμφώνων πρὸς τὴν πολιτικὴν ἠθικὴν καὶ χρηστότητα, δὲν εἶναι δυνατὸν διὰ καταλλήλου διοικήσεως καὶ τῶν προσηκουσῶν μεταρρυθμίσεων νὰ θέσῃ τέμα εἰς τὴν κατὰστασιν ταύτην, καθιεροῦσα νέαν ἐποχὴν ἐν τῇ ρωσικῇ ἱστορίᾳ καὶ λαμβάνουσα τὴν πρωτοβουλίαν τῶν πραγματικῶν μεταρρυθμίσεων, αὐτὴ πρότερον μεταρρυθμιζομένη καὶ βελτιουμένη. Ἐντεῦθεν τὸ μῆτος τοῦ λαοῦ κατὰ τῶν ἀνωτάτων τάξεων τῆς κοινωνίας, καὶ ἰδίως κατὰ τῆς τάξεως τῶν κυβερνητικῶν ὑπαλλήλων, οὐς θεωρεῖ ὡς τοὺς ἀσπονδοτάτους τῶν πολέμων των, ὡς τὰ ἀπαίσια ὄργανα καταστρεπτικῆς δυνάμεως, ἥς κεφαλὴ μὲν εἶναι ὁ Τσάρος καὶ ἡ κεντρικὴ ἐν Πετροπόλει κυβερνήσις, ὄργανα δὲ ἐξίσου ὑπεύθυνα καὶ συνένοχα οἱ ἐν ταῖς ἐπαρχίαις διοικηταὶ καὶ ὑπάλληλοι. Τὰ μεγάλα ἐγκλήματα, ἅτινα κηλιδοῦσι σήμερον τὰς σελίδας τῆς ρωσικῆς ἱστορίας, αἱ δολοφονίαι ἀπόπειραι ἀπὸ τοῦ Τσάρου μέχρι τοῦ τελευταίου τῶν ἀστυνομικῶν ὑπαλλήλων δὲν εἶναι μίνον ἀπόρροια ὀρισμένης τάξεως ἀνακρεπτικῶν στοιχείων, ἀλλ' εἶναι ἕνα σιωπηλὴ ἀποδοχὴ ὑπὸ πάσης τῆς ρωσικῆς κοινωνίας, εἶναι τὸ ἠθικὸν ἐκεῖνο *delirium tremens*, τὸ ὁποῖον μετὰ τοσαύτης γραφικῆς ζοφερότητος διετύπου πρὸ τινος χρόνου ἐν Γαλλίᾳ ὁ κ. *Taine*¹ ἀπεικονίζων τὴν γαλλικὴν ἐπανάστασιν. Ἡ ρωσικὴ κοινωνία νοσεῖ σήμερον ἐκ τῆς καταχρήσεως δηλητηρίων, φυσικῶν καὶ ἠθικῶν πνευματικῶν ποτῶν, ἐξεγειρόντων τὸν ἠθικὸν αὐτῆς ὀργανισμόν μέχρι τῶν τελευταίων ὀρίων τῆς κοινωνικῆς παραφροσύνης. Ἡθικὸν *delirium tremens* ἐν τινὶ κοινωνίᾳ εἶναι ἀνώτερον περιγραφῆς ἐν ὄλη αὐτοῦ τῇ λεπτομερείᾳ καὶ ἀκριβείᾳ, ἀπόκειται δὲ μᾶλλον εἰς τὴν φαντασίαν νὰ τὸ συλλάβῃ καὶ νὰ τὸ διατυπώσῃ.

Τοιαύτη ἡ νόσος σήμερον τῆς ρωσικῆς κοινωνίας· οὐδεμία ἠθικὴ καὶ

¹ Origines de la France contemporaine.— La Revolution.

πνευματική ανάπτυξις, διότι ανωτέρα και κατωτέρα παιδεύσεις συντελεῖ μάλλον εἰς τὴν ἐξαχρείωσιν ἢ εἰς τὴν ἠθικότητα τῆς κοινωνίας· οὐδεμία πολιτικὴ τοῦ λαοῦ αὐτοβουλία, συντελεστικὴ κατὰ τὸ μάλλον καὶ ἤττον εἰς τινὰ αὐτοῦ ἀναμόρφωσιν, ἥτις ἀπορροφᾶται ὑπὸ φαύλης συγκεντρωτικῆς διοικήσεως, ἐπαχθῆς στρατολογικὸν σύστημα καὶ ἐντεῦθεν ἀνωφελεῖς πόλεμοι ἀπορροφῶντες πᾶσαν πολιτικὴν ἰκμάδα ζωῆς καὶ ἐργασίας τοῦ κατωτάτου λαοῦ ἐπ' ὠφελεία τῶν ανωτάτων τάξεων· ἔλλειψις ἠθικῶν ἀρχῶν παρὰ ταῖς τάξεις αὐταῖς, αἵτινες θύμακα στρεβλῶν συστημάτων ἀρνοῦνται πᾶσαν ἰδέαν ἠθικῆς ἐν τῇ κοινωνίᾳ ἀρχῆς, ἐν δὲ τοῖς κόλποις αὐτῶν ἐπιτρέπουσι νὰ στρατολογῶνται οἱ ἡγέται τῆς κοινωνικῆς ἀνατροπῆς, ἥτις ὑπὸ τὸ ἀπαίσιον τοῦ Μηδενισμοῦ ὄνομα ἔχει ἐν τῷ προγράμματι αὐτῆς ἀναγγεγραμμένα πάντα τὰ μέσα, τὰ δυνάμενα νὰ συντελέσωσιν εἰς τὴν πλήρωσιν τῶν σχεδίων αὐτῆς, τὸν ἐμπρησμόν καὶ τὴν δολοφονίαν ἀπὸ τοῦ αὐτοκράτορος μέχρι τοῦ τελευταίου τῶν ὑπαλλήλων του. Ἡ δὲ εὐρεῖα αὕτη συνωμοσία, εἰ καὶ ἐν τῇ ἀρχῇ ἔτι, περιβάλλει ἐν εἰδει φοβεροῦ καὶ ἀκαταλήπτου δικτυωτοῦ λαβυρίνθου διὰ τῶν πλοκῶν αὐτῆς ἀπασαν τὴν αὐτοκρατορίαν, ἔχουσα τοὺς ἥρωας αὐτῆς, τοὺς μάρτυρας, δυναμένη κατὰ πᾶσαν στιγμὴν νὰ μεταχειρισθῇ τούτους πρὸς πᾶσαν ἐπιχείρησιν κατὰ τοῦ ὑφισταμένου κοινωνικοῦ καθεστῶτος.

Δ'.

Καὶ τίς ὑπέχει τὴν ἀληθῆ εὐθύνην τῆς ἠθικῆς ταύτης καταστάσεως, τῆς πνευματικῆς ταύτης ἐκβαρβαρώσεως τῆς ρωσικῆς κοινωνίας, ἥτις ὁσημέραι ἐκφαίνεται καθαρώτερον καὶ ζοφερώτερον, ἐπαπειλοῦσα νὰ ὑποσκάψῃ ἐξ ὀλοκλήρου τὰς βάσεις, ἐφ' ὧν στηρίζεται πᾶσα ἀρχὴ καὶ πᾶς θεσμὸς αὐτῆς καὶ σύνδεσμος; Ἐκ τῶν μέχρι τοῦδε ρηθέντων προφανῶς καταδεικνύεται, ὅτι αὕτη ἡ ρωσικὴ κυβέρνησις, τὸ πολιτικὸν αὐτῆς σύστημα, τὸ συντελοῦν εἰς τὴν ἐξάντλησιν μάλλον ἢ εἰς τὴν ζωτικότητα τοῦ ἔθνους εἶναι τὰ αἷτια τὰ προκαλέσαντα τὴν ἐχθροπάθειαν ταύτην κατὰ τῆς ὑφισταμένης τάξεως, αἱ ὑποθάψασαι τοὺς παραβολωτάτους πόθους καὶ τὰς μάλλον ἀπραγματοποιήτους χιμαίρας ἐν τῇ κεφαλῇ τῆς ρωσικῆς κοινωνίας. Ὁ συναισθανθεὶς τὴν ἀνθρωπίνην αὐτοῦ ἀξίαν καὶ ἀτομικότητα Ρῶσος πολίτης, ὁ λαβῶν συνειδήσιν τῆς ἐν τῇ πολιτικῇ κοινωνίᾳ ἀποστολῆς αὐτοῦ, ὁ ἔχων γνῶσιν καθηκόντων καὶ δικαιωμάτων, ἐρωτᾷ ἑαυτὸν μετ' ἀπορίας τίς ὁ λόγος τῆς ὑπάρξεως κυβερνήσεως, ἥτις δικαιωμάτων μόνον ἔχουσα ἀξιῶσεις, ἀδιαφοροῦσα δὲ διὰ τὰ καθήκοντα αὐτῆς, ἐπικάθηται βαρὺς Ἐφιάλτης ἐπὶ τοῦ στήθους τοῦ ἔθνους, κωλύουσα αὐτὸ νὰ ἀναπνεύσῃ καὶ νὰ κινηθῇ ἐλευθέρως, λαμβάνει τὸ προϊόν τῆς ἐργασίας αὐτοῦ, ἐμυζᾷ τὸ αἷμα τῆς ζωῆς αὐτοῦ, περὶ ἑαυτῆς μόνον ἡμερμνῶσα καὶ τῶν περὶ αὐτὴν ἰσταμέ-

νων καὶ λειτουργουσῶν ανωτάτων κοινωνικῶν δυνάμεων. Ὁ Ρῶσος χωρικός, ὁ ἀπελευθερωθεὶς τῇ γενναίᾳ πρωτοβουλίᾳ τοῦ αὐτοκράτορος Ἀλεξάνδρου, βλέπει ἑαυτὸν μέχρι τῆς σήμερον ἐπίσης δούλον, ἐπίσης δυστυχῆ ὑπὸ τὴν μάλιστα αὐθαίρετον συγκεντρωτικῆς κυβερνήσεως, ὅπως ἦτο τοιοῦτος ὑπὸ τὸ ἀρχαῖκόν κνωστον ἀγρίου χωροδεσπότη, καὶ ἐντεῦθεν ἡ ἐγκάρδιος ὑποδοχὴ καὶ ἡ ἠχώ, ἧς τυγχάνουσιν οἱ ἀνατρεπτικοὶ λόγοι καὶ αἱ προκηρύξεις οἰουδήποτε Σπαρτάκου τῆς ρωσικῆς ἐλευθερίας.

Ἄν μοιροδοξῶ ἐν τῇ ἱστορικῇ ἀπόψει τῆς προόδου τοῦ ἀνθρωπίνου πνεύματος· πρεσβεύω τὴν ἀρχὴν ἐλευθέρας τινος βουλήσεως διεπούσης τὸν ἀνθρώπινον βίον τῶν λαῶν ἐν τῇ ἐκπολιτευτικῇ αὐτῶν σταδιοδρομίᾳ. Ἄλλ' ὑπάρχουσι περιστάσεις, καθ' ἃς ὁ λόγος σιγᾷ, ἀνίκανος νὰ πράξῃ τι γενναῖον καὶ τέλειον, κλίνων δὲ ὑπὸ τὰ ἄγρια ἐνστικτα τῆς φύσεως, ἥτις τυφλὴ ἐκ τοῦ πάθους, κατερχομένη ἀπὸ τῆς ἠθικῆς αὐτῆς περιωπῆς, ὑποπίπτει εἰς τὰς ὀρέξεις καὶ τὰς παραπλανήσεις εὐτελοῦς αἰσθητισμοῦ, ὑποβιάζομένη ἐν ἴτη μοίρᾳ μετὰ τῶν ἀλόγων ζώων, ὧν ἡ ζωὴ ὑφίσταται μόνον διὰ τῆς χρήσεως τῶν φυσικῶν αὐτῶν δυνάμεων καὶ ἐνστικτων. Ἐν τοιαύτῃ πνευματικῇ καταστάσει διατελοῦσης τῆς κοινωνίας, μόνον διὰ καταστροφῆς δύνανται νὰ ἐπιλυθῶσι πάντα τὰ ἐπασχολοῦντα αὐτὴν προβλήματα, ἐκ τῆς τοιαύτης δὲ ἀπετηρίας νὰ ἀναγραφῇ ἡ νέα ἱστορικὴ αὐτῆς περίοδος καὶ ἄρξεις. Καὶ τοῦτο συμβαίνει ἀπὸ τινος χρόνου ἐν Ρωσίᾳ, ἐκφανεστέρων ὁσημέραι διατυπούμενον καὶ διατραινόμενον. Ἀφ' ἐνός μὲν κυβερνήσις ἐκπροσωποῦσα τὰς παραδόσεις καὶ τὰ εἰδῶλα τοῦ παρελθόντος, σκοτεινὴ θεοκρατία ἐν μέσῳ τοῦ φωτός τοῦ δεκάτου ἐνάτου αἰῶνος, ἀντιπάσης ἐσωτερικῆς πραγματικῆς μεταρρυθμίσεως καὶ βελτιώσεως ὄνειροπολοῦσα κατακτήσεις ἀπλῶς χάριν κατακτήσεων, χάριν κορσεμοῦ ἀγρίων ἐνστικτων, οὐχὶ δὲ, ὡς ὑποκριτικῶς διακηρύττει, χάριν ἠθικῆς καὶ πνευματικῆς δούλων λαῶν ἀπολυτρώσεως· ἀφ' ἐτέρου δὲ Ἐπανάστασις, μηδεμίαν ἠθικὴν ἀρχὴν ἀναγνωρίζουσα, μηδὲν ἰδεῶδες πρεσβεύουσα, βραχίς κορυβαντιῶσα καὶ προσφέρουσα τὸ φίλημα πακέρρονος ἐρεθισμοῦ εἰς τὴν συνειδήσιν λαοῦ νηπιζόντος, ἔτι, ἀναγορεύουσα δὲ τὴν δολοφονίαν καὶ τὸν ἐμπρησμόν ὡς τὰ ἱερὰ σύμβολα τοῦ κατὰστρεπτικοῦ αὐτῆς δεκαλόγου. Ἐν τοιαύτῃ ζοφερᾷ εἰκόνι διατυποῦται ἡ παρούσα κατάσταση τῆς ρωσικῆς κοινωνίας, χωρὶς νὰ ὑποφαίνεται που φωτεινὴ τις ἀκτίς σωτηρίας καὶ ἀπολυτρώσεως. Τί ἐπιφυλάσσει τὸ μέλλον; Θέλει σωφρονήσῃ ἡ κυβέρνησις, κατανοοῦσα τὸν ἀληθῆ αὐτῆς σκοπὸν καὶ τὴν προσήκουσαν ἀποστολὴν ἐν τῇ ρωσικῇ κοινωνίᾳ, θέλει αἰσθανθῆ ὅτι ἡ καλλίστη πολιτικὴ διὰ τὴν ρωσικὴν πολιτείαν εἶναι τὸ πρόγραμμα τῶν μεταρρυθμίσεων, οὐχὶ δὲ ἡ κατάκτησις καὶ ἡ ἀδικος προσβολὴ ξένων ἔθνικῶν δικαίων; Ἡ δὲ ἐπανάστασις θέλει σκεφθῆ καὶ ἀποδείξει ὅτι μάλλον τῆς βίαις θριαμβεῦσι ὁ κυρίαρχος λόγος ἐν τῇ ἱστορίᾳ, ἀντὶ δὲ τῶν νεφελωδῶν χιμαίρων δυσπραγματοποιήτου μέλλοντος, θέλει συναισθανθῆ τὰς ἀνάγκας τῆς πραγματικότη-

τος και την κατα τὸ ἐνὸν θεραπεῖαν αὐτῶν, ὅπως ἤρξαντο ἤδη φρονούντες εὐάριθμοὶ τινες τῶν ἐν Ρωσίᾳ εὐ φρονούντων; Ἰδοὺ τὸ ζήτημα.

Ἐν τούτοις προκειμένου τοῦ λόγου περὶ ἐπαναστάσεων καὶ τοιούτων κοινωνικῶν φαινομένων τῆς ἱστορίας δὲν εἶναι ἴσως ἀνάξιοι ἰδιαιτέρας μνείας οἱ λόγοι οὗτοι Φρειδερίκου τοῦ Μεγάλου, δι' ὧν καὶ περατῶ τὴν παρούσαν μελέτην: «Σαθρότης καὶ ἀστράθεια εἶναι ἀναπόφευκτοὶ ἐλλείψεις παντὸς ἀνθρώπινου ἔργου. Αἱ ἐπαναστάσεις καὶ ἐν ταῖς μοναρχίαις καὶ ἐν ταῖς δημοκρατίαις ἔχουσι τὰ πρῶτα αὐτῶν αἷτια ἐν τοῖς ἀναλλοιώτοις νόμοις τῆς φύσεως. Τὰ δὲ ἀνθρώπινα πάθη δέον νὰ χρησιμεύωσιν ὡς ὤθησις, ἵνα ἀπὸ καιροῦ εἰς καιρὸν νέαι προσάγωνται φαινόμενα ἐπὶ τῆς μεγάλης σκηνῆς τῆς ἱστορίας».¹

ΝΕΟΚΑΠΕ ΚΑΖΑΖΗΣ.

ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΕΝ ΣΤΟΚΟΛΜῃ

Β' ΔΙΕΘΝΟΥΣ ΠΟΙΝΟΛΟΓΙΚΟΥ ΣΥΝΕΔΡΙΟΥ*

Τὴν 8ῃν Αὐγούστου συνεπληρώθη ἔτος ἀφ' ἧς ἡμέρας εἰς τὴν βορειότεραν εὐρωπαϊκὴν πρωτεύουσαν, τὴν Στοκόλμην, ἔκαμιν ἔναρξιν τῶν ἐργασιῶν τοῦ Β' διεθνῆς περὶ τῶν Φυλακῶν συνέδριον. Ἄν καὶ πληθὺς δημοσιεύσεων προηγήθη, ἰδίως δ' ἐπηκολούθησε μετὰ τὸ συνέδριον τοῦτο, πρέπει νὰ ὁμολογήσω ὅτι ἡ Σύνοδος αὕτη δὲν ἀπησχόλησε τὴν κοινὴν γνώμην, δὲν διήγειρε τὸ ἐνδιαφέρον τοῦ κοινοῦ τόσον, ὅσον πᾶς τις ἤθελε περιμένει ἀπὸ τὸ ζήτημα τὸ ἀπαρτίζον τὸ ἀντικείμενον τῶν συζητήσεων αὐτοῦ, ὅσον τέλος ἀπησχόλησε τὸ κοινὸν ἢ ἐν Λονδίῳ τῷ 1872 γενομένην.

Οὔτε εἰς πλημμελεῖ συγκρότησιν τοῦ Συνεδρίου, οὔτε εἰς πλημμελεῖς πρόγραμμα τῶν ὑπὸ συζήτησιν θεμάτων ἀποδοτέον τοῦτο. Ὅταν τις ἐνθυμηθῇ, ὅτι τὴν 1/13 Ἰουνίου συνήρχοντο εἰς συνέδριον ἐν Βερολίῳ οἱ δύο ἀρχιγραμματεῖς τῶν μεγαλειτέρων αὐτοκρατοριῶν καὶ μετ' αὐτῶν οἱ πρωθυπουργοὶ καὶ ὑπουργοὶ τῶν ἐξωτερικῶν τῶν λοιπῶν μεγάλων δυνάμεων τῆς Εὐρώπης, ὅπως κανονίσωσι τὴν τύχην τῶν λαῶν τῆς Ἀνατολῆς μετὰ τὸν συμβάντα πόλεμον, θέλει εὐκόλως ἐννοήσῃ, ὅτι πᾶν συνέδριον φιλειρηνικὸν ἀμέσως κατόπιν ἐρχόμενον δὲν ἠδύνατο ἢ νὰ ἐπισκιασθῇ. Ἀπὸ τοῦ Ἰουνίου μέχρι τῶν μέσων Ἰουλίου οἱ ἀνταποκριταὶ ἐφημερίδων, παραμονεύοντες τὴν εἴσοδον τοῦ μεγάρου Ρατζιβίλ, ὅπως ἴδωσιν εἰσερχομένους καὶ ἐξερχομένους τοὺς Ἀμφικτύονας τῆς ἐποχῆς μας, καὶ ἐκ τῆς φυσιογνωμίας τῶν κρίνωσι περὶ τῶν ἀποτελεσμάτων τῆς συνδιασκέψεως, ἐτηλεγράφουν εἰς τὰ πέρατα τῆς οἰκουμένης περὶ τοῦ, πῶς ὁ πρίγκηψ Γορτσάκωφ ἐφαίνετο σύννους ἢ εὐθυμοσ, πῶς ὁ λόρδος Βήκονσφηνλ ἐφαίνετο ζωηρὸς ἢ οὐ, καὶ ἄλλα τοιαῦτα, ποῖον

¹ Frédéric le grand, Oeuvres.— Du gouvernement du Brandebourg.

* Ἀνεγνώσθη ἐν τῷ Συλλόγῳ Παρνασσῶ.

μέτρον ἐλήφθη ὑπὲρ τῆς Σερβίας ἢ τῆς Ἀνατολικῆς Ῥωμυλίας, ὥστε τὸ κοινὸν συνειθίσαν εἰς τοιαῦτα σπουδαῖα νέα, ἀπεδέχθη συγκριτικῶς μετὰ τινος ἀδιαφορίας τὴν εἶδησιν τῆς ἐνάρξεως Συνεδρίου ἔχοντος ἀποστολὴν νὰ ἐκφράσῃ εὐχὰς καὶ ἀποφάσεις οὐχὶ ὑποχρεωτικὰς.

Πρὶν ἢ εἰσελθῶμεν εἰς τὴν ἀφήγησιν τῶν κατὰ τὸ Β' Διεθνῆς Ποινολογικῶν Συνεδριον, ἢ Β' Σύνοδον τοῦ Διεθνῆς Ποινολογικοῦ Συνεδρίου κατ' ἄλλους, ἀς ἐξετάσωμεν δι' ὀλίγων πῶς ἔλαβον τὴν ἀρχὴν τῶν, καὶ πότε ἐγένετο ἡδη κατὰ πρῶτον κοινὴ σκέψις περὶ βελτιώσεως τῶν φυλακῶν.

Κατὰ τοὺς ἀρχαίους χρόνους ἡ ποινὴ τῆς φυλακίσεως ὀλίγον ἦτο γνωστὴ, καὶ εἰς τοὺς κατόπιν αἰῶνας ἀκόμη μικρὰ ἀπεδίδετο αὐτῇ σημασία. Ἐπὶ πολὺν καιρὸν δὲν ἐγένετο χρῆσις τοῦ μέσου τούτου, ἢ πρὸς τιμωρίαν μικρῶν παραπτωμάτων διαπραχθέντων ὑπὸ ἀνθρώπων πτωχῶν, μὴ δυναμένων νὰ ἐκτίσωσι διὰ χρημάτων τὸ ἀμάρτημα τῶν. Εἰς περιστάσεις σπουδαιότερας, ὅποτε δὲν ἤθελον νὰ κάμωσι χρῆσιν διαφόρων τρόπων θανάτου, κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἥττον σκληρῶν, κατέφευγον εἰς τὴν ἐξορίαν ἐπιβαρυνομένην ἢ οὐ δι' ἀκρωτηριασμῶν, ἢ καὶ εἰς σωματικὰς ποινὰς, βραδυσμούς, φραγγελώσεις καὶ ἄλλας τοιαύτας, τῶν ὁποίων ἡ ἀφήγησις αὕτη μόνη ἀρκεῖ ὅπως προξενήσῃ φρίκην καὶ αἰσχος διὰ τὴν ἀνθρωπότητα.

Βαθμηδὸν ὅμως ὡς τὰ ἔθνη ἐξημεροῦντο, καὶ ἡ περὶ τῆς ἀξίας τῆς ἀνθρωπίνης ζωῆς ἰδέα ἠϋζανεν ἐν τῇ κοινῇ συνειδήσει, ἡ κοινωνία ἤρχισε νὰ φαίνεται κάπως φειδωλοτέρα εἰς τὴν χρῆσιν τῶν θανατικῶν ποινῶν, συνεῖδε δὲ ὅτι καὶ ἡ ποινὴ τῆς ἐξορίας κατήντα ἀμοιβαία ἀνταλλαγὴ κακούργων, τῶν ὁποίων ἡ μετάβασις ἀπὸ χώρας εἰς χώραν ἠϋζανε τὰς γνώσεις, καὶ τοὺς καθίστα ἐπιδειξιωτέρους περὶ τὸ ἔργον τῶν, χωρὶς ὅμως νὰ μειοῖ καὶ τὰς περὶ τὸ ἐγκληματικὴν διαθέσεις τῶν. Φυσικὴ τῶν ἐντυπώσεων τούτων συνέπεια ἦτο νὰ γίνηται ὀλονὲν μείζων χρῆσις τῆς ποινῆς τῆς φυλακίσεως, καὶ νὰ παρίσταται ἀνάγκη τόπου πρὸς φύλαξιν τῶν ἐκείστοτε καταδικαζομένων. Δὲν ἐπῆλθεν ὅμως ἀμέσως καὶ ἡ σκέψις περὶ ἀνιδρύσεως ἰδιαιτέρων πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον κτιρίων. Ἐκ τῶν ἐνότων ἐθεραπεύετο ἡ ἀναφαινομένη ἀνάγκη, καὶ ὅτε μὲν παλαιοὶ πύργοι, ὅτε δὲ ὑπόγειοι κρύπται παλαιῶν φρουρίων ἐχρησίμευον πρὸς κράτησιν τῶν καταδικῶν. Οὔτε διαφορὰ φύλου, οὔτε ἡλικίας, οὔτε εἶδους παραπτώματος ἢ κακουργήματος ἐλαμβάνετο ὑπ' ὄψιν, ἀλλ' ἄνδρες τε καὶ γυναῖκες, παιδιά καὶ γέροντες ἐρίπτοντο ἀναμιξ ἔν τῇ καθύγραφο σκοτεινῇ καὶ ψυχρᾷ φυλακῇ ὑπὸ τὴν φύλαξιν βαρβάρων δεσμοφυλάκων.

Μόλις κατὰ τὰ τέλη τοῦ 15^{ου} αἰῶνος ἀπαντῶμεν εἰς διάφορα κράτη ἰδρυόμενα τὰ Σωφρονιστήρια (Maisons de Correction ἢ Zuchthäuser), διακρινόμενα τῶν κοινῶν φυλακῶν, ὅτι ἐπεβάλλετο ἐν αὐτοῖς ἡ ἐργασία ὑποχρεωτικῶς. Βεβαίως τοῦτο ἦτον ἡδη μεγάλη πρόοδος, καθ' ὅτι, ἀργία μῆτηρ κακίας, λέγει ἡ παροιμία, καὶ ἐν τῇ φυλακῇ περισσότερον παρὰ εἰς πᾶν ἄλλο μέρος ἐπικίνδυνον καθίσταται τὸ ἀργεῖν. Καὶ αὐτὰ ὅμως τὰ Σωφρονι-

στήρια δὲν ἀπέφεραν τοὺς ὑποίους προσεδόκων κατὰ τὴν σύστασιν των καρπούς, διότι καὶ ἐδῶ παλαιοὶ κακούργοι ἐγγηράσαντες εἰς τὸ ἔγκλημα, ἀληταὶ ἄνευ οὐδενὸς ἔργου, καὶ παιδία παρημελημένης ἀγωγῆς κατὰ πρῶτον ἀμαρτάνοντα ἐκλείοντο ἐν τῷ αὐτῷ καταστήματι, ὅπου ὑπεχρεοῦντο μὲν τὴν ἡμέραν νὰ ἐργάζωνται, τὴν νύκτα ἕως διήρχοντο εἰς κοινοὺς κοιτῶνας. Μετ' ὀλίγον λοιπὸν ἀπεδείχθη, ὅτι καὶ αὐτὰ τὰ Σωφρονιστήρια, ἀπὸ τῶν ὁποίων τόσα προσεδόκωντο, ἀπέτυχον τοῦ σκοποῦ των, γενόμενα μάλιστα σχολεῖα τελειοποιήσεως τοῦ ἐγκλήματος ἕνεκα τοῦ συναγαλασμοῦ τῶν τῶσαν πολλαπλῶν εἰδῶν κακούργων. Ὁμολογητέον, ὅτι ἂν τὰ Σωφρονιστήρια ταῦτα, τὰ ὁποῖα δὲν δύναται τις νὰ χαρακτηρίσῃ ὡς σπουδαίαν μεταρρυθμισίαν τοῦ συστήματος τῶν φυλακῶν, ἂν ἀπέτυχον, λέγω, τοῦ σκοποῦ των, δὲν εἶχον ἰδρυθῆ ἐπὶ μόνῳ τῷ λόγῳ τῆς βελτιώσεως τῶν δεσμοτηρίων. Λόγοι οἰκονομικοὶ, ἐλπίδες πραγματοποίησεως μεγάλων ὠφελειῶν ἐκ τῆς ὑποχρεωτικῆς τῶν καταδικῶν ἐργασίας, εἶχον συντείνει εἰς τὴν ἀνίδρυσιν αὐτῶν πολὺ περισσότερον τῶν σήμερον ἐπιζητουμένων ἠθικῶν ὠφελιμμάτων.

Νέα ἐποχὴ ἐγκαινιάζουσα νέαν περίοδον ἐν τῇ ἱστορίᾳ τῶν φυλακῶν ἀρχεται κατὰ τὸ τέλος τῆς παρελθούσης ἑκατονταετηρίδος. Αἱ ἰδέαι αἵτινες τότε ἐκυφοροῦντο καθ' ὅλην τὴν Εὐρώπην καὶ αἵτινες ἐπήνεγκον τὰς περὶ τῆς ἀνθρωπότητος ἐν γένει προόδους, καὶ τὰς συνεπέα τούτων ἀνακηρυχθείσας ἀρχὰς ἐπέδρασαν καὶ ἐπὶ τοῦ ζητήματος τῆς τύχης τῶν φυλακισμένων. Βεβαίως ὁ Ἄγγλος John Howard ἠδύνατο νὰ καυχηθῆ ὅτι εἶναι ὁ λαβὼν τὴν πρωτοβουλίαν τῆς ὠθήσεως περὶ μεταρρυθμίσεως τῶν φυλακῶν. Ἡ περιγραφή τῆς ἐν ταῖς φυλακαῖς ζωῆς, ἣν ἔκαμε ἐν τῷ καταστάντι παγκοίνῳ ἔργῳ του «ἡ κατάστασις τῶν φυλακῶν» (The state of prisons) ἦν τοσοῦτον ἐπιτυχῆς καὶ ζωνρᾶ, ὥστε συνεκίνησεν ὅλην τὴν κοινωνίαν καὶ ἔπεισε πολλοὺς περὶ τῆς ἀναποφεύκτου ἀνάγκης νὰ ληθῆ πρόνοια περὶ βελτιώσεως τῆς τύχης τῶν ἀνθρωπίνων πλασμάτων, ἃ κακῆ μοῖρα ὠδήγησεν εἰς τὸ ἔγκλημα. Δὲν ἦτο ἕως ἡ πρώτη φορὰ καθ' ἣν ἐγένετο λόγος περὶ βελτιώσεως τῶν φυλακῶν, ἀλλὰ πρὸ τοῦ Howard οὐδεὶς εἶχε γράψῃ εἰκόνα τοσοῦτον ἀληθῆ καὶ ἀκριβῆ ἐν ὅλαις ταῖς λεπτομερείαις αὐτῆς, ἥτις νὰ ἀντίκηται τοσοῦτον πρὸς τὸ πνεῦμα τῆς προόδου καὶ φιλάνθρωπίας, διὰ τὰ ὅποια ἡ ἐποχὴ αὕτη ἐπεθύμει, καὶ δικαίως, νὰ σεμνύνηται. Ἡ φωνὴ τοῦ Howard ἠκούσθη καὶ διήγειρε γενικὸν ἐνδιαφέρον ὑπὲρ τοῦ ζητήματος εἰς ὃ ἀφιέρωσε μετ' ἐπιμονῆς ἀξίας θαυμασμοῦ τὰ τελευταῖα 17 ἔτη τῆς ζωῆς του. Ἡ ὠθις αὕτη μετεδόθη ἀπὸ τῆς Εὐρώπης εἰς τὴν Ἀμερικὴν, ὅπου, ἐν ᾧ ὁ παλαιὸς κόσμος ἀπησχολεῖτο εἰς τοὺς πολέμους καὶ τὰς ταραχὰς τὰς προκληθείσας ἀπὸ τὴν Γαλλικὴν ἐπανάστασιν, ἀνεπτύχθησαν ταχέως τὰ δύο συστήματα, ἃ τινὰ ἐμελλον νὰ διακρίσωσι εἰς δύο στρατόπεδα, ἐπὶ πολλὸν χρόνον, τοὺς φίλους τῆς μεταρρυθμίσεως τῶν φυλακῶν δηλ. τὸ σύστημα τῆς Πενσυλβανίας καὶ τὸ τῆς Ἀουβουρν, ἣτοι τὸ σύστημα τῆς διαρκοῦς ἀπομο-

νώσεως μετ' ἐργασίας, καὶ τὸ τῆς ἐν κοινῷ ἐργασίας τῆς ἡμέρας χωρισμοῦ δὲ τῆς νυκτός.

Ἀποκατασταθείσης τῆς εἰρήνης καὶ τῆς ἡσυχίας ἐν Εὐρώπῃ, τὸ ζήτημα τοῦτο ἐτέθη πάλιν εἰς συζήτησιν εἰς τὰ πλεῖστα τῶν Κρατῶν. Κατὰ τὰ τέλη τῆς παρελθούσης καὶ τὰς ἀρχὰς τῆς παρούσης ἑκατονταετηρίδος εἰσῆχθησαν βεβαίως πολλαὶ βελτιώσεις εἰς τὸ σύστημα τῶν φυλακῶν. Μεγάλαι προόδου ἀναμφισβητήτως ἐγένοντο εἰς τὰ τῆς ἐνδυμασίας, τῆς τροφῆς καὶ τὰ τῆς λοιπῆς διαίτης τῶν φυλακισμένων, τῶν ὁποίων ἡ τύχη ἐβελτιώθη ἐπὶ τὸ φιλάνθρωπότερον. Τὸ ποινολογικὸν ὅμως ζήτημα δὲν ἦτο ἀπλῶς ζήτημα φιλάνθρωπίας· εἶχε καὶ ἔχει ἄλλον γενικώτερον καὶ πρακτικώτερον σκοπὸν, νὰ μειώσῃ τοῦλάχιστον, ἀφ' οὗ δὲν δύναται νὰ ἐμποδίσῃ τὸ ἔγκλημα. Αἱ εἰς τὴν διαίταν τῶν φυλακισμένων ἐπενεχθεῖσαι βελτιώσεις ἔσχον ὡς ἀποτέλεσμα τὴν αὐξήσιν τοῦ πληθυσμοῦ τῶν ἐν ταῖς φυλακαῖς, καὶ ἐπομένως Κυβερνήσεις τε καὶ ἄτομα δὲν ἔπαυσαν ἀπὸ τοῦ νὰ προσπαθῶσιν ἕκαστος τὸ ἐπ' αὐτῷ πρὸς λύσιν τοῦ ἐνδιαφέροντος τοὺς πάντας ζητήματος. Ὁ τύπος ἤνοιξε τὰς στήλας του εἰς ἄρθρα περὶ τούτου, ἐπιστημονικὴ γραμματολογία ὅλη, ἀρκετὰ εὐρεῖα, ἐφάνη ἐπὶ τούτῳ, ἐταιρίαι σοφῶν καὶ φιλάνθρωπων συναθροίσεις ἐπεληφθησαν τῆς συζητήσεως, ἐν πολλοῖς δὲ Κράτεσιν ἐσχηματίσθησαν ἰδιαιτέραι ἐταιρίαι ὅπως ἐργασθῶσιν ἀποκλειστικῶς πρὸς βελτιώσιν τῶν φυλακῶν. Τότε δὴ κατὰ πρῶτον ἐσκέφθησαν νὰ καλέσωσιν εἰς διεθνῆς συνέδριον τοὺς ἐν διαφόροις Κράτεσιν περὶ τῶν φυλακῶν ἀσχολουμένους εἰδικοὺς ἀνδρας ὅπως σκεφθῶσι πρὸς λύσιν τοῦ σπουδαίου τούτου ζητήματος.

Διάφορα πρόσωπα ἐνδιαφερόμενα σπουδαίως εἰς τὴν μεταρρυθμίσιν τῶν φυλακῶν, ἀνταλλάξαντα εἴτε διὰ ζώσης, εἴτε καὶ ἐγγράφως τὰς ἰδέας των καθ' ὅσον ἀφορᾷ τὴν χρησιμότητα ταιούτου συνεδρίου, ἀπηύθυναν «πρὸς πάντας τοὺς φίλους τῆς μεταρρυθμίσεως» γενικὴν πρόσκλησιν ὅπως συνέλθωσιν ἐν Φραγκφώρτῃ (ἐπὶ τοῦ Μείνου) τὸ 1846. Ἡ πρόσκλησις ἔφερε τὰς ὑπογραφὰς τῶν Aubanel, Crawford, David, Diez, Ducpetiaux, Harnier, Zebb, Zulius, Sindpaintner, Mittermaier, Moreau, Christophe, Nöllner, Picot, Russel, Luringar, Varrentrapp καὶ Welcker. Πράγματι τὴν 28 Σεπτεμβρίου 1846 συνήλθεν ἐν Φραγκφώρτῃ τὸ Συνέδριον εἰς ὃ συμμετέσχον 46 Γερμανοὶ καθὼς καὶ ἀντιπρόσωποι τῶν Ἠνωμένων Πολιτειῶν τῆς Ἀμερικῆς, τῆς Ἀγγλίας, Γαλλίας, Ρωσίας, Ὀλλανδίας, Ἑλβετίας, Δανίας, Σουηδίας καὶ Νορβηγίας καὶ τοῦ Βελγίου ἐν ὅλῳ 29. Ὁ γνωστὸς καθηγητὴς τοῦ ἐν Ἀϊδελβέργῃ Πανεπιστημίου Mittermaier ἐξελέχθη Πρόεδρος, ὁ δὲ Δρ. Varrentrapp (ἐκ Φραγκφώρτης) Γραμματεὺς. Ὡς βᾶσις τῶν συζητήσεων ἐχρησίμευσε πρόγραμμα, συνταχθὲν ὑπὸ τῶν ἀπευθυνάντων τὴν πρόσκλησιν, καὶ τὸ ὅποσον ὥριζε τὰ θέματα ἃ κατὰ προτίμησιν ἤθελον συζητηθῆ ὑπὸ τοῦ Συνεδρίου. Αἱ συζητήσεις διήρκεσαν τρεῖς ἡμέρας, τὸ δὲ ἀποτέλεσμα αὐτῶν, ἣτοι αἱ γνώμαι τῆς πλειοψηφίας, συνταχθεῖσαι εἰς ὀκτὼ ἀποφάσεις, κατεχωρίσθησαν ἐν ταῖς

πρακτικούς του Συνεδρίου, δημοσιευθεῖσαι εἰς ἴδιον τεύχος ἐν Φραγκόφρτη τὸ 1847.

Τοῦτο ἦν τὸ πρῶτον διεθνές Ποινολογικὸν Συνέδριον, ὅπερ, ἀπορρέον ἀπὸ τῆς ἰδιωτικῆς ἀποκλειστικῆς πρωτοβουλίας, ἐγένετο ἡ ἀρχὴ καὶ ἡ ἀφορμὴ περαιτέρω συζητήσεων καὶ μελετῶν ἐπὶ τοῦ ἐπασχολοῦντος ἡμᾶς ζητήματος.

Κατ' ἀπόφασιν τοῦ ἐν Φραγκόφρτη Συνεδρίου, δευτέρου τοιοῦτου εἰς 8 παρεστάθησαν ἀντιπρόσωποι σχεδὸν ὄλων τῶν πεπολιτισμένων Κρατῶν, συνῆλθε τὸ ἀκόλουθον ἔτος (1847) ἐν Βρυξέλλαις, διαρκέσαν ἐπίσης τρεῖς ἡμέρας. Ἐπρόκειτο δὲ νὰ συνέλθῃ πάλιν τὸ προσεχές ἔτος ἐν Ἑλβετικῇ ἢ Ὀλλανδίᾳ, ὅτε τὰ κατὰ τὸ 1848 ἐπελθόντα πολιτικὰ συμβάντα, τὰ συνταραξάναι τὴν Εὐρώπην ὅλην, ἐμπόδισαν, ὡς ἦτο ἐπόμενον, τὴν συνάθροισιν τοῦ Γ' Διεθνoῦς Συνεδρίου, καὶ μόλις μετὰ δέκα ἔτη, ἦτοι κατὰ τὸ 1857, κατορθώθη νὰ συνέλθῃ ἐν Φραγκόφρτη Διεθνές περὶ ἀγαθοεργίας (bienfaisance) Συνέδριον, τοῦ ὁποίου τὸ ἐν τμήμα, ὑπὸ τὴν προεδρίαν τοῦ καθηγητοῦ Mittermaier, ἡσχολήθη ἀποκλειστικῶς ἐπὶ τοῦ ποινολογικοῦ ζητήματος.

Ἡ σειρά τῶν Ποινολογικῶν Συνεδρίων σταματᾷ ἐδῶ μέχρι νεωτέρας ἀποφάσεως, ἕως οὗ τὸ 1872 βλέπομεν συνερχόμενον πάλιν τοιοῦτο Συνέδριον ἐν Λονδίῳ, οὗτινος ἀποκλειστικὸς σκοπὸς καὶ ἀντικείμενον ἦτο τὸ ποινολογικὸν ζήτημα. Μεγάλῃ διαφορᾷ ὑπάρχει μεταξύ τῶν τριῶν προηγουμένων καὶ τοῦ ἐν Λονδίῳ. Τὰ πρῶτα εἶχον χαρακτῆρα ὅλως ἰδιωτικῶν ἀτόμων τινῶν ἀναλαβόντων τὴν πρωτοβουλίαν τῆς συγκαλέσεώς των, αὐτόλως δ' ἀντιπροσωπευθεῖσιν ἐν αὐτοῖς τῶν κυβερνήσεων, αἵτινες κατ' ἐλάχιστον, ἀν οὐχὶ οὐδόλως συνέτειναν εἰς τὴν σύνοδόν των. Τὸ ἐν Λονδίῳ ἐγένετο συνεπείᾳ προσκλήσεως τῆς κυβερνήσεως τῶν Ἠνωμένων Πολιτειῶν, καὶ ἡ σύνοσις του ἦν ὅλως διάφορος, καθ' ὅτι ἐν αὐτῷ παρεκάθησαν ἑκατὸν περίπου ἐπίσημοι ἀντιπρόσωποι εἰκοσι δύο διαφόρων Κρατῶν, τὰ δὲ λοιπὰ μέλη τοῦ Συνεδρίου ἦσαν καθηγηταί, διευθυνταί σωφρονιστηρίων, ἀνώτεροι ὑπάλληλοι διευθύνσεων τῶν φυλακῶν, καὶ ἄλλα ἄτομα ἐνδιαφερόμενα εἰς τὸ ὑπὸ συζήτησιν ἀντικείμενον, ἢ ὡς ἐκ τοῦ ἐπαγγέλματός των ἐξωκλειωμένα πρὸς τὰ ζητήματα ἃ τὸ Συνέδριον ἐπρόκειτο νὰ συζητήσῃ.

Ὡς πρὸς τὸν τρόπον τῆς ἐργασίας τὸ Συνέδριον τοῦ Λονδίνου παρεδέχθη τύπον ὅλως ἴδιον. Ἐν τοῖς προηγουμένοις σκοπὸς των ἀποκλειστικὸς ἦτο ἡ ἀναλλαγὴ ἰδεῶν. Ὑπέθετον ὅτι ἤθελον ἐπιτύχει ἀποφάσεις ὀριστικὰς ἐπὶ ζητημάτων ποινολογικῶν, διδομένης τῆς εὐκαιρίας εἰς τε τοὺς θεωρητικοὺς καὶ τοὺς πρακτικοὺς ν' ἀναπτύξωσι καὶ ὑποστηρίξωσι τὰς γνώμας των. Ἄλλ' ἢ πληθὺς τῶν ἀποφάσεων ἃς ἐξήνεγκον ἀπέφεραν ὀλίγους καρπούς· ἄλλαι μὲν ἔμειναν ἀνεφάρμοστοι, ἄλλαι δ' ἐφαρμοσθεῖσαι ἀπεδείχθησαν ἔσθημεναι τῆς πρακτικῆς ἀξίας ἣτις τοῖς ἀπεδίδοτο. Ἐνεκὰ τούτων τῶν λόγων ἐν τῷ Συνεδρίῳ τοῦ Λονδίνου ἀπερασίσθη ὅτι σκοπὸς του ἦτο «Νὰ συλλέγῃ στατιστικὰς περὶ τῶν φυλακῶν πληροφορίας, νὰ συγκρίνῃ τὰ ἀποτελέσματα

τῆς πείρας, ὡς πρὸς τὴν ἐφαρμογὴν τῶν διαφόρων συστημάτων τῶν φυλακῶν, τῶν διαφόρων ποινικῶν νομοθεσιῶν, νὰ συγκρίνῃ τὰ ἀποτελέσματα τῆς ἐκφοβίσεως τῶν διαφόρων εἰδῶν τιμωριῶν καὶ δικαίτης, καὶ τὰς μεθόδους τὰς ἐν χρήσει διὰ τὴν περιστολὴν ὡς καὶ διὰ τὴν πρόληψιν τοῦ ἐγκλήματος.»

Ἐν τῷ Συνεδρίῳ ἐκείνῳ ἔγκατελείφθη ἡ ἰδέα τοῦ νὰ φθάσωσιν εἰς τὴν λύσιν τοῦ ποινολογικοῦ ζητήματος διὰ θεωρητικῶν συζητήσεων καὶ προσεπάθησαν πρὸ πάντων νὰ συλλέξωσιν αὐθεντικὰς πληροφορίας ἐπὶ τῆς καταστάσεως τῶν ποινικῶν θεσμῶν τῶν διαφόρων κρατῶν, ἐπὶ τῶν παρατηρήσεων, τῆς πείρας, ὡς καὶ τῶν ἀποτελεσμάτων ἅτινα ἐπετεύχθησαν, μετὰ τὴν πεποίθησιν, ὅτι ἡ ἐμβαθύνουσα μελέτη τῶν ἐγκλημάτων, καὶ τῶν ἐν χρήσει μέσων πρὸς περιστολὴν των ἠδύνατο μόνη νὰ ὀδηγήσῃ εἰς τὴν ὀριστικὴν λύσιν τῶν κυρίων σπουδαίων ζητημάτων, καὶ τὴν ἐφαρμογὴν τῶν ἐξευρηθσομένων ἀληθειῶν. Ἐπὶ πλέον ἐν τοῖς λοιποῖς Συνεδρίοις εἶχον ἀσχοληθῆ κατὰ προτίμησιν, ἢ ἀποκλειστικῶς, εἰς τὴν βελτίωσιν τοῦ συστήματος τῶν φυλακῶν. Ἄλλ' ἐὰν ἐνδιαφέρῃ ἡ τιμωρία τῶν ἐνόχων, οὐχὶ ὀλιγώτερον ἐνδιαφέρῃ νὰ ζητῆ τις νὰ προλάβῃ τὴν εἰς τὸ ἐγκλημα κατὰπτωσίν των. Κατὰ συνέπειαν μεγάλη ἀπεδόθη προσοχὴ πρὸς τοῦτο, καὶ ἐνησχολήθησαν μετ' ἰδιάζοντος ἐνδιαφέροντος περὶ τοῦ ζητήματος τῆς βοηθείας, ἣτις, πρέπει νὰ παρέχεται τοῖς ἀπελευθερουμένοις ἐγκληματίαις, καὶ τῶν μέσων τοῦ σώζειν τὰ παρημελημένα ἀνατροφῆς ἐγκαταλειμμένα ἢ ὀρφανὰ παιδιὰ.

Πρὶν ἢ διαλυθῇ τὸ Συνέδριον τοῦ Λονδίνου διώρισεν ἐκ τῶν μελῶν του ἐπιτροπὴν τῆς ὁποίας μέλημα ἦτο νὰ προετοιμάσῃ τὸ δευτερον Διεθνές Συνέδριον. Ἡ ἐπιτροπὴ αὕτη ἐπαυξήθητισα δι' ἐπίσημων ἀντιπροσώπων διαφόρων κρατῶν ἀπεφάσισε κατὰ τὴν ἐν Bruchsal σύνοδόν της τὸ 1875 ὅπως τὸ δευτερον Συνέδριον συνέλθῃ ἐν Στακόλμῃ, ἐὰν ἡ συνοδικὴ κυβερνήσις ἀπέδεχτο τὴν πρότασιν ταύτην. Ἐὰν μετὰξὺ τῶν ἄλλων κεντρικωτέρων πόλεων προηγήθῃ ἡ βορειοτάτη πρωτεύουσα τῆς Εὐρώπης τοῦτο ἐξηγεῖται ἐκ τοῦ ὅτι, τῆς Σουηδίας εὐτυχισμένης νὰ ἔγῃ σειράν ὅλην ἡγεμόνων ἀτομικῶς ὑπὲρ τῆς βελτιώσεως τῶν φυλακῶν ἐνδιαφερομένων καὶ ἐργασθέντων, ἢ κοινῇ γνώμῃ ἐπελήφθη τοῦ ζητήματος μετ' ἐνδιαφέροντος, καὶ ἐπετεύχθησαν ἀποτελέσματα προξενούντα τιμὴν εἰς τὸ κράτος τοῦτο. Ὅπως ἀσφαλίση δὲ τὴν πρακτικὴν ἐπιτυχίαν τοῦ Συνεδρίου ἀπεφάσισε ν' ἀποφύγῃ ὅσον τὸ δυνατόν τὰς θεωρητικὰς καὶ ἀφηρημέναις συζητήσεις, παραδεχθεῖσα πρόγραμμα περιέχον ζητήματά τινα γενικοῦ καὶ ἀμέσου ἐνδιαφέροντος.

Ἐπὶ τῇ αἰτήσῃ τοῦ προέδρου τῆς ἐπιτροπῆς Dr Wines (ἐκ τῶν Ἠνωμένων Πολιτειῶν) μεταβάλλεται κατὰ τὸ 1876 εἰς Σουηδίαν, ἢ Α. Μ. ὁ βασιλεὺς τῆς Σουηδίας καὶ Νορβηγίας ἀπεδέξατο μετὰ προθυμίας τὴν πρότασιν, καὶ ἡ κυβερνήσις του ἀνέλαβε νὰ καλέσῃ ἐπίσημως ὅλας τὰς κυβερνήσεις τῶν πεπολιτισμένων κρατῶν, νὰ ἀντιπροσωπευθῶσιν ἐν τῷ Συνεδρίῳ, οὗτινος ἡ συγκάλυσις ὤρισθη διὰ τὸ 1878 εἰς τὴν πρωτεύουσάν της, ἐζήτησε δὲ

παρά τῶν Βουλῶν πίστωσιν δραχ. 25,000 περίπου διὰ τὰ πρὸς ὑποδοχὴν τοῦ Συνεδρίου ἀναγκαῖα ἐξόδα.

Συνεπῶς τῷ κανονισμῷ τοῦ Συνεδρίου, τὰ μέλη τῆς διεθνούς ἐπιτροπῆς καὶ οἱ τῶν διαφόρων κυβερνήσεων ἀντιπρόσωποι συνήλθον ἐν Στοκχόλμῃ ὀλίγας ἡμέρας πρότερον, ἵνα κανονίσωσι τὰ τῶν ἐργασιῶν των καὶ τινὰ ἄλλα προκαταρκτικὰ ζητήματα. Πρῶτον καὶ κύριον ἔργον ὑπῆρξεν ἡ σύνταξις καὶ ψήφισις καταστατικοῦ διὰ τὴν προταθεῖσαν διεθνή ἐπιτροπὴν, ἣτις μέλλει νὰ ἦναι διαρκῆς καὶ ἐπίσημος καθὼς τὰ συνέδρια τῆς στατιστικῆς, τῶν ταχυδρομείων καὶ τηλεγράφων, τῶν μέτρων καὶ σταθμῶν καὶ ἄλλα τοιαῦτα.

Σκοπὸς τῆς ἐπιτροπῆς ταύτης εἶναι, νὰ συλλέγῃ τὰ ἔγγραφα καὶ τὰς πληροφορίες τὰς σχετικὰς πρὸς τὴν πρόληψιν καὶ τὴν περιστολὴν τοῦ ἐγκλήματος, ὡς καὶ πρὸς τὸ σύστημα τῶν φυλακῶν, νὰ φωτίξῃ δὲ τὰς κυβερνήσεις ἐπὶ τῶν γενικῶν μέτρων τῶν ληπτέων ἵνα προλαμβάνωνται καὶ τιμωρῶνται αἱ παραβάσεις τοῦ ποινικοῦ νόμου, ἐπιζητουμένης πάντοτε τῆς βελτιώσεως τῶν ἐνόχων.

Ἡ ἐπιτροπὴ αὕτη θὰ δημοσιεύῃ γαλλιστὶ ἐν ἰδίῳ δελτίῳ.

Τοὺς νόμους καὶ ὀργανικοὺς κανονισμοὺς τῶν διαφόρων κυβερνήσεων περὶ φυλακῶν τὰ οἰκεῖα νομοσχέδια καὶ τὰς αἰτιολογικὰς ἐκθέσεις, ὡς καὶ τὰς ἐκθέσεις ἐπὶ τῶν ζητημάτων τῶν υποβαλλομένων εἰς τὴν συζήτησιν τῶν συνεδρίων, καθὼς καὶ πᾶν ἄρθρον ἢ υπόμνημα, ἀνήκον εἰς τὴν σφαιρὰν τῆς ἀρμοδιότητός της, ἀνεγνωρισμένου κοινοῦ ἐνδιαφέροντος. Τέλος δὲ θὰ διοργανίξῃ τὴν Διεθνή Ποινικὴν Στατιστικὴν καὶ θὰ προετοιμάξῃ τὰ τῶν Διεθνῶν Συνεδρίων.

Τὸ σχέδιον τοῦτο τοῦ καταστατικοῦ ὑπεβλήθη τῇ σουηδικῇ κυβερνήσει, ἣτις ἀνέλαβε νὰ προτείνῃ εἰς ἀπόφασιν τὰς λοιπὰς κυβερνήσεις τὴν παραδοχὴν του, καὶ τὸν διορισμὸν ἐπιστῆμων ἀντιπροσώπων πρὸς καταρτισμὸν τῆς ἐπιτροπῆς.

Ἡ ἐπιτροπὴ ἡ προετοιμάσασα τὰ τοῦ Συνεδρίου, ἔχουσα τὴν ἐντολὴν νὰ καλέσῃ, ἐκτὸς τῶν ἐπιστῆμων ἀντιπροσώπων, ἐξ ἐκάστου κράτους καὶ τοὺς ἐνδιαφερομένους περὶ τοῦ ζητήματος τῶν φυλακῶν, ἐτίμησε καὶ ἐμὲ διὰ προσκλήσεώς της, καὶ ἐσκόπουν ἀτομικῶς νὰ ὑπάγω, ὅποτε ἡ κυβερνήσις ἠδρόκησε νὰ μὲ ἐπιφορτίσῃ νὰ τὴν ἀντιπροσωπεύσω, καὶ οὕτως, ὑπὸ τὴν ἰδιότητα ταύτην, ἔλαβον μέρος εἰς τὸ συνέδριον ὡς καὶ εἰς τὰς προκαταρκτικὰς τῆς ἐπιτροπῆς ἐργασίας.

Τὴν Τρίτην, 8/20 Αὐγούστου ἐγένετο, μετὰ τῆς συνήθους εἰς τοιαύτας περιστάσεις πομπῆς, ἡ ἔναρξις τῶν ἐργασιῶν τοῦ Συνεδρίου. Ὁ ἐπὶ τῶν ἐξωτερικῶν ὑπουργὸς τῆς Σουηδίας καὶ Νορβηγίας, στρατηγὸς Björnstjerna, ἐκλεχθεὶς κατὰ τὰ εἰωθότα, ἐξ ἀβροφροσύνης πρὸς τὸ φιλοξενοῦν κράτος πρόεδρος, ἐχαίρετίσε διὰ συντόμου, καταλληλοτάτου προσφωνήσεως τὰ μέλη τοῦ Συνεδρίου. Ἦτο πράγματι ἄξιον ἐνδιαφέροντος, νὰ βλέπῃ τις 296 πρόσωπα, συνελθόντα ἐκ τῶν τεσσάρων σημείων τοῦ ὀρίζοντος, ἐπὶ τῷ φιλειρηνι-

κῷ καὶ φιλανθρωπικῷ σκοπῷ νὰ συσχεθῶσι καὶ ἐργασθῶσι ἀπὸ κοινοῦ, ἀφ' ἑνὸς μὲν πρὸς μείωσιν τοῦ ἐγκλήματος, ἀφ' ἑτέρου δὲ πρὸς βελτίωσιν τῆς τύχης τῶν διὰ τινὰ οἰκονομικὰς αἰτίας εἰς τὸ ἔγκλημα περιπεσόντων καὶ κρατουμένων ἀτόμων. Ὅλα τὰ πεπολιτισμένα κράτη ἀπὸ τῆς Νέας Σκωτίας μέχρι τοῦ Ἀκρωτηρίου τῆς Καλῆς Ἑλπίδος, ἀπὸ τῆς Κίνας, Ἰαπωνίας καὶ Νέας Ζηλανδίας, μέχρι τῶν Νήσων τοῦ Hawaiï καὶ Sandwich, πάντα ἀντεπροσωπεύοντο παρκετὸς τῆς ὁμοῦ ἡμῶν ἐπικρατείας. Καὶ ἀντιπρόσωποι τοῦ ἀσθενοῦς φύλου δὲν ἔλειψαν περὶ τὰς δέκα Ἀγγλίδας καὶ Ἀμερικανίδας ἐτίμησαν τὰς συνεδριάσεις μας διὰ τῆς συμμετοχῆς των, καὶ ἔναι αὐτῶν ἔλαβον εἰς τὰς συζητήσεις τῶν τμημάτων τὸν λόγον.

Κατὰ τὸ πρόγραμμα τῶν ἐργασιῶν του, τὸ συνέδριον διηρέθη εἰς τρία τμήματα, εἰς ἕκαστον τῶν ὁποίων ὑπεβλήθησαν τὰ ἐπίσης εἰς τρεῖς κατηγορίας καταταχθέντα ζητήματα, ἐφ' ὧν ἔμελλε ν' ἀσχοληθῇ. Τὰ ζητήματα τοῦ Α' τμήματος ἀφῆρυν εἰς τὴν ποινικὴν καὶ τὴν περὶ τῶν φυλακῶν νομοθεσίαν, τὰ τοῦ Β' εἰς τὴν ἐσωτερικὴν τῶν φυλακῶν διεύθυνσιν, τὰ τοῦ Γ' τέλος εἰς τὴν χειραγώγησιν τῶν ἀπολυομένων καταδίκων, καὶ τὴν τῶν ἀνηλικῶν ἐγκληματῶν ἀνατροφὴν, δηλονότι εἰς τὴν πρόληψιν τοῦ ἐγκλήματος.

Ν' ἀναφέρω ἐνταῦθα λεπτομερῶς, ἔστω καὶ ν' ἀναγνώσω ἀτελῶς τὸ κείμενον τῶν ἀποφάσεων, καθ' ὃ ἐκτενῶν, νομίζω ὅτι δὲν εἶναι ἐνδιαφέρον διὰ συντόμων δὲ θέλω δώσῃ περίληψιν αὐτῶν, ἀναπτύσσων μόνον ἐκείνας ἃς νομίζω μᾶλλον ἐνδιαφερούσας ἡμῖν.

Τὸ πρῶτον τμῆμα ἀπεφάνθη, ὅτι καλὸν εἶναι ν' ἀφίηται, ἐντὸς τῶν ὁρίων τοῦ νόμου, διακριτικὴ τις ἐξουσία τῷ διεθυντῇ τῆς φυλακῆς, ὅπως ἐφαρμόξῃ τὴν ποινὴν ἀναλόγως τῆς ἠθικῆς καταστάσεως τοῦ καταδίκου· ὅτι συμφέρει νὰ γίνῃ παραδέκτῃ ἀφομοιωσίς τις τῶν στερητικῶν τῆς ἐλευθερίας ποινῶν, ὥστε νὰ μὴ ἔχωμεν ὅπως νῦν, κράτησιν, φυλάκισιν, εἰρκτῆν, δεσμὰ, πρόσκαιρα ἢ ἰσόβια, ἀλλὰ φυλάκισιν διαφερούσαν κατὰ τὸ διάστημα τοῦ χρόνου· ὅτι εἶναι ἀναγκαῖα ἢ ὑπαρξίς κεντρικῆς τιμῆς ἀρχῆς, ἣτις νὰ ἐπιβλέπῃ πάσας τὰς ἐν τῷ κράτει φυλακὰς.

Τὸ δεύτερον τμῆμα ἀπεφάνθη ὅτι συμφέρει οἱ φύλακες νὰ ἐκπαιδεύωνται θεωρητικῶς καὶ πρακτικῶς πρὶν ἢ διορισθῶσιν ὀριστικῶς, καὶ ὅτι πρὸς εὐρεσιν καλῶν δεσμοφυλακῶν, κύριον προσὸν εἶναι ἡ μονιμότης αὐτῶν ὅπως μορφωθῶσιν ἐν τῇ ὑπηρεσίᾳ· ὅτι ἡ ὑπὸ ὄρον ἀπόλυσις πρέπει νὰ συστηθῇ εἰς τὴν φροντίδα τῶν κυβερνήσεων ὡς θεσμὸς ἄξιος λόγου· ὅτι τὸ σύστημα τῆς ἀπομονώσεως δύναται νὰ ἐφαρμοσθῇ ἄνευ διακρίσεως φυλῆς καὶ κοινωνικῆς θέσεως, ἐκτὸς μόνον ἐν περιπτώσει ἀσθενείας σωματικῆς ἢ νοσητικῆς τοῦ καταδίκου.

Τὸ τρίτον τμῆμα ἀπεφάνθη, ὅτι συμφέρει νὰ ἐπεκταθῇ ὅσον τὸ δυνατόν ὁ θεσμὸς τῆς δι' ἰδιωτικῆς πρωτοβουλίας προστασίας τῶν ἀπολυομένων, τοῦ κράτους βοηθοῦντος μόνον χρηματικῶς καὶ ἠθικῶς, χωρὶς ν' ἀποδίδῃ οὐδένα ἐπίσημον χαρακτῆρα.

Ὅτι διὰ τοὺς ἀνήδους ἐγκληματίας, τοὺς μὴ τιμωρομένους καθ' ἃ ἀκαταλογίστους ἀλλὰ κρατούμενους ἕνα ἀνατραφῶσι, τὸ καταλληλότερον μέσον εἶναι νὰ τίθενται παρὰ τινι οἰκογενείᾳ, καὶ μόνον ἐν ἐλλείψει τοιαύτης προθύμου νὰ τοὺς δεχθῆ, νὰ κλείωνται εἰς καταστήματα, ἅτινα πρέπει κατὰ τὸ δυνατόν νὰ φέρωσι τὸν τύπον τῆς οἰκογενειακῆς ζωῆς, ἀπλῆς, ἀναλόγου τῆ κοινωνικῆ τάξεως τῶν ἀνατρεφόμενων παιδιῶν· ὅτι ταῦτα ν' ἀσχολῶνται εἰς ἐργασίας τοιαύτας, δι' ὧν εὐκόλως νὰ πορίζωνται τὰ πρὸς τὸ ζῆν.

Ὅτι πρὸς πρόληψιν τοῦ ἐγκλήματος καλὸν εἶναι ὁ θεσμὸς τῶν συνθηκῶν ἐκδόσεως τῶν ἐγκληματιῶν νὰ γενικευθῆ, καθισταμένων ὅσον ἔνεστιν ὁμοιομόρφων, — ὅτι πρὸς καταπολέμησιν τῆς ὑποτροπῆς μέσα πρακτικὰ εἶναι σύστημα ποινικὸν ἀναμορφωτικόν, ἔχον ὡς συμπλήρωμα τὴν ὑπὸ ὄρον ἀπόλυσιν, καὶ ἡ ὀλιγώτερον συχνὴ χρῆσις ποινῶν βραχείας διαρκείας κατὰ τῶν ἐκ συνηθείας ἐγκληματιῶν, πρὸς δὲ νὰ ἐρίζηται ἀκριβῶς ἐν ταῖς διαφόροις νομοθεσίαις ἡ ἐπιβάρυνσις τῶν ποινῶν ἢν ἤθελεν ὑποστῆ ὁ καθ' ὑποτροπήν ἀμαρτάνων.

Καὶ τοιαῦται μὲν γενικῶς αἱ τοῦ Συνεδρίου ἀποφάσεις, ἀλίγαι δὲ τὰς ὁποίας νομίζω ὡς ἰδιαιτέρως καὶ ἡμῖν ἐνδιαφερούσας θέλω ἐξετάσει λεπτομερέστερον.

Εἰς τὸ ζήτημα ἂν ὁ θεσμὸς γενικῆς ἐπιθεωρήσεως ἢ διευθύνσεως τῶν φυλακῶν εἶναι χρήσιμος, τὸ Συνέδριον ὁμοφώνως δι' ἀναστάσεως ἐψήφισεν, ὅτι, οὐχὶ μόνον εὐκτέα, ἀλλὰ καὶ ἀναγκαῖα ἐν ἐκάστῳ κράτει ἢ ὑπαρχίαις τοιαύτης κεντρικῆς ἀρχῆς. Ἐὰν λάβῃ τις ὑπ' ὄψιν τὸ σήμερον παντοῦ σχεδὸν γινόμενον δεκτὸν σύστημα φυλακῶν, καθ' ὃ χρειαζέται ἐνότῃς ἐνεργείας ὑφ' ὅλας τὰς ἐπόψεις τῆς διοικήσεως, θέλει ὁμολογήσει ὅτι ὁ θεσμὸς αὗτος εἶναι ἀναπόφευκτος. Τὰ πλεῖστα τῶν κρατῶν παρεδέχθησαν αὐτὸν, τὰ δ' ἐν τισιν ἐπιτευχθέντα εὐάρεστα ἀποτελέσματα, ὀφειλόμενα, κατὰ τὴν κοινὴν ὁμολογίαν, κατὰ μέγα μέρος εἰς τὴν ἀκούραστον καὶ συνεχῆ δραστηριότητα τῶν διευθυνόντων τὰς φυλακὰς τοιούτων εἰδικῶν ὑπαλλήλων, μαρτυροῦσι κάλλιον παντὸς ἄλλου ὑπὲρ τοῦ θεσμοῦ. Ἐν Σουηδίᾳ λ. χ. γενικὸς διευθυντῆς τῶν φυλακῶν εἶναι ὁ κ. Almquist, γεροσιαστής, ἀνὴρ κατέχων διακεκριμένην ἐν τῇ κοινωνίᾳ θέσιν, ὅστις ἀπὸ εἰκοσκατίας καὶ πλέον ἀσχολεῖται εἰς τὸ ἔργον αὐτὸ, καὶ κατέστη εἰδικὸς, ἐν τῇ Εὐρώπῃ ἀπάση τῆς γνώμης του ἀκουσμένης. Ὑπάλληλος ἀνώτερος, ἔχων τὰς ἀπαιτούμενας γνώσεις, ἔχων δικαιοδοσίαν ἰκανὴν, καὶ ἀποκλειστικῶς ὑπὲρ τῶν φυλακῶν ἀσχολούμενος, δύναται νὰ ἐπιτύχῃ πολλά. Σήμερον παρ' ἡμῖν αἱ φυλακαὶ ὑπάγονται εἰς ἓν τῶν τμημάτων τοῦ ὑπουργείου τῶν ἐσωτερικῶν, τοῦ ὁποίου ὁ προϊστάμενος δὲν ἔχει βεβαίως οὐδὲ τὸν ὑλικὸν καιρὸν περὶ αὐτῶν ἰδιαιτέρως ν' ἀσχοληθῆ.

Ἡ ἀνάγνωσις μόνη τοῦ Β' ζητήματος τοῦ Β' τμήματος ἔχοντος ὡς ἑξῆς : «Πρέπει ἡ σύστασις σχολείων προπαρασκευαστικῶν διὰ τοὺς προϊσταμένους τῶν φυλακῶν νὰ θεωρηθῆ ἀπλῶς εὐκτέα ἢ χρήσιμος διὰ τὴν ἐπιτυχίαν τοῦ ἔργου» καταδεικνύει ποῖαν σημασίαν ἀκοδίδουσι σήμερον εἰς τὸ προσωπικόν

τῶν φυλακῶν, ὥστε καὶ σχολεῖα νὰ συσταίνωνται πρὸς μόρφωσιν τοιούτων ὑπαλλήλων. Ὁ εἰσηγητῆς κ. Beltrani Scalia (ἐπιθεωρητῆς τῶν φυλακῶν ἐν Ἰταλίᾳ) ὑπεστήριξε θερμότατα τὴν σύστασιν σχολείων διὰ τοὺς δεσμοφύλακας, λέγων ὅτι ἐν Ἰταλίᾳ ὅπου ἀπὸ τινος ἐσύστησαν τοιαῦτα ἔσχον λίαν εὐάρεστα ἀποτελέσματα. Ὅτι ἡ σύστασις τῶν εἶναι ἰδίως χρήσιμος, καὶ μάλιστα ἀναγκαῖα εἰς τὰ μεγάλα κράτη». Κατὰ τὴν ἐπὶ τούτου συζήτησιν ἤκουσα πλείστους διευθυντὰς φυλακῶν διαφόρων κρατῶν τῆς Εὐρώπης καὶ τῆς Ἀμερικῆς, ἀνομολογούντας, ὅτι τὸ κυριώτερον πρόσωπον πρὸς ἐπίτευξιν καλῶν ἀποτελεσμάτων ἐπὶ τῶν φυλακισμένων εἶναι ὁ δεσμοφύλαξ. Οὗτος καθ' ὅλην τὴν ἡμέραν συναναστρέφεται τὸν κατάδικον, τὸ παράδειγμα τοῦ λεληθότως ἐνεργεῖ ἐπ' αὐτοῦ· διὰ τῆς συμπεριφορᾶς του, αὐστηρᾶς πλὴν δικαίας καὶ συμπαθοῦς, ἐπιτυγχάνει παρὰ τῷ καταδίκῳ βελτίωσιν, ἢν οὔτε αἱ πειθαρχικαὶ ποιναὶ, οὔτε οἱ λίγοι τοῦ διευθυντοῦ, σπανιώτερον καὶ ἐπὶ βραχὺ βλέποντος αὐτὸν δύναται νὰ ἐπιφέρωσι.

Εἰς τὰ μικρὰ κράτη, ὅπου αἱ θέσεις τῶν δεσμοφυλάκων εἶναι ὀλίγαι, δὲν συμφέρει βεβαίως ἡ σύστασις τοιούτων σχολείων· εἰς διάφορα ὅμως μέρη διωργανίσθησαν ἐν ταῖς φυλακαῖς ἐσπερινὰ σχολεῖα, ὅπου, ὁ διευθυντῆς ἢ ἄλλος ὑπάλληλος τοῦ καταστήματος, προσπαθεῖ, διὰ καταλλήλων διδαγμάτων νὰ μορφώσῃ τὴν φύλακα πρὸς τὸ ἔργον των. Ἐν τούτῳ δυνάμεθα ν' ἀπομνηθῶμεν τὸ ἔργον ἐν Γαλλίᾳ, ὅπου οἱ φύλακες ἐκλέγονται μετὰ τῶν ἀφωπηρετησάντων ἰατρονομικῶν τῶν ἐχόντων ποιστοποιητικὰ καλῆς διαγωγῆς, διορίζονται ἐπὶ ἑξαμηνίᾳ δοκιμασίᾳ καὶ ἂν δώσωσι δείγματα ἰκανότητος, τότε διορίζονται ἰριστικῶς, μὴ παύμενοι ἀνευ δεδικαιολογημένης αἰτίας.

Καθ' ὅσον ἀρραῖ εἰς τὰς ποινὰς, ὧν δύναται νὰ γίνῃ χρῆσις ἐν τῇ φυλακῇ, πρὸς τήρησιν τῆς πειθαρχίας, ὑπῆρξε ζωηρὰ συζήτησις διὰ τὰς σωματικὰς ποινὰς, δηλ. τὴν τῶν ἁβδισμῶν καὶ ἄλλας τοιαύτας, ὑπὲρ τῆς διατηρήσεως τῶν ὁποίων ἐπέμειναν μόνον οἱ Ἄγγλοι, οἱ Σουηδοὶ καὶ οἱ Δανοί. Τὸ Συνέδριον δι' ἀναστάσεως, ἐξαίρουμένων τῶν ἀντιπροσώπων τῶν τριῶν ὡς εἴρηται κρατῶν, ἀπεφάνθη ὑπὲρ τῆς καταργήσεώς των, συνήνωσα δὲ καὶ ἐγὼ μετὰ τῶν λοιπῶν τὴν ἀθροῦσίν μου φωνῆν, ὑποβαλὼν καὶ ἰδίαν περὶ τούτου πρότασιν.

Ἐπὶ τοῦ ζητήματος τῆς ὑπὸ ὄρον ἀπολύσεως ἐγένετο μακρὰ συζήτησις. Ἐκτὸς τῆς Ἰρλανδίας, ὅπου ἡ ἐπιτυχία τοῦ συστήματος αὐτοῦ τοῦ ἐπονομασθέντος Ἰρλανδικοῦ εἶναι λίαν γνωστὴ, ἐν Ἀγγλίᾳ καὶ ἐν ταῖς ἀποικίαις τῆς εἰσήχθη πρὸ πολλοῦ, καὶ ἔδωκε καλὰ ἀποτελέσματα. Ἀλλ' ἀπὸ τοῦ 1872 εἰσήχθη ἐν Βαυαρίᾳ, ἀπὸ δὲ τοῦ 1875 καὶ ἐν Κροατίᾳ· κατὰ τὰς πληροφορίες δὲ αἱ ἔδωκαν οἱ ἀντιπρόσωποι τῶν δύο κρατῶν, δύναται τις νὰ εἴπῃ ὅτι καὶ ἐκεῖ τὰ ἀποτελέσματα εἶναι λίαν εὐάρεστα. Ἐν Βαυαρίᾳ λ. χ. ἐπὶ 6000 φυλακισμένων (ἀριθμὸς περίπου καθ' ἡμέραν), καταδικασθέντων εἰς ποινὰς ἀπὸ τριῶν μηνῶν μέχρι ἰσοβίων, δεσμῶν ἀπὸ τοῦ 1872 μέχρι τῆς 1 Ἰανουαρίου 1878, ἀπελύθησαν ὑπὸ ὄρον 1599, μετὰ τῶν ὁποίων πολλοὶ κατα-

δικασθέντες διά βαρέα ἐγκλήματα, τόσον κατὰ τοῦ ἀτόμου ὡς καὶ κατὰ τῆς ιδιοκτησίας. Ἐπ' αὐτοῦ τοῦ ἀριθμοῦ, καὶ ὑπὸ ἀστυνομικῆν ἐπιτήρησιν λίαν αὐστηρὰν, ἐν τῷ ἐξαετῆ διαστήματι μόνον κατὰ 59 ἠναγκάσθησαν ν' ἀνακαλέσων τὴν ἀπόλυσιν, ἐκ τῶν ὁποίων 56 ἐγκλημάτισαν καθ' ὑποτροπήν, 3 δὲ παρέβησαν τοὺς ὅρους τῆς ἀπολύσεως των.—Ἐν Κροατίᾳ, ὅπου ὁ θεσμὸς οὗτος ἐφηρμόσθη κατὰ τὰ 1876 καὶ 1877, ἐπὶ 300 ἀπολυθέντων μόνον 7 ἀνεκλήθησαν, καὶ οὗτοι ἕνεκα παραβάσεως τῶν ὄρων τῆς ἀπολύσεως (δηλ. παράλειψις τοῦ νὰ παρουσιασθῶσιν εἰς τὴν ἀστυνομίαν καθ' ὀρισμένα χρονικὰ διαστήματα, ἀλλαγὴ διαμονῆς ἄνευ εἰδοποιήσεως τῆς ἀρχῆς, καὶ ἄλλα τοιαῦτα παραπτώματα).

Ὁ θεσμὸς τῆς ὑπὸ ὄρον ἀπολύσεως εἶναι χρησιμώτατος, διότι εἶναι ἐν μέσσοις στάδιον μεταξὺ τοῦ ἐν τῇ φυλακῇ περιορισμοῦ καὶ τῆς ἐντελοῦς ἐλευθερώσεως, ὁπότε συχνὰ ἄνευ κακῆς προθέσεως, ἀλλ' ἐκ τῆς αἰφνιδίας μεταβολῆς καὶ τῆς μέθης τῆς ἐλευθερίας ὑποπίπτει τις εἰς παραπτώματα. Ἡ ἐπίβλεψις ἦν ὁ ὑπὸ ὄρον ἀπολυθεὶς ἐνεργεῖ ἐφ' ἑαυτοῦ ἐπὶ μῆνας ἢ καὶ ἐπὶ ἔτη ἔχει ἀναντιρρήτως ἐπιρροὴν ἐπὶ τοῦ χαρακτῆρος του, καὶ ἐπὶ τοῦ μετέπειτα βίου του. Ὅπως ἐπιτευχθῶσι τοιαῦτα ἀποτελέσματα, πρέπει ὁ θεσμὸς νὰ ἐφαρμόζεται καλῶς. Πρῶτον πάντων ὁ κατὰδικος πρέπει νὰ γνωρίζῃ, ὅτι δὲν εἶναι χάρις, ἦν ἀποκτᾷ κατὰ βούλησιν τοῦ διευθυντοῦ ἢ ἄλλου ὑπαλλήλου τῆς φυλακῆς, ἀλλ' αὐτὸς μόνος διὰ τῆς καλῆς του διαγωγῆς, τῆς ἐπιμελείας του περὶ τὴν ἐργασίαν, καὶ τῆς εὐκρινούς του μεταμελείας, τῶν ὁποίων πρέπει νὰ δώτῃ ἀληθῆ δείγματα, δύναται νὰ ἐπιτύχῃ τὴν εὐνοίαν αὐτῆν. Μετὰ τὴν ἀπόλυσιν ἀπαιτεῖται αὐστηρὰ ἐπίβλεψις τῆς ἀστυνομίας, ὥστε νὰ γνωρίζῃ ὁ ἀπολυθεὶς ὅτι εἰς τὸ ἐλάχιστον παράπτωμα θέλει συλληφθῆ καὶ ἀπολέσει τὸ πλεονέκτημα τοῦτο καθ' ὅτι ὁ καιρὸς ὃν διήλθεν ἔξω τῆς φυλακῆς δὲν τῷ λογίζεται, καὶ ἐπομένως πρέπει νὰ ὑποστῇ ἐκ νέου φυλάκισιν ὅπως συμπληρώσῃ τὸ ὅλον διάστημα τῆς ποινῆς εἰς ἣν καταδικάσθη.

Παρ' ἡμῖν, ὅπου, ὡς ἐκ τῆς ἐλεεινῆς καταστάσεως τῶν φυλακῶν, οἱ κρατούμενοι, ὅσον περισσότερον διαμένουσιν ἐν αὐταῖς, τόσῳ μᾶλλον ἐξαχρειοῦνται, γινομένου τοῦ συστήματος δεκτοῦ, καὶ ἐφαρμοζομένου ὑπὸ τοὺς ὡς ἄνω ὅρους, νομίζω ὅτι δύναται νὰ δώσῃ ὡς καὶ ἄλλοι εὐχάριστα ἀποτελέσματα.

Ἐπὶ τοῦ ζητήματος, ἂν ἡ ποινὴ τῆς ἀπομονώσεως πρέπει νὰ ὑφίσταται τροποποιήσεις ἀναλόγως τῆς ἐθνικότητος, τῆς κοινωνικῆς θέσεως καὶ τοῦ φύλου τῶν ἐγκληματούντων, ἐγένετο ἐπίσης ζῶντὰ συζήτησις. Ἡ λέξις ἐθνικότητος δὲν ἐλήφθη εἰς τὴν γενικὴν τῆς σημασίαν τῆς πολιτικῆς διαίρεσεως, ἀλλ' εἰς τὴν τῆς ἐθνογραφικῆς μᾶλλον· ἂν δηλ. εἰς κράτος ἀριθμοῦν πληθυσμὸν διαφόρων φυλῶν, ὅσον ἐν Ρωσίᾳ, Αὐστρίᾳ, Ἀγγλίᾳ καὶ ἄλλοις πρέπει ἢ ἀπομόνωσις νὰ ἐφαρμόζεται ἐπὶ ὅλων ἀπαρραλλάκτως.

Ἐκ τῆς συζητήσεως προέκυψαν παρατηρήσεις, ἃς νομίζω χρήσιμον ν' ἀναφέρω. Καὶ πρῶτον παρ' ἀντιπροσώπων Ἀγγλῶν καὶ Ὁλλανδῶν ὁμολογήθη,

ὅτι ἐν ταῖς ἀποικίαις των ἐφηρμόσθη ἢ εἶναι ἐν τῷ ἐφαρμόζεσθαι, γενομένου παραδεκτοῦ κατόπιν παρατηρήσεων, ὅτι καὶ οἱ γηγενεῖς τῶν θερμῶν ἐκείνων κλιμάτων δύναται νὰ ὑποστῶσι τὴν τοιαύτην φυλάκισιν. Ὁ χρόνος τῆς ἀπομακρύνσεως θέλει ὀρισθῆ βεβαίως ἐκασταχοῦ, ἀναλόγως τῆς ιδιοσυγκρασίας τοῦ πληθυσμοῦ, καὶ τῶν λοιπῶν τοπικῶν περιστάσεων, ἀλλὰ κατ' ἀρχὴν παντοῦ δύναται νὰ ἐφαρμοσθῇ.

Ἐν Οὐγγαρίᾳ κατοικοῦσιν, ὡς γνωστὸν, διάφοροι φυλαὶ, ἢ μᾶλλον ἐθνικότητες· ἴτοι Οὐγγροὶ, Σλάβοι, Σέρβοι, Ρωμοῦνοι, Ἰουδαῖοι καὶ εἰς τινες ἄλλοι. Οἱ λοιποὶ οὗτοι, τῶν ὁποίων ἡ διανοητικὴ ἀνάπτυξις εἶναι ἀκόμη μᾶλλον περιορισμένη, μετὰ 3—4 ἐβδομάδων διάστημα συνειθίζου εἰς τὴν ἀπομόνωσιν. Μόνον οἱ Ἀθίγγανοι, ἢ ἀσύντακτος καὶ ὅλως ἰδιαιτερον βίον διάγουσα φυλὴ αὕτη, φαίνεται ἀδύνατον νὰ ὑποταχθῇ. Ἀρὰ τις ἐξ αὐτῶν φυλακισθῆ ἄρχεται κλαίων καὶ ὀδυρόμενος, μὴ παύων ἕως οὗ ἀπολυθῇ.

Ἐκ τῶν παρατηρήσεων αὐτῶν καὶ ἐκ τοῦ παραδείγματος μεσημβρινῶν λαῶν, ὅσον τῆς Ἰταλίας, Γαλλίας καὶ Ἰσπανίας κρίνων, νομίζω ὅτι καὶ παρ' ἡμῖν δὲν ἀντίκειται φυσικόν τι πρόσκομμα εἰς τὸ νὰ γίνῃ δεκτὸν τὸ σύστημα τῆς ἀπομονώσεως, ἰδίως μάλιστα δι' ὀλιγοχρονίους ποινὰς, ὅπως λ. χ. ἐγένετο ἐν Γαλλίᾳ ὅπου, διὰ νόμου τοῦ 1875, ἄπαντες οἱ εἰς φυλάκισιν μέχρις ἐνός ἔτους καταδικασθέντες ὑφίστανται αὐτὴν ἐν ἀπομονώσει.

Ταῦτα ἐν συνόψει τὰ κατὰ τὰς ἐργασίας τοῦ Συνεδρίου οὕτινος ἢ ληξίς ἐκηρύχθη τὴν 14/26 Αὐγούστου τοῦ 1878. Ἐπὶ τῇ ἐμφερθεῖσι ἐπιθυμίᾳ ἐν εἶδει προσκλήσεως τῶν Ἰταλῶν ἀντιπροσώπων, ἀπεφασίσθη, προκαταρκτικῶς βεβαίως, ὅτι τὸ προσεχὲς Συνεδριον θέλει συνέλθει ἐν Ῥώμῃ.

Τόσον οἱ ἀντιπρόσωποι τῶν διαφόρων Κυβερνήσεων, ὡς καὶ ἄπαντα τὰ μέλη τοῦ Συνεδρίου ἐτύχημεν παρὰ τῇ Σουηδικῇ Κυβερνήσει καὶ ἐν γένει ἐν Στοκόλμῃ δεξιώσεως λίαν ἐγκαρδίου καὶ κολακευτικῆς. Ἡ πόλις τῆς Στοκόλμης, οἱ Σουηδοὶ μέλη τοῦ Συνεδρίου, προσέφεραν ἡμῖν γεύματα καὶ ἐσπερίδας· ὁ διοικητὴς τῆς παρακειμένης πόλεως Οὐπσάλης, τοῦ κέντρου αὐτοῦ τῶν φώτων ἐν τῷ ἀπωτάτῳ βορρᾷ, ἐγένετο ὁ ὀδηγὸς μας ἀπὸ τὴν πόλιν ἰνα δεῖξῃ ἡμῖν τὸ προχλιετὲς Πανεπιστήμιον, τὴν περίφημον βιβλιοθήκην καὶ τὰ ἄλλα ἀξιοπερίεργα καὶ ἱστορικὰ μνημεῖα. Ὁ γενικὸς διευθυντὴς τῶν φυλακῶν ἐπέδειξεν ἡμῖν ὅλας τὰς ἐν τῇ πρωτεύουσῃ καὶ τοῖς περίξ φυλακὰς, δίδων μετὰ προθυμίας ἰδικιτέρας ὅλας τὰς λεπτομερεστέρους πληροφορίας περὶ παντὸς ἀφορῶντος εἰς τὸ σύστημα καὶ τὴν κατασκευὴν αὐτῶν.

Ἡ Α. Μ. ὁ Βασιλεὺς Ὅσκαρ ὁ Γ'. θέλων νὰ τιμήσῃ τὴν εἰς τὴν πρωτεύουσαν αὐτοῦ συνελθοῦσαν ὀμήγυριν ἤλθεν ἐπὶ τούτῳ ἐκ τῆς ἐν Νορβηγίᾳ 18 ὅλας ὥρας διὰ τοῦ σιδηροδρόμου ἀπεχούσης θερνῆς διαμονῆς του εἰς Στοκόλμην. Τὴν ἐνάτην ὥραν π. μ. τῆς ἰδίας ἡμέρας ἐπιτροπὴ συγκατεμένη ἐξ ἐνός ἀντιπροσώπου παρ' ἐκάστου κράτους παρουσιάσθη εἰς τὴν Α. Μ. ἥτις μετὰ πολλοῦ ἐνδιαφέροντος ἠρώτησεν ἕνα ἕκαστον περὶ τῶν κατὰ τὰς φυλακὰς τοῦ κρά-

τους του, έδειξε δέ ότι ήν ένήμερος τοῦ ζητήματος ὡς πάντες οἱ ἐν τῷ Συνεδρίῳ παρακαθήμενοι.

Ὁ υἱὸς καὶ ἀξίος διάδοχος τοῦ γνωστοῦ συγγραφέως τῆς πραγματείας *Des peines et des prisons* (περὶ ποινῶν καὶ φυλακῶν) δὲν ἠδύνατο κάλλιον νὰ δηλώσῃ τὸ πρὸς τὸν ἀείμνηστον αὐτοῦ πατέρα τὸν βασιλέα Ὁσκάρ τὸν Α'. σέβας, ἢ ἐπισκεπτόμενος τὸ διεθνὲς Συνέδριον, τὸ συνεληθὲν, ὅπως ἐργασθῆ περι βελτιώσεως τῶν φυλακῶν, ἐν τῇ πρωτεύουσῃ ἐκείνου, ὅστις πρὸ ἡμῶν σχεδὸν αἰῶνος ἤγειρε τὴν φωνὴν ὑπὲρ τῆς βελτιώσεως τῆς τύχης τῶν ἀτυχῶν πλασματῶν, ἃ μοῖρα κακὴ ἐχώρισε τῆς κοινωνίας, εἰς τὴν πρωτοβουλίαν τοῦ ὁποῖου ἡ Σουηδία ὀφείλει τὰς ἐν τῷ κλάδῳ τούτῳ πραγματοποιηθείσας προόδους.

Τὴν 11 ὥραν π. μ. τῆς ἰδίαις ἡμέρας ἡ Α. Μ. ὁ βασιλεὺς ἀκολουθοῦμενος ὑπὸ τοῦ ἐπιτελείου του εἰσηλθεν εἰς τὴν αἴθουσαν τοῦ Συνεδρίου, παρέμεινε δὲ μέχρι τέλους τῆς συνεδριάσεως ἐπὶ 1 1/2 ὥραν, ἀκολουθήσας μετὰ πασιφανῶς μεγάλου ἐνδιαφέροντος τὰς συζητήσεις. Τὸ ἑσπέρας τῆς ἰδίαις ἡμέρας ἡ Α. Μ. ἐξέτισε τὰ μέλη τοῦ Συνεδρίου εἰς τὸ ἐξοχικὸν τῆς ἀνάκτορον Drottningholm ὅπου εἰς τὸ παρατεθὲν δεῖπνον, χαιρετίσας ἡμῖν τὸ καλῶς ἤλθατε, διὰ κολακευτικῶν λόγων, προέπιεν εἰς τὴν ἐπιτυχίαν καὶ πρόοδον τοῦ διεθνοῦς ποινολογικοῦ Συνεδρίου.

Καὶ ταῦτα μὲν τὰ κατὰ τὸ Συνέδριον, τοῦ ὁποῖου ἐλπίζω ὅτι αἱ σκέψεις καὶ ἀποφάσεις δὲν θὰ μείνωσιν ἄνευ ἀποτελεσματος ἐπὶ τῆς ἐν γένει περι φυλακῶν καὶ φυλακισμένων μερίμνης τῶν διαφόρων κυβερνήσεων. Εὐχῆς δ' ἔργον θὰ ἦτον, ἂν καὶ παρ' ἡμῖν ἠδύνατο νὰ δοθῆ κάποια ὄθησις, ὅπως ἡ κοινὴ γνώμη ἐπιληφθῆ τοῦ ζητήματος τούτου δεικνύουσα τὸ ἐνδιαφέρον, ὅπερ καὶ εἰς ἄλλα μέρη ἐπέφερε τόσον εὐάρεστα ἀποτελέσματα.

Ἡ κυβέρνησις, ἐπιθυμοῦσα ἐκ τῶν ἐνόντων νὰ ἐπιφέρῃ βελτιώσεις τινὰς, ἀπεφάσισε τὴν μετατροπὴν τοῦ ἐν Αἰγίνῃ ὑπὸ τοῦ Κυβερνήτου κτισθέντος ὀρφανοτροφείου καὶ μέχρι τοῦδε μείναντος ἀρχήστου, εἰς φυλακὴν. Εἰς ταύτην προσεχωῖς ἀποπερατουμένην, μεταφέρονται οἱ ἐν ταῖς ἐνταῦθα φυλακαῖς κατὰδικοί, τοῦ Μενδρσεῖ μένοντος ὡς ἐξεταστικῆς φυλακῆς τῶν ὑποδικῶν. Εἰς τὴν νέαν αὐτὴν φυλακὴν θέλουσιν ὑπάρχει, ὡς ἀκούω, τμήματα πρὸς χωρισμὸν κυρίως τῶν ἀνήθων, τῶν κατὰ πρῶτον ἐγκληματούντων, ἀπὸ τῶν ἐκ συνηθείας κακούργων, ὅπερ καὶ τὸ οὐσιωδέστατον. Παρεκτὸς τούτου ἐλήφθη πρόνοια ἵνα καταστῆ δυνατὴ μία κατὰτάξις καὶ χωρισμὸς κατ' εἶδος ἐγκλήματος. Ἄς ἐλπίσωμεν ὅτι τὸ πρῶτον τοῦτο βῆμα πρὸς βελτίωσιν τῶν παρ' ἡμῖν ἀκατονομάστων φυλακῶν θέλει στεφθῆ δι' ἐπιτυχίας, ἐνθαρρυνούσης τὴν κυβέρνησιν εἰς μέτρα σπουδαιότερα καὶ γενικώτερα πρὸς πλήρωσιν τῆς γενομένης ὁσημέραι ἐπαισητοτέρας κοινωνικῆς αὐτῆς ἀνάγκης.

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ Γ. ΣΚΟΥΖΕΣ.

ΠΕΡΙ ΑΡΧΑΙΟΥ ΤΙΝΟΣ ΠΥΡΓΟΥ ΤΗΣ ΝΗΣΟΥ ΑΝΔΡΟΥ*

Ἰπὸ τὴν κώμην Ἁγίων Πέτρον τοῦ δήμου Γαυρείου τῆς Ἄνδρου, ἐπὶ τῶν ΜΑ κλιτύων ὑπερκειμένου βουνοῦ καὶ ἐντὸς ἀγροῦ ἀνήκοντος τῇ Μονῇ «Ἀγίας», κεῖται πύργος ἑλληνικὸς, ἀξίος λόγου διὰ τε τὴν ἀρχαιότητα αὐτοῦ καὶ τὴν διασκευὴν. Ὁ πύργος ἀπέχει τοῦ λιμένος Γαυρείου ὑπὲρ τὴν ἡμίσειαν ὥραν, ἐξ ἔτου δὲ καὶ ἀπὸ τῆς πρὸς νότον κειμένης θαλάσσης. ΜΑ τοῦ πύργου κεῖται βουνὸς ὑψηλός, ὀνόματι Ῥέθι, οὗτινος αἱ κατωφερεῖς κλιτύες συμπίπτουσαι μετὰ τῶν τοῦ βουνοῦ, ἐφ' οὗ ὁ πύργος, σχηματίζουσι βρευματιὰν, ἧς τὰ χειμαρρῶδη ὕδατα ἐκβάλλουσιν εἰς τὴν θάλασσαν.

Ὁ πύργος ἔχει σχῆμα κυλινδροειδές· στηρίζεται δ' ἐπὶ κυκλικῆς ὠσαύτως βάσεως, περιφερείας 21 μέτρον, ἐν ὅλον ἀποτελούσης μετὰ τοῦ σώματος τοῦ πύργου, ἀλλὰ διακρινομένης ἐκ τε τοῦ μείζονος αὐτῆς ὄγκου καὶ τοῦ εἶδους τῆς οἰκοδομικῆς.

Ἡ βῆσις αὕτη, ὕψους ἀπὸ τοῦ ἐδάφους 4 μέτρων, εἶναι ἐκτισμένη διὰ μεγίστων καὶ ὀγκωδῶν ἀργῶν λίθων, ἀτιζωικοῦ σχιστολίθου, ὧν πολλοὶ ἔχουσι μῆκος 3 μέτρων μέχρι 3 καὶ 50 ἑκατοστῶν, πᾶχος δὲ 90—95 ἑκατοστῶν. Οἱ λίθοι οὗτοι, συνηρμοσμένοι πρὸς ἀλλήλους ἄνευ συγκολλητικῆς ὕλης, ἔχουσι τὴν ἄνω καὶ κάτω ἐπιφάνειαν αὐτῶν ὁμαλὴν· πιστεύω δὲ οὐχὶ ἐκ τέχνης, ἀλλ' ἐκ φύσεως, διότι ὁ ἀτιζωϊκὸς σχιστόλιθος κοπτόμενος σχηματίζει ὁπωσοῦν ὁμαλὰς καὶ ἐπιπέδους τὰς διατόμους ἐπιφανείας. Ἡ κατὰ τὰ πλάγια δὲ συνκρομῆ τῶν λίθων, εἶναι ἀνώμαλος, ἀλλὰ τεχνικὴ, συμπλεκομένη τῶν λίθων κατὰ τὰς ἐξοχὰς καὶ ἐσοχὰς αὐτῶν, κατὰ τὸν τρόπον τῆς πελασγικῆς λεγομένης οἰκοδομικῆς. Ἡ κυλινδροειδὴς δ' ἐξωτερικὴ ἐπιφάνεια τῆς βάσεως τοῦ πύργου εἶναι ἐντελῶς ἀκατέργαστος, ὥστε ποῖ μὲν ἐξέχουσι, ποῖ δὲ εἰσέχουσιν οἱ ὀγκόλιθοι.

Ἐπὶ τῆς βάσεως ταύτης ὑψοῦται τὸ πελώριον κτίριον τοῦ πύργου, ὀκοδομημένον τεχνικῶς, ὁμαλῆς ἐξωτερικῆς ἐπιφανείας, τῶν λίθων ὄντων εἰργασμένων μέχρι τῆς ἀνωτάτης ζώνης.

Ἡ θύρα τῆς εἰσόδου τοῦ πύργου, ἐπ' αὐτοῦ τοῦ ἐπιπέδου τοῦ ἐδάφους, ἐφ' οὗ ὁ πύργος ὑψοῦται, κειμένη, καὶ τρεῖς ὑπὲρ ταύτην ἀλλεπάλληλοι θυρίδες νεύουσι πρὸς μεσημβρίαν, πρὸς τὰς κατωφερείας δηλαδὴ τοῦ βουνοῦ καὶ τὸν ἀναπεπταμένον χῶρον. Ἐχει δὲ ὁ πύργος ΒΑ καὶ τρεῖς ἄλλας θυρίδας, παρεμπερεῖς πρὸς πολεμίστρας ἢ τοξότιδας.

Ἡ θύρα, ἢ ἀποτελοῦσα τὴν κυρίαν εἴσοδον, εἶναι τετράγωνος, ὕψους 1

* Ἀπόσπασμα ἐξ ἀνεκδότου συγγραφῆς. Ἰπομνήματα περιγραφικὰ τῶν Κυκλάδων νήσων κατὰ μέρος. Ἰπὸ Ἄντων. Μηλιαράκη.—Ἄνδρος. Κέως. (Μετὰ δύο γεωγραφικῶν πινάκων). ΤΟΜΟΣ Γ', 12.—ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΣ 1879

μέτρου και 30 εκατοστών σύγκεται δ' ἐκ 4 ὀγκολίθων, ὧν δύο ὄρθιοι ἰσοϋψεῖς ἀποτελοῦσι τοὺς παραστάτας, ἐκ τῶν ἐτέρων δὲ δύο, ὁ μὲν τὸ ἀνώφλιον, ὁ δὲ τὸ κατώφλιον, ἀπλουστάτης κατασκευῆς και ἀρχαϊκωτάτης, ὁμοίας πρὸς τὴν τῆς θύρας τοῦ ἐν Μυκῆναις θησαυροῦ τοῦ Ἀτρείως. Τὸ πλάτος τῆς θύρας εἶναι ἐνὸς μέτρου, οἱ λίθοι ὁμοῦς τοῦ ἀνωφλίου και κατωφλίου εἶναι μακρότεροι, και προεξέχουσιν ἐκατέρωθεν τῶν παραστατῶν, ἔχοντες τὰ ἄκρα αὐτῶν ἐντετειχισμένα ἐντὸς τῶν ὀγκολίθων τοῦ κυλίνδρου τῆς βάσεως, χάριν τῆς στερεότητος. Τὸ πᾶχος δὲ τῶν παραστατῶν εἶναι ἴσον πρὸς τὸ πᾶχος τοῦ τοίχου τῆς βάσεως τοῦ πύργου, ἀκριβῶς 2 μέτρων.

Διὰ τῆς θύρας ταύτης εἰσέρχεται τις εἰς θάλαμον κυκλικὸν, διαμέτρου 5 μέτρων και 50 εκατοστ., ἔχοντα στέγην θολωτὴν, ἡρέμα τοῦ ἐσωτερικοῦ τοίχου καμπυλωμένου πρὸς τὰ ἄνω, ὡς εἰς τὰ δώματα τῶν ἀρχαίων λεγομένων θησαυρῶν· ἀντὶ κλειδῶς δὲ εἰς τὸ μέσον τοῦ σφαιροειδοῦς θόλου φαίνεται ὅτι ἐτίθεντο πλάκες. Τὰ ἐσωτερικὰ τοιχώματα τοῦ θαλάμου τούτου εἶναι λεῖτα και ἐπεξεργασμένα. Ἐκατέρωθεν τῆς θύρας και πρὸς τὸ ὕψος αὐτῆς ὑπάρχουσι δύο φωταγωγοί, ἐξῶθεν μὲν φαίνονται ὡς δύο κάθετοι μακροὶ και στενοὶ θυρίδες, ἔσωθεν δὲ πυραμιδοειδῶς ἀναστομούμεναι ἐντὸς τοῦ τοίχου πρὸς κατάρριψιν τῶν ἀκτίνων τοῦ φωτός.

Ὁ εἰσερχόμενος διὰ τῆς θύρας τοῦ πύργου, ἐχούσης ὕψος, ὡς προέφημεν, 1 μέτρου και 30 εκατοστ. ἐξ ἀνάγκης κύπτει· εἰσελθὼν δ' ἐντὸς τοῦ κυκλικοῦ και θολωτοῦ θαλάμου ἐκπλήσσειται οὐδεμίαν βλέπων διόδον πρὸς τοὺς ἄνω ὀρόφους τοῦ πύργου· ἂν δὲ ὑποτεθῆ ὅτι ἦτο ἐχθρὸς, ἀγνοῶν τὴν ἀρχιτεκτονικὴν διασκευὴν τοῦ οἰκοδομήματος, ἠδύνατο νὰ συλληφθῆ ὡς ἐν παγίδι. Τοῦτο δὲ συμβαίνει, διότι κύπτων κατὰ τὴν εἴσοδον του δὲν δύναται νὰ ἴδῃ ὀπὴν εἰς τὸ ἀνώφλιον τῆς θύρας τετραγώνου, χαίνουσαν ἄνωθεν, ἐντὸς τοῦ πᾶχους τοῦ τοίχου τοῦ πρώτου ὀρόφου, και χωροῦσαν μῶλις ἕνα ἄνθρωπον ὄρθιον, ἔχοντα τὰς χεῖρας πρὸς τὰ ἄνω τεταμέναις. Ἡ ὀπὴ αὕτη χρησιμεύει, ὡς εἴσοδος εἰς τὸν δεῦτερον ὄροφον· ἡ δὲ ἄνοδος ἐγίνετο δι' ἀνασυρομένου σχοινοῦ ἢ δι' ἀναρριχίσεως, διότι ὑπάρχουσιν ἐσοχαὶ τινες και ἐξοχαὶ γεγλυμμένα εἰς τὰ τοιχώματα τῆς στενῆς ταύτης εἰσόδου.

Διὰ τῆς ὀπῆς ταύτης ὁ ἀνερχόμενος εἰσέρχεται εἰς τὸν δεῦτερον ὄροφον. Ἐκ τοῦ ἐδάφους δὲ τούτου, ὅπερ εἶναι ὁ θόλος τοῦ πρώτου ὀρόφου ἀρχεται ἑλικοειδὴς κλίμαξ, ἣς οἱ ἀναβαθμοὶ διήκουσι μέχρι τῆς ἀνωτάτης ζώνης τοῦ πύργου· οἱ ἀναβαθμοὶ οὗτοι, ὧν σώζονται 25 τὸν ἀριθμὸν, εἶναι μεμονωσμένοι ἀγρόλιθοι ἀτιζωικοῦ σχιστολίθου, ἐντετειχισμένοι, κατὰ μέρος ἑκατοστος, εἰς τοὺς τοίχους τοῦ πύργου, ἐξ οὗ προεξέχουσιν 1 μέτρον και 10 εκατοστά.

Ἡ ἀρχαῖκὴ αὕτη ἑλικοειδὴς κλίμαξ δυστυχῶς διχοκόπτεται, διαρραγείσης και καταπεσοῦσης μιᾶς τῶν ἀναβαθμίδων πρὸς τὴν βόρειον ἀκτῖνα τοῦ πύρ-

ργου, ὥστε δὲν δύναται τις νὰ φθάσῃ μέχρι τῆς ἀνωτάτης ζώνης τοῦ πύργου, ἂν δὲν ἔχη ξυλινὴν μικρὰν κλίμακα ὅπως ὑπερπηδήσῃ τὸ κενόν.

Τὸ ὕψος τοῦ δευτέρου ὀρόφου εἶναι 2 μέτρων και 30 εκατοστ. μέχρι δὲ τῆς κορυφῆς τοῦ πύργου φαίνονται τὰ ἔχνη ἐξ ἑτὶ ὀρόφων, οἵτινες θὰ ἐχωρίζοντο διὰ ξυλινῶν διαχωρισμάτων, κοινὴν ἔχόντων τὴν ἑλικοειδῆ κλίμακα και θύρας βεβαίως καταρρακτάς· ἐκ τούτου δ' ὑπολογίζω τὸ ὕψος τοῦ πύργου ἀπὸ τῆς βάσεως εἰς 20 περίπου μέτρα. Τὸν δεῦτερον ὄροφον φωτίζει θυρὶς ἴση πρὸς τὴν θύραν τῆς εἰσόδου και τῆς αὐτῆς κατασκευῆς· φαίνονται δ' ἑτὶ εἰς αὐτὴν πρὸς τὴν ἄνω και κάτω γωνίαν τοῦ ἀνωφλίου και κατωφλίου αἱ ὀπαι, ἔνθα ἐστρέφετο τὸ θυρόφυλλον, καθὼς και ἡ ἐφ' ἐνὸς τῶν παραστατῶν ὀπῆ, ἔνθα ἐγομφοῦτο ὁ μὲνδαλος. Ἡ θυρὶς αὕτη κεῖται εἰς ὕψος 1 μέτρου και 60 εκατοστ. ὑπὲρ τὸ ἀνώφλιον τῆς θύρας τῆς εἰσόδου.

Διάφοροι ὀπαι ἔσω πρὸς τὴν βόρειον ἀκτῖνα τοῦ τοίχου ὑπάρχουσαι ἴσως ἐχρησίμευον πρὸς ἔνθεσιν δοκῶν. Ὑπάρχουσι δὲ κατὰ διαστήματα περὶ τὴν κλίμακα και φωταγωγοί.

Ἡ ἐσωτερικὴ ἐπιφάνεια τοῦ κυλίνδρου τοῦ πύργου καλύπτεται ὑπὸ δευτέρου τοίχου συνημμένου τῷ ἐξωτερικῷ, ἐκτισμένου ἐκ μικρῶν λίθων εἰργασμένων και καλῶς ἡρμοσμένων καθ' ὅλας αὐτῶν τὰς πλευρὰς και γωνίας, ἄνευ συγκολλητικοῦ μέσου, κατὰ τὸν τρόπον τῆς οἰκοδομίας τοῦ ἐξωτερικοῦ τοίχου. Ὁ δεῦτερος οὗτος τοίχος, τὰ νῦν εἶναι πολλαχοῦ κατερριμμένος· ἐκτίσθη δὲ βεβαίως ὅπως καταστήσῃ τὴν ἐσωτερικὴν ἐπιφάνειαν τοῦ πύργου ὁμαλὴν, και διακαλύψῃ τὴν εἴσοδον τοῦ ἀνέμου διὰ τῶν κενῶν διαστημάτων, ἅτινα ἠδύναντο νὰ καταλείπωσιν αἱ συναρμογαὶ τῶν ὀγκολίθων, μὴ ὄντος ἐν χρῆσει τοῦ κονιάματος.

Ὁ πύργος τὰ νῦν στερεῖται στέγης· ἡ ἀνωτάτη αὐτοῦ ζώνη εἶναι ἐρειπωμένη και ὅλον τὸ οἰκοδόμημα φέρει τὰ ἔχνη τῆς παλαιότητος· οὐδὲν δὲ ἔχνος ὑποδεικνύει πῶς ἦτο ἐστεγασμένος.

Ἐπὲρ τὴν θυρίδα τοῦ δευτέρου ὀρόφου ὑπάρχει μικροτέρα θυρὶς, και ὑπὲρ ταύτην ἄλλη μεγαλειτέρα. Ἐξ ἀριστερῶν δὲ τῆς τελευταίας προεξέχει ὄρθια πλάξ ἐντετειχισμένη εἰς τὸν παραστάτην τῆς θυρίδος, ΜΔ πρὸς τὴν ἀνωτάτην ζώνην ὑπάρχουσι και δύο ἕτεροι θυρίδες, ὑπερκειμένοι ἀλλήλων.

Περὶ τὴν ἐξωτερικὴν ἐπιφάνειαν ὁ πύργος φέρει τέσσαρας αὐλακὰς τετραγώνους, ἀβαθεῖς και καθέτους ἀπὸ τῆς ἀνωτάτης ζώνης μέχρι τῆς κατωτάτης, και ἐν ἑτῆ ἀποστάσει ἀπ' ἀλλήλων γεγλυμμένας· πλάτος αἱ αὐλακῆς ἔχουσι 10 εκατοστὰ τοῦ μέτρου και βῆθος 2 εκατοστά.

Ὁ πύργος οὗτος, ὡς και ἀνωτέρω εἶπομεν ἐν τοῖς περὶ τῶν ἐκτὸς τῆς ἀρχαίας πόλεως τῆς Ἀνδρου οἰκήτεων, ἐχρησίμευε βεβαίως ὡς πρόχειρον φρούριον τῶν οἰκούντων πολιτῶν μικρὰν τῆς φρακτῆς ἀρχαίας πόλεως ἢ τῶν ἐχόντων οἰασθήποτε ἐργασίας εἰς τὰς ἀφράκτους ἐσχατίας. Εἶδομεν δὲ ὅτι

ἐκτός τοῦ πύργου εὐρέθησαν ὑδραγωγοὶ σωλῆνες, δι' ὧν μεταχετεύετο πιθανώτατα ὕδωρ εἰς τὸν πύργον ἐκ τῆς ὑπερκειμένης πηγῆς, τῆς ἐν τῷ χωρίῳ Ἁγίου Πέτρου. Εἰς τὸν ὅμιον τὴν κατασκευὴν, ἀλλὰ τετράγωνον τὸ σχῆμα πύργου τῆς Ἁγίας Μαρίνης ἐν Κέφ, ἐπρομηθεύοντο ὕδωρ δι' ὑπογείου σύριγγος κλιμακωτῆς, διηκούσης εἰς μακρὰν κείμενον φρέαρ. Ἡ λαμβάνουσα τὸν εἰσερχόμενον εἴσοδος τοῦ πύργου τῆς Ἄνδρου, λίαν ἐπιτήδειος πρὸς ἄμυναν καὶ προφύλαξιν, μαρτυρεῖ ὡταύτως τὸν προορισμὸν τοῦ οἰκοδομήματος. Ὡταύτως δὲ ἢ ἐκ τῆς ἀνωτάτης θυρίδος προεξέχουσα πλάξ βεβαίως ἐτέθη, ὅπως ὁ ἐκεῖθεν τοξεύων μὴ προσβάλλεται ἐκ τῶν πλαγίων.

Ἄπορία μοι ἐγεννήθη εἰς τί ἐχρησίμευον αἱ τέσσαρες ἐπὶ τοῦ ἐξωτερικοῦ τοιχώματος τοῦ κυλίνδρου λελαξευμέναι αὐλακες, περὶ ὧν ἐμνήσθημεν ὁ τετράγωνος πύργος τῆς Κέφ δὲν φέρει τοιαύτας, ὁ ἐν τῇ Νάξῳ δὲ ὑπάρχων, ὃν ἐγὼ δὲν εἶδον, κατὰ τὰς συντόμους περιγραφὰς τοῦ Ross καὶ Dugit, φαίνεται ὅλως ἄλλης κατασκευῆς. Εἰς τὸν τῆς Κέφ πύργον παρετήρησά τι, ὅπερ δὲν ἔχει ὁ τῆς Ἄνδρου, ἐκτός ἂν ὑποτεθῆ ὅτι ἡ ἀνωτάτη τούτου ζώνη ἐντελῶς κατέρρευσε, ὅπερ δὲν πιστεύω ὁ ἐν Κέφ πύργος ἔχει περὶ τὰς 4 πλευρὰς καὶ περὶ τὴν κορυφὴν ἐντετειχισμένας ὀρθίας πλάκας προβλήτιδας, αἵτινες πιθανώτατα ὑπεβάσταζον σανίδας ἢ καὶ πλάκας πρανεῖς, ἀφ' ὧν οἱ ἐν τῷ πύργῳ μαχηταὶ ἠδύναντο ἀνετώτερον καὶ ἀθρόοι νὰ μάχωνται, τοξεύοντες τοὺς ἐπερχομένους.

Ἐκ τούτων ὀρωόμενοι καὶ λαμβάνοντες ὑπ' ὄψιν ὅτι ὁ πύργος τῆς Ἄνδρου ἦτο φρούριον, δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ υποθέσωμεν, ὅτι οἱ ἐντὸς κλειόμενοι ἔμενον ἀπρακτοί, οὐδ' ὅτι ἐμάχοντο ἐκ μόνων τῶν θυρίδων, ὅπου μόνις εἰς ὀπλίτης ἠδύνατο νὰ σταθῆ, ἐκτεθειμένος καὶ οὗτος εἰς τὴν προσβολὴν τῶν πολιορκητῶν, μαχομένων ἐπὶ ἀναπεπταμένου πεδίου ὁδὲ ἦτο δυνατὸν οἱ ἐν τῷ πύργῳ ν' ἀντιτάσσωσιν ἓνα ἢ δύο πρὸς πολλούς. Διὸ παραδεχόμεθα ὅτι ἐκτός τοῦ πύργου ὑπῆρχον συνημμένα αὐτῷ ἐπάλξεις καὶ κρύσσαι, ἐφ' ὧν οἱ μαχηταί, ἐξερχόμενοι ἐκ τῶν θυρίδων, τῶν ὑπὲρ τὴν θύραν, ἀνεπτύσσοντο καὶ ἐμάχοντο ἀποτελεσματικῶς. Τοιαύτας δὲ προσβολὰς εἶχον, καθ' ἃ γινώσκωμεν, οἱ τῶν ἀρχαίων ξύλινοι πύργοι, ὡς καὶ τὰ τείχη. Εἰκάζομεν ἐπομένως ὅτι αἱ ἀβαθεῖς αὐλακες, αἱ περὶ τὸν πύργον λελαξευμέναι, ἐχρησίμευον πρὸς γόμφωσιν τῶν ὀρθίων δοκῶν, ὅπως μὴ μετακινῶνται ἔνθεν καὶ ἔνθεν, ἐφ' ὧν ἐπροσηλοῦντο ξύλινα ἐπάλξεις καὶ ἕτερα ἀμυντήρια. Ὑποθέτομεν δὲ ξυλίνην τὴν περὶ τὸν πύργον πολεμικὴν διασκευὴν, διότι οὐδὲν ἔχνος λιθίνου κτιρίου φαίνεται περὶ αὐτόν.

Ἐν ἀρχῇ ὑπέλαβον ὅτι αἱ αὐλακες ἐτέθησαν πρὸς ἐπιρροὴν τῶν ὑδάτων τῆς στέγης, ἢ πρὸς ἔνθεσιν δοκῶν ὑποβασταζουσῶν τὰ γεισώματα τῆς στέγης, ἂν εἶχε τοιαῦτα λίαν προπεπωκῶτα, ἢ ὡς σημεία τῶν τεχνιτῶν πρὸς συναρμογὴν τῶν λίθων καὶ σχηματισμὸν τοῦ κυλινδρικοῦ σχήματος, ἀλλ' ὅλα

ταῦτα δὲν εἶχον λογικὴν τινα βλάβην, στηριζομένην ἐπὶ προηγουμένων παρατηρήσεων.

Ἡ ὄψις τοῦ πύργου εἶναι μεγαλοπρεπῆς καὶ ἐπιβάλλουσα ἐν μέσῳ τῶν ἀδένδρων ἐκείνων κλιτύων τοῦ βουνοῦ, ὅπου μόνος αὐτὸς ὑψοῦται, λείψανον στερεῶν τῆς πολιᾶς ἀρχαιότητος.¹

Ὁ πύργος οὗτος εἶναι ἡ μόνη ἐν Ἄνδρῳ ἀρχαιότης, ἢ φέρουσα πῶς χαρακτηρῆται μνημείου καίτοι δ' ἐπὶ αἰῶνας ὀλοκλήρως διετηρήθη αὐτόθι, ὁ χρόνος ὅμως ἐγγίζει τῆς καταπτώσεως αὐτοῦ, ἐὰν δὲν ἐπέλθῃ ἐπίκουρος ἢ φροντίς καὶ μέριμνα τῶν φιλαρχαίων. Διότι εἰς τὴν κατάβροχρον ἀκτίνα τοῦ κυλίνδρου ὁ βορρᾶς καὶ αἱ βροχαὶ κατέφαγον τοὺς εὐθρύπτους ὀγκολίθους, ἀνέφξαν ὅπας καὶ κατέρριψαν μέρος τοῦ ἐσωτερικοῦ τοιχώματος ὁ μόνις δὲ συγκρατεῖται ἢ ἂν ζῶν μετέωρος ἐπὶ τινῶν λίθων. Ἀνάγκη λοιπὸν νὰ ἐπιδιορθωθῆ τὸ μέρος τοῦτο καὶ νὰ κλεισθῶσι τὰ χάσματα. Ἀπαιτεῖται δὲ πρὸς τούτους περὶ τὸν πύργον νὰ κτισθῆ καὶ τοίχος ἄθυρος μετὰ κλίμακος, ἐχούσης ἀναβαθμοὺς ἐντετειχισμένους, δι' ἧς νὰ εἰσέρχωνται εἰς τὸν πύργον ἄνθρωποι, ἀλλ' οὐχὶ καὶ ζῶα.

Ἐπικαλούμεθα δὲ τὴν προσοχὴν καὶ τὴν μέριμναν εἴτε τοῦ ἀρομοδίου ἀρχαιολογικοῦ τμήματος τοῦ Ὑπουργείου, εἴτε τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρίας, διότι ὁ πύργος οὗτος δὲν ἔχει κύριον, ὅστις πιθανὸν νὰ ἐφρόντιζε περὶ τῆς διασώσεως, θεωρῶν αὐτὸν κόσμημα τοῦ κτήματος αὐτοῦ. Λέγομεν δὲ ὅτι δὲν ἔχει κύριον, διότι ὁ ἀγρὸς ἐφ' οὗ κεῖται, εἶναι μοναστηριακός, ἀνήκων εἰς τὴν Μονὴν Ἁγίας Ἰωαννῆς γνωστὸν δὲ ὅτι τὰ μοναστηριακὰ κτήματα ἐνοικιάζονται πολυετῶς εἰς ἐνοικιαστὰς, οἵτινες καὶ αὐτὰ τὰ κτήματα πολλάκις καταστρέφουσι, πάλυ δὲ ὀλιγώτερον θὰ φροντίσωσι περὶ τῶν ἐν αὐτοῖς ἀρχαιοτήτων, ἐκ τῶν ὁποίων ἴσως θὰ ζητήσωσι νὰ ὠφελῆθωσιν. Εἶδον δ' ἐγὼ αὐτὸς κατὰ τὴν ἐπίσκεψίν μου εἰς τὸν πύργον, παρκακείμενον ἀρχαῖον λάκκον, νεωστὶ ἀνεφωγμένον ἐξ ἀνασκαφῆς γενομένης ὑπὸ τοῦ ἐνοικιαστοῦ, ὁ ὁποῖος φανταζόμενος αὐτὸν πλήρη θησαυροῦ, εὔρε πλήρη χώματος.

Ἄ. ΜΗΔΙΑΡΑΚΗΣ.

¹ Εἰκόνα τοῦ πύργου μικρὰν δύνανται νὰ ἴδωσιν οἱ βουλόμενοι ἐν τῷ συγγράμματι τοῦ Karl G. Fiedler: Reise durch alle Theile des Koenigreiches Griechenland, τόμ. 2, σελ. 236, κατατομὴν δὲ τοῦ θαλωτοῦ δωματίου τῆς εἰσόδου καὶ τῆς στενῆς ἀπόδοῦ ἐν τῷ συγγράμματι τοῦ L. Ross: Reisen auf den griech. Inseln, τόμ. 2, σελ. 12.

ΠΕΡΙ ΙΘΩΜΗΣ ΚΑΙ ΜΕΣΣΗΝΗΣ

καὶ τῶν ἐν αὐταῖς ἀνακαλυφθεισῶν ἐσχάτως ἐπιγραφῶν
καὶ λοιπῶν μνημείων.

ὑπὸ ΔΘΑΝΑΣΙΟΥ ΠΕΤΡΙΔΟΥ*

1.

Γ' Αἰ περισωζόμεναι ἐπιγραφαί**

Μ. . . Αἰλιον Αὐρηλιῶν
Οὐηρον καισαρα
οι ελληνες ευχαρι-
στουντες τοις θεοις
και αιτουμενοι τα αγαθα
τω οικω εισηγησαμενοι
και τα ανσωματα παρασχον-
τος Τιβ: . . και . . Αιθιδα κ Αιλια
νου του αρχιερεως αυ
του δια βιου και Ελλαδααρ-
χου απο του κοινου των
Αχαιων ανεστησαν.

ταύτην ἐξέδωκε καὶ ὁ πολὺς Βοϊκχίος ἐν τῷ Corpus κλ. παρ' ᾧ λέγει περὶ αὐτῆς τάδε· «nobis misit Mustoxydes schedas graeci cujusdam Miltiadis, qui Megalopoli Messenen profectus erat: ex quibus intellexi nec Fourmontum nec Majum vere retulisse· titulus Messenae repertus est· εἰς τοῦ Μαυρομάτι κατὰ τοῦ Βουλκάνου τὸ Μοναστήριον εἰς ἓνα λίθον ὄρθιον εἰς τὸ χωράφιον τοῦ Δημήτρη Σταματελοπούλου· Mauromate est Messene; Vulcano (Vulcano, Burcano) est Ithome. Ἐλλαδάρχης simpliciter dictus distinguendus est ab Ἐλλαδάρχη τῶν Ἀμφικτυόνων. Ἴδε περὶ τούτου καὶ ἐπιγραφὴν 112 ἐν τῷ Corpus. Ἐκδίδομεν δὲ καὶ αὖθις ἐνταῦθα, ὅπως δώσωμεν νύξεις τινὰς ἀρμοδίας πρὸς πλείονα σαφήνειαν τῶν ἐν αὐτῇ καὶ τῶν παρὰ Βοικχίῳ ἀναφερομένων.

*Ἴδε Παρνασσος σελ. 824.

** Ἐνεκα ἑλλείψεως χρόνου αἱ ἐπιγραφαὶ ἐστοιχειοθετήθησαν διὰ μικρῶν γραμμάτων, ἀλλὰ προσεχῶς διανεμηθήσεται ἴδιος πίναξ περιέχων αὐτὰς οἷαι ἀντεγράφησαν ὑπὸ τοῦ συλλογέως.

Καὶ ὁ μὲν ἐν τῇ ἐπιγραφῇ ταύτῃ μνημονευόμενος Αἰθίδας ἀναφέρεται καὶ παρὰ Πausanίῃ ὡς πλούσιος ἀνὴρ καὶ διὰ τὸν πλοῦτον αὐτοῦ πολλὰ τιμώμενος ὑπὸ τῶν Μεσσηνίων, καὶ δικαίως τῆς τιμῆς ταύτης ἀπέλαυε, διότι, ὡς φαίνεται, ἐποιεῖτο ἀρίστην χρῆσιν τοῦ πλοῦτου δαπανῶν πρὸς ἐξωραϊσμὸν τῆς πόλεως καὶ πρὸς κκτασκευὴν χρησίμων τῷ κοινῷ οἰκοδομῶν, πρὸς δὲ καὶ εἰς διαφόρους ἄλλας ἀνάγκας τῆς πόλεως πρόθυμος χορηγὸς γενόμενος· οὗτος κατὰ τὴν ἐπιγραφὴν, παρέσχε τὰ ἀναλώματα καὶ κατεσκευάσθη τὸ ἀγαλμα, ὅπερ τὸ κοινὸν τῶν Ἀχαιῶν ἀνέστησεν ἐν τῷ γυμνασίῳ τῆς Μεσσηνίας πρὸς τιμὴν Μάρκου Αὐρηλίου τοῦ αὐτοκράτορος ἐπὶ στήλης, ἧς τὸ τεμάχιον, παρ' ᾧ ἡ ἐπιγραφὴ, σώζεται καὶ σήμερον· ἐπειδὴ δὲ σαφῶς ἀποφαίνεται ὁ Πausanίης ὅτι ὁ Αἰθίδας ἦν ὁ ἐπειρασμένος ἐπὶ τῇ στήλῃ ταύτῃ, ἄρα ἡ θέσις τῆς στήλης ὑποδεικνύει τὴν θέσιν τοῦ γυμνασίου, παρ' ᾧ ἦν ἀνεστηκὸς τὸ ἀγαλμα ὁμοῦ μὲ τὰ ἄλλα, καὶ οὕτως ἀνακαλύπτεται τὸ γυμνάσιον τῆς πόλεως, ὅπερ τῶρα εἶναι ἀγρὸς τοῦ Φώτου Γεωργακοπούλου, κείμενον πρὸς Ν. τοῦ βέυματος καὶ τῶν ἐρειπίων τῆς ἀρχαίας μονῆς τοῦ Βουλκάνου. Σημειωτέον δὲ ὅτι ἡ μονὴ αὕτη ἦν πρότερον ἐν τῇ κώμῃ Μαυρομάτι, καὶ ὕστερον κατεσκευάσθη ἔνθα τὴν σήμερον εὐρίσκεται, ὡς παρακατιόντες ὀψόμεθα· ἐπειδὴ δὲ πρότερον ἦν εἰς Μαυρομάτι, διὰ τοῦτο ὁ Βοϊκχίος «λέγει κατὰ τοῦ Βουλκάνου τὸ μοναστήριον κλ.» εὐρίσκετο ὁ ὄρθιος λίθος ἡ ἡ στήλη, κατὰ τὸν Πausanίαν, ἐφ' ἧς ἡ ἐπιγραφὴ.

Ἡ δ' ἐποχὴ καθ' ἣν ἔζη ὁ Αἰθίδας διασφαεῖται πολὺ ὑπὸ τῆς ἐπιγραφῆς ταύτης· διότι ὁ Πausanίης ἀπλῶς εὐρίσκει αὐτὸν ἑαυτοῦ πρεσβύτερον ὄντα, καὶ οὐδὲν πλέον, κατὰ πόσα ἔτη ὁμοῦ ἦν πρεσβύτερος, ἀποσιωπᾷ· ἀλλ' εὐκόλως ἀνευρίσκομεν αὐτὰ ὑπολογίζοντες τὰ ἔτη, καθ' ἃ ἔζων ὅτε Μάρκος Αὐρήλιος καὶ ὁ Πausanίης. Τοῦ Αἰθίδα τούτου ὁ πρόγονος κατεπολέμησε τὸν Δημήτριον, τὸν αἰφνης εἰσχωρήσαντα εἰς Μεσσηνίαν, καθάπερ λέγει ὁ Πausanίης, ὥστε ἡ οἰκογένεια αὕτη τῶν Αἰθιδῶν ἦν ἐκ τῶν σημαντικωτέρων τῆς Μεσσηνίας καὶ τῶν μᾶλλον ἐπ' αἰῶνας ἐν δόξῃ καὶ ἀκμῇ συντηρηθεισῶν· διότι ἀπὸ τοῦ Αἰθίδα τοῦ ἐπὶ Δημητρίου ἀκμᾶσαντος ἕως τοῦ Αἰθίδα τοῦ ἐπὶ Μάρκου Αὐρηλίου ἀριθμοῦνται πλέον τῶν τριακοσίων ἔτων· ἔστω καὶ τοῦτο μίαν τῶν ἀποδείξεων τῆς συντηρήσεως οὐ μόνον οἰκογενειῶν, ἀλλὰ καὶ φυλῆς καὶ ἔθνους, ὡς τὸ ἑλληνικόν, ὅπερ συντηρήθη ἄχρι τοῦ νῦν μὴ ἐξολοθρευθέν, ὅπως ἐφρῶνει ὁ Φαλμερέιερ καὶ οἱ τούτου ὀπαδοί.

2

Εὐμαλπη χαιρε

Ατειμητου Ατειμητου

Σωζομενης

Αὕτη ἐστὶν ἐπιτάφιος καὶ μετηνέχθη βεβαίως ἀλλαχόθεν, ἴσως ἔκ τινος τάφου ἢ τοῦ ἀρχαίου νεκροταφείου τῆς πόλεως, εἰς τὸν ἐπὶ Βυζαντινῶν ἀνεγερόμενον ναὸν τῶν ἀγίων Ἀποστόλων, καταστραμμένον καὶ τοῦτον ἤδη ἐκείτο δ' ἐπὶ λίθου ἄνωθεν τῆς θύρας τοῦ ναοῦ εὕρισκομένου, καὶ παρὰ τῷ ἀγρῷ τοῦ Γ. Σταματελοπούλου 50 βήματα περίπου πρὸς Β μακρὰν τῆς θέσεως, ἐν ἣ ἡ στήλη, ἐφ' ἧς ἡ ἀνωτέρω πρώτη ἐπιγραφή, ἦτοι ἐν τῇ περιοχῇ τοῦ γυμνασίου, ἔνθα οἱ Βυζαντινοὶ ἔκτισαν *μεγάλην Ἐκκλησίαν*, ὡς λέγει ὁ Βοϊκχιος, πρὸς δὲ ὁ σοφὸς ἐκ Κερκύρας Μουστοζύδης ἀπέστειλε καὶ ταύτης ἀντίγραφον, ὅπως καὶ τῆς πρώτης. Σημειώτεον δ' ὅτι τὸ ὄνομα τοῦ χωρίου *Μαυρομάτι* ἀπαντᾷ ὑπὸ δύο μορφᾶς ἢ τύπους παρὰ Βοικχίῳ *Μαυρομάτη* καὶ *Μαυροματιαῖς*,¹ ὅπως καὶ τὸ τῶν Καλαμῶν *Καλαμάτα* καὶ *Καλοματιαῖς*.² Ἡ παραμύρφωσις δὲ τῶν ὀνομάτων ἀποδεικνύει ὅτι πολλὴν προσοχὴν πρέπει νὰ καταβάλλῃ ὁ ἐπιστήμων πάντοτε, ὅπως ἀποφεύγῃ τὴν ἀπὸ τῆς ἀληθείας παραπλάνησιν αὐτοῦ, εἰς ἣν ὑπόκειται οὐ μόνον ἐν ταῖς ἀρχαιολογικαῖς ἐρευναῖς, ἀλλὰ καὶ ἐν ταῖς φιλοσοφικαῖς καὶ λαιπαῖς, ὡς ἀπεδείξαμεν εἰς πλάτος ἀλλαχοῦ.³ Τὴν ἐπιγραφὴν ταύτην ἐξέδωκε καὶ ὁ Βοϊκχιος ὑπ' ἀριθ. 1496. Ἐκδίδομεν δὲ καὶ ἡμεῖς εἰς ἔνδειξιν τῆς θέσεως, ἐν ἣ ἐκείτο τὸ γυμνάσιον, ὡς εἴπομεν ἀνωτέρω.

3

... I . . . I . . . I . . . καὶ μεγάλο

I . . . υχων ἀρετης

χαριν

υλαις.

Αὕτη εὐρέθη νεωστὶ καὶ εὕρισκεται ἐν τῷ σταφιδῶνι τοῦ Π. Ζιρμποπούλου ἐπὶ λευκοῦ μαρμάρου, κεχασμένου τὸ πλεῖστον, ὥστε δὲν δύναται τις νὰ ἐπιχειρήσῃ τὴν καταμέτρησιν αὐτοῦ, καὶ ἐξ ἀνάγκης ἀρκεῖται εἰς τὸ φαινόμενον μέρος.

4

ἐπι ἱερωῶς Κρεσφοντοῦ ετους ρνζ

αγωνοθετης

1 Corpus inscrip. Graec. quarta pars Pelopon. sect. III κλ. Ἀριθ. 1318.—1496.

2 Ἀρχαιολογ. καὶ ἱστορικ. ἔρευνα περὶ Φαρῶν καὶ Καλαμῶν ὑπὸ Ἀθαν. Πετρίδου σελ. 60—61 σημ. 1 ἔκδ. Καλαμῶν 1875.

3 Λόγος περὶ φιλοσοφίας καὶ τῆς δι' αὐτῆς προόδου τῆς ἀνθρωπότητος ἐν γένει, ἐκφωνηθεὶς ἐν τῇ λέσχῃ Καλαμῶν καὶ δημοσιευθεὶς ἐν τῷ περιοδικῷ Ἀθηνῶν «Σωτήρι», ἀριθ. 5, σελ. 74 κεξ.

Τιβ. Κλαυδιος Κρισπιανου υιος Αριστομενης
ιεροθυται

Αρισταβουλος Αριστοβουλου Νοβιος Αιλιανος
γραμματεις σοφος χαλειδοφορος

Κλαυδιος Τρωιλος.

Αὕτη ἡ ἐπιγραφή εὕρισκεται νῦν ἐν τῷ κοιμητηρίῳ τοῦ χωρίου *Μαυρομάτι* εἰς τὸν ναὸν τοῦ Ἁγίου Νικολάου (Ποσειδῶνος τὸ πάλαι, ὡς εἴπομεν καὶ ἀνωτέρω) παρὰ τῇ εἰσόδῳ αὐτοῦ πρὸς Ν. εἰς ἀρχαίαν στήλην, ἧς τὸ μὲν μήκος μέτρ. 1, 83, τὸ δὲ πλάτος 0, 50. Ἄλλοτε δ' ὑπῆρχεν εἰς τὴν Ἀκρόπολιν Ἰθώμη, ἔπου Κυριακὸς ὁ ἐξ Ἀγκῶνος περιηγητῆς λέγεται ὅτι εἶδεν αὐτήν, καὶ ἐκ τούτου, καθάπερ λέγει ὁ Βοϊκχιος, παρέλαβον οἱ ἄλλοι καὶ ἐδημοσίευσαν κατὰ διαφόρους ἐποχὰς, ὡς ὁ Ρεΐνσιος¹, Οὐάλλπολ,² καὶ λοιποί.³ Ἀλλὰ τὸ ζήτημα εἶναι, πῶς μεταφέρθη ἐκ τῆς κορυφῆς τοῦ ὄρους κάτω εἰς τὴν κοιλάδα καὶ πότε; εἰς αὐτὰς τὰς ἐρωτήσεις δὲν δυνάμεθα νὰ δώσωμεν οὐδεμίαν ἀπάντησιν· καθότι οὐδὲν περὶ αὐτῶν ἐπιστάμεθα· ἐν ὁμοίᾳ φαίνεται βέβαιον ὅτι αἱ μετακινήσεις καὶ μεταθέσεις τῶν ἀρχαίων λειψάνων ὑπὸ ἀμαθῶν καὶ ἀγραμμάτων ἀπὸ ἐνὸς τόπου εἰς ἄλλον ἐπιρρίπτουσι σκιάν εἰς τὰς ἐρεῖνας τῶν ἐπιστημόνων καὶ συνεπάγονται τὴν σύγχυσιν τῶν παρατηρήσεων, ὡς συμβαίνει ἐνταῦθα· ἐπειδὴ ἐὰν παραδεχθῶμεν ὅτι ἐκείτο ἐπὶ τῆς κορυφῆς τῆς Ἰθώμης, βεβαίως ὑπῆρχεν εἰς τὸ ἱερόν τοῦ Ἰθωμάτα Διός, ὅπερ κατὰ τὴν ἐποχὴν τῶν Ῥωμαίων Αὐτοκρατόρων εὕρισκετο εἰς παρακμὴν· ἐὰν δὲ πάλιν παραδεχθῶμεν ὅτι ἐκείτο εἰς τὸν ἐπὶ τῆς ἐν τῇ κοιλάδι Ἀκροπόλεως τῆς Μεσσηνίας ναὸν τοῦ Ἰθωμάτα Διός, τότε φαίνονται μὲν ἐφαρμοδίμια τὰ ἐν τῇ ἐπιγραφῇ, ἀλλ' ἐπέρχεται σύγχυσις τῶν δύο ἱερῶν τοῦ Ἰθωμάτα, καὶ ὁ ἐπιστήμων δὲν δύναται νὰ ἀποφανθῇ ἐν ἀκριβεῖς εἰς ποῖον τῶν δύο ἀνήκει, καὶ τοῦ ἐγίνοντο οἱ ἀγῶνες καὶ αἱ θυσίαι κλπ. Καὶ ταῦτα πάντα προέρχονται διότι δὲν περισυνάγονται ἐγκαίρως ὑπὸ τῶν ἀρμοδίων, ἀλλ' ἐγκαταλιμπάνονται εἰς τὴν ὑπὸ τῶν τυχαίων ἀνθρώπων ἀρπαγὴν καὶ καταστροφὴν, ὡς συνέβη ἐν τῇ ἀρχαίᾳ Θουρίᾳ, ὅπου ὁ Γάλλος Λεμπᾶ ἀναφέρει τρεῖς ἐπιγραφὰς τὰς ὁποίας τῶρα δὲν εὕρισκω· διότι συνεθραύσθησαν αἱ στήλαι ὑπὸ τῶν ἀμαθῶν γεωργῶν· καὶ τοῦτο μέλλει συμβαίνειν, ἕως οὗ συνετισθῶσιν οἱ ἀρμόδιοι καὶ προνοήσωσι περὶ τῆς διασώσεως καὶ συντηρήσεως αὐτῶν ἀπανταχοῦ τῶν ἐλληνικῶν χωρῶν.

5

ετους

ρια

1 Synt. inscript. v. 52. p. 386.

2 Walpole travels p. 565 32.

3 Corp. inscrip. Graec. ἐνθ' ἀν. Ἀρ. 1297.

ἐπι ἱερὸς τοῦ Διὸς τοῦ Ἰθωμάτου
 Ἀπελλιῶνος τοῦ Φιλίππου ἀγωνο-
 θετῆς Αὐφιδίως Συμφορος.

ιεροθυταί

Γ. Κασίος Σωζόμενος

χαλεῖ.

Σοφορος.

Αὕτη ἡ ἐπιγραφή ἐστὶν ἀνέκδοτος καὶ εἰσὶν ἀνωτέρω παρατηρεῖται δὲ χρονικὸν διάστημα τεσσαράκοντα ἔξ ἐτῶν μεταξύ αὐτῶν, ἀνηκουσῶν ὡς φαίνεται, εἰς τὸ αὐτὸ ἱερόν τοῦ Ἰθωμάτα Διός, καὶ πιθανώτερον, εἰς τὸ κάτω τὸ ἐν τῇ Ἀκροπόλει τῆς Μεσσήνης. Εὐρέθη δ' ἐν τῷ σταφιδῶνι Ἀθανασίου ἱερέως Βιλάλῃ ἐπὶ στήλης τριῶν μέτρων σχεδὸν τὸ μῆκος καὶ ἀπεστάλη μοι ὑπὸ τοῦ ἐκεῖ δημοδιδασκάλου κ. Σταύρου Οἰκονομάκη ἐξ Ἄρεσπόλεως τῆς Δ. Μάνης ὁμοῦ μὲ ἄλλας ἔξ, ἃς παρακατιόντες θέλομεν ἰδεῖν νῦν τὸ πρῶτον ἐκδιδομένας. Καὶ ἐνταῦθα ἀπαντᾷ ἡ λέξις *χαλειδοφόρος*, ἣτις, κατὰ τὸν σοφὸν Βοίκχιον (ἐνθ' ἀνωτ.) σημαίνει τὸν μεταξύ τῶν ἱερέων *ἀκρατοφόρον* λεγόμενον, καὶ ἰδίᾳ ἐν ταῖς Βακχικαῖς πομπαῖς καὶ πανηγύρεσιν, ὧν πολλὰ δὲν ἀπομακρύνονται καὶ οἱ ἐν τοῖς ἱεροῖς ἀγῶνες καὶ θυσίαι, οἷοι οἱ ἐν τῷ τοῦ Ἰθωμάτα Διὸς τῆς Μεσσήνης γινόμενοι.

6

σεν⊕

Εὐρίσκεται ἐπὶ μαρμάρου ἐπιμήκου, παραλληλογράμμου, ἐκτισμένου εἰς τὸν τοῖχον τοῦ παλαιοῦ οἰκοδομήματος, ὅπερ ἄλλοι μὲν λέγουσιν ὅτι ἀνήκει εἰς μετόχιον τοῦ Μοναστηρίου Βαλκάνου, ἤδη κατεστραμμένον· ἄλλοι δὲ εἰς αὐτὰ τὰ εἰρήπια, ἐν οἷς θεωρεῖται ὑπάρχον αὐτὸ τὸ ἐν Μυροματιῶν πρότερον διατελοῦν Μοναστήριον Βουλκάνου.

7

Ευφροσυνη χαιρε.

Εὐρίσκεται ἐν τῷ σταφιδῶνι Ἀθαν. Πλακουδάκη ἐπὶ πλακὸς ἐκεῖ ἀνακαλυφθείσης νεωστὶ καὶ τεθείσης ἐπὶ τοίχῳ ἐντὸς τοῦ κτήματος κατασκευασθέντος. Αὕτη, ἐὰν ὑποτεθῇ ὅτι δὲν μετηνέχθη ἐνθάδε ἀλλαχόθεν, ὑποδεικνύει ὅτι ἐνταῦθα ἔκειτο τὸ πάλαι τὸ νεκροταφεῖον τῆς ἀρχαίας πόλεως.

8

η . . . . ος Ζευξίδαμου ετους . . .
 αγωνοθετης

. . . . ητος Ἀγαπήτου
 ιεροθυταί

. . . . ωνιος Ἀγαπήτου

. . . . μενος Ἀγαπήτου

(γραμ)ματευσ Ἐπιγο . . . . .

Κεῖται δ' αὕτη ἐν τῷ συκοπεριβόλῳ τοῦ Μιχαὴλ Πετροπούλου κατὰ τὴν δεξιὰν γωνίαν αὐτοῦ ἐπὶ πλακὸς ἐν τῷ τοίχῳ κεχωσμένης, ὀλίγον εἰς τὸ ἔδαφος τοῦ ἀγροῦ ἐκτεινομένη· ἔστι δ' ἀνέκδοτος καὶ ἐκ τῶν εἰς τοὺς ἀγῶνας ἀναφερομένων, οἷοι αἱ ὑπ' ἀριθ. 4 καὶ 5 ἀνωτέρω· ἀλλ' ἀτελής, ὡς τεθραυσμένης τῆς πλακὸς κατὰ τε τὴν ἀρχὴν καὶ τὸ τέλος.

9

. . . η π)αλις

Λευ(κιο)ν Λιπινιον υιον

Μουρηκαν ἱμπερατορα

τον αυτας ευεργεταν.

Εὐρίσκεται ἐντὸς περιοχῆς ἀρχαίου ναοῦ κατεστραμμένου, ἐπὶ τετραγώνου λίθου, ὑποκάτω σχεδὸν ἐνός φυτοῦ ἐν τῷ σταφιδῶνι Ἠλία Κουντούρη. Ἔστι δ' ἀνέκδοτος.

10

ος Δαμοφωντος

ε) γαλμα(το)ς αγ. . . .

και (τ)αι πολει

Κεῖμένη ἐν τῷ σταφιδῶνι Κ. Κότσαρη εἰς λίθον εἰς δύο τεθραυσμένον μέρη δὲν εἶναι πλήρης· ἐπειδὴ εἰς τὸ ἄλλο τεμάχιον φαίνονται τὰ ἐξῆς γράμματα **Ξ. ΩΝΟΣ ΔΑΜΟ** . . . καὶ ὑποκάτω τούτων τάδε **ΤΟΥ ΓΕ** κηται ὅμως οὐ μικρὰν τὴν ἀξίαν τὴν ἐπιστημονικὴν, καθόσον ἐν αὐτῇ ἀναφέρεται ὁ ὑπὸ τοῦ Πausανίου μνημονευόμενος περίφημος γλύπτης, ὁ Δαμοφῶν, ὃν οἱ Μεσσήνιοι προστίμησαν ἄλλων, καὶ αὐτὸν παρεκέλευσαν πάντα τὰ ἐκ λίθου ἐν τῇ πόλει ἀγάλματα γλύψαι καὶ ἐν τοῖς ἱεροῖς ἀναστήσαι, καὶ κατὰ τὴν φράσιν τοῦ Πausανίου, τὰ μὲν δὴ τοῦ *λίθου Δαμοφῶντος*, ὃς *εἰργάσατο, Μεσσηνίων δὲ ὅτι μὴ τοῦτον, ἄλλον γε οὐδένα λόγου ποιήσαντα ἀξίως οἶδα ἀγάλματα* (ἐνθ' ἀνωτ.). Εἰς ποῖον δ' ἀναφέρεται τὸ ἐν τῇ ἐπιγραφῇ ἀγαλμα ἐκ τῶν θεῶν, δύσκολον εἶναι νὰ ἀποφανθῇ τις· διότι, ὡς εἴπομεν ἀνωτέρω, πολλὰ θεῶν ἀγάλματα ὁ Δαμοφῶν ἐν Μεσσήνῃ ἔγλυψεν· ἴσως αἱ ἀνσκοφαὶ ἐπιλύσωσι τὸ ζήτημα τοῦτο τῇ ἀνευρέσει τοῦ ἐγγύς που τε-

θαμμένου ἀγάλματος, οὐτινος μνεία γίνεται ἐν τῇ ἐπιγραφῇ. Πρὸς τὸ παρὸν τυχαίως ἀνεκαλύφθη πρὸς Δ. τῆς θέσεως, ἐν ἣ ἡ ἐπιγραφὴ, εὐμέγεθες ἀνάγλυφον βοῶς ἐκ λίθου.

11

δημοψιατι . . . . . ας

Εὐρίσκεται εἰς τὸ ἄνω μέρος τοῦ σταδίου ἐπὶ λίθου 2,28 τὸ μῆκος, καὶ ἐν ἄλλῳ λίθῳ κατὰ σειρὰν κειμένων ταῦτα·

δ)ιαζον . . . . . ωμπ

καὶ ἐν ἑτέροις τὰ ἐπόμενα·

αμμο . . .

Ευμ(αι)ον

Κλαυ(διον).

χο . . . νε.

Πρὸς Α. σταδίου τοῦ ὑπάρχει καὶ παραστάς ἀρχαίου ναοῦ παρὰ τῷ σταφιδῶνι Ἀθανασίου ἱερέως.

12

α πολισ

Μαρκον

ηρωα.

Κεῖται ἐν τῷ σταφιδῶνι Κ. Ἀθανασοπούλου ἐπὶ λίθου 0,40 τὸ μῆκος καὶ 0,32 τὸ πλάτος· ἔστιν ἀνέκδοτος, ὡς νεωστὶ ἀνευρεθεῖσα καὶ ἀποσταλεῖσα μοι ὑπὸ τοῦ ἄνω εἰρημένου δημοδιδασκάλου κ. Οἰκονομάκη, ὡς καὶ αἱ ἐπόμενα ἐπιτάφιοι.

13

αλλιμαλω . . . . . χαιρετε.

14

σωστρα . . . . .

Ἐκ τούτων ἡ μὲν πρώτη κεῖται ἐν τῷ ἀγρῷ Κουβελάκη πρὸς Δ. τοίχου τινός ἐπὶ λίθου τὸ μῆκος 0,35, τὸ πλάτος 0,60· ἡ δὲ δευτέρα ἐν ἀρχαίῳ ναῷ κατηρειπωμένῳ ἐπὶ πλακὸς κεχωσμένης ἐν τῷ ἐδάφει.

15

Σωτέλης

αρχοι .

λιμανατι . .

ιεριτευσαντ .

Εὐρίσκεται ἔξωθεν τῆς οἰκίας Δ. Μπελοπούλου ἐν τοίχῳ τινὶ ἐπὶ λίθου τὸ μῆκος 0,31, τὸ δὲ πλάτος 0,20.

16

. . . . . ιανια . . . . . λασεναμαι . . . . .
 . . . . . μενου και ποτι τα κοινα τας πολι . . . . .
 . . . . . ετικωτατα αυτος τε απο τας πρωτας αλι . . . . .
 . . . . . τε και καθαρως ταν νεοτατα παρεσχημε . . . . .
 . . . . . τεραν ουτε πιστει περι των εγχειρισθεντων
 . . . . . ι του πατρος ελασσομενος δια δη παντα
 . . . . . παντας τους ταν πολιν κατοικουντας επι τωι τε
 . . . . . ιλον και απαντασαι επι ταν εκκομιδαν αυτου
 απο χρυσων κ κατασκευασαι δε αυτου και
 . . . . . ολιος τοπω και αν . . . . . ι ι ι . ν αγαλμα και επιγρα-
 (φ)εσθαι αυτωι κατ ενιαυτον υπο του αγωνοθε . . . . .
 αρι . τ . . . . . νετο και θυμα οι ερμο . . . . . τας ιτ . . . . .
 . . . . . αν πσογ . . . . . ι πολιν κα . . . . .

Εὐρέθη 20 βήματα μακρὰν τοῦ σταδίου καὶ μετηνέχθη ὡς μικρὰ πλάξ καὶ ἔλαφρά εἰς τὸ σχολεῖον τοῦ χωρίου τῇ ἐπιμελείᾳ τοῦ εἰρημένου φιλομούσου δημοδιδασκάλου, κ. Οἰκονομάκου· εἶναι δὲ τεθραυσμένη εἰς τὸ ἄνω, κάτω καὶ εἰς τὸ ἀριστερὸν μέρος, ἔχουσα νῦν μῆκος 0,23 καὶ πλάτος 0,35.

17

Κοιντος Πλωτιος . . . . . ν επεσκευασεν.

Αὕτη εὐρίσκεται παρὰ τὸ περίφημον Δίπυλον, οὗ ἄμα ἐξελθὼν τις ἀπαντᾷ κυκλοειδὲς οἰκοδόμημα συνεχόμενον καὶ μεγαλοπρεπέστατον, ἅτε δὴ ἐκ μαρμάρων μεγάλων καὶ τετορνευμένων συγκείμενον· κεκοσμημένον δὲ ἀγάλμασι καὶ γραφαῖς ποικίλαις, αἵτινες ἅπασαι μετὰ τῶν ἀγαλμάτων ἐξηφανίσθησαν· ὑπεμφάνονται δ' αἱ θέσεις μόνον αὐτῶν τανῶν· ἐν μιᾷ τοιαύτῃ ΒΑ κειμένη ὑπάρχει ἡ ἀνωτέρω ἐπιγραφὴ ἐπὶ λίθου ἐντετειχισμένου· ἐξεδόθη καὶ ὑπὸ πολλῶν ἄλλων σοφῶν, ἀλλ' οὐχ ἤττον καὶ ἐναυθῶτα συμπεριελάβομεν πρὸς συμπλήρωσιν τῆς τοῦ θαυμαστοῦ Διπύλου παραστάσεως μὴ ἐλασσομένης σχεδὸν τῆς τῶν προπυλαίων τῶν Ἀθηνῶν. Εἰ καὶ ἐρείπιον, κινεῖ εἰς θάμβος τὸν περιηγητὴν, εἰς δὲ τὸν εὐαίσθητον Ἑλληνα διεγείρει ῥῆγος ἱερὸν ἀναμιμνησκόμενον τηλικούτου ἔθνικοῦ μεγκλείου παράγοντος ἀριστοτεχνήματι, οἷα ἡ ἀνθρωπότης εἰσέτι δὲν παρήγαγε.

18

Αυρηλιον Αντωνεινον
 αυτοκρατορα αποδεδειγμένον
 Λουκιου Σεπτιμιου Σεουηρ(ου)
 αυτοκρατορος ευσεβούς Η(ερ.)
 τινακος Σεβαστου Αραβικου α...
 Διαβηνικου υιον θεου Μαρκου
 Αντωνεινου ευσεβους Γερμα-
 νικου Σαρματικου υιωνον
 θεου Αντωνεινου ευσε-
 βους εκγονον θεου Αδρι-
 ανου και θεου Τραιανου
 Παρθικου και θεου Νερ-
 βα απογονον η πολις
 η Μεσσηνιων.

Εύρίσκεται και αύτη έν τῷ σταφιδῶνι τοῦ Ἀθανασίου ἱερέως Μπιλάλη
 ἐπί λίθου τὸ μῆκος 0,80, τὸ δὲ πλάτος 0,60.

16

α πολις..
 ... λτων Μεσση...
 Φλαουιαν κλε...
 .. αν ιερειαν Λιμν(ατ ιδος)
 Αρτεμιδος κατε.....
 ]... νετας και ευτς...
 χαριν.

Κεῖται ἐν τῷ σταφιδῶνι τοῦ Δ. Μπελοπούλου· αἱ διαστάσεις τοῦ λίθου
 δὲν κατεμετρήθησαν διὰ τὴν ἐπίχωσην.

Καὶ ταῦτα μὲν περὶ τῶν ἐν Μεσσηνίᾳ ἐπιγραφῶν καὶ λειψάνων τῆς ἀρ-
 χαίας πόλεως. Ὁ ἐκεῖ δημοδιδάσκαλος κ. Σ. Οἰκονομάκης μοι ἔγραψεν ὅτι καὶ
 ἄλλαι ἐπιγραφαὶ ὑπάρχουσιν, ἀνακαλυπτόμεναι διὰ μικρῶν τινῶν ἀνασκαφῶν
 ἃς αὐτὸς ἐκ περιεργίας ἐπιχειρεῖ ἐκ διαλειμμάτων· ἐπιφυλάσσεται δὲ νὰ
 μοι τὰς ἀνακοινώσῃ.

ζ'. Περὶ τοῦ μοναστηρίου τοῦ Βουλκάνου.

Τὸ μοναστήριον τοῦτο κατὰ πρῶτον συνεστάθη εἰς τὰς κορυφὰς τοῦ
 ὄρους Ἰθώμης καὶ ἰδίᾳ παρὰ τὸν ἱερὸν χώρον τοῦ Ἰθώματα Διός, οὗτινος τὸν

νόον οἱ χριστιανοὶ μετέβαλον, καὶ ἐπὶ τῶν θεμελίων ἐκείνου ἀνήγειραν τὸν
 τῆς Πανηγύας· πότε ὅμως ἐγένετο ἡ σύστασις τοῦ μοναστηρίου, καὶ ὑπὸ
 τίνος, ἀγνοεῖται· διότι κατεκλήσαν τὰ τε ἔγγραφα καὶ ἡ βιβλιοθήκη αὐτοῦ,
 ἐξ ὧν ἠδυνάμεθα νὰ φωτισθῶμεν περὶ τούτου. Γνωστὸν μόνον εἶναι ὅτι κατὰ
 τήνισ' καὶ ιζ' ἑκατονταετηρίδα ἠναγκάσθησαν οἱ μοναχοὶ νὰ ἐγκαταλείψωσι
 τὴν ἐπὶ τῆς κορυφῆς τοῦ ὄρους μονὴν καὶ νὰ ἐγκατασταθῶσιν εἰς τὴν κοι-
 λάδα κάτωθεν τοῦ ὄρους εἰς τὸν χώρον, ἔνθα σήμερον ὑπάρχει τὸ χωρίον
 Μαυρομάτι ἢ Μαυροματιαῖς, κατὰ Βοίχιον (ἐν τῷ Corpus κλ. ἐνθ' ἀνωτ.)
 τὸ πάλαι δ' ἢ ἀρχαία Μεσσήνη. Ἐκεῖ εἶχε τὸ μοναστήριον ἐκκλησίαν τινα
 ὑπὸ τὴν κατοχὴν αὐτοῦ καὶ παρ' αὐτὴν μετόχιον, ὡς συνήθως καλοῦσι τὰ
 τοιαῦτα οἰκοδομήματα οἱ καλόγηροι· εἰς τὸ μετόχιον λοιπὸν τοῦτο οἱ μοναχοὶ
 ἀποκατέστησαν τὸ μοναστήριον. Ἀλλὰ καὶ ἐνταῦθα οἱ Τοῦρκοι δὲν ἐπέτρεψαν
 τὴν μονιμότητα τῆς μονῆς, ἀλλ' ὁ ἰδιοκτῆτης, Τοῦρκος ἀγάς, τοῦ χώρου τῆς
 ἀρχαίας Μεσσηνίας, θέλων νὰ ἀποκαταστήσῃ καὶ νὰ συγκροτήσῃ κώμην
 συνοικίζων αὐτὴν ἐκ διαφόρων περιοικίων, ἐστενοχῶρει πολυειδῶς καὶ πολυ-
 τρόπως τοὺς μοναχοὺς, ὅπως ἐξαναγκάσῃ αὐτοὺς νὰ ἀναχωρήσωσιν ἐκεῖθεν,
 καὶ οὕτως οἱ καλόγηροι εὐρέθησαν εἰς περισπασμοὺς μεγάλους, καὶ ἐπὶ τέλους
 ἀπεφάσισαν νὰ ἐγκαταλείψωσι καὶ τὴν θέσιν ταύτην· εἰδότες δὲ ὅτι παρὰ
 τὰς ἀνατολικὰς πλευρὰς τοῦ ὄρους Εὐσας ὑπῆρχε τόπος ἔρημος, ἔνθα κατὰ
 τὸν μεσαίωνα ὑπῆρχεν ἡ κώμη Τζέμη καλουμένη¹, κατὰ τὴν σημερινὴν
 βρῦσιν τοῦ μοναστηρίου, ἠγόρασαν τὸν τόπον τοῦτον, τὸν παρὰ τὴν Τζέμη
 κείμενον, καὶ ἐν αὐτῷ ἔκτισαν τὸ νῦν σωζόμενον μοναστήριον, οὗτινος ὁ ναὸς
 ἔχει τὸ ἔδαφος ἐστρωμένον ἐξ ἀρχαίων λίθων, ὅπως καὶ αἱ στῆλαι, ἃς ἔλαβον
 ἐκ τινος ἀρχαίου ναοῦ, κειμένου εἰς τὴν ἀμπελον τὴν ἐγγὺς τῆς μονῆς, ὅπου
 καὶ τάφοι πολλοὶ ἀνεκαλύφθησαν· εἰς δὲ τὰ τειχία τοῦ ναοῦ τῆς μονῆς ὑπάρ-
 χουσιν ἐντετειχισημένοι καὶ δύο πόδες ἀγάλματός τινος. Πρὸ τῆς ἐπαναστά-
 σεως ἡ μονὴ Βουλκάνου εἶχε καὶ βιβλιοθήκην ἐκ χειρογράφων, ἀλλὰ κατε-
 στράφη εἰς τὸ παντελές· διεσώθησαν δὲ μόνον τέσσαρα σιγίλλια ἐν μεμβρά-
 ναις, ὧν ἀντίγραφα δημοσιεύομεν ἐφεξῆς κατὰ χρονολογικὴν σειρὰν ὑπὸ τὰ
 στοιχεῖα Α Β Γ καὶ Δ.

Ἐκ τούτων τῶν σιγίλλίων καταφαίνεται ἀριδηλότατα, οἷας καὶ ὀπόσας
 καταστροφὰς ὑπέστη πολλάκις ἢ τε μονὴ καὶ ἡ ἀτυχὴς Μεσσηνία· δύο δὲ
 τούτων, τὰ ἀρχαιότερα, ἀναφέρονται εἰς τὴν ἐπὶ τῆς κορυφῆς τῆς Ἰθώμης
 μονὴν, ἣτις καὶ Δορκάνος ἐλέγετο· τὰ δὲ δύο τελευταῖα, εἰς τὴν νεωτέραν
 οἰκοδομηθεῖσαν μονὴν, εἰς ἣν καὶ ἀποδίδοται ἡ ὀνομασία Βουλκάνος. Τί
 λοιπὸν νὰ ὑποθέσῃ τις; μήπως ἡ ἀρχαιότερα ἐλέγετο Δορκάνος² καὶ ἡ

¹ Ἡ κώμη Τζέμη, σήμερον κατεστραμμένη, κατεῖχε θέσιν ἀρχαίας τινὸς κώμης ὡς ἐκ
 τῶν ἔρειπίων καταφαίνεται· τὸ δὲ νῦν μοναστήριον κεῖται μετὰ τὴν Ἰθώμην καὶ Εὐσας.

² Εἰς τὸ Β' σιγίλλιον γίνεται μνεία τῆς ὀνομασίας Βουλκάνου ἀποδιδομένη καὶ εἰς τὴν
 ἐπὶ τῆς κορυφῆς τοῦ ὄρους μονὴν, ὅπερ ἐπαυξάνει τὴν σύγχυσιν.

νεωτέρα *Βουλκάνος*, και έντεϋθεν μετεδόθη και τῷ ὄρει Ἰθάμης ἡ ὀνομασία αὕτη; οὐδέτερον τούτων δυνάμεθα νά ὑποστηρίξωμεν· αἱ εἰκασίαι οὐ μοι ἠδεύει εἶσιν, και ὅσον τὸ δυνατόν φευκτέαι· ἐν ἀρχῇ τῆς παρουσίας πραγματείας εἶπομεν ἀρκετὰ περί τούτου, και εἰς ἰκανὰς λοξοδρομίας φιλολογικὰς προέβημεν, ἀλλὰ και ταύτας πρὸς ὄσιν ἀφορμῆς εἰς σοφώτερους, ὅπως εἴπωσι σοφώτερα και δεξιώτερα.

Ἴδου τὰ σιγίλλια·

Α'

† Ἰερεμίας ἐλέω Θεοῦ Ἀρχιεπίσκοπος Κωνσταντινουπόλεως
ρέας Ῥώμης και Οἰκουμενικός Πατριάρχης.

† Ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστός, ἀληθινὸς σωτήρ και Θεὸς ἡμῶν, ἐπὶ γῆς ἐλθὼν δι' ἀκρῶν φιλανθρωπίαν και ἀγαθότητα αὐτοῦ, ἔργοις και λόγοις διδάτκαλος ἡμῖν χρηματίσας, εἰς τὰ τῆς ἀρετῆς ἔργα, δι' ὧν ἡ σωτηρία ταῖς ἀνθρωπίναις ψυχαῖς προσγίνεσθαι πέφυκεν, ἐξαναγκάσας και ὀδηγήσας ἐφάνη, τύπον και ὑπογραμμὸν ἑαυτὸν ὑφαπλώσας· μετὰ μὲν οὖν τῶν ἄλλων, και ἡσυχίαν και ἡρεμίαν ἐτίμησεν, ἐπὶ τὸ ὄρος ἀναχωρῶν, και ἐν ὄρει τὰ θειώτερα τῶν θαυμάτων ἐκτελῶν, και πλήθη τρέφων ἐπ' ἐρημίαις, και θεανδρικῶς ἐπὶ τῆς γῆς διατρίβων, μετὰ τῶν μακαριωτάτων αὐτοῦ μαθητῶν και ἀποστόλων, κοινοβιακῶς ζῆν ἔδειξεν, ἐντειλάμενος, ὅπου εἰσὶ δύο ἢ τρεῖς συνημμένοι ἐν τῇ ἑαυτοῦ ὀνόματι, ἐκεῖ ἐν μέσῳ αὐτῶν ἐνυπάρχειν. Ἐπεὶ οὖν πολλοὶ τινες τὸν κατὰ Θεὸν ἡτύχιον βίον και κοινοβιακὸν ποθήσαντες, ὄρεισι και σπηλαίοις, θεῖους και ἱεροὺς ναοὺς δειμάμενοι, τὰ σωτήρια ἐξασκεῖν ἡρετίσαντο, σταυροπηγίων Πατριαρχικῶν τοὺς θεῖους ναοὺς κοσμοῦντες ἐλευθερίαις και ἀτελείαις, ὅπως παντελεύθεροι ὄντες, ἔργον ἐν ἔχωσι τὸ ἐξυμεῖν Θεόν, και τὴν αὐτῶν ἐμπόνως ζητεῖν σωτηρίαν, και οὐ δύο ἢ τρεῖς συνημμένοι ὑπάρχουσιν ἀνά πληθὺν αὐτοὺς ἐν ἐρήμῳ, χοροὶ ὁσίων ἀδελφῶν ἐγκαθίδρυνται τὸν μονῆρῳ θεῖον διάγειν βίον, και πρὸς τοῖς ἄλλοις ἔστι και τὸ σεβάζειον Μοναστήριον, τὸ Πατριαρχικὸν σταυροπηγίον, ὡς ἐν ταῖς καταγραφαῖς τῆς καθ' ἡμᾶς μεγάλης Ἐκκλησίας μαρτυρεῖται, τὸ ἐπ' ὀνόματι τιμώμενον τῆς Παναγίας, τὸ κείμενον ἐν τῇ κορυφῇ τοῦ Βουνοῦ τοῦ Δορκάνου ἐν τῇ Πελοποννήσῳ ἀναμεταξὺ Χριστιανουπόλεως και Ἀνδρούσης, εἰς δόξαν Θεοῦ συνιστάμενον, και παρὰ Καθηγουμένων και μοναχῶν ἐξοικονομούμενον, τελοῦν τε ἐτησίως τῇ Πατριαρχικῇ περιωπῇ ἄσπρα εἴκοσι πέντε, ἐκδικήσεως ἕνεκα, ἵνα τὸ ἀνεόχλητον και ἀκαταπάτητον ἔχη. Καὶ ἐδεήθησαν οἱ ἐν τούτῳ τῷ θεῷ Πατριαρχικῷ Σταυροπηγίῳ ἐνασκούμενοι τυχεῖν και ἡμετέρου Πατριαρχικοῦ ἐπιβεβαιωτηρίου γράμματος, ἐντελλομένου τὸ ἀκαταδούλωτον ἔχειν, ὡς και τὰ λοιπὰ τῶν Πατριαρχικῶν Σταυροπηγίων, τῇ

εὐλόγῳ και δικαίᾳ αὐτῶν αἰτήσῃ ἐπακούσαντες, ἐπιχορηγοῦμεν αὐτοῖς τὸ παρὸν ἡμέτερον ἔγγραφον, δι' οὗ και γράφοντες, ἐν ἀγίῳ Πνεύματι ἀποφαινόμεθα, και διορίζομεθα, ἵνα κοινοβιακῶς και κατὰ Θεὸν ζῶντες ὄντως και ἀξιούσι, και τὸ τοῦ οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου μνημανεύοντες ὄνομα, ὧσιν ἀνεπηρέαστοι και ἀκαταπάτητοι και ἀδούλωτοι παρὰ παντὸς προσώπου ἱερωμένου και λαϊκοῦ, τελοῦντες μέντοι τῇ καθ' ἡμᾶς Μεγάλῃ Ἐκκλησίᾳ τὰ κε' ἄσπρα, ἃ ἐτάχθη. Ὅς δε τῶν ἀπάντων, ἡ και τῶν πλησιοχώρων Ἀρχιερέων, ἡ τοῦ Χριστιανουπόλεως ἡ τοῦ Ἀνδρούσης ἡ ἄλλου του οἰουδητήνιος, τολμήσει ἐπηρεάζει τῷ Πατριαρχικῷ Σταυροπηγίῳ αὐτῷ τῆς Παναγίας τῆς Κορυφῆς, ἡ τοὺς ἐνασκουμένους ἐν αὐτῷ και ἀπαιτήσαι ἄχρι και ὀβολοῦ, ὁ τοιοῦτος, ὅποτος ἂν εἴη, ἀργὸς ἔστω, ἀφωρισμένος τε και ἀσυγχώρητος ἀπὸ Θεοῦ, και μετὰ θάνατον ἄλυτος, ταῖς τε ἀραῖς τῶν τιῇ θεοφόρων πατέρων ὑπόδικος, ὡς ἐναντία φρονῶν ἡμῖν τε και τῷ δικαίῳ αὐτῷ, ἀποφαινόμενοι και τοῦτο, ὅταν ὁ ἡγούμενος αὐτῶν τελευτήσῃ, και χρεῖα ἡγούμενου γένηται ἵνα αὐτός, ὃν ἂν προκρίνωσιν, τοῦτον και ἀποκαθιστῶσιν, ὡς και τὰ λοιπὰ ἐλεύθερα μοναστήρια, ἀλλὰ και ὅτε χειροτονίας χρεῖα αὐτοῖς, μετακαλεῖν ἄδειαν ἐχέτωσαν, ὃν ἂν ἐθελήσωσι τῶν ἀρχιερέων, ἡ και ἀπερχέσθωσαν πρὸς αὐτὸν και τὴν χειροτονίαν ἐκτελείτων. Εἰς οὖν τὴν περὶ τούτων δήλωσιν ἐγένετο και τὸ παρὸν ἡμέτερον ἐπιβεβαιωτήριον σιγίλλιωδες γράμμα, και ἐπεδόθη τῇ αὐτῇ θεῷ και πατριαρχικῇ Σταυροπηγιακῇ μονῇ τῆς Παναγίας τῆς Κορυφῆς, και τοὺς ἐν αὐτῇ ἐνασκουμένους, εἰς ἀσφάλειαν κατὰ τὸ ἴπα' ἔτος ἐν μηνὶ Ὀκτωβρίῳ.

Β'

† Κύριλλος ὁ ἐκ Βεργίας ἐλέω Θεοῦ
Ἀρχιεπίσκοπος Κων/πόλεως Νέας Ῥώμης και Οἰκουμενικός Πατριάρχης.

† Ἐπιστήμονος Κυβερνήτου ἔργον ἂν εἴη, και εἰκότως νομίζοιτο, πολλὴν ποιεῖσθαι τὴν πρόνοιαν, και φροντίδα τῶν ὧν ἐπιτέτραπται εἰς κυβέρνησιν· οὕτω γὰρ τις τῶν ἐμπεριζῆτε και συνέσει διαπρεφάντων πηδαλιούχων τὴν ἦν περ ἐπιτέτραπται νῆα πρὸς ἀκίνδυνον και ἡτυχον προσορμίσας λιμένα, νύκτας ὅλας ἐνίοτε ἀγρύπνους διετέλεσε, τῇ αὐτοῦ προνοίᾳ και σοφῇ κυβερνήσει, μετὰ πολλὰς τρικυμίας και ἀλλεπαλλήλους κινδύνους ἡδέως τῷ λιμένι προσορμίσας, και ἐν ἡσυχῳ ταυτηνὶ ἐπιτρέψας σκαλεῖν. Ἐπεὶ τοίνυν τοῦθ' οὕτως ἔχει, μὴν τοῦ ἐπιστήμονος κυβερνήτου ἡ μετριότης ἀπολείψεται; ὅπου και ἐκεῖνος μὲν, εἰ τυχὸν ναυαγήσειεν ἐν πελάγει, πολυτίμητον ἂν θησαυρὸν πραγματείας ἀπολέσειεν· ἡ μετριότης δὲ ἡμῶν ἐν τῷ πελάγει τοῦδε τοῦ βίου τὸ λογικὸν ἐπιτετραμμένη πρὸς ψυχωρελῆ κυβέρνησιν παίμνιον, εἰ ψυχικῶς ναυαγήσειεν τοῦτο, ἀθάνατον ὄντως χρεῖμα, λογικὰς ἂν ψυχὰς ἀπολέσειεν·

μεν οὐκοῦν ὡς περ ἐν ἄλλοις πολλὴν χρὴ ἡμᾶς ποιῆσθαι τὴν πρόνοιαν, οὐτωδὴ καὶ τοῦ Πατριαρχικοῦ Σταυροπηγίου τῆς σεβασμίας ἀμέλει μόνῃς τῆς Παναγίας τῆς λεγομένης Κορυφῆς ἐν Βουρκάνῳ. Αὕτη γὰρ πρὸ χρόνων ἤδη πολλῶν σταυροπηγίον οὕσα πατριαρχικόν, ὑπὸ τῶν εἰς αὐτὴν ἀφικνουμένων πατριαρχικῶν ἐξάρχων, οὐκ οἶδ' ὅπως καταπατεῖται ἐπὶ προφάσει δῆθεν τῶν κε' ἐτησίων ἄσπρων τῶν διδομένων αὐτοῖς, καὶ εἰς ἡμᾶς κομιζομένων ὑποταγῆς χάριν τῆς πρὸς ἡμᾶς, διὰ τὸ ἀπαιτεῖν αὐτοὺς ἀντὶ τῶν κε' ἐτησίων, ἕτερα πολλὰ παρὰ τῶν ἐν τῇ μονῇ διατελούντων μοναχῶν τε καὶ ἱερομονάχων, ὥστ' ἐπαναγκάζεσθαι μὲν τοὺς ἐν τῇ μονῇ ταυτηὶ θεαρέστως μονήρη βίον βιοῦντας, διὰ τὸ μὴ ὑποφέρειν τὰ παρεχόμενα αὐτοῖς ὑπὸ τῶν ἐξάρχων πράγματα, καὶ τὸ δύνασθαι ἀποτίσαι τὰ δεινῶς ἀπαιτούμενα, τῆς μονῆς ἀποχωρῆσαι, καὶ ταύτην ἐρημαθῆναι τὸ σύνολον, ἀργίᾳ καὶ ἄλλῃ παιδείᾳ ἐκκλησιαστικῇ καθυποβάλλοντες αὐτοὺς, ὡς ἂν κατὰ τὸ ἀρέσκον πράττειεν, ἃ δὴ πάντα ἀκριβῶς ἐπισκεψαμένη ἡ μετριότης ἡμῶν καὶ πρόνοιαν τῆς τε μονῆς ταύτης καὶ τῶν ἐν αὐτῇ βιούντων μοναχῶν καὶ ἱερομονάχων ποιησαμένη, ᾧ ἦθη δεῖν γνώμῃ κοινῇ συνοδικῇ ἀποφῆνασθαι τῶν παρευρεθέντων ἱερωτάτων ἀρχιερέων καὶ ὑπερτίμων τῶν ἐν ἀγίῳ πνεύματι ἀγαπητῶν ἀδελφῶν ἡμῶν καὶ συλλειτουργῶν, ἵνα εἰς τὸν ἐφεξῆς ἡ μονὴ αὕτη ὡς πατριαρχικόν Σταυροπήγιον ἢ ἀκαταπύκτου, ἀνενόχλητος, ἐλευθέρᾳ τῶν κε' ἐτησίων ἄσπρων, καὶ μὴ ἔχωσιν ἄδειαν οἱ ἐλεῖτε πορευόμενοι πατριαρχικοὶ ἐξάρχου τοῦ παράπαν ἀπαιτεῖν παρ' αὐτῶν τὰ ἐτήσια τῶν κε' ἄσπρων, ἐνοχλεῖν τε καὶ ἐπηρεάζειν ἀργίᾳ καὶ ἄλλῃ πονίῃ καὶ παιδείᾳ καθυποβάλλειν αὐτοὺς, πλὴν τῆς προσηκούσης τῷ ἐλεῖτε ἀφικνουμένῳ πατριαρχικῷ ἐξάρχῳ τιμῆς τε καὶ ἀποδεξιώσεως. Ἦν αὐτὸν δὴ τρόπον ἀνενόχλητος ἢ παρὰ παντός προσώπου ἱερωμένου καὶ λαϊκοῦ, ἀλλὰ δὴ καὶ παρὰ τοῦ κατὰ τὸπον ἀρχιερέως καὶ τῶν γεινιχζόντων ἄλλως αὐτοῖς, ἀπαιτοῦντες οὐδὲν ἄχρι καὶ ὀβολοῦ, ἀλλ' ἔχωσιν ἄδειαν κατὰ πάντα ἐπιμελεῖσθαι καὶ διοικεῖν τὴν σεβασμίαν ταύτην μονὴν οἱ κατὰ καιρὸν Ἰγούμενοί τε καὶ Ἰερομόναχοι, οὓς ἂν οἱ πικτέρες αὐτῆς οἰκιοθελῶς καὶ αὐτοπροαιρέτως ἐκλαίξαιντο, διάγειν τε κοινοβιαίως καὶ θεαρέστως μνημονεῖν τε τοῦ κατὰ καιροῦ οἰκουμενικοῦ πατριάρχου, καὶ μόνου ὄνομα, ὡς καὶ τὰ λοιπὰ πατριαρχικὰ Σταυροπηγία, τὰς δὲ χειροτονίας αὐτῶν ποιεῖν ὁ κατὰ τὸπον ἀρχιερεὺς ἂν δὲ εἴῃ Ἀρχιερεὶ δυσχερὲς εἴη, πορευεσθαι ὅπου ἂν πρὸς τοῦτο ἐβελήσωσι δὲ δ' ἂν τῇ ἡμέρᾳ ταυτηὶ κοινῇ Συνοδικῇ ἀποφασίᾳ ἐναντίως φανείη. τῶν ἱερωμένων μὲν ὧν, ἀργὸς ἔστω πάσης ἱεροπραξίας· καταφρονῶν δὲ τῆς ἀργίας καὶ ἀφωρισμένος ἀπὸ Θεοῦ καὶ ἀσυγχώρητος, ὡς τῇ τελείᾳ ὑπόδικος καθαιρέσει· τῶν λαϊκῶν δὲ, ἀφωρισμένος ἀπὸ Θεοῦ καὶ κατηραμένος καὶ ἀσυγχώρητος· ἐπὶ γὰρ τούτῳ συνεγράφη καὶ τὸ παρὸν συνοδικὸν τῆς ἡμῶν μετριότητος γράμμα, καὶ ἐπεδοθη τῇ σεβασμίᾳ μονῇ εἰς ἐνδείξιν καὶ μείζω τὴν ἀσφάλειαν ἐν ἔτει αχλ' ἔ. σ.

Γ'

Θεοδόσιος ἐπίσκοπος Θεοῦ ἀρχιεπίσκοπος (Νέας Ῥώμης) Κωνσταντινουπόλεως καὶ Οἰκουμενικὸς πατριάρχης.

Τῶν ὑποτελούντων ἐν τῷ μετὰ σώματος βίῳ πραγμάτων, βευστῶν κατὰ φύσιν εὐληφῶτων τὴν ὑπόστασιν, πᾶν τὸ ἐξ αὐτῶν παλαιωθὲν ἀποβάλλειν τὸ εἶναι πέφυκε, καὶ πρὸς φθορὰν κατανατᾶν, ὧν ἕνεκα πάντων ἀπαξιαπλῶς, ἃ κέκτηται πολυχρόνια, φυλάττειν ἐφιέμενοι, φροντίζουσι κατὰ καιροῦς ὅσον γε ἐκ προνοίας ἀνθρωπίνης ἀναστέλλειν τὰ προχωροῦντα καὶ ἀναχαιτίζειν τῆς πρὸς φθορὰν ὀρμῆς τε καὶ φθορᾶς διὰ τῆς ἀνανεώσεως τούτων, καὶ οἶον ἀναζωοπυρήσεως, καὶ τῷ τρόπῳ τούτῳ τὸ ἐνδύναμον τοῖς πράγμασι παρέχειν μεμαθήκασιν, ἐπὶ τὸ σώζεσθαι ἀνώλεθρα καὶ πρὸς μακρὰν διαμονὴν παρατείνεσθαι, τῷ αὐτῷ δὲ λόγῳ καὶ τὰ ἐκκλησιαστικὰ πράγματα, ὅσα κατὰ καιροῦς εὐλόγως γίνονται τε καὶ γράμμασι καταστρωνύονται παλαιούμενα ὅπως, καὶ τοὶ φθορὰν ἐγγίζονται, κατὰ τὸ εὐαγγελικὸν θεῖον λόγιον, πᾶν τὸ παλαιούμενον καὶ γηράσκον ἐγγύς ἐστιν ἀφανισμοῦ, ἰθύνονται καὶ διευθετοῦνται διὰ τῆς ἀνακαινίσεως ἐπὶ τῷ μένειν εἰς μακρότητα ἡμερῶν· διὸ δὴ τὰ παλαιγενῆ τῶν γραμμάτων, ὅσα περ ἔφθασεν ὑπὸ τῶν ἀοιδίμων συντελεσθῆναι πατριαρχῶν ἐπ' εὐλόγοις αἰτίαις, ἀνανεοῦσθαι ὑπὸ νεωτέρων γραμμάτων ὑπὸ τῶν ἐν ὑστέροις χρόνοις τὰς ἡμέρας διευθυνόντων τῆς ἐκκλησίας, ἔθος ἤδη ἀρχαῖον, ἐκκλησιαστικόν, οὐ μόνον χρήσιμον ἀλλὰ καὶ ἀναγκαῖον κερκράτῃται, ἀδιαλείπτως διενεργούμενον ὑπὸ τῆς ἐκκλησιαστικῆς προνοίας καὶ προμηθείας, ἐπειδὴ τοιγαροῦν προσεκομισθῆ καὶ ἐνεφανίσθη ἡμῖν ἡδη ἔσον ἐσφραγισμένον πατριαρχικόν καὶ συνοδικόν γράμμα σιγίλλωδες, ἐκδεδομένον κατὰ τὸ ἀψίλ' σωτήριον ἔτος ἐπὶ τῆς πατριαρχείας δηλονότι τοῦ ἐν μακαρίᾳ τῇ λήξει πατριάρχου κ. Νεοφύτου, καὶ διαλαμβάνον ὅτι τὸ ἐν τῇ κατὰ τὴν Πελοπόννησον ἐπίσκοπῃ Ἀνδρούσης διατελοῦν ἱερὸν καὶ σεβασμίον μοναστήριον, τιμώμενον ἐπ' ὀνόματι τῆς ὑπεραγίας δεσποίνης ἡμῶν θεοτόκου, καὶ ἐπονομαζόμενον τοῦ Βουλκάνου, ὅπερ ἐξ ἀρχῆς χρόνων ὑπήρξε πατριαρχικόν σταυροπηγικόν, ἐλεύθερον καὶ ἀδούλωτον, ἐγκαταθημνόμενον ἐν τῷ καταλόγῳ τῶν λοιπῶν ἱερῶν σταυροπηγικῶν μοναστηρίων τῶν καταγεγραμμένων ἐν τῷ ἱερῷ Κώδικι τῆς καθ' ἡμᾶς τοῦ Χριστοῦ Μεγάλῃς Ἐκκλησίας, ἀλλ' ἐπειδὴ συνέβη κατ' ἐκεῖνο καιροῦ διὰ τὰς κατὰ τὸπον ἀνωμαλίας ἀποστερηθῆναι τῶν ἀρχαίων πατριαρχικῶν σιγίλλωδων γραμμάτων, τῶν περιλοτιμημένων αὐτῷ κατὰ καιροῦς καὶ παριστώτων τὰ τῆς ἀρχαίας αὐτῶν σταυροπηγικῆς ἀξίας καὶ ἐλευθερίας, δεόν ἐκρίθη τῆνικαῦτα κοινῇ συνοδικῇ διαγνώσει κατὰ τὴν γενομένην θερμὴν ἱερασίαν τῶν ἐν αὐτῷ ὀσιωτάτων πατέρων, ἀνανεωθῆναι τὴν ὅπως δῆπως ἀμαυρωθεῖσαν ταῖς και-

ρικός περιστάσει σταυροπηγιακὴν αὐτοῦ ἀξίαν· κἀντεῦθεν ἐξεδόθη τὸ ρηθὲν πατριαρχικὸν καὶ συνοδικὸν σιγγιλιῶδες γράμμα ἐπιτηροῦν τὰ τῆς ἀρχαίας αὐτῶν ἐλευθερίας· ἥδη γοῦν αὖθις δ' οἱ εἰρημένοι πατέρες φροντίζοντες τῆς συστάσεως καὶ αὐξήσεως καὶ βελτιώσεως τοῦ αὐτοῦ ἱεροῦ μοναστηρίου προσέδραμον τῇ προνοίᾳ καὶ κηδεμονίᾳ τῆς καθ' ἡμᾶς τοῦ Χρ. Μ. Ἐκκλησίας, καὶ ἐδεδήθησαν θερμῶς ἀνανεωθῆναι τὸ εἰρημένον πατριαρχικὸν καὶ συνοδικὸν σιγγιλιῶδες γράμμα, ἐπὶ συστάσει καὶ διακρεστέρᾳ διαμονῇ τοῦ αὐτοῦ ἱεροῦ μοναστηρίου, ὧν τὴν αἴτησιν εὖλογον οὖσαν καὶ δικαίαν εὐμενῶς ἀποδεξάμενοι, ὡς μάλιστα φροντίζοντες τῆς συστάσεως τῶν ἱερῶν καταγωγίων, ἔγνωμεν ἐπιβραβεῦσαι αὐτῷ τὴν ἐπισύστασιν κοινῇ συνοδικῇ διαγνώσει διὰ προσφάτου πατριαρχικοῦ καὶ συνοδικοῦ ἡμῶν γράμματος εἰς ἐλευθερίαν αὐτοῦ, διεξαγωγὴν, αὐξήσιν τε καὶ βελτίωσιν· ὅθεν γράφοντες ἀποφαινόμεθα συνοδικῶς μετὰ τῶν περὶ ἡμῶν σεβασμιωτάτων ἀρχιερέων καὶ ὑπερτίμων τῶν ἐν ἀγίῳ πνεύματι ἀγαπητῶν ἡμῶν ἀδελφῶν καὶ συλλειτουργῶν, ἵνα τὸ ρηθὲν ἱερὸν μοναστήριον τὸ κείμενον κατὰ τὴν ἐν Πελοποννήσῳ ἐπισκοπῇ Ἀνδρούσης, καὶ τιμώμενον μὲν ἐπ' ὀνόματι τῆς ὑπεραγίας δεσποίνης ἡμῶν Θεοτόκου, ἐπονομαζόμενον δὲ τοῦ Βουλκάνου, μετὰ πάντων τῶν κτημάτων καὶ ἀφιερωμάτων αὐτῶν κινήτων τε καὶ ἀκινήτων, ὅσα τε πρότερον ἔσχε καὶ ὅσα περ ἂν, Θεοῦ εὐδοκοῦντος, προσκτησῆται, μετοχίων τε καὶ παρεκκλησίῶν αὐτοῦ, καθὼς ἄνωθεν διετέλεσε πατριαρχικὸν σταυροπηγιακὸν, τῷ Καταλόγῳ ἐγκατηριθμημένον τῶν λοιπῶν σταυροπηγιακῶν μοναστηρίων τοῦ καθ' ἡμᾶς ἀγιωτάτου ἀποστολικῆς, πατριαρχικοῦ καὶ οἰκουμενικοῦ θρόνου, οὕτω καὶ εἰς τὸν ἐξῆς ἅπαντα αἰῶνα ὑπάρχει καὶ λέγεται καὶ παρὰ πάντων γινώσκειται πατριαρχικὸν σταυροπηγιακὸν ἐλεύθερον καὶ ἀκαταπάτητον, καὶ μηδενὶ ἄλλῳ ὑποκείμενον, εἰμὴ τῷ καθ' ἡμᾶς ἀγιωτάτῳ οἰκουμενικῷ τούτῳ θρόνῳ καὶ ὑπ' αὐτοῦ μόνου κρινόμενον καὶ ἀνακρινόμενον, μνημονευομένου ἐν αὐτῷ τοῦ κανονικοῦ πατριαρχικοῦ ὀνόματος ἐν πάσαις ταῖς ἱεραῖς τελεταῖς καὶ ἀκολουθίαις, ὡς νενόμισται, καὶ μηδενὶ μηδὲν ὀφείλον παρέχειν εἰμὴ τὸ διωρισμένον ἀνέκαθεν ἐτήσιον πρὸς τὴν καθ' ἡμᾶς τοῦ Χριστοῦ Μεγάλῃν ἐκκλησίαν, εἰς σημεῖον ὑποταγῆς καὶ γνωρισμὸν τῆς σταυροπηγιακῆς αὐτοῦ ἀξίας, καὶ μηδεὶς ποτὲ ἄδειαν ἔχη, οὔτε ὁ ἅγιος τοῦ τόπου ἀρχιερεὺς καὶ ἐπίσκοπος Ἀνδρούσης ἢ ἄλλος τις, κατεπεμβαίνειν τοῦ ρηθέντος ἱεροῦ μοναστηρίου, καὶ ἐνοχλεῖν καὶ ἐπηρεάζειν τοὺς ἐνασκουμένους πατέρας καὶ δόσιν ἀπαιτεῖν παρ' αὐτῶν πολλὴν ἢ ὀλίγην, ἢ τῶν πραγμάτων καὶ ἀφιερωμάτων αὐτοῦ ἄπτεσθαι· οἱ δ' ἐν αὐτῷ συνασκούμενοι οὐσίωτατοι πατέρες ὀφείλουσι διάγειν σωφρόνως καὶ εὐτάκτως καὶ τηρεῖν ἀπαρβήτως τοὺς ὄρους τοῦ μοναστηριακοῦ βίου καὶ φροντίζειν τῆς αὐξήσεως καὶ βελτιώσεως τοῦ ἱεροῦ τούτου Μοναστηρίου, καὶ ὅποταν ἐν χρεῖᾳ χειροτονίας γένωνται, ἔχωσι προσκαλεῖν, ὃν ἂν βούλωνται τῶν πλησιοχώρων ἀρχιερέων ἐπὶ τῷ ἐκτελεῖν ἐν αὐτῷ τὰς χειροτονίας μετὰ πάσης τῆς κανονικῆς παρα-

κλήσεως, ὡς νενόμισται, ἀλλὰ δὴ καὶ ἐν χρεῖᾳ ἡγουμένου γενόμενοι, ἔχωσιν ἐκλέγειν ἓνα ἐξ αὐτῶν, ὃς ἂν εἴη ἀξίος, καὶ τοῦτον κοινῇ γνώμῃ καθιστᾶν ἡγούμενον· ὃς δ' ἂν καὶ ὅποιος ἀπ' ἐναντίας κινήθῃς συνοδικοῖς ἤδη ἐπικυρωθεῖσι πρεσβείαις τοῦ ἱεροῦ τούτου μοναστηρίου, τολμήσῃ οἰφδῆτινι τρόπῳ διασεῖσαι τὰ τῆς ἀρχαίας αὐτοῦ σταυροπηγιακῆς ἀξίας καὶ ἐλευθερίας κατ' ἐπήρειαν ἦντιναοῦν ὑπάγειν αὐτῷ τε καὶ τοῖς ἐνασκουμένοις πατράσιν, ὁ τοιοῦτος ὅποιος ἂν εἴη τάξεως καὶ ὁποίου βαθμοῦ, ἀφωρισμένος εἴη παρὰ τῆς ἀγίας καὶ ὁμοουσίου καὶ ζωοποιοῦ καὶ ἀδιαιρέτου μακαρίας τριάδος, τοῦ ἐνός τῇ φύσει Θεοῦ, καὶ κατηραμένος καὶ ἀσυγχώρητος, καὶ μετὰ τὸν θάνατον ἄλυτος, καὶ πάσαις ταῖς συνοδικαῖς καὶ πατριαρχικαῖς ἀραῖς ὑπεύθυνος καὶ ὑποκείμενος τῷ πυρὶ τῆς γέεννης. Ὅθεν εἰς ἔνδειξιν καὶ ἀσφάλειαν ἐγένετο τὸ παρὸν ἡμέτερον πατριαρχικὸν καὶ συνοδικὸν ἐπιβεβαιωτήριον ἐν μεμβράναις γράμμα καὶ ἐδόθη τῷ ρηθέντι ἱερῷ μοναστηρίῳ τοῦ Βουλκάνου ἐν ἔτει αψξβ' κατὰ μῆνα ὀκτώβριον ἐπινεμήσεως γ'.

(Ἔπονται αἱ ὑπογραφαὶ τῶν Συνοδικῶν, ἀλλὰ δυσανέγνωστοι διὰ τὴν συνῆθη μεσαιωνικὴν μορφήν αὐτῶν).

Δ'

Γρηγόριος ἐλέφ Θεοῦ Ἀρχιεπίσκοπος Κων/πόλεως Νέας Ρώμης καὶ Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης.

Ὅσα μὲν κατὰ τοὺς θεῖους θεσμούς καὶ τοὺς Ἀποστολικούς καὶ Συνοδικούς κανόνας τυγχάνει διακυβερνώμενα, πολλὴν ἔχουσι τὴν χάριν παρὰ Θεοῦ καὶ τὸ τέλος μέγιστον· ὅσα δὲ τοῦναντίον παραβιάζει τῶν ὄρων ἐκτρεπόμενα, ἐν τούτοις προφανῆς ἢ ἀνοσμία, κατὰδηλος ἢ φθορὰ, καὶ ἐπὶ πᾶσιν ἢ τῶν ψυχῶν ἀπώλεια. Εἰ γὰρ καθάπερ οἱ περὶ τῶν καθ' ἕκαστα ἐκκλησιῶν νόμοι, οὕτω καὶ οἱ περὶ τῶν Σταυροπηγιακῶν μοναστηρίων τῶν ὑπὸ τῷ καθ' ἡμᾶς ἀποστολικῷ καὶ Οἰκουμενικῷ θρόνῳ ἀπαράτρεπτοι διεφυλάττοντο, καὶ τῆς κατὰ νόμους ἐπιμελείας καὶ προστασίας κἀκεῖνα ἤξιοῦντο παρὰ τῶν αἰετῶν πατριαρχεούτων, οὐκ ἂν τσοαῦτα καὶ τηλικαῦτα τὰ θεινὰ τοῖς μοναστηρίοις συνέβαινον, ἀλλ' ἐπειδὴ, οὐκ οἶδαμεν ὅπως, τῶν ἱερῶν παρημελημένων νόμων, εἰς τσοαύτην προήλθον ἀκαταστασίαν καὶ ἐλεεινὴν ἀπώλειαν τὰ ἱερά ταῦτα καταγώγια, διὰ ταῦτα εὐθὺς ἀνειληφόσιν ἡμῖν τοὺς οἰκκας τοῦ παγκοίνου τουτουῖ σκάφους ἔδοξε πρὸς τοῖς ἄλλοις καὶ τὰ παρημελημένα αὐτὰ εὐαγῆ μοναστήρια διορθώσασθαι, ἀφορῶσι πρὸς τὸ ἐκείνων συμφέρον, ὡς μέλη γνήσια ὄντα τῆς καθ' ἡμᾶς ἀγίας τοῦ Χριστοῦ Μεγάλῃς Ἐκκλησίας καὶ τῷ σταυροπηγιακῷ καὶ πατριαρχικῷ προνομίῳ τετιμημένα. Ἄλλως τε, οὐδὲ καινούς τινας ἀφ' ἐαυτῶν νόμους φέρουσιν, ἀλλ' ἀρχαίους ἀνανεουμένους καὶ γεραρούς· τὴν γὰρ τῶν ἐκκλησιαστικῶν πραγμάτων προστασίαν τοῖς ἐπισκό-

ποις επιτρέπουσιν οἱ ἱεροὶ νόμοι καὶ κανόνες, τὸν τοῦ θεοῦ φόβον προτίθεσθαι διακελευόμενοι, ἵνα, εἶγε δέοντο, καὶ αὐτοὶ ἀπολαμβάνωσιν, ὃν τρόπον ἑλθ' τῶν ἁγίων Ἀποστόλων κανῶν, καὶ ἡ κε' τῆς ἐν Ἀντιοχείᾳ ἱεραῆς συνόδου, καὶ ἡ ἐν Χαλκηδόνι, οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ τῆς ἐν Νικαίᾳ, ὅτε ια' καὶ ὁ ιβ' καὶ τῆς ἐν Ἀγκύρᾳ ὁ ιε' καὶ ὁ μθ' τῆς ἐν Τρούλλῳ, καὶ ἄλλοι πλεῖστοι ὅσοι σεπτοὶ νόμοι καὶ κανόνες σαφῶς φαίνονται τὴν τῶν ἱερῶν Μοναστηρίων ἐξουσίαν τοῖς ἐπισκόποις διδόντες, ὥστε μεταλαμβάνειν μὲν καὶ αὐτοὺς τῶν δεόντων, εἶγε δέοντο εἰς τὰς ἑαυτῶν χρείας, τὴν δὲ περὶ ἐκεῖνα ἐπιμέλειαν μεγίστην τε καὶ ὡς Θεοῦ ἐφορῶντος ποιεῖσθαι, ἵνα προστατεύωσιν αὐτῶν, καὶ οἰκονόμους καὶ ἐπιτρόπους καὶ ἡγουμένους ἀποκαθιστῶσιν ἐν αὐτοῖς, καλῶς περὶ τῆς αὐξήσεως καὶ βελτιώσεως τούτων ἐπιμελούμενοι, ἵνα μὴ δι' ἀμέλειαν ἔνοχοι γένωνται τῆς ἐκ τῶν νόμων ἐπιτιμῆσεως· οἱ δὲ οἰκονόμοι ἡγουμένοι τε καὶ ἐπίτροποι διαμένουσιν ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν τῶν ἐπισκόπων, καὶ δίχα τῆς ἀδείας αὐτῶν μὴτε πωλῶσι μοναστηριακὸν τι κτῆμα, ἀλλ' οἰκονομῶσι καλῶς πρὸς τὴν ἐκεῖνων ὀδηγίαν καὶ ἄδειαν, ὅπως μὴ καὶ αὐτοὶ, ὡς ἀνατρέποντες τοὺς ἐκκλησιαστικούς τούτους ἄρους καὶ κανόνας, βαρυτάτους ὑποπέσωσι τοῖς ἐπιτιμίαις καὶ τιμωρίαις. Ταῦτα μὲν οὖν οἱ θεοὶ νόμοι ἀποφαίνονται περὶ τῶν ἱερῶν μοναστηρίων· τούτων δὲ, τὰ μὲν τοῖς κατὰ τόπον ἐπιτετραμμένοις ἐνοριακῶς τῆς προσηκουσῆς ἀρχιερατικῆς ἕκ εἰκὸς ἐπ' αὐξήσει τυγχάνει ἐπιμελείας, μόνον δὲ τὰ τῆς σταυροπηγιακῆς ἀξίας τετιμημένῃ, οὐκ οἴλαμεν ὅπως, πρὸ χρόνων πολλῶν κερήμεληται, καὶ δεόν ὡς Θεοῦ ἐφορῶντος διοικεῖσθαι αὐτὰ, καὶ ἐκ παντὸς τρόπου ἐπιμελείας τῆς ἀναλόγου ἀξιοῦσθαι, ὅπως αὐτοῖς τῶν ἀγαθῶν τὰ μὲν ὑπάρχοντα διαμένῃ, περιποιητὰ δὲ τὰ προσηνεσόμενα ἂν τῶν δὲ φαύλων τὰ μὲν προσόντα ἀποδιοπομπῆται, τὰ δὲ συμβεησόμενα ἂν διακωλύονται. Τοιαύτην οὖν κατὰ νόμους τὴν ὑπὲρ αὐτῶν πάντων τῶν σταυροπηγιακῶν ἡμῶν μοναστηρίων καθόλου φροντίδα καταβάλλομεν, ἐκθέμενοι κατὰ κοινὴν γνώμην καὶ συνοδικὴν διάγνωσιν ἱερὸν νόμον ἀποφαίνόμενοι συνφθὰ τοῖς νόμοις καὶ τοῖς ὧδε γραφομένοις περὶ τῆς εἰς τὸ ἐξῆς ἀρίστης διοικήσεως ἐκάστου σταυροπηγιακοῦ μοναστηρίου καὶ εὐνομίας τῶν ἀσκουμένων ὁσιωτάτων πατέρων, καὶ τῆς δυνατῆς ἀντιλήψεως, καὶ ἀμέσου προστασίας αὐτῶν παρὰ τῆς καθ' ἡμᾶς Μεγάλῃς τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίᾳς, ἀνανεοῦντες τὰ παλαιγενῆ πατριαρχικά καὶ συνοδικὰ αὐτῶν σιγγίλια δωρεάν, καὶ ἐπικυροῦντες ἅπαξ τὰ σταυροπηγιακὰ αὐτῶν προνόμια εἰς διηνεκῆ συντήρησιν αὐτῶν καὶ ἀσφάλειαν, μὴ δεόμενά ποτε ἀνανεώσεως καὶ ἐπικυρώσεως. Ὡς καὶ περὶ τοῦ ἐν τῇ κατὰ τὴν Πελοπόννησον ἐπισκοπῇ Ἀνδρούτης ἱεροῦ καὶ σεβασμίου μοναστηρίου τῆς ὑπεραγίας ἡμῶν Δεσποίνης Θεοτόκου, ἐπιλεγόμενου τοῦ Βουλκάνου. Ἐνεφανίσθη γὰρ ἡδὴ ἡμῖν πατριαρχικὸν συνοδικὸν σιγγιλίωδες γράμμα τοῦ αἰοδίου ἐν πατριάρχαις Νεοφύτου, δηλοποιοῦν ὅτι τὸ μοναστήριον τοῦτο ἀπωλώλεκε τὰ ἀρχαῖα αὐτοῦ σιγγίλια ἐν τῇ τότε ἐκεῖ συμβάσει ἀνωμαλίᾳ,

ἀπεδέδεικτο μὲν τοι καὶ ἐπεκεκῶρωτο ἡ ἀρχαία σταυροπηγιακῆ αὐτοῦ ἀξία ἐκ τῶν ἱερῶν κωδίκων τῆς καθ' ἡμᾶς τοῦ Χριστοῦ Μεγάλῃς Ἐκκλησίᾳς μετὰ πάντων τῶν πραγμάτων καὶ κτημάτων αὐτοῦ. Εἰς ἀνακαίνισιν οὖν τούτου γράφοντες διὰ τοῦ πρῶτοντος ἡμετέρου πατριαρχικοῦ καὶ συνοδικοῦ σιγγιλίωδους γράμματος ἀποφαίνομεθα συνοδικῶς μετὰ τῶν περὶ ἡμᾶς ἱεροτάτων ἀρχιερέων καὶ ὑπερτίμων τῶν ἐν ἁγίῳ Πνεύματι ἀγαπητῶν ἡμῶν ἀδελφῶν καὶ συλλειτουργῶν, ἵνα τὸ ῥηθὲν ἱερὸν καὶ σεβάσιμον μοναστήριον τῆς ὑπεραγίας Δεσποίνης ἡμῶν Θεοτόκου, ἐπιλεγόμενον τοῦ Βουλκάνου, τὸ ἐν τῇ ἐπισκοπῇ Ἀνδρούτης μετὰ πάντων τῶν κτημάτων καὶ πραγμάτων καὶ ἀφιερωμάτων αὐτοῦ κινητῶν τε καὶ ἀκινήτων, τῶν τε ἡδὴ ὄντων καὶ τῶν εἰσέπειτα προσηνεσόμενων ἂν, ὡς ἀνέκχθεν καὶ ἐξ ἀρχῆς, οὕτω καὶ εἰς τὸν ἐξῆς ἅπαντα χρόνον ὑπάρχη καὶ λέγηται καὶ παρὰ πάντων γινώσκειται ἡμέτερον Πατριαρχικόν, Σταυροπηγιακόν, ἀδούλωτον, ἀκαταπάτητον, καὶ ὄλωσ ἀνενόγητον, παρ' οὐτινοσοῦν προσώπου ἱερομένου ἢ λαϊκοῦ, μνημονουμένου ἐν αὐτῷ τοῦ κανονικοῦ Πατριαρχικοῦ ὀνόματος, ἔχον καὶ τὸ προνόμιον κατὰ πατριαρχικὴν φιλοτιμίαν, ὥστε τὸν κατὰ καιροὺς ἐν αὐτῷ ἡγούμενον ἐν ταῖς ἐορτασίμοις ἡμέραις φερεῖν ἐπ' ἐκκλησίᾳς μανδύαν, προχειρίζομενον καὶ πατερρίτζαν. Καὶ Α' μὲν ὑπάρχη ἀπηλλαγμένον κείσεως ἐξαρχικῆς ἐξουσίας καὶ δεσποτείας· Β' δὲ λόγῳ ὑποταγῆς ἀποδιδῶ καθ' ἕκαστον ἔτος ἀπαραιτήτως γρ. ἑκατὸν πενήκοντα, εἰς τὸ κοινόν τῆς καθ' ἡμᾶς τοῦ Χριστοῦ Μ. Ἐκκλησίᾳς καὶ λαμβάνη ἐξοφλητικὴν ἀπόδειξιν κατὰ τὸ ὕφος τῶν Ἐπαρχιῶν. Καὶ οὕτως ἀναλαθὸν τὸ ἀρχαῖον γεραρὸν τῆς Σταυροπηγιακῆς ἀξίας προνόμιον, καὶ καλῶς διοικούμενον ὡς μέλος γνήσιον τοῦ καθ' ἡμᾶς ἁγιωτάτου, Πατριαρχικοῦ, Ἀποστολικοῦ καὶ Οἰκουμενικοῦ θρόνου. Ὁ ἐν αὐτῷ κατὰ καιροὺς ἡγούμενος, ὥσπερ οἱ Ἀρχιερεῖς, οὕτω καὶ αὐτὸς γράφῃ ἀμέσως πρὸς τὴν καθ' ἡμᾶς τοῦ Χριστοῦ Μεγάλῃν Ἐκκλησίαν καὶ ἀξιῶται τῆς προσηκούσης ὑπερασπίσεως ἐν ταῖς συμβαινούσαις χρεῖαις καὶ υποθέσεσιν. Γ' διαφυλάττωνται καταγεγραμμένῃ ἐν τῷ διωρισμένῳ Κώδικι τῆς Μ. Ἐκκλησίᾳς ἅπαντα τὰ κτήματα καὶ ἀφιερώματα αὐτοῦ, καὶ τὰ χρεῖα καὶ τὸ τοῦ ἡγουμένου ὄνομα· Δ' δὲ τὸ σιγγίλιον αὐτοῦ ἔχη μένειν ἀπαράτρεπτον καὶ ἀπαράβατον, μὴ δεόμενόν ποτε ἀνανεώσεως καὶ ἐπικυρώσεως ἐκκλησιαστικῆς· Ε' μηδεὶς τοῦ λοιποῦ γίγνηται ἐν αὐτῷ ἡγούμενος ἄνευ γράμματος Πατριαρχικοῦ καὶ Συνοδικοῦ· ἀλλ' ἐπειδὴν ἔλονται αὐτὸν γνώμη κοινή οἱ συγκοινοβιάται πατέρες, τότε ἀποστέλλεται παρ' αὐτῶν, κοινῆ, ἐνυπόγραφος καὶ ἐνσφράγιστος ἀναφορὰ περὶ τῆς τοιαύτης ἐκλογῆς πρὸς τὸν κατὰ καιροὺς Οἰκουμενικὸν Πατριάρχην, καὶ οὕτω δι' ἐκκλησιαστικοῦ γράμματος ἀποκαθιστάται ὁ ἡγούμενος τοῦ Μοναστηρίου τούτου, σημειουμένου καὶ τοῦ ὀνόματος αὐτοῦ ἐν τῷ ῥηθέντι κώδικι, ὀφείλων κατ' ἔτος ἐξαποστέλλειν ἀκριβῆ ἐνυπόγραφον καὶ ἐνσφράγιστον καταγραφὴν τῶν τοῦ ἔτους ἐκείνου μοναστηριακῶν ἐσόδων καὶ ἐξόδων· Σ' ἡ σφραγίς τοῦ μοναστηριακοῦ

διαιρεθῆ εἰς τμήματα δ' καὶ ἡ μὲν λαβὴ παρακατατεθειμένη ὑπάρχει τῷ ἡγουμένῳ, τὰ δὲ δ' τμήματα, τέσσαρσι συγκοινοδιόταις πατρῶσι, ἐκλεγομένοις κοινῶς παρὰ πάντων τῶν συγκοινοδιατῶν πατέρων· Ζ' οἱ ἐπιτετραμμένοι τὰ δ' τμήματα καὶ τὴν λαβὴν, μὴ ἔχωσι ἀδειαν καθ' ἑαυτοὺς σφραγίζειν μοναστηριακὰς χρεωστικὰς ὁμολογίας, ἀλλ' ἐπὶ παρουσίᾳ τῶν προκριωτέρων ἐν τοῖς συγκοινοδιόταις, ὑπογραφομένων κελείων ἰδίαις χερσίν, αἱ δὲ μὴ κατὰ τὸν εἰρημένον τρόπον γεγραμμένοι καὶ ἐσφραγισμένοι ὁμολογία νομίζονται μὴ τοῦ Μοναστηρίου, ἀλλ' ἰδίαι τῶν κατ' ἰδίαν σφραγισάντων, καὶ ἐκεῖνοι ἐξ ἰδίων ἀποπληρῶσι τὰς ἐμπεριεχομένας ἐν ταῖς τοιαύταις ὁμολογίαις χρηματικὰς ποσότητας· οὗτοι δὲ δηλ. ὁ ἡγούμενος μετὰ τῶν τεσσάρων τῶν ἐπιτετραμμένων τὰ τῆς σφραγίδος τμήματα, ἔχωσι πᾶσαν πληρεξουσιότητα τῆς ἐκκλησίας, ἐπιτιμᾶν, σωφρονίζειν, ἀποβάλλειν ἐκ τῆς μονῆς τοὺς ἀτακτοῦντας, καὶ τοὺς ἐκνευροῦντας, τοὺς μετερχομένους τὸ ἄθλον τῆς ἀσκήσεως, καὶ μὴ πειθομένους τελευταῖον διὰ κοινῆς αὐτῶν ἀναφορᾶς ἀναγγέλλειν τῇ 'Ἐκκλησίᾳ· Ἡ' μηδεὶς τοῦ Μοναστηρίου τούτου δύνηται τοῦ λοιποῦ πωλεῖν μοναστηριακὸν ὑποστατικὸν ἀνευ τῆς νομίμου εἰδήσεως τοῦ κατὰ καιρὸν Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου, εἰμὴ μόνως τὰς κατ' ἔτος ἐπικρίσεις καὶ τὰ γεννήματα καὶ τὰ μοναστηριακὰ θέματα διὰ τὰς ἀναγκαίας αὐτῶν χρείας. Θ' Ἐπειδὴν ἐν χρείᾳ χειροτονίας γένωνται, ἔχωσι ἀδειαν προσκαλεῖν εἰς τὸ Σταυροπηγιακὸν ἡμῶν τοῦτο Μοναστήριον ὃν ἂν βούλωνται τῶν Ἀρχιερέων, φέροντα ἔγγραφοι ἀδειαν Πατριαρχικὴν καὶ συνοδικήν, ἐπὶ τῷ ἐκτελεῖν αὐτὴν μετὰ πάσης τῆς κανονικῆς παρατηρήσεως· Ἰ' δὲ καὶ τελευταῖον, ὀφείλωσι οἱ ἐν αὐτῷ ἐνασκούμενοι ὀσιώτατοι πατέρες φυλάττειν τὰ ἐν τῷ παρόντι ἐκτεθέντα ἀπαράτρεπτα καὶ ἀπαράβια διὰ παντός καὶ πείθεσθαι τῷ κατὰ καιροῦς ἡγουμένῳ, καὶ διέχειν σεμνῶς, εἰρηνικῶς καὶ ἀμέμπτως κατὰ τὸν τύπον τοῦ μοναστικοῦ ἐπαγγέλματος ἀφορῶντες πρὸς τὴν κοσμιότητα αὐτῶν, καὶ τὴν κατὰ Θεὸν διαγωγήν καὶ πολιτείαν καὶ πρὸς τὴν βελτίωσιν καὶ αὐξήσιν τοῦ ἱεροῦ ἡμῶν τούτου Σταυροπηγιακοῦ Μοναστηρίου, ἐπομένως τῷ θεοφιλεῖ σκοπῷ τῆς Ἐκκλησίας τῆς ἀγρύπνως προνοούσης περὶ τῆς εὐσταθείας τῶν ὑποκειμένων αὐτοῦ Σταυροπηγιακῶν ἱερῶν Μοναστηρίων καὶ ἐν ταῖς ἱεραῖς ἀκολουθίαις διαφυλάττειν τὴν ἀρχαίαν δικτύπωσιν ἀπαράτρεπτον. Ὅστις δὲ καὶ ὅποιος τῶν χριστιανῶν, ἱερωμένος ἢ λαϊκὸς ὀποιουσοῦν τάξεως καὶ βαθμοῦ, τολμήσει παραβῆναι ὁπωσοῦν τὰ ἐν τῷ παρόντι νομίμως καὶ κανονικῶς ἀποφανθέντα, καὶ ἀνατρέψαι ἐκ τῶν ἀνωτέρω καταγεγραμμένων, ὁ τοιοῦτος ἀφωρισμένος εἴη καὶ κατηραμένος καὶ ἀσυγχώρητος καὶ μετὰ θάνατον ἄλυτος, καὶ πάσαις ταῖς Πατριαρχικαῖς καὶ Συνοδικαῖς ἀραῖς ὑπεύθυνος, καὶ ὑπόδικος καὶ ἔνοχος τῷ αἰωνίῳ πυρὶ τῆς γεέννης. Ὅθεν εἰς ἔνδειξιν καὶ διηνεκῆ τὴν ἀσφάλειαν ἐγένετο καὶ τὸ παρὸν ἡμέτερον πατριαρχικὸν συνοδικὸν σιγγιλιῶδες ἐν μεμβράναις γράμμα, καταστρωθὲν κἀν τῷ ἱερῷ Κώδικι τῆς καθ' ἡμᾶς τοῦ Χριστοῦ Μ. Ἐκκλησίας

τῷ ἐπ' αὐτῷ τούτῳ διορισθέντι καὶ ἐδόθη εἰς τὸ ῥηθὲν Μοναστήριον. Ἐν ἔτει σωτηρίῳ χιλιοστῷ ἑπτακοσιοστῷ ἐνενηκοστῷ ὀγδόῳ, κατὰ μῆνα Μάρτιον, ἐπινεμήσεως πρώτης.

Γρηγόριος κτλ. (ὡς ἀνωτέρω) ἔπονται ἔπειτα οἱ ὑπογραφαὶ τῶν τότε συνοδικῶν).

ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΑ

ΓΕΡΜΑΝΙΚΗ ΕΧΟΛΗ

Συνεδρία τῆς 29|11 Νοεμβρίου

Ὁ κ. Καίλλερ, περὶ τῶν προϊστορικῶν ταφῶν ἐν ταῖς ἀνατολικαῖς χώραις τῆς Ἑλλάδος.

Ὁ κ. Φὸν Σύβελ, περὶ τῆς ἐρμηνείας τῆς συστάδος τῶν θεῶν ἐν τῇ μετόπῃ τοῦ Παρθενῶνος.

Συνεδρία τῆς 6|18 Δεκεμβρίου

Ὁ κ. Καίλλερ, περὶ τῶν νομισμάτων τῆς Σαλαμίνος, Ἐλευσίνος καὶ Ὠρωποῦ.

Ὁ κ. Φὸν Σύβελ, περὶ τῆς κερκλῆς τῆς Νίκης τοῦ Παιωνίου.

Ὁ κ. Ἀόλλιγγ, περὶ τοῦ ἀττικοῦ δήμου Πρασιῶν καὶ τῶν ἐρεπιῶν του.

Συνεδρία τῆς 27 Δεκεμβρίου

Ὁ κ. Ζαχαρίας Φὸν Λιγγεντάλ, περὶ τινος θεσπίσματος τοῦ αὐτοκράτορος Ἀναστασίου.

Ὁ κ. Ἀβγ. Μόμμσεν, περὶ τῆς ἀρχῆς τοῦ ἔτους παρὰ τοῖς ἀρχαίοις Ἀθηναίοις.

Ὁ κ. Κίτσελσκυ, περὶ τινος ἀποσπάσματος τῶν ἀναθημάτων τοῦ Ἀττάλου ἐν Ἀθήναις.

Τοῦ περιοδικοῦ τῆς Σχολῆς ἐξεδόθη τὸ τρίτον τεῦχος τοῦ τετάρτου τόμου, περιέχον τὰς ἐξῆς διατριβὰς. Ἀόλλιγγ, ἐπιγραφαὶ ἐκ τῆς βορείας Ἑλλάδος. — Μαργ. Δήμισα, τῆς ἐν Ἰλλυρίδι Ἀπολλωνίας ἀνέκδοτοι ἐπιγραφαὶ (ἐλληνιστί). — Ἰω. Σμιτ, προσθήκαι εἰς τὰ περὶ τοῦ ψηφίσματος τῆς γερουσίας περὶ Θίβης. — Καίλλερ, τὰ νομίσματα Σαλαμίνος, Ἐλευσίνος καὶ Ὠρωποῦ. — Καίττε, παρατηρήσεις περὶ τῶν ἀρχαίων ἔργων ἐκ Βοιωτίας. — Καίλλερ, ὄρος Ζακυθῶν, ὁ κατὰ τὸ Δίπυλον βωμὸς, ἐπιγραφαὶ ἐξ Ἀντικύρας.

Εὑρίσκεται δὲ ἤδη ὑπὸ τὰ πιστήρια τὸ τέταρτον τεῦχος, περιλαμβανόν ἐν ἄλλοις τὰς ἐξῆς διατριβὰς· τοῦ κ. Λαῖσκε περὶ ἀρχαϊκῶν ἀττικῶν ἐπιταφίων στηλῶν, τοῦ κ. Μόρδμανν περὶ τινος ἰουστινιανείου θεσπίσματος, τοῦ κ. Ρουσοπούλου περὶ τινος ἀρχαϊκοῦ ἀγγείου ἐκ Κορίνθου, τοῦ κ. Καίλλερ περὶ τινος ἐφηβικῆς στηλῆς ἐκ Πειραιῶς, τοῦ κ. Φὸν Σύβελ περὶ τινος βωμοῦ τῶν δώδεκα θεῶν ἐξ Ἀθηνῶν.

ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΟΣ ΣΥΛΛΟΓΟΣ ΠΑΡΝΑΣΣΟΣ

Τὸν λήξαντα μῆνα δύο ἐγένοντο τακτικαὶ συνεδρίαὶ καὶ δύο δημόσια ἀναγκνώσματα τάδε·

Τοῦ κ. Ν. Πετρῆ ἀντεπιστέλλοντος μέλους περὶ τῆς λέξεως τοῦ Σοφοκλέους.

Τοῦ κ. Ἰγνατίου Μοσχάκη τακτικοῦ μέλους περὶ θετικῆς φιλοσοφίας.

Τὴν 2 Δεκεμβρίου ἐτελέσθησαν τὰ ἐγκλίνα τοῦ ὑπνωτηρίου τῶν ἀπύρων παιδῶν ἐν τῷ ἐπὶ τούτῳ ἐνοικιασθέντι οἰκῆματι, παρόντος τοῦ ὑπουργοῦ τῆς παιδείας, τοῦ διευθυντοῦ τῆς ἀστυνομίας, τῶν μελῶν τοῦ Συλλόγου καὶ ἄλλων φιλανθρωπῶν. Ὁ ἔφορος τῆς σχολῆς κ. Α. Διομήδης Κυριακὸς καὶ ὁ ἐκ τῶν κοσμητῶρων κ. Φ. Πρακτευαΐδης ἐξήγησαν διὰ βραχέων λόγων τὸν σκοπὸν τοῦ ἰδρύματος. Αἱ ὑπὲρ τῶν ὑπνωτηρίων εἰσφοραὶ ἐξακολουθοῦσι τὸ δὲ ὑπουργεῖον τῆς παιδείας ἀπέστειλε δρ. 500.

Προτάσει ἑκατὸν καὶ ἐνὸς τακτικῶν μελῶν, ἤτοι τοῦ ἀπαιτουμένου νομίμου ἀριθμοῦ τῶν $\frac{2}{3}$, ἀπερκαίσθη ἡ ἀνχθεώρησις τοῦ ἐν ἰσχύι κανονισμοῦ. Πρὸς μελέτην τῶν ἐπιτελεσθέντων τροποποιήσεων ἐξελέχθη ὑπὸ τοῦ συλλόγου ἐπιτροπὴ ἐκ τῶν κκ. Ν. Καζάκη, Σ. Δουρούτη, Α. Τομπάζη, Σ. Ναύτη, Κ. Φάραγγα καὶ Μιχ. Π. Λάμπρου.

Ἐν τῇ συνεδίῳ τῆς 14 Δεκεμβρίου ἀνεγνώσθη ὑπὸ τοῦ εἰσηγητοῦ κ. Εὐγ. Εὐγενειάδου ἡ ἐκθεσις τῆς ἐξελεγκτικῆς ἐπιτροπῆς τῆς ἐφορείας τοῦ Συλλόγου καὶ τῆς κοσμητικῆς τῆς σχολῆς Ἀθηνῶν. Ἡ ἐπιτροπὴ ἀνομολογεῖ τὴν ἐν πᾶσι πλήρη τάξιν ὡς καὶ τὴν ἀκρίβειαν τῆς διαχειρίσεως τῶν ταμιῶν.

Τὴν 7 Δεκεμβρίου ἐτελέσθη ἐν τῇ αἰθούσῃ τοῦ Ῥαδείου μουσικῆ ἑσπερὶς ὑπὲρ τῆς σχολῆς τῶν ἀπύρων, ἧς μετέσχον φιλανθρωπικαὶ κυρίαι καὶ κύριοι ἐκ τῶν φιλομούσων τῆς πόλεως. Τὸ ποσὸν τῶν ἐκ τῆς συναυλιας συναθροισθέντων χρημάτων ἀνήλθεν εἰς δρ. 1534,40.

Τὸ ὑπουργεῖον τῶν οἰκονομικῶν λαβὸν ὑπ' ὄψιν τὴν αἴτησιν θεραπείας τοῦ Συλλόγου, δι' ἧς οὗτος ἐζητεῖτο τὴν ἐπιστροφὴν τοῦ ἐκ δρ. 206 πληρωθέντος παρ' αὐτοῦ τέλους χαρτοσήμου διὰ τὴν περυσινὴν συναυλίαν ὑπὲρ τῆς σχολῆς τῶν ἀπύρων παιδῶν, ἐδέχθη αὐτὴν ἐπὶ λόγῳ ὅτι ἡ συναυλία αὕτη, ὡς καὶ ἡ ἐφέτος ὑπὸ τοῦ συλλόγου δοθεῖσα, ὡς ἀφορῶται φιλανθρωπικὸν σκοπὸν δὲν δύνανται νὰ ὑπαχθῶσιν εἰς τὴν διάταξιν τοῦ ἐδαφίου δ' τοῦ ἀρθροῦ 5 τοῦ ἀπὸ 10 Ἰουνίου 1877 ΧΙΔ' νόμου.

Ὁ Σύλλογος μετὰ τὴν ὑπὸ τῶν δικηγόρων κκ. Η. Παπαρηγοπούλου καὶ Ἰω. Εὐκλείδου δοθεῖσαν γνωμοδότησιν περὶ τοῦ ἐγκύρου τῶν μισθώσεων τῶν ἀπύρων παιδῶν, συζητήσας προκαταρκτικῶς τὸ ζήτημα ἀνέθηκεν εἰς τὴν ἐφορείαν ὅπως συνεννοηθῇ μετὰ τοῦ κ. πρωθυπουργοῦ περὶ νομοθετικῆς διορθώσεως τοῦ βραβίου τούτου θεσμοῦ. Ἡ ἐφορεία ἀνέθηκεν εἰς τὸν ἀντιπρό-

δρον κ. Ι. Βάμβαν καὶ τοὺς κκ. Α. Σκουζέν καὶ Ι. Εὐκλείδην, μέλη τοῦ Συλλόγου, ὅπως φροντίσωσι διὰ τὰ περαιτέρω.

Συνήρθησαν τῇ κίτῃσι αὐτῶν σχέσεις μετὰ τῆς ἐν Ἀθήναις φαρμακευτικῆς ἐταιρίας ἀβ. Διοσκουρίδης, μετὰ τοῦ ἐν Κωνσταντινουπόλει συλλόγου τῶν Μεσαιωνικῶν ἐρευνητῶν καὶ τῆς ἐν Σμύρνῃ ἐλληνικῆς λέσχης «Ὀμηρος».

Τὴν 5 Δεκεμβρίου ἀπεβίωσεν ὁ καθηγητὴς τοῦ διοικητικοῦ δικαίου **Ἐρμμανοῦ ἡλ. Κόκκινος**, μέλος τοῦ Συλλόγου ἐπίτιμον ἀπὸ τοῦ 1869. Γέννημα καὶ θρόνον τῆς μεγαλομάρτυρος Χίου ἐσπούδασεν ἐν Γερμανίᾳ τὰ νομικὰ καὶ κατελθὼν εἰς τὴν Ἑλλάδα ἐκτέλεσεν ἑσπερὶς ἀποδοχῆς σπουδαίου δικηγόρου, καὶ διετέλεσε τῷ 1861 εἰς τὸ Πανεπιστήμιον τὸν Περιελέα Ἀργυροπούλου. Ἡ ἐφορεία τοῦ Συλλόγου παρηκολούθησεν ἐν πένθει τὴν κηδεῖαν αὐτοῦ, ἀπέστειλε δὲ συλληπητήρια γράμματα πρὸς τὴν χήραν αὐτοῦ.

Ἐξελέχθησαν μέλη τακτικὰ ἐνεργὰ οἱ κκ. Ἀλέξανδρος Αὐγερινός, Ἀν. Γαρουφαλιάς, Νικ. Ρῶκ, Ι. Κωνσταντινίδης καὶ Ἰωάννης Μίνδλερ, τακτικὸν πάρεδρον ὁ κ. Ἀ. Τόμπρας, ἐπίτιμα οἱ κκ. Παῦλος Φουκάρ καὶ Εὐγένιος Δεπάστας, ἀρχιμανδρίτης, καὶ ἀντεπιστέλλοντα οἱ κκ. Α. Βιόλας καὶ Γ. Γεραρδίνης ἐν Νεαπόλει καὶ Δημ. Χαβιαρᾶς ἐν Σύμῃ.

Ὁ Σύλλογος εἰσάγει ὀνομασίαν εἰς τινὰ τῶν ἐπερινῶν αὐτοῦ μαθημάτων τὴν διὰ προβολῆς φωτεινῶν εἰκόνων διδασκαλίαν. Ἡ μέθοδος αὕτη, ἀπὸ πολλοῦ ἐφαρμοσθεῖσα ἐν τῇ Ἰσπερίᾳ, ἤδη τὸ πρῶτον εἰσάγεται παρ' ἡμῶν. Ἡ προβολὴ εἰκόνων φωτεινῶν ἐπὶ λευκοῦ διαφράγματος οὐ μόνον διευκολύνει τὴν διδασκαλίαν πολλῶν τῆς ἐπιστήμης κλάδων, ἀλλὰ καὶ διεγείρει τὴν προσοχὴν τοῦ ἀκροατοῦ, ἡ δὲ μετὰ τέλειως δημώδους διδασκαλία ἐπαυξάνει ἔτι μᾶλλον τὸν πρὸς μάθησιν ἔρωτα τοῦ μαθητοῦ.

Ἡ μέθοδος αὕτη τῆς προβολῆς ἀπαιτεῖ ἐστίαν φωτὸς ὅσον οἶόν τε ἰσχυράν. Τοιοῦτον τὸ ἡλιακὸν φῶς, τὸ ὅποσον ὅμως μᾶς ἐγκαταλείπει κατὰ τὴν ὥραν τῶν ἐπερινῶν μαθημάτων. Ἐφάμιλλον τούτου εἶνε τὸ ἡλεκτρικὸν φῶς, ἀλλ' ἀπαιτεῖ δαπάνην. Μετὰ τοῦτο ἔρχεται ἡ ὀξυδρική καλουμένη φλόξ, ἡ παραγομένη κατὰ τὴν ἐν τῷ καθαρῷ ὀξυγόνῳ παύσειν τοῦ ὑδρογόνου. Ἡ φλόξ αὕτη καθ' ἑαυτὴν μὲν δὲν εἶνε φωτεινὴ, ἀλλὰ ῥιπτομένη ἐπὶ στερεῆς δυστήκτου οὐσίας, ὅποια ἡ ἀσβεστος, ἐκπέμπει λαμπρὸν φῶς τὸ ὅποσον δὲν δύναται ν' ἀτενίσθῃ ἐπὶ πολὺ ὁ γυμνὸς ὀφθαλμός. Ἐλλείψει ὑδρογόνου δύναται νὰ γείνη χρῆσις φωταερίου, ἀλλὰ τὸ παραγόμενον φῶς δὲν εἶνε ἐπὶ τοσοῦτον ἰσχυρόν. Τῆς φωτεινῆς ἐστίας ὑπαρχούσης εὐχερῶς εἶτα προβάλλεται διὰ συστήματος ὀπτικῶν φανῶν μικρὰ τις εἰκὼν ἐπὶ λευκοῦ διαφράγματος, μεγεθυνομένη κατὰ βούλησιν τοῦ πειραμένου. Τὸ σύστημα τοῦτο θέλει ἐφαρμοσθῇ ἐν τῷ συλλόγῳ Παρνασσῶ κατ' ἀρχὰς μὲν εἰς τὴν διδασκαλίαν στοιχείων τῆς Φυσικῆς, εἶτα δὲ καὶ τῆς Ἱστορίας· ἐπεκταθῆσεται δὲ βραδύτερον καὶ εἰς ἄλλας ἐπιστήμας, οἷον τὴν Γεωγραφίαν, τὴν Ἀρχαιολογίαν, τὴν Φυσικὴν Ἱστορίαν.

Μνεία πηγῆς πετρελαίου παρὰ Πλουτάρχῳ. — Ἄγγλος τις λόγιος, ὁ κύριος Σκῆτ, ἔγραψεν ὅτι εἰς τὸν Πλουτάρχον ὀφείλεται ἡ πρώτη μνεία τοῦ πετρελαίου καὶ πηγῆς τινος αὐτοῦ. Τὸ χωρίον τοῦτο τοῦ Χαιρωνέως εὐρίσκεται ἐν τῷ βίῳ τοῦ Ἀλεξάνδρου, ἔχει δὲ ὡς ἐξῆς:

«Ὁ γὰρ ἐπὶ τῶν στρωματοφυλάκων τεταγμένος, ἀνὴρ Μακεδῶν, ὄνομα ἢ Πρόξενος, τῇ βασιλικῇ σκηνῇ χώραν ὀρύττων παρὰ τὸν Ὠξὸν ποταμόν, ἀνεκάλυψε πηγὴν ὕδατος λιπαροῦ καὶ πιμελώδους· ἀπαντλουμένου δὲ τοῦ πρώτου, καθαρὸν ἀνέβλυζεν ἤδη καὶ διαυγὲς ἔλαιον, οὗτ' ὅσμη δοκοῦν, οὔτε ἡγεύσει ἔλαιον διαφέρον, στιλβότῃ τε καὶ λιπαρότῃ παντάπασιν ἀπαρράλλακτον· καὶ ταῦτα, τῆς χώρας μὴδ' ἔλαϊας φερούσης. Λέγεται μὲν οὖν καὶ τὸν Ὠξὸν αὐτὸν εἶναι μαλακώτατον ὕδωρ, ὥστε τὸ δέρμα τοῖς λουομένοις ἀπιλιπαίνειν. Οὐ μὴν ἀλλὰ θαυμαστῶς Ἀλεξάνδρος ἦσθαι δῆλός ἐστιν, ἐξ ὧν γράφει πρὸς Ἀντίπατρον, ἐν τοῖς μεγίστοις τοῦτο τῶν ἀπὸ τοῦ θεοῦ γεγονότων αὐτῷ τιθέμενος. Οἱ δὲ μάντιες ἐνδόξου μὲν στρατείας, ἐπιπόνου δὲ καὶ χαλεπῆς τὸ σημεῖον ἐποιοῦντο· πόνων γὰρ ἀρωγὴν ἔλαιον ἀνθρώποις ὑπὸ θεοῦ δεδοθαί.»

Ὁ κ. Σκῆτ ὡς ἀληθῆς πρακτικὸς Ἄγγλος τελευτᾷ τὴν βραχεῖάν του ἐν τῷ ἀγγλικῷ Ἀθηναίῳ διατριβῇ περὶ τοῦ πετρελαίου παρὰ Πλουτάρχῳ ἐπιλέγων· «Ἄν ὑπῆρχε πετρελαῖον παρὰ τὰς ὄχθας τοῦ Ὠξοῦ ἐπὶ Ἀλεξάνδρου, πιθανῶς εὐρίσκειται ἀκόμη καὶ τὴν σήμερον. Ἀξίζει λοιπὸν τὸν κόπον νὰ μεταβῇ τις ἐκεῖσε χάριν ἐρεῦνης.»

Ἀνέκδοτα ἀποσπάσματα Εὐριπίδου. — Ὁ ἐν Κιέμφ τῆς βορείου Πρωσίας καθηγητῆς Blass ἀνεκάλυψεν ἐπὶ φύλλου τινὸς περγαμνῆς, προερχομένου ἐξ Αἰγύπτου στίχους τινὰς τοῦ Εὐριπίδου. Εἶνε δὲ οὗτοι ἀποσπασμά τι τῆς ἀπωλεσθείσης τραγωδίας τοῦ Εὐριπίδου *Μελανίπη δεσμώτις*. Ἡδυνήθη δὲ νάποδειχθῇ τοῦτο ἐκ τινων ὀλίγων στίχων τοῦ δράματος σωζομένων παρὰ Στοβαίου. Τὸ νῦν πρῶτον εὑρεθὲν ἀποσπάσμα περιέχει ἄξιον λόγου μέρος τῆς διηγήσεως ἀγγέλου. Δυστυχῶς, ἀποσπασθείσης τῆς γωνίας τοῦ φύλλου, πολλοὶ τῶν στίχων μένουσι κολοβοί.

Χειρόγραφον Σαπφῶς. — Ὁ αὐτὸς λόγιος εὔρε ταινίαν περγαμνῆς ἀποκεκομμένην ἐκ χειρογράφου περιέχοντος τὰς ᾠδὰς τῆς Σαπφῶς. Ἄλλ' οἱ στίχοι εἶνε δεινῶς κεκολωμένοι· οὕτω δ' ἀναγνωρίζεται μὲν τὸ μέτρον τῶν σαπφικῶν στροφῶν, ἀλλ' ἡ ἔννοια δὲν εἶνε δυνατὸν νάποκατασταθῇ. Ἐντεῦθεν ἀφορμώμενος ὁ κ. Blass παρακαλεῖ θερμῶς πάντας τοὺς ἀποκτῆσαντας τυχόν ἐν τοῖς τελευταίοις χρόνοις χειρογραφοῦ ἐπὶ περγαμνῆς ἐξ Αἰγύπτου νὰ ἐξετάσωσι μὴ τοῖς ἐκ τύχης κέκτηνται ἀποσπάσματα

τοῦ αὐτοῦ χειρογράφου. Ἡ περγαμνὴ τοῦ κώδικος εἶνε λεπτοτάτη, ἡ δὲ γραφὴ σαφής. Τὰ γράμματα εἶνε κεφαλαῖα ἐπικλιτῆ πρὸς τὰ δεξιὰ, τινὰ δὲ στοιχεῖα εἶνε λίαν μακρόλεπτα. Ἡ μελάνη κλίρει πρὸς τὸ ἐρυθρόν.

Χειρόγραφον Ἰσοκράτους. — Ἡ πόλις τῆς Μασσαλίας κέκτηται κώδικα ἐπὶ παπύρου, περιλαμβάνοντα τὸν πρὸς Νικοκλέα λόγον τοῦ Ἰσοκράτους. Ὁ Γερμανὸς καθηγητῆς κ. Schöne, τανῦν διατρίβων ἐν Παρισίοις, διενήργησε τὴν φωτογράφησιν τοῦ χειρογράφου τούτου ὅπερ προέρχεται ἐξ Αἰγύπτου καὶ προτίθεται τὴν προσεχῆ αὐτοῦ ἔκδοσιν. Τοῦθ' ὅπερ εἶνε περίεργον, αἱ γραφαὶ τοῦ κώδικος συμπίπτουσι μετὰ τοῦ κοινοῦ τύπου τῆς Vulgata καὶ ὄχι μετὰ τοῦ ἐν Οὐρβίνῳ χειρογράφου, ὅπερ εἶνε καὶ θεωρεῖται δικαίως ὡς βῆσις τῶν νεωτέρων ἐκδόσεων τοῦ ῥήτορος.

Ἀνέκδοτοι μῦθοι Βαβρίου. Ἀναγινώσκωμεν ἐν τῇ ἰταλικῇ Φιλολογικῇ Ἐπιθεωρήσει τὰ ἐξῆς περὶ τινων ἐπ' ἐσχάτων δημοσιευθέντων ἀνεκδότων μύθων τοῦ Βαβρίου ἀὸ Φραγκῆσκος del Furia εἶνε γνωστός εἰς τὸν φιλολογικὸν κόσμον ὡς ἐπεξεργασθεὶς πλουσίαν ἔκδοσιν αἰσωπειῶν μύθων ἐκ τινος κώδικος τῆς ἐν Φλωρεντίᾳ βιβλιοθήκης. Ἡ ἔκδοσις αὕτη ἐδημοσιεύθη συγχρόνως ἐν Φλωρεντίᾳ καὶ Λειψίᾳ τῷ 1810. Ἐν τῷ ἔργῳ τούτῳ ὁ Furia ἐδημοσίευσε καὶ τινὰς μύθους εἰς χωλιαμεικτοὺς στίχους, οὓς ἀντέγραψεν, ὡς ἔλεγεν, ἐκ τινος κώδικος τῆς βατικανικῆς βιβλιοθήκης. Οἱ μεταγενέστεροι κριτικοὶ, οἷον ὁ Gottlob Schneider, δὲν ἤργησαν νὰ παρατηρήσωσιν ὅτι οἱ τελευταῖοι οὗτοι μῦθοι εἰς χωλιαμεικτοὺς στίχους ἦσαν ἔργα τοῦ Βαβρίου καὶ ὑπέθεσαν ὅτι ὁ βατικανικὸς κώδιξ, ὃν ὑπηνίσσετο ὁ Furia, περιεῖχε πάντας τοὺς μύθους τοῦ μυθογράφου τούτου. Ἡ εἰκασία αὕτη ἐπεκυρώθη ἔτι πλέον ὅτε ὁ Ἕλληνας Μηνᾶς Μινωίδης ἀνεκάλυψε χειρόγραφον τοῦ Βαβρίου ἐν τινὶ τῶν βιβλιοθηκῶν τοῦ Ἀθῶνος. Θὰ ἦτο λοιπὸν λίαν διαφέρουσα ἡ εὑρεσις τοῦ βατικανικοῦ ἐκείνου κώδικος, περὶ οὗ δὲν ὑπῆρχον ἄλλαι ἐνδείξεις πλὴν τῶν δοθεισῶν ὑπὸ τοῦ Furia. Τὸν κώδικα τοῦτον μάτην ἀνεζήτησεν αὐτὸς ὁ Niebuhr, διαμείνας χάριν τῶν μελετῶν του μακρὸν χρόνον ἐν Ῥώμῃ. Τὰ νῦν δὲ ὁ Γερμανὸς καθηγητῆς Pius Knöll ἔσχε τὴν τύχην νὰ εὑρῇ κατὰ τὸν χειμῶνα τοῦ παρελθόντος ἔτους τὸ χειρόγραφον τοῦτο, ὅπερ εἶνε ὁ Codex vaticanus graecus ὑπ' ἀριθμὸν 777, καὶ ἔγραψε περὶ αὐτοῦ ἐν τῷ συγγραμμᾷ τῷ τῷ ἐπιγραφομένῳ *Νέοι μῦθοι τοῦ Βαβρίου* (Neue Fabeln des Babrius).

Ἐν τῷ βιβλίῳ τούτῳ περιγράφει τὸν κώδικα διὰ μακρῶν, παραβάλλει αὐτὸν πρὸς πάντας τοὺς ἄλλους κώδικας τοῦ Βαβρίου καὶ εὐρίσκει τὰς μεταξὺ αὐτῶν ὑπαρχούσας σχέσεις συγγενείας, τέλος δὲ δημοσιεύει ἐξ νέου μύθους, οἵτινες ἦσαν πρότερον ἀγνωστοὶ ὑπὸ τοῦτον τὸν τύπον. Οὕτω δὲ ἀποδεικνύεται, ὅτι καίτοι ἡ ἐλπὶς τοῦ ἀνευρεῖν πλῆρη τὰ σύμπαντα τοῦ Βαβρίου διεψεύσθη, τοῦ κώδικος τούτου περιέχοντος μόνον τινὰς τῶν μύθων, οὐχ ἦττον θὰ ἀσχοληθῶσι πάντως περὶ τοῦτο τὸ χειρόγραφον οἱ περὶ τὸν Βάβριον καταγινόμενοι· ὀφείλουσι δὲ χάριτας εἰς τὸν καθηγητὴν Knöll, ὅστις διατρίβων

ἐν Ῥώμῃ ἀνταπεκρίθη ἀρκούντως εἰς τὰς δικαίας προσδοκίας τῶν ἐν Βιέννῃ ἀκαδημεικῶν οἵτινες ἀπέστειλαν αὐτὸν ἐκεῖσε χάριν σπουδῶν».

ΧΡΟΝΙΚΑ

Φιλολογία. — Ὡς γνωστὸν πρὸ τινος ἀπεβίωσαν δύο Γάλλοι ἀκαδημεικοί, ὁ Sylvestre de Sacy καὶ ὁ Saint-René Tallandier. Εἰς τὴν ἀντικατάστασιν τούτων ἡ Ἀκαδημία ἀπεφάσισεν ὅπως προβῆ την 26 Φεβρουαρίου, δύο δὲ καὶ μόνον μέχρι τοῦδε ἀναφέρονται υποψήφιοι, ὁ κωμωδιοποιὸς Εὐγένιος Λαβίς καὶ ὁ ἐκ τῶν συντακτῶν τῆς Revue des deux mondes Κρόλος Μαζζάδ Τὴν 15 Ἰανουαρίου θὰ γίνῃ ἡ ἐπίσημος ὑποδοχὴ τοῦ νέου ἀκαδημεικοῦ Ταίν, τὴν δὲ 19 Φεβρουαρίου τοῦ νέου ἀκαδημεικοῦ Ὀδιφρέ Πακιέ:

— Προσεχῶς ὁ κ. Φραγκίσκος Λενορμάν ἐκδίδει βιβλίον ἐπιγραφόμενον «Αἱ ἀρχαὶ τῆς ἱστορίας κατὰ τὴν βίβλον καὶ τὰς παραδόσεις τῆς ἀρχαίας Ἀνατολῆς. Ὑπόδειγμα σχολιάσεως τῶν ἑνδεκα πρώτων κεφαλαίων τῆς Γενέσεως».

— Ἐν τῇ γαλλικῇ γερουσίᾳ ὁ διάσημος ἱστορικός Henri Martin προέτεινεν ὅπως ἰδρυθῆ ἐν Παρισίοις ἔδρα πρὸς σπουδὴν τῶν Κελτικῶν γλωσσῶν.

— Ὁ Γερμανὸς Γεώργιος Ἔβερτ, τοῦ ὁποῦ καὶ παρ' ἡμῖν εἶνε γνωστὸν μεταφρασθὲν τὸ μυθιστόρημα ἡ Αἴγυπτιὰ βασιλεύσας, ἐτοιμάζει πρὸς ἔκδοσιν νέον ἀρχαιολογικὸν μυθιστόρημα, αἱ ἀδελφαί, τοῦ ὁποῦ ἡ σκηνὴ ὑπόκειται ὁμοίως ἐν τῇ ἀρχαίᾳ Αἴγυπτῳ.

— Ἀναγγέλλεται ἡ προσεχὴς ἐν Λειψία ἔκδοσις τῶν ἱστορικῶν ἔργων Νικηφόρου τοῦ πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως ὑπὸ τοῦ διδάκτορος κ. de Boor, καὶ Φωνητικῆς τῆς νέας ἑλληνικῆς γλώσσης ὑπὸ τοῦ κ. Φού. Τὴν ἔκδοσιν ἀμφοτέρων τῶν βιβλίων ἀνέλαβεν ὁ γνωστὸς ἐκδοτὴς Teubner.

— Ὁ Γάλλος λόγιος κ. Ἰούλιος Ζιράρ ἐξέδωκε βιβλίον ἄξιον πολλοῦ λόγου ἐπιγραφόμενον *Τὸ θρησκευτικὸν αἶσθημα ἐν Ἑλλάδι ἀπὸ τοῦ Ὀμήρου μέχρι τοῦ Αἰσχύλου*. Περὶ τοῦ τρόπου καθ' ὃν ἡ νεωτέρα κριτικὴ ἐξετάζει τοὺς μύθους τῆς ἀρχαιότητος ὁρᾷ λέγει ἡ Νέα Ἐπιθεώρησις, ἐπικρίνουσα ταύτην τὴν συγγραφὴν. «Ἡ νεωτέρα κριτικὴ ἀνάγει τὴν ἀρχὴν τῶν μύθων εἰς τὴν ἀφροσύνην ἐποχῆν καθ' ἣν ἡ ἀνθρωπότης φωτιζομένη ἀμυδρῶς ὑπὸ τοῦ γενωμένου λογικοῦ τῆς, ἐξίτηι νὰ ἐρμηνεύσῃ τὰ κοσμικὰ φαινόμενα καὶ ἐπέδιδετο εἰς ἀποπειράς κοινωνικοῦ ὀργανισμοῦ. Ἀποδεικνύει δ' ἐπίσης πῶς κατ' ὀλίγον οἱ λαοὶ ἀπολέσαντες τὴν ἀρχικὴν ἔννοιαν τῶν ἐθνικῶν τῶν μύθων ἢ μόνον συγκεχυμένως ἀντιλαμβάνοντο αὐτῶν ἐξήτησαν νὰ ἐξηγήσωσι τὰς ἀναμνήσεις ταύτας παρελθόντος ἀπωτάτου καὶ ἡλλοιώσαν αὐτὰς δίδοντες αὐτοῖς σημασίαν νέαν. Μελετῶντες ἄρα τοὺς μύθους πρέπει κατὰ πρῶτον νὰ δια-

κρίνωμεν τὰ αἴτια ἐξ ὧν προήλθον, ἔπειτα δὲ τὰς τροποποιήσεις καὶ τὰς ἐπενθήκας ἃς ἐπήνεγκεν ἡ πρόοδος τοῦ χρόνου· τὴν μελέτην τῆς ἀλλοιώσεως ταύτης, τῆς ἐφαρμογῆς τῶν μύθων ἄλλων αἰῶνων εἰς αἰσθήματα νέα ἀνέλαβεν ὁ κ. Ζιράρ. Οὕτω δὲ ἀκολουθεῖ ἀπὸ τοῦ Ὀμήρου μέχρι τοῦ Αἰσχύλου; ὑπομνηματίζων τοὺς Ἑλληνας συγγραφεῖς τῆς περιόδου ταύτης, τὴν κίνησιν τὴν ἐπιτελεσθεῖσαν ἐν ταῖς θρησκευτικαῖς ἰδέαις τῆς Ἑλλάδος».

* *

Ἱστορία. — Κατ' αὐτὰς ἀπεβίωσεν ἐν Μόσχᾳ ὁ διάσημος Ῥώσος ἱστοριογράφος Σέργιος Μιχαήλοβιτς Σολαβιέβ. Ἀπὸ τοῦ 1875 ἔτος ἦτο μέλος τῆς Αὐτοκρατορικῆς Ἀρχαιολογικῆς ἐπιτροπῆς (Ἱμπερατορσκοὶ Ἀρχεογραφίτζεσκοὶ κομισεῖν), καθηγητῆς τῆς ἱστορίας ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ τῆς Μόσχας καὶ μεταγενέστερον πρύτανης τοῦ αὐτοῦ Πανεπιστημίου, διδάσκαλος τῆς ἱστορίας τοῦ διαδόχου τοῦ ῥωσικοῦ θρόνου καὶ τῶν λοιπῶν βασιλοπαίδων. Ἐκτὸς πολλῶν ἱστορικῶν αὐτοῦ διατριβῶν καταχωρηθεισῶν ἐν τοῖς διαφόροις περιοδικῶς τῆς Ῥωσίας ὁ Σολαβιέβ συνέγραψε τὴν ἐκτενεστάτην μέχρι τοῦδε ῥωσικὴν ἱστορίαν ὑπὸ τὴν ἐπιγραφὴν «Ἱστορία τῆς Ῥωσίας ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων». Ἄλλ' ἔφθασε μόνον μέχρι τῶν τελευταίων ἐτῶν τοῦ 11^{ου} αἰῶνος καὶ ἐν τούτοις ἐξέδωκεν 20 ὀγκώδεις τόμους. Μετὰ τὸν Καραμζὶν πρῶτον τὴν δευτέραν θέσιν ὀφείλει νὰ κατέχη ὁ Σολαβιέβ.

— Κατὰ τὸν παρόντα αἰῶνα οἱ Ῥῶσοι διεξήγαγον τοὺς ἐξῆς ἀγῶνας. Μετὰ τῶν Γάλλων κατὰ τὸ 1805 ἐπὶ ἓν ἔτος, μετὰ τῶν Τούρκων ἀπὸ τοῦ 1807—1812 ἐπὶ πέντε ἔτη, μετὰ τῶν Γάλλων ἀπὸ τοῦ 1812—1814 ἐπὶ τρία ἔτη, μετὰ τῶν Σουηδῶν κατὰ τὸ 1807 ἐπὶ ἓν ἔτος, μετὰ τῶν Πέρσων ἐπὶ δύο ἔτη, μετὰ τῶν Τούρκων ἀπὸ τοῦ 1828—29 ἐπὶ δύο ἔτη, μετὰ τῶν Πολωνῶν ἀπὸ τοῦ 1830—1831 ἐπὶ δύο ἔτη, μετὰ τῆς Χίβας ἀπὸ τοῦ 1839—1840 ἐπὶ ἓν ἔτος, μετὰ τῶν Οὐγγρων κατὰ τὸ 1849 ἐπὶ ἓν ἔτος, μετὰ τῶν Τούρκων, Γάλλων, Ἀγγλων καὶ Ἰταλῶν ἀπὸ τοῦ 1853—55 ἐπὶ δύο ἔτη, μετὰ τῶν Πολωνῶν κατὰ τὸ 1863 ἐπὶ ἓν ἔτος, μετὰ τῆς Χίβας Βουχάρας καὶ Κοκάν ἐπὶ τέσσαρα ἔτη, μετὰ τῶν Τούρκων ἀπὸ τοῦ 1877—1878 ἐπὶ ἓν ἔτος, μετὰ τῶν Καυκασίων ἀπὸ τοῦ 1818—1859 ἐπὶ 41 ἔτη· οὕτω καταδεικνύεται ὅτι ἐκ τῶν 79 ἐτῶν τοῦ παρόντος αἰῶνος μόλις ἐπὶ δώδεκα ἔτη ἔζησαν οἱ Ῥῶσοι ἐν εἰρήνῃ.

* *

Ποικίλα. Ὅτε τὸν παρελθόντα Μάιον τὸ ὑπὸ τὸν Ἀγγλον συνταγματάρχην Οὐθέβερλου σῶμα κατακινήθην ὑπὸ τῶν Ζουλοῦ κατασφάχῃ σωθέντων ὀλίγων τινῶν, συνελήφθη μετὰξὺ τῶν αἰχμαλώτων καὶ τις Γάλλος Γρανδιέ ὀνομαζόμενος, οὗ τὴν αἰχμαλωσίαν διηγεῖται ἐφημερίς τις ὡς ἐξῆς:

«Οἱ ἄγριοι ἐπέπεσαν ἀναρίμητοι κατ' αὐτοῦ καὶ τὸν συνέλαβον ἀπαγαγόντες αὐτὸν ἐπὶ τινος ὑψώματος ἐνθα διενυκτέρευσε φρουρούμενος. Τὴν ἐπιούσαν οἱ Ζουλοῦ ἠττηθέντες ὑπὸ τῶν Ἀγγλων περιεκύκλωσαν τὸν αἰχμάλω-

τον ἀναγκάσαντες αὐτὸν νὰ παραστῇ μάρτυς ἀποτροπαιοτάτης σκηνῆς. Ἐξέ-
θαψαν τὰ πτώματα δύο Ἀγγλων ἀξιοματικῶν καὶ ἐκδύσαντες αὐτὰ κατέ-
κοψαν εἰς μικρὰ τεμάχια, διὰ νευμάτων λέγοντες εἰς τὸν αἰχμάλωτον ὅτι ἡ
αὐτὴ τύχη καὶ αὐτὸν περιμένει. Τὴν ἐπιούσαν ὑπὸ συνοδείας πολυαριθμοῦ
ὀδηγούμενος ἤχθη πρὸς τὸν Κράαλ Σετιβάγιον, τὸν βασιλέα τῶν Ζουλοῦ.
Πάραυτα ἐκδύσαντες αὐτὸν καὶ μαστιγώσαντες γυμνὸν ὄλον, ἔδεσαν τὰς χεῖ-
ρας αὐτοῦ καὶ τοὺς πόδας. Τότε ἰδοὺ προσέρχεται στίφος γυναικῶν αἰτινες
ὡς Μαινάδες ἐπιπεσοῦσαι κατ' αὐτοῦ ἔτιλλον τὴν κόμην του καὶ τὸ γένειον,
μυρίας ὄσας ὕβρεις πρὸς αὐτὸν ἐπιρρίπτουσαι καὶ διὰ τοῦ στόματος καὶ διὰ
τῶν χειρῶν. Ἡνάγκαζον δὲ αὐτὸν νὰ ἐγερθῇ ὀρθός, ἐν ᾧ μόλις ἠδύνατο νὰ
κινήσῃ τὰ ὑπὸ τοῦ ψύχους νεναρκομένα μέλη του. Ἐν τῷ μεταξὺ οἱ ἄνδρες
ἐχόρευον περὶ αὐτοῦ ἐπιδεικνύοντες τὰ δόρατά των καὶ ὑποδεικνύοντες ὁποῖόν
τι ἐμελλε νὰ εἶνε τὸ τέλος του. Μετὰ δέκα δὲ ὄλων ἡμερῶν μαρτύρια καὶ
βασάνους ἀπεφασίσθη, ὡς φαίνεται, ὑπὸ τῶν βαρβάρων τί πρέπει νὰ γείνη ὁ
αἰχμάλωτος. Οἱ Ζουλοῦ ἐσχημάτισαν μέγαν κύκλον ἐν τῷ κέντρῳ αὐτοῦ θέ-
σαντες τὸν Γάλλον μετὰ βραχεῖαν δὲ καὶ ζωηρὰν συζήτησιν ἀπεφασίσθη νὰ
τον θυσιάσωσιν εἰς ἐκδίκησιν τῶν φονευθέντων ἀρχηγῶν των. Τοσοῦτον δὲ
σαφεῖς ἦσαν αἱ κινήσεις αὐτῶν, καὶ ἡ ἀγριότης αὐτῶν τοσοῦτον φανερά,
ὥστε ὁ ἀτυχὴς αἰχμάλωτος ἐνόησεν ὅτι πρῶτον μὲν θά τω κόψωσι τοὺς πό-
δας καὶ τὰς χεῖρας καὶ ἔπειτα θά κατακόψωσι τὸ ὑπόλοιπον σῶμα του εἰς
μικρὰ τεμάχια.

Δύο τῶν βαρβάρων ἐτάχθησαν φρουροὶ τοῦ αἰχμάλωτου, ὧν ὁ μὲν ἔφερον
ὄπλον, ὁ δὲ πολλὰ ἀκόντια. Οἱ δὲ λοιποὶ πάντες ἀπῆλθον ἐν σώματι. Μεί-
νας μόνος ὁ Γάλλος μετὰ τῶν φυλάκων του συνέλαβε σχέδιόν τι ἀποδράσεως.
Ἡμέραν τινὰ ἐν ᾧ ἐπορεύοντο, παρεκάλεσε τοὺς δύο φύλακας του νὰ στα-
θῶσιν ἕν' ἀναπαυθῆ καὶ κοιμηθῆ ὀλίγον. Συνῆνεσαν ἐκεῖνοι καὶ κατεκλιθή-
σαν καὶ αὐτοὶ θέσαντες τὸν αἰχμάλωτον ἐν τῷ μέσῳ αὐτῶν. Οὗτος δὲ ὑπο-
κρινόμενος τὸν κοιμώμενον ἐκλείσει τοὺς ὀφθαλμοὺς καὶ ἔμενεν ἀκίνητος. Βε-
βαιωθεὶς δὲ ὅτι οἱ φύλακες ἀπεκοιμήθησαν, ἠγέρθη ἀθροῦθως καὶ λαβῶν
ἀκόντιον τὰ ἐνέπηξεν εἰς τὸ στήθος τοῦ ἐτέρου τῶν Ζουλοῦ, ἐκ τῆς κραυγῆς
τοῦ ὁποίου ἀφυπνισθεὶς ὁ ἕτερος καὶ ἰδὼν τὴν κατάστασιν τοῦ συστρατιώτου
του κατελήφθη ὑπὸ τρόμου καὶ φεύγει καὶ ἀκόμη φεύγει, καταλιπὼν τὸν
αἰχμάλωτον ἐλεύθερον.

ΤΕΛΟΣ ΤΟΥ Γ' ΤΟΜΟΥ

ΠΙΝΑΞ ΤΩΝ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

ΦΙΛΟΛΟΓΙΑ

Α' ΑΡΧΑΙΑ ΦΙΛΟΛΟΓΙΑ

Ποικίλα φιλολογικὰ § 28 Βιβλίον ἀντι τοῦ ἀντίγραφον σ. 50. §
29 Ἀντίγραφα πρῶτα, ἀντίγραφα ἀρχαῖα ἢ παλαιὰ, ἀντίγραφα καλὰ ἢ
ἀγαθὰ, ἀντίγραφα ἀκριβῆ, ἀντίγραφα ἀξίόπιστα, κτλ. σ. 110. § 30 Ἀντί-
γραφα Ἀττικιστὰ σ. 113. § 31 Σπουδὴ περὶ τὰ παλαιὰ ἀντίγραφα ἢ βι-
βλία σ. 203. § 32 Ἀντίγραφα καινὰ ἢ νέα, ἀντίγραφα φαῦλα, ἀντίγραφα
εἰκαῖα (εἰκασιότερα) σ. 207. § 33 Ἀντίγραφα ἡμαρτημένα ἢ διημαρτημένα
ἀντίγραφα διορθωμένα, ἀντίγραφα ἀδιόρθωτα ἢ ἀνεπανόρθωτα, ἀντίγραφα
ἀστιγῆ σ. 208. § 34 Διορθῶ ἢ ἐπιδιορθῶ, διορθωτὴς ἢ ἐπανορθωτὴς, διορ-
θωσις ἢ ἐπανόρθωσις, διορθωμα. Παραδιορθῶ, παραδιορθωσις, παραδιορθωμα
σ. 271. § 35 Παράλειψις λέξεως ἢ ῥήσεως, ἀναπλήρωσις. Διάλειμμα, πλή-
ρωμα σ. 379. § 36 Ἀντιβάλλω (ἀντίγραφον ἢ ἀντίγραφα), παραβάλλω,
ἀντεξετάζω, παραναγινώσκω, ἀνταναγινώσκω. Ἀντιβόλον ἢ ἀντιβόλαιον σ.
381. § 37 Μύνδα οὐχὶ μύνδαΝ, ψηλαφίνδα οὐχὶ ψηλαφίνδαΝ, πλειστοβο-
λίνδα οὐχὶ πλειστοβολίνδαΝ σ. 480. § 38 Δατισμός, δανειῶ ἀντι τοῦ δα-
νεῖσω σ. 483. — **Ἑλλωσικαὶ παρατηρήσεις** § 1 Ἀνάγνωσ κακῶς ἀντι
τοῦ ἀνάγνωθι σ. 658. § 2 Ὀργασμός ἐκ τοῦ ὀργάζω, οὐχὶ ἐκ τοῦ ὀργῶ
σ. 660. § 3 Σιτοπομπία διὰ τοῦ σι, οὐχὶ σιτοπομπεία διὰ τοῦ ει σ. 665.
§ 4 Γραφειοειδής, οὐχὶ γραφιοειδής ἢ γραφοειδής σ. 819. § 5 Συσπειρώ-
μαι, συσπειροῦμαι, κτλ., οὐχὶ συσπειροῦμαι, συσπειροῦται σ. 931 ὑπὸ τοῦ
καθηγητοῦ Κωνσταντίνου Σ. Κόντου.

Λόγος εἰσιτηρίας εἰς τὸ μῆθημα τῆς Ῥωμικῆς γραμματολογίας ἀναγνω-
σθεὶς ἐν τῷ Ἑθνικῷ Πανεπιστημίῳ ὑπὸ Σ. Κ. Σκελλεροπούλου κατὰ τὴν
ἐναρξιν τῆς ὕφηγεσις αὐτοῦ τῇ 16 Ἀπριλίου 1879 σ. 357.

Τὸ ἀντίγραφον (Παρνασσὸς Β', 909) πρὸς τοὺς μεταγενεστέρους λέγεται πολλάκις
βιβλίον [σ. 50, 111] λέγονται δὲ τὰ ἀντίγραφα πρῶτα ἐὰν εἶνε εὐθὺς μετελημμένα ἐκ
τῶν ὑπὸ τῶν συγγραφέων γεγραμμένων, ἀρχαῖα ἢ παλαιὰ ἐὰν ὑπάρχῃ πολὺς χρόνος
ἔξ ὃ ὑποκειμένου σ. 110, καὶ ἐὰν ἢ νέα τὰ νεωστὶ ἢ προσφάτως παρεσκευασμένα 207,
καλὰ ἢ ἀγαθὰ, ἀκριβῆ, ἐὰν εἶνε μετ' ἐπιστάσις καὶ ἐπιμελείας πεφιλοτεχνημένα
110, 114. Ἐπειδὴ δὲ τὰ τοιαῦτα ἀξιοῦνται πίστεως, λέγονται ἀξίόπιστα 110 ἔτι δὲ λέ-
γονται ὀρθότερα, χαριέστερα, σωακαὶ ἀληθῆ σπουδαῖα, 112, 208
(παράδοξον δὲ φαίνεται τὸ ἐπιθετικὸν ἀναγκαιότερα 113) φαῦλα (φαῦλοι γραφεῖς
208) τὰ μὴ ἀγαθὰ ὄντα 207, 208. Εἰκαῖα τὰ εἰκῆ καὶ ὡς ἔτυχεν ἤγουν τὰ ἀμελῶς καὶ
ἀνεπιστάτως γεγραμμένα 207 (ἔτι δὲ καὶ κοινότερα) 208, ἡμαρτημένα, διημαρ-
τημένα τὰ πλημμελῶς γεγραμμένα καὶ μὴ ἀδιάφορον τὴν λέξιν τοῦ συγγραφέως ἢ ποιητοῦ
σώζοντα 208 (ἔτι λέγεται καὶ βιβλίον ἐσφαλμένον, ἐπταισμένον 209 πρὸς πρῶτό-
τυπον ἐσφαλμένον 384) ἐὰν τὰ τοιαῦτα ἀντίγραφα τόχῳσιν ἐπισκέψωσι καὶ θεραπείας,
ἀποκαθιστάμενον τῶν ὑγιῶς ἔχουσιν γραφῶν ὀνομάζονται, ὡς εἰκόσ, διορθωμένα, ἐὰν
δὲ μείνωσιν ὅπως ἔχουσιν ἀδιόρθωτα, ἀνεπανόρθωτα, ἀστιγῆ, 208, 209, 279 βι-
βλίον ἀστιγῆς λέγεται κυρίως τὸ οὐκ ἐπιτημένον ἦτοι τὸ ἀνεστιγῶν γεγραμμένον

τὸ ε σ π ε ῖ ρ α τ α ἰ 933, ὁρθῶς δ' ἴσως ὁ Κοραῆς τὸ παρὰ Πολυζώνη «συνεσπασμένην ἔχων τὴν φάλαγγα» μετέγραψε: συνεσπείραμένην 933, πλημμελῆς δὲ πάντως εἶνε ἡ γνώμη τοῦ Στουρζίου ὅτι ἐκ τοῦ Ἑλληνικός (ἄνω. Ἑλλανικός) εἶνε τὸ ὄνομα Ἑλλάνικος, ὅπερ εὑρίσκεται καὶ ἙλλάνΕἰκος ὡς καὶ ΚαλλίνΕἰκος, ἈνδρόνΕἰκος, κτλ. 114. Γραπτέον κανεὶς ἢ κανεὶς (κἀν εἰς) ἀντὶ τοῦ κἀνεὶς 485. Ἡ Μηδικὴ πόλ' ἀνευ τοῦ πᾶ ἐκφερόμενον ἐτονίζετο ὑπὸ τινων ἐπὶ τῆς παραληγοῦσας μ η δ ε ῖ κ η 115. Τὸ παρὰ Διογένη τῷ Λαερτίῳ οἱ νέοι ἐκδόται ἀποκατέστησαν τὸ ὁρθῶς ἔχον: κατεσπασμένοι (ἀντὶ τοῦ: κατεσπειραμένοι) 934. Τί σημαίνει ἡ λέξις χ α λ ε ῖ δ ο φ ὀ ρ ο ς 1022.

Ὁ ν ὀ μ α τ α κ ὄ ρ ι α: Ἄγαπητός σ. 1023, Ἀνδρόνικος 114 Ἄννινα, Ἄννινος 254, Ἀτεμήςτος 1019 Ἀττικός ἢ Ἀττικός, Ἀγαθικός, Βασιλικός, 114, Βάσσιος 254, Γενικός, Γραφικός, Δωρικός ἢ Δωρικός, Ἑλλάδικος, Ἑλλάνικος 114 Εὐδόπη 1019 Ζωτικός, Θεωρικός, Ἰωνικός, Καλλίνικος, Καρικός, Κωμικός, Μυστικός (καὶ Μυστιχίδης) Ὀλυμπικός (Ὀλύμπιος, Ὀλύμπιος, Ὀλύμπιος) 114 Σύμφωρος 1022 Σύνδρομος 114 Σωζομένη 1019 Σωτικός 114 Τρύφαινα 254, Τυχικός, Φαρικός, Φίλικος, Χόρικος 114. Ὄνόματα ὑλοφῶν 718.

Εὐ ρ ε σ ι ε ἀνεκδότων ἀποσπασμάτων τοῦ ἀπολεσθέντος δράματος τοῦ Εὐριπίδου «Μελανίπη δεσμώτις» σ. 1010, στίχων τεσσάρων καὶ τεσσαράκοντα ἀνεκδότων Εὐριπίδου 721 καὶ τινων ἐπιγραμμάτων ἀρίστον 721, φῶδων τῆς Σαπφούς 1040, ἀνεκδότων μύθων τοῦ Βαβρύου ἐν Φλωρεντία 1041, ἀποσπασμάτων κωμῳδίας 711, ἀποσπασμάτων δυνάμενων ναποδοθῶσι τῷ Αἰσχύλῳ 721. Χειρόγραφον Ἰσοκράτους πρὸς Νικοκλέα ἐν Μασσαλία 1041. Ἀνεύρεσις χειρογράφου ἑλληνοσλαβονοῦ λεξικοῦ συνταχθέντος τὴν 15 ἑκατονταετ. 959.

Ἐκδόσεις τῶν ἱστορικῶν ἔργων Νικηφόρου τοῦ Πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως 1042. Νέα ἔκδοσις τῶν ἠθικῶν Νικομαχείου 628. Σύγγραμμα περὶ τοῦ θρησκευτικοῦ αἰσθήματος ἐν Ἑλλάδι ἀπὸ τοῦ Ὀμήρου μέχρι τοῦ Αἰσχύλου 1042. — Ὁ λόρδος Δέρβυ μετέφρασε τὴν Ἰλιάδα, ὁ δὲ λόρδος Καρανάων τὸν Ἀγαμέμνονα τοῦ Αἰσχύλου 258. Γνώμη περὶ τοῦ τρόπου καὶ ὅν ἐξετάζει τοὺς μύθους τῆς ἀρχαιότητος ἢ νεωτέρας κριτικῆς 1042.

Αἱ Μεταμορφώσεις τοῦ Ὀιδίου εἶνε μίμησις μᾶλλον δὲ μετάφρασις τῶν Ἑσπεριῶν ἢ ἐν Νικάνδρου τοῦ Κολοφωνίου (6 αἰῶνα μ. Χ.) σ. 788. Χαρακτηρισμός τοῦ Ὀρατίου ὑπὸ τοῦ Ἰταλοῦ Μιόλα 501. Ὡδὴ Ὀρατίου 988.

Β' ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗ ΦΙΛΟΛΟΓΙΑ

Ἄσματα δημοτικὰ συλλεγέμενα ὑπὸ Μιχαὴλ Λελέκου σ. 165.

Ὀλίγα περὶ τῆς Ἀλβανικῆς γλώσσης ὑπὸ Κ. Χ. Βάμβα σ. 286.

Τὸ πρῶτον δημῶδες ἄσμα τῆς νέας ἑλληνικῆς γλώσσης ὑπὸ Σ. Π. Λάμπρου σ. 400.

Ἡ ἐν Λονδίῳ ἑταιρεία πρὸς προαγωγὴν τῶν ἑλληνικῶν γραμμάτων (Society for the Promotion of Hellenic Studies) μετάφρ. Σ. Π. Λάμπρου σ. 514.

Ἐμμανουὴλ Δραγοῦμη λόγος περὶ τῶν ἐν τῷ Συλλόγῳ κατὰ τὴν προεδρίαν αὐτοῦ γενομένων. Ἔτος 14' σ. 885.

Μακεδονικά. Α' Γλῶσσαι. Β' Ἠθὴ καὶ ἔθιμα (συλλεγέμενα ὑπὸ τῆς ἐν Δοξάτῳ ἀρχαιολογικῆς ἐταιρείας) σ. 963.

Λέξεις καὶ φράσεις δημῶδεις τῆς Ἀνατολικῆς Μακεδονίας σ. 954. Ἡ ἐν τῇ Εὐροῖᾳ τῆς Ἠπείρου κώμη Σωρεῖα λέγεται νῦν κοινῶς Σωρωνεῖα, ὁ δὲ κατὰ Στράβωνα Πηλώδης λιμὴν λέγεται θάλασσα τῆς λάσπησ, αἱ δὲ Χαμαιγίφυραι λέγονται Χαμογιόφυρα 427. Πανήγυρις τῆς Θεοτόκου ἐν Ἠπείρῳ καλουμένη Λάμπουον 430. Πόθην ἢ Παραμυθία ἐπωνομάσθη οὕτως 430. Ἐκκλησία ἐν Ἄρτῃ ἐπωνομαζομένη Παρηγορίτσα 430. Ὑπὸ τῶν Βυζαντινῶν σκιαστῆς ἐλέγετο ὁ κατασκευαστὴς κειρωματιζόμενων ὄφρασματων 89. — Γνώμαι περὶ καταγωγῆς τῶν Ἀλβανῶν 287, 288. Γνώμαι περὶ τῆς Ἀλβανικῆς γλώσσης 295. Πρῶτος ὁ Λαβινίτιος ἔθιξε τὸ περὶ Ἀλβανικῆς γλώσσης ζήτημα 287. Πρῶτος γράψας εἰς τὴν Ἀλβανικὴν εἶνε Ἑλλήν τις διδάσκαλος καὶ ἱεροκλήτης Θεόδωρος 294. Οἱ Γκέγκοι βαθμηδὸν ἀπορρίπτουσι τὰς εἰς τὴν γλῶσσάν των εἰσαχθείσας λατινικὰς λέξεις, παραδεχόμενοι τὰς ἀντιστοίχους ἑλληνικάς 295. Ἐπιστομῶτατος ποιητὴς τῶν Γκέγκων εἶνε ὁ μουσολμάνος τὴν ὀρθοκλειαν Νασίμ μπέης, ὁ κατὰ τὸν ἀλβανολόγον Hahn Ἀνακρίων τῆς

Ἀλβανίας 296. Ὁ Γερμανὸς ποιητὴς Wolffs ἤρξατο μεταφράζων εἰς τὴν γερμανικὴν τὰ δημῶδη ἀλβανικά ἄσματα ἀλλ' ἀποθανὼν κατέλιπε τὸ ἔργον ἀτελεὲς 296. — Τὸ πρῶτον μετ' εἰκότων ἑλληνικῶν περιοδικῶν σύγγραμμα ἢ «Ἐυτέρπη» ἰδρῶθη τῷ 1847 σ. 312. Τὰ δ' ἐν αὐτῇ διὰ τῶν στοιχείων Ε. Μ. ὑπογεγραμμένα ἄρθρα εἶνε τοῦ Ν. Δραγοῦμη 242. Ἡ «Πανδώρα» ἐξεδόθη τῷ 1849 καὶ διεκόπη τῷ 1872 σ. 312, 325.

Ὁ «Θεατὴς τῆς Ἀνατολῆς» (Spectateur de l'Orient) ἐξεδόθη τῷ 1853 ἐν Ἀθήναις 345. Νέον σύγγραμμα «Φωνητικὴ τῆς νέας ἑλληνικῆς γλώσσης» 1012. Ἐπιτροπεία τῆς ἐν Λονδίῳ ἑταιρείας πρὸς προαγωγὴν τῶν ἑλληνικῶν Γραμμάτων ἐν Ἀγγλίᾳ τὰ μέλη καταβάλλουσιν ἐτησίως μίαν γυνείαν 545.

Ἄ σ μ α τ α δ η μ ὴ δ η. Ἑλληνικά σ. 165—168, 400, 956, 957. Ἀλβανικά 290, 296, 297. Ἐπὶ τῆς Βουλῆς τῶν Ἑλλήνων ἐψηφίσθη τρισχιλίων δραχμῶν χορηγία τῷ κ. Μ. Λελέκῳ εἰς ἔκδοσιν τῆς ὑπ' αὐτοῦ συνελεγμένης δημοτικῆς ὕλης 165 σμ.

Σύ λ λ ο γ ο ἰ καὶ ἑ τ α ῖ ρ ι α. Ἀναγνωστήριον ἢ Ἰσότης ἐν Λεμεσῶ τῆς Κύπρου σ. 891. Ἀρχαιολογικὴ ἐν Ἀθήναις ἑταιρεία 75. Ἀρχαιολογικὴ ἐν Δοξάτῳ τῆς Μακεδονίας ἑταιρεία 953. Ἑλληνικὴ ἐν Σμύρνῃ λέσχη ὁ «Ὀμηρος» 4039. Ἑλληνικός ἐν Γενεύῃ σύλλογος 471, 891. Θεολογικός ἐν Ἀθήναις Σύλλογος ὁ «Ἀπόστολος Παῦλος» 84, 894. Κεντρικὴ ἑφορεία τῶν σχολῶν Ἀριστοῦ 894. Κυπριακὸς ἐν Ἀθήναις σύλλογος «Ζήνων» 471, 891. Σύλλογος «Ἐρμῆς» ἐν Κωνσταντινουπόλει 81, 894. Σύλλογος τῶν Μεσαιωνικῶν σπουδῶν ἐν Κωνσταντινουπόλει 4039. Σύλλογος «Παρθενῶν» ἐν Κωνσταντινουπόλει, Σύλλογος ἐν Κορθίῳ τῆς Ἄνδρου «Σύνδεσμος» 897. Φαρμακευτικὴ ἐν Ἀθήναις ἑταιρεία ὁ «Διοσκουρίδης» 4039. Φιλεκπαίδευτικὴ ἐν Βεβαλίῳ Κωνσταντινουπόλεως Ἀδελφότης 471, 891. Φιλεκπαίδευτικός σύλλογος τῶν Κρητῶν ἐν Ἀθήναις 964. Φιλεκπαίδευτικός ἐν Ῥόδῳ σύλλογος ὁ «Κλεόβουλος» 964. Φιλεκπαίδευτικός ἐν Χανίοις τῆς Κρήτης σύλλογος «Μίνως» 894.

Φι λ ο λ ο γ ι κ ὸ ς Σύ λ λ ο γ ο ς Πα ρ ν α σ σ ὸ ς σ. 80, 171, 257, 356, 434, 521, 625, 720, 802, 883, 959, 1038. — Ἐκδόσεις τῶν κατὰ τὸ 14' ἔτος ἐν τῷ Συλλόγῳ γενομένων σ. 885. Ἀριθμὸς τῶν μελῶν 886 (πρὸς 82, 435, 884, 1039). Ἔσοδα καὶ ἔξοδα 898. Προϋπολογισμός 884. Δωρεαὶ 436, 888, 899, 950. Ἐξελεγκτικὴ ἐπιτροπὴ 81, 887, 1038. Ἐφορεία καὶ διάφοροι ἐπιτροπῆς 84, 435, 524, 887, 889, 892. Ἀποφάσεις τοῦ Συλλόγου 887 ἐν αἰς καὶ τὸ περὶ ἐκμισθώσεως τῶν ἀπόρων παιδῶν ζήτημα 960, 1038. Περὶ ἀναθεωρήσεως τοῦ κανονισμοῦ 1038. Ἀναγνωσθεῖται διατριβαὶ 893 (πρὸς 80, 471, 257, 356, 887). Ἐσπερινὰ μαθήματα 80, 893, 960, εἰσαγωγή τῆς διὰ προσβολῆς φωτεινῶν εἰκόνων διδασκαλίας 1039. Ἐπιστημονικὰ ἑσπερίδες 471, 892. Βιβλιοθήκη καὶ Ἀναγνωστήριον 899. Περὶ τῆς οἰκίας τοῦ Συλλόγου 889. Δίκαι 890, 964. Σχέσεις μετὰ ξένων σωματείων 894. Ἀντιπρόσωποι τοῦ Συλλόγου εἰς τὰς ἐφορὰς τῆς Πομπηίας 720, 802, 964. Ταφὴ τῶν ὄστων τοῦ ἀοιδίμου ποιητοῦ Ἀλεξάνδρου Σούτσου 892 καὶ 626 ἐνθα καὶ τὸ περὶ αὐτῶν πιστοποιητικὸν τῆς ἐν Σμύρνῃ Εὐαγγελικῆς Σχολῆς. Ἐδχαριστήριον τοῦ ὑπουργείου τῶν Ἐσωτερικῶν διὰ τὴν ἀπογραφήν Ἀθηνῶν 436 (πρὸς 81, 471, 356, 388). Ἐχαριστήριον τοῦ Συλλόγου πρὸς τὸν πρόεδρον τοῦ ἐν Λονδίῳ φιλελληνικοῦ κοιμητήτου 523 καὶ ἀπάντησις αὐτοῦ 524.

Σ υ ν ἑ δ ρ ι ο ν Ἑ λ λ η ν ι κ ῶ ν Σ υ λ λ ὄ γ ω ν ἑ ναρξίς αὐτοῦ καὶ διαίσεις εἰς τμήματα σ. 257 (πρὸς 80, 471, 257, 356, 887).

Π ε ρ ι ο δ ι κ ᾶ τοῦ Συλλόγου. — α) «Παρνασσός» 887. Ἐγκύκλιος τοῦ ὑπουργείου πρὸς τοὺς γυμνασιαρχαὺς συνιστῶντος τὸν «Παρνασσόν» 4. Ἡ ἐπὶ τῆς ἐκδόσεως αὐτοῦ ἐπιτροπὴ 4, 81. — β) «Νεοελληνικὰ Ἀνάλεκτα» 887, ἐπιτροπὴ αὐτῶν 524.

† Σ η μ ε ἰ ὴ σ ε ι ς περὶ τῶν κατὰ τὸ 1879 ἀποθανόντων μελῶν τοῦ Συλλόγου, σ. 886. Νικολάου Νικολέου 435, Ἀριστοτέλους Βαλαωρίτου 627, Λέοντος Μελά 884, Ἐμμανουὴλ Κοκκίνου 1039 ἐπιτίμιον Ἰωάννου Κρασσαῖ ἀντεπιστελλόντος ἐν Κεφαλληνίᾳ 81, καὶ τοῦ ἐσργετοῦ Ἐπαμεινώνδα Δεληγεώργη 889 (πρὸς 435).

Σ χ ο λ ὴ τ ῶ ν Ἀ π ὄ ρ ω ν Πα ἰ δ ῶ ν ὑ π ὸ τοῦ «Παρνασσού» ἰδρυμένα. Κοσμητεία τῶν Σχολῶν 524. — α) Τῆς Σχολῆς Ἀθηνῶν διδάσκαλοι καὶ διδασκόμενα μαθήματα 895, ἐξετάσεις 434, 521, 895, ἀριστεύσαντες καὶ ἀπολυθέντες μαθηταὶ 522. Οἰκονομικὰ τῆς Σχολῆς 896, ἐσργετικὸς ὑπὲρ αὐτῆς χορὸς 81. Μουσικὴ ἑσπερις 897, 1038. Συμπόσιον τῶν μαθητῶν 356. Ὑπνωτήρια 434, 884, 960 1038. — Τῆς Σχολῆς Σύρου ἐξετάσεις 522, 524, μουσικὸς θίασος 897, λαχεῖον ὑπὲρ ἰδρύσεως Τεχνουργείου 960. — Τῆς Σχολῆς Κалаμῶν ἐξετάσεις 625 (πρὸς 524,

884). Τῆς Σχολῆς Χαλκίδος διάλυσίς 837 (πρβ. 356, 524, 802). — Σχολῆ Πατρῶν 524, 625. — Τῆς Σχολῆς Ζακύνθου ἐξετάσεις 625 (πρβ. 524, 884). — Τῆς Σχολῆς Ἀνδρου ἐξετάσεις 523 (πρβ. 171, 524, 883, 887). — Σχολῆ Νέας Πικέρνης ἐν Ἡλείᾳ 434, 523, 625, 720, 802, 884, 887—8. — Σχολῆ Τραγανοῦ τοῦ δήμου Μορτουνίων ἐν Ἡλείᾳ 720, 884, 960. — Σχολῆ τῶν παρὰ τὰς Ἀθήνας χωρίων 625. — Πρότασις περὶ συστάσεως Σχολῆς ἐν Γουθίῳ 898.

Γ' ΝΕΩΤΕΡΑ ΦΙΛΟΛΟΓΙΑ

Ὁ ῥῶσος ποιητῆς Πούσκιν ὡς φιλέλλην ἐξεταζόμενος ὑπὸ Κ. Α. Παλαιολόγου σ. 159.

Ἐρνέστος Ῥενάν ἐν τῇ Γαλλικῇ Ἀκαδημίᾳ ὑπὸ Ν. Καζάκη σ. 416.

Ἡ μυθιστοριογραφία ἐν Ἰταλίᾳ ἀπὸ τοῦ 1860 ὑπὸ Α. Φραβασίλη σ. 498, 574.

Βαγιάρδος Τέυλωρ μετάφρ. Μ. Ν. Δαμιράλη σ. 935.

Ἀποσπάσματα ἐκ τοῦ δημόσιου γερμανικοῦ δράματος δέκτωρος Φαύστου 872. Τετραστιχὸν Μιχαὴλ Ἀγγέλου 182, 451 μετὰ μεταφράσεως. Ποιήματα τοῦ Ῥώσου ποιητοῦ Πούσκιν. Ἀποσπάσματα τοῦ λόγου τοῦ Ῥενάν ἐν τῇ Ἀκαδημίᾳ 418, 421, 232. Ὁ Ῥενάν ἐγένετο δεκτὸς ἐν τῇ Γαλλικῇ Ἀκαδημίᾳ οὐχὶ ἕνεκα τῶν δοξασίων αὐτοῦ, ἀλλ' ἕνεκα τοῦ πεζοῦ λόγου του, ἐν ᾧ ἀποδείκνυται ἀληθῆς ἀριστοτέχνης 425. Ὁ Μολιέρος ἐμιμήθη ἐν τῷ «Ἀκουσίῳ ἰατρῷ» τὸν «Μανδραγόραν» κωμῶδιαν τοῦ Μακιαβέλλη 20. Πῶς τιμωροῦνται κατὰ Δάντην οἱ ὑποκριταὶ ἐν τῷ Ἀδῆ 734. Πυρπόλησις τῆς βιβλιοθήκης τῆς Βιρμινγάμης 720. Εἰσαγωγή νυκτερινῆς περιπόλλας ἐν τῇ βιβλιοθήκῃ τῆς Βοστώνης 720. Χαρακτηρισμὸς τῆς τραγωδίας ἐπὶ Λουδοβίκου ΙΔ' καὶ ἐπίδρασις τῶν αὐλικῶν ἐπὶ τῆς γαλλικῆς φιλολογίας 566.

ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΑ.

Περὶ τοῦ ἐν Θεσπρωτίᾳ τῆς Ἠπείρου μεσαιωνικοῦ φρουρίου τοῦ Ἁγίου Δονάτου ὑπὸ Ἀθανασίου Πετρίδου τοῦ ἐκ Δροβικανῆς τῆς Ἠπείρου, σχολάρχου Θουρίας σ. 123.

Αἱ ἐν Ὀλυμπίᾳ ἀνασκαφαὶ (ἤτοι ἐκθέσεις τῶν ἐν Ὀλυμπίᾳ διευθυνόντων τὰς ἀνασκαφὰς Γερμανῶν) μετάφρ. Σ. Π. Α. σ. 152 καὶ 329.

Τὰ ἐπιστημονικὰ πορίσματα τῶν ἐν Ὀλυμπίᾳ ἀνασκαφῶν, ἀνάγνωσμα Ἐρνέστου Κουρτίου μετάφρ. Σ. Π. Α. σ. 366.

Ὁ λεγόμενος τάφος τοῦ Εὐτροπίου ὑπὸ Ι. Μόρδτμαν υἱοῦ, μετάφρ. Σ. Π. Α. σ. 430.

Ῥωμαϊκὰ ἀρχαιολογήματα συλλεγόμενα ὑπὸ Σ. Κ. Σ. σ. 518.

Ἀνασκαφαὶ καὶ ἀποκαλύψεις κατὰ τὴν παλαιὰν Σόδαρν ὑπὸ F. Barnabei μετάφρ. Σ. Κ. Σακελλαροπούλου σ. 609.

Περὶ τῶν ἐν Τεγέᾳ ἀνασκαφῶν ὑπὸ Π. Α. Καββαδία σ. 796.

Τὸ ἀρχαιολογικὸν Μουσεῖον Τεγέας ὑπὸ Π. Α. Καββαδία σ. 878.

Ὁ ἐν Χαϊρωνείᾳ Λέων σ. 623.

Ὁ ἐν τῇ νήσῳ Κέφ Λέων σ. 883.

Πομπήαι καὶ Ἡράκλειον ὑπὸ Μιχαὴλ Ruggiero μετάφρ. Σ. Π. Α. σ. 854.

Περὶ ἀρχαίου τινὸς Πύργου τῆς νήσου Ἀνδρου ὑπὸ Α. Μηλιαράκη σ. 1013 (πρβ. 881).

Ἀρχαιολογικὴ ἐν Ἀθήναις Ἑταιρεία σ. 75.

Ἀρχαιολογικὴ ἐν Δοξάτῳ τῆς Ἀνατολ. Μακεδονίας Ἑταιρεία σ.

Γαλλικὴ ἐν Ἀθήναις Σχολῆ σ. 76 ἐργασίαι τῶν μελῶν αὐτῆς τὸ 1878.

Γερμανικὴ ἐν Ἀθήναις Σχολῆ σ. 77, 353, 957, 1037 (περιεχόμενα τοῦ περιοδικοῦ), 1038.

Ἀρχαιολογικαὶ εἰδήσεις σ. 78, 169, 253, 355, 433, 520, 719, 800, 881, 958.

Ἀνασκαφαὶ ἐν Ἀγαρναίς σ. 353, 801. Ἐν Δήλῳ 718. Ἐν Ὀλυμπίᾳ 169, 125, 800, 881. Ἐν Πάρῳ 953. Ἐν Τεγέᾳ 531, 622, 717, 796. Ἐν Τροίᾳ 434. — Ἐν Ῥώμῃ 624 (Ἱερᾶ ὁδῷ καὶ Λατίνῃ ὁδῷ). Ἐν Σιδάρει 521, 609. Ἐν Χερσῶνι ὑπὸ τῆς Ἀρχαιολογικῆς καὶ Ἱστορικῆς ἑταιρίας τῆς Νοτίου Ῥωσίας 759.

Ἀρχαιότητες. Εὐρήματα ἐν Ὀλυμπίᾳ: Ζεὺς γυμνὸς κρατῶν ἐν μὲν τῇ δεξιᾷ, κεραυνόν, ἐν δὲ τῇ ἀριστερᾷ ἀετὸν, νεανίας γυμνὸς 521. ἄγαλμα Νεμέσεως Τύχης κεφαλὴ τοῦ γονατίζοντος παιδὸς ἐκ τοῦ ἀνατολικοῦ ἀετώματος ἀρίστα διατηρουμένη, κεφαλὴ τοῦ αὐτοκράτορος Πίτου, ἢ κεφαλὴ τῆς Νίκης τοῦ Παιωνίου κατεξεσμένη 882. Σφίγγ δικέφαλος, λέων καὶ γοργὼν ἀρχαῖα 521. Τὸ βουλευτήριον τῶν Ἡλείων, τὸ ἐσφαλμένως ὀνομασθὲν κατ' ἀρχὰς Λεωνίδαῖον καὶ μέρος τοῦ θρησκ. τοῦ Πελοπίου, καὶ τεμάχια τῶν ἀετωμάτων καὶ μετοπῶν, ὧν ἐν προσαρμοσθῆν τῷ Κλαυδίῳ ἀνεπλήρωσεν ἐντελῶς τὸ ἀλλήστιον τῶν ἔργων τοῦ ἀνατολικοῦ ἀετώματος 524. Κεφαλὴ μετόπης ὑψηλῆς εἰκοστιῶν ὀφθαλμοῦ. πωγωνοφόρος, Ἡρακλῆος πιθανώτατα, ἀρίστα διατηρουμένη, ἀριστερὸς ποῦς προσαρμοσθῆν τῇ Νίκῃ τοῦ Παιωνίου, τὸ πρόσωπον μαρμαρινῆς κεφαλῆς, ἔλασμα χαλκοῦν φέρον ἔκτυπον Ἡρακλῆα τοξόοντα, πλάξ χαλκῆ ἐνεπίγραφος, χάλκινον ἀγάλματιον Ἐρμού καλῆς ἐργασίας, πολλὰ νομίσματα 169, δύο ἀκέφαλοι ἀνδρικοὶ κορμοὶ καὶ εἰς γυναικείους βωμαϊκῶν χρόνων, κεφαλὴ ἀγενοῦ μαρμαρινῆ προσαρμοσθεῖσα τῷ ἐξήπλωμένῳ ποταμῷ Κλαδέῳ, καὶ κεφαλὴ γυναικὸς ἐστεμμένη τριάνοντα καὶ ἐνὸς ὀφθαλμομέτρου 553. — Στήλη τοῦ Λυσία ἐνεπίγραφος ἐν τῷ Ἀρχαιολογικῷ Μουσεῖῳ Ἀθηνῶν σώζουσα ἕχνη γραφῆς ρυθμοῦ ἀρχαίου ὡς τὸ ἀνάγλυφον τοῦ Ἀριστίνου, περιγραφή τῆς γραφῆς 78, ἀντιγραφείσθαι ὑπὸ τοῦ ζωγράφου Θεορίου 169. Περιγραφή καλλίστου ἀγάλματος εὐρεθέντος ἐν τῷ δήμῳ Κλειτορίας τῶν Καλαβρύτων 79 (πρβ. «Παρνασσὸς» τὸμ. Β' σελ. 973). Ἐν Μεσσήνῃ πλησίον τῶν ἐρείπιων τοῦ ἀρχαίου ναοῦ ὑπάρχει ὑπὸ βάτων περικυκλωμένον ἀνάγλυφον σύμπλεγμα ἀριστούργημα τέχνης παριστῶν τὸν Μελέαγρον καταδιώκοντα τὸν Καλυδώνιον κἄπρον μετὰ τεσσάρων κυνῶν 842. Τὸ μόνον δὲ σώζομενον ὄχρωματικὸν λείψανον εἶνε ὃ ἐν Μεσσήνῃ ἀκέραιος ἱστάμενος πύργος, χρῆζον ὅμως ἐπιμελείας τινὸς ἵνα μὴ καταστραφῆ 842. Σώζεται δὲ καὶ τὸ Δίπυλον ἀκέραιον, οὗ ἐκατέρωθεν ἐκτείνεται ὁ περιβόλος τῆς πόλεως ὃν δικαίως ἐθαύμασεν ὁ Πausanias 842. Ἐντὸς δὲ τοῦ περιβόλου τούτου σώζονται ἐρείπια θεάτρο ὁμοίου πρὸς τὸ ἐν Ἀθήναις Διονυσιακόν, παρὰ τὸν ναὸν τοῦ ἁγίου Νικολάου ἔνθα σώζεται καὶ τις ἐπιγραφή. Σώζονται δὲ καὶ ἐρείπια τοῦ Σταδίου καὶ ἀρχαίου τινὸς ναοῦ 842. Ἐπὶ δὲ τῶν ἐρείπιων τοῦ ναοῦ τοῦ Ἰθωμάτα Διὸς εἶν' ἐκτισμένη ἐκκλησία τῆς Παναγίας ἢ τὸ καθολικὸν ἐπονομαζομένης 838. Ἐν τῇ ἀγορᾷ τῆς Μεσσήνης ὑπῆρχε τὸ μέγαρον τῶν Κουρήτων οὗ ἡ θέσις νῦν διακρίνεται ἐκ τῶν ἐρείπιων ἄτινα κοινῶς ὀνομάζονται ἢ τὸ Παλάτιον, ἔνθα ὑπορεῖ καὶ νῦν τὸ ὕψος, ὅπερ κατὰ τὴν μαρτυρίαν τοῦ Πausanίου ὑπέρεον πλησίον τῆς ἀγορᾶς 842. Τὰ ἐν Μήλῳ εὐρεθέντα τρία ἀγάλματα ἀγορασθέντα ὑπὸ τῆς Ἀρχαιολ. Ἑταιρίας ἀντὶ 57 χιλ. δρ. μετακομισθέντα εἰς Ἀθήνας κατετέθησαν ἐν τῷ Ἀρχαιολ. Μουσεῖῳ 882. Ἀγάλματα καὶ ἀνάγλυφα καλλίστης τέχνης καὶ μεγίστης ἀξίας ἐν χωρίῳ Γραμματικῷ τοῦ δήμου Μαραθῶνος 882. Ἡ παρὰ τὰς Ἀγαρναίας Ἀνκότροπυ εἶνε τύμβος ἀρχαῖοτατος καλύπτων θολοσκεπεῖς τάφους, οἳ οἱ τῶν Μυκηνῶν ὁ παρὰ τὸ Ἡραῖον καὶ οἱ τοῦ Σπάτα 353. Περιγραφή τῆς Λυκότροπυς 354. Ἐν τῇ Λυκότροπυ εὐρέθησαν κέραμοι ἀγγείων ὁμοίων ἀκριβῶς πρὸς τὰ εὐρεθέντα ἐν Μυκῆναις 355, καὶ ὅλματα κοσμήματα ὅμοια πρὸς τὰ ἐκ τῶν τάφων τῶν Μυκηνῶν καὶ τοῦ Σπάτα, καὶ πύλα χρυσᾶ καὶ ἐλεφάντινα 355. — Στὰ Ποικίλη ἐν Ὀλυμπίᾳ ἢ καὶ Ἡγούς Στὰ λεγομένη διὰ τὴν ἐπταπλῆν αὐτῆς ἀντήχην 553. — Ναὸς Ἀλέας Ἀθηνῶν ἐν Τεγέᾳ 521, 796 (εὐρέθησαν σπουδαῖα ἀρχιτεκτονικὰ τοῦ ναοῦ μέλη καὶ κοσμήματα, πλάξ ἐκ τοῦ γείσου μετὰ σταγόνων, εἶδος περιέρου Ἰωνικοῦ κιονοκράνου, σπόνδυλοι δωρικῶν κίωνων κτλ. 623. — Σπουδαιότατον ἀναθηματικὸν ἀνάγλυφον εἰκονίζον τὸν Ἄδην κα-

θήμενον ἐπὶ θρόνου τὴν Περσεφόνην Δήμητρα καὶ δύο παρθένους, ὧν ἡ τελευταία προσέγγεται 623. — Ἀνεύρεσις ἐπὶ τοῦ Ἡσυχίου λόφου ἐξ ἀγαλμάτων τετρασμήνων 518. Σαρκοφάγος εὐρεθείς ἐν Θεσσαλονίκη 453, περιγραφή τῆς ἐπ' αὐτοῦ ἀναγλύπτου παραστάσεως 5 ἰ. — Ἐν Μακεδονίᾳ παρὰ τὰ Βιτώλια ἐνθα ἡ ἀρχαία Ἡρόκλεια τάφομαρμάρων μετ' ἀναγλύπτων κεφαλῶν Μεδοῦσης 454, καὶ ἐνεπίγραφα ἀνάγλυφα 255, ἐν δὲ τῇ θέσει Δεμίρ-καπού (σιδηρὰ πύλαι) τῆς Βορείου Μακεδονίας ἐπιταφία πλάξ ἐνεπίγραφος. Ἐπιγραφή ἐπιτάφια ἐν Παραμυθία 130. Ἀνάδοτον ψήφισμα Πειραιῶς 799. Ἑλληνικὴ ἐπιγραφή εὐρεθείσα κατ' αὐτὰς ἐν Ἀγγλίᾳ 170. Ἀνακάλυψις Νεκροταφείου ἐν Πάτρῳ ἀρχαιοτάτου (600 π. Χ.) περιέχοντος πῆλινα ἀγγεῖα τέχνης ἀξέστου, σαρκοφάγους, νομίσματα χαλκᾶ καὶ ἀγαλμα γυναικείων σῶον καὶ ἀρίστης τέχνης 958. Ἀνακάλυψις νέου θησαυροῦ ἐν Τροίᾳ ἐκ μακρῶν χρυσῶν ἀλύσεων καὶ χρυσῶν δισκῶν 431. — Ἐρείπια ναοῦ ἐν Δελφίνῳ μεταποιηθέντος εἰς χριστιανικὸν κατὰ σχέδιον βυζαντιανῶν 127. Ἐρείπια ναοῦ βυζαντιανοῦ ἐν τῇ θέσει Λαμποδίτρα σώζοντος καὶ μουσειῶν ἔδαφος 130. Βυζαντιὰ τείχη ἐν Τεγείᾳ 622. Τῆς ἀρχαιότερας Ἑβροίας (ἐν Ἡπείρῳ) ἐρείπια παρὰ τῇ κόμῃ Βροίνα 128. Τετραγωνος πύργος ἐν τῇ μονῇ Ἁγίας Μαρίνας ἐν Κέφῳ 1016. Ἡ μόνη ἐν Ἀνδρῶν ἀρχαιότες ἡ φέρουσα πῶς χαρακτηρη μνημείου εἶνε ὁ ὑπὸ τὴν κόμην Ἁγίων Πέτρον τοῦ δήμου Γαυρείου σωζόμενος πύργος 1017, οὗ ἡ πύλη ὁμοιάζει πρὸς τὴν ἐν Μυκῆναις τοῦ θησαυροῦ τοῦ Ἀτρείω 1014. Τὸ μόνον ἐν Σμύρῳ ὑπάρχον ἐνετικὸν ἔχνος εἶνε ἀνάγλυφον ἐπὶ πέτρας παριστῶν τὸν Ἁγίον Μάρκον ἐν μορφῇ λέοντος πτερωτοῦ 251. Κυκλόπειρα ἐρείπια καὶ χαμηλὴ πύλη μετὰ κολοσιῶν παραστάδων παρὰ τὴν ἔρημον κόμην Βέλιανη, ἧτις ἴσως εἶνε οἱ ἀρχαῖοι Ἐλινοὶ 131. Τεχνίσματα ῥωμαϊκὰ ἐν Παρισίοις 170. Τάφος τυρρηνίδος 519. Ἀνακάλυψις κατὰ πρῶτον νεκροταφείου τῆς λιθίνης ἐποχῆς ἐν Ρωσίᾳ 256. Ὀβελίσκος 801. Ἐπισκευὴ τοῦ ἐν Βενετίᾳ διασώζοντος παλατίου τῶν δογῶν 892. Βιενναῖα Ἀρροδίτη ἐν Λουδβρῶ 434. — Ἐξ ἐρείπιων εὐρεθέντων ἐν Θήρᾳ ἀποδείκνυται ὅτι 3800 π. Χ. ἔτη οἱ Ἑθραῖοι ἦσαν πεπολιτισμένοι καὶ εἶχον ἐπιμιξίαν ἐμπορικὰς μετὰ τῆς Μήλου καὶ Ἀνάφης 801. Ἐκ τῶν ἀνευρεθέντων τάφων μονομάχων ἐν Νεμαύσῳ δυνάμεθα νὰ δεσθῶμεν ὅτι ἐν τῷ ἀμφιθεάτρῳ τῆς πόλεως ταύτης ἐτελοῦντο ἀγῶνες μονομάχων, ὅπερ ἐθεωρεῖτο τῶς ἀμφοισθητικῶν 519. Ἡ Ἰταλικὴ πόλις Οὐνιέλο ἐσχηματίσθη ἐκ τοῦ λατικοῦ urbs vetus 519. Κατὰ τοὺς γενομένους ὑπολογισμοὺς ἐξήχθησαν ἐκ τῆς Ῥώμης καὶ τῆς πεδιάδος αὐτῆς πλείονα τῶν ἐξηκοντακισχιλίων ἀγαλμάτων 558. Ἐγκύβλιος τοῦ ὑπουργείου πρὸς τοὺς μοιράρχους κλπ., πρὸς ἐπιτήρησιν τῶν ἀρχαιοτήτων 882. Διάταγμα τοῦ ἡγεμόνος Σάμου περὶ τῆς διασώσεως τῶν ἀρχαιοτήτων 883. Κατάσχεσις ἐν Πειραιεὶ ἀρχαιοτήτων 800. Ἐξεδδῆθ' ὑπὸ τῆς γενικῆς ἐν Ἰταλίᾳ διευθύνσεως τῶν Μουσείων καὶ ἀνασκαφῶν ὁ α' τόμος τῶν Documenti inediti per servire alla storia dei Musei d' Italia περιέχον καταλόγους διαφόρων συλλογῶν ἀρχαιοτήτων 255. Ἕλληνες μέλη τοῦ ἐν Βερολίῳ ἀρχαιολογικοῦ Ἰνστιτούτου 355.

Ἐπιγραφαὶ σ. 79, 130, 170, 254, 255, 431, 433, 519 (λατινικῆ). 520, 624, 719, 720, 799, 838, 883, 1018—1026. Περιλήψεις τουρκικῶν ἐν Χαλκίδι ἐπιγραφῶν 433, 434.

ΠΑΡΑΔΟΣΕΙΣ, ΗΘΗ, ΕΘΙΜΑ.

Ὁ μῦθος τοῦ Φαύστου ὑπὸ Α. Barine μετάφρ. Π. Γ. Φ. σ. 863.

Μακεδονικὰ ἀ' Γλώσσα. Ἰ' Ἡθῆ καὶ ἔθιμα (συλλεγόμενα ὑπὸ ἐν Δοξιάτῳ τῆς Ἀν. Μακεδονίας Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρίας) 953.

Ἡ χελιδόνα ἐν Μακεδονίᾳ σ. 956. Ἐθῆμον κωμικῆς ἐν Ῥωσίᾳ 964. Σφαγαὶ τοῦ μεγάλου ἔθους ἐν Ἀφρικῇ 260. Ὁ χορὸς τοῦ Ἠλίου παρὰ τοῖς Ἰνδοῖς Σιού 723. Οἱ Κινέζοι θέλοντες νὰ ἐκδικηθῶσι τοὺς ἐχθρούς των αὐτοκτονοῦσιν ἐν τῇ οἰκίᾳ των ἵνα αὐτοὶ θεωρηθῶσιν ὡς δολοφόνοι 674.

ΦΙΛΟΣΟΦΙΑ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΙΑ.

Δημιόδους ἐπιστήμης σειρά Γ' περὶ ἠθικοῦ νόμου ὑπὸ Π. Βράτλια Ἀρμένη σ. 629, 725.

Φιλοσοφία τῆς Τέχνης ὑπὸ Η. Taine μετάφρ. Α. Α. σ. 437, 546.

Μελέτη περὶ τοῦ πρώτου ἀνθρώπου καὶ τῆς ἀρχῆς αὐτοῦ ὑπὸ Ἰγν. Μοσχάκη σ. 805.

Ὁ Μηδενισμὸς ἐν Ῥωσίᾳ ὑπὸ Ν. Καζάκη σ. 965.

Ἡ ἀθανασία τῆς ψυχῆς καὶ τὸ συνέδριον τῶν ζώων μετάφρ. Γ. Δ. Μαρινάκη σ. 54.

Οἱ τρεῖς ἱεράρχαι ὑπὸ Α. Διομήδους Κυριακοῦ σ. 95.

Ὀμιλίαι ἀπολογητικαί. Α' περὶ Ἀληθείας ὑπὸ Ἰγν. Μοσχάκη σ. 261.

Ἡ μεταρρυθμίσις ἐν τῇ δυτικῇ ἐκκλησίᾳ. Ἡ νέα ἐκκλησία τοῦ Ἰακίνθου μετάφρ. Ἰγν. Μοσχάκη σ. 385.

Μελέτη περὶ Αὐγουστίνου ὑπὸ Α. Διομήδους Κυριακοῦ σ. 525.

Ἡθικὸς νόμος εἶνε ὁ νόμος τοῦ τέλους ἤτοι τοῦ προορισμοῦ τῆς ἀνθρωπότητος 634 (πρὸ 631), ὅστις εἶνε τὸ νὰ τείνῃ ὁ ἀνθρώπος διὰ πασῶν τῶν δυνάμεων αὐτοῦ πρὸς τὸ ἄπειρον τούτεστι πρὸς τὸν Θεὸν 640. Ἰποκειμένου τοῦ ἠθικοῦ νόμου εἶνε ὁ ἀνθρώπος, ὡς ὑποκειμένου τοῦ φυσικοῦ νόμου εἶνε ἡ ὕλη 633. Ἡ πρέπει νὰ ἀρνηθῶμεν τὸν Θεὸν καὶ πᾶσαν ἀλήθειαν, ἢ νὰ πιστεύσωμεν ὅτι ὁ ἠθικὸς νόμος ἐάν δὲν πληρῶται ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ, πληροῦται ἀλλοῦ καὶ ὅτι τὸ ἡμέτερον πνεῦμα τείνει φύσει πρὸς τὸ ἄπειρον ἔχει προορισμὸν ἀθάνατον 639. Οὐ μόνον ὁ νοῦς καὶ ἡ γλῶσσα διακρίνουσι τὸν ἀνθρώπον τοῦ ζώου, ἀλλὰ καὶ ἡ φυσικὴ, ζωηρὰ καὶ ἐνδελεχτὴ ἐπασχολήσις τοῦ ἀνθρώπου περὶ τὰ πέραν τοῦ τάφου 812. Τὸ καθῆκον τῆς εὐσεβείας δὲν εἶνε ἀποκύημα τῆς ἀμαθείας ἢ τῆς δεισιδαιμονίας 742. Ἐκπληροῦται διὰ τῆς λατρείας καὶ τῆς προσευχῆς πρὸς τὸν Θεὸν 742. Γελοῖοι ἰσχυρισμοὶ κατὰ τῆς προσευχῆς 743 καὶ 744. Ἀναίρεσις τῶν κατὰ τῆς προσευχῆς ἐπιχειρημάτων 743. Ἡ ἐνάρετος ζωὴ εἶνε ζωὴ σύμφωνος πρὸς τὴν ἀληθῆ ἡμῶν φύσιν, πρὸς τὸν ὀρθὸν λόγον, πρὸς τὸν ἠθικὸν νόμον, πρὸς τὴν θέλησιν τοῦ Θεοῦ, διότι πάντα ταῦτα εἶνε ταυτόσημα 745. Τί διδάσκουσι περὶ τοῦ θεοῦ οἱ πρὸ τοῦ Σωκράτους φιλόσοφοι 265, τί περὶ ψυχῆς 266. Ὁ Σωκράτης προσήγγισε μᾶλλον τῶν ἄλλων εἰς τὴν ἀλήθειαν περὶ τῆς ψυχῆς 266. Τὸ ζήτημα περὶ τῆς σχέσεως ἡμῶν πρὸς τὸν Θεὸν εἶνε μυστήριον τῆς φιλοσοφίας 266. Αἱ περὶ τῆς θεϊότητος τοῦ Χριστιανισμοῦ ἀποδείξεις εἶνε ἐσωτερικαὶ καὶ ἐξωτερικαὶ ἀνάπτυξις τῶν ἐσωτερικῶν 261. Τί ἐστὶ πάθος 726 Ε'. Τὸ πάθος συνιστῶσιν ἡ ἀγάπη ἢ τὸ μῖσος παρατενόμενα καὶ μεταβαλλόμενα εἰς ἕξει καὶ κορυφούμενα διὰ τῆς φαντασίας 728. Περὶ ἀγάπης 729 καὶ 739. Κυριώτερον ἀντικείμενον ἀγάπης καὶ μίσους εἶνε αὐτὸς ὁ ἀνθρώπος 729. Ἔρωσ ἡ ἀγάπη τοῦ ἐτέρου φύλου 730. Πῶς ἀνεπτύχθη ὁ ἱποτικὸς λεγόμενος ἔρωσ, πάθος ἀγνωστον τῇ σοβαρᾷ καὶ ἀρρενωπῇ ἀρχαιότητι 560. Αἰσθημα τῆς καθολικῆς ἀδελφότητος εἰσαχθέν ὑπὸ τοῦ Χριστιανισμοῦ εἰς τὴν ἀνθρωπίνην καρδίαν 731. Τὸ εὐγενέστατον καὶ ὑψιστον τῶν παθῶν εἶνε ἡ πρὸς τὸν Θεὸν ἀγάπη 731. Τίνες οἱ λόγοι δι' οὓς ὁ ἀνθρώπος μισεῖ τὸν ἀνθρώπον 732. Ἐλευθερία ἀπεριόριστος εἶνε θεωρητικῶς μὲν ψεῦδος καὶ παραλογισμὸς πρακτικῶς δὲ ἀτομικὸν καὶ κοινωνικὸν κακούργημα 733. Πῶς πρέπει νὰ θεωρηθῆται ἡ μεταξὺ τῶν ἀνθρώπων ἰσότης 736. Δίκαιον εἶνε τὸ σύνολον τῶν ἐγγυήσεων δι' ὧν ἀσφαλίζεται τὸ σέβας τῆς ἐλευθερίας καὶ τῶν δικαιωμάτων ἐκάστου. 737. Περὶ τῶν κοινωνικῶν διδασκαλιῶν 740. Ἀπονενοημένη εἶνε ἡ προσπάθεια ἠθικολόγων τινῶν ἵνα κατασκευάσωσιν ἠθικὴν ἀνεξάρτητον 742.

Τί ἐστὶ τέχνη καὶ ὅποια ἡ φύσις αὐτῆς 443. Πέντε εἶνε αἱ μεγάλαι τέχναι: ποίησις, γλυπτικὴ, γραφικὴ, ἀρχιτεκτονικὴ καὶ μουσικὴ, ὧν αἱ τρεῖς πρῶται ἀρετηρίαν ἔχουσι τὴν μίμησιν 443, 457, ἡ δὲ μουσικὴ καὶ ἀρχιτεκτονικὴ συνιστᾷ μαθηματικὰς σχέσεις 457. Τὸ τέλος τῆς τέχνης δὲν εἶνε ἡ ἀκριβὴς μίμησις 448, παράδειγμα ἐκ τῆς γλυπτικῆς καὶ τῆς φιλολογίας 449. Μέχρι τίνος δέον νὰ περιορισθῆ ἡ μίμησις 449

(πρόβ. 457). Ὁ τοῦ τεχνίου βίος διαιρεῖται εἰς δύο περιόδους 443, παράδειγμα δὲ Γάλλος δραματικός Κορνήλιος 444. Ἡ νεωτέρα καλολογία ἢ αισθητικὴ κατὰ τὴν διαφέρει τῆς ἀρχαίας 442. Ἀτυμώφαιρα τις ἠθικὴ εἶνε ἀναγκαῖα εἰς τὴν ἀνάπτυξιν διανοητικῶν τιμῶν. προσόντων 548, τίς ἡ δύναμις αὐτῆς ἐπὶ τῶν προϊόντων τῆς τέχνης καὶ διάφοροι ὑποθέσεις περὶ τούτου 549, ἱστορικὴ ἀπόδειξις τοῦ νόμου τούτου 552. Τί καλεῖται ἡ ὁσος τοῦ αἰῶνος 990, 568, ἀποτελέσματα αὐτῆς ἐπὶ τῆς τέχνης ἐν γένει 569 καὶ μάλιστα τῆς μουσικῆς 570. Πῶς ἀνεπτύχθη ἡ γλυπτικὴ 557. Χαρακτηρισμὸς τῆς Γοτθικῆς ἀρχιτεκτονικῆς 561.

Πόθεν ἐγεννήθη ἐν Ῥωσίᾳ ἐν μὲν ταῖς ἀνωτέροις τάξεσιν ὁ μηδενισμὸς ἐν δὲ ταῖς κατωτέροις ὁ κοινωνισμὸς 974. Τί ἐστὶ μηδενιστῆς 979, 980 σημ. Τὴν πρώτην ὥθησιν εἰς τὸν μηδενισμὸν ἔδωκεν ὁ Ἀλέξανδρος Χέρτσεν εἰς τὸν μεγίστων συγγραφέων τῆς Ῥωσίας 972, γράφας πλὴν ἄλλων καὶ μυθιστόρημα «τὶς πταίει» 973. Πρόγραμμα τῶν μηδενιστῶν 981, ἐπαναστατικὴ προκήρυξις 982. Κεφαλὴ τῆς νέας μηδενιστικῆς τάξεως ὁ Μιχαὴλ Βακουνίνης 983, γενόμενος εἰς τῶν διοργανωτῶν τῆς διαδοχῆς Διεθνούς, ἰδρύσας ἔπειτα τὴν νέαν διεθνήν ἐταιρίαν 987, πρόγραμμα αὐτῆς 987 καὶ σημ. «Γῆ καὶ Ἐλευθερία» εἶνε τὸ σύμβολον τῶν μηδενιστῶν 974, οἵτινες ἀποκαλοῦσι τὸν Ἰησοῦν Χριστὸν μέγαν μηδενιστὴν 981. Ὅποια τις εἶνε ἡ κοινωνικὴ τάξις ἡ σήμερον καλουμένη Βοεμοὶ 991. Τὰς αὐτὰς ἀρχὰς ἔχουσιν οἱ λεγόμενοι Βοεμοί, οἱ διεθνεῖς, οἱ κοινωνισταὶ καὶ οἱ μηδενισταὶ 993. Πνευματικὸς καὶ ἐκπαιδευτικὸς ἐπαρχιακὸς σύνδεσμος ἐν Β. Ῥωσίᾳ κατὰ τῶν κοινωνιστῶν καὶ τῶν σοσιαλιστῶν 82. Συγγράμματα πρὸς ἀποσόδησιν τοῦ κοινωνισμοῦ 964.

Διατί ὁ μὲν Ἅγιος Βασίλειος ἐπωνομάσθη μέγας 96, ὁ δὲ Ἅγιος Γρηγόριος θεολόγος 101, 103, ὁ δὲ Ἅγιος Ἰωάννης Χρυσόστομος 105, ὅτις ἦτο ὁ Δημοσθένης τῶν χριστιανῶν συνειῶν τὴν πολυμάθειαν καὶ τὸ περὶ τὰς Γραφὰς ἐντριβὲς τοῦ Βοσσοῦέτου, τὰς ψυχολογικὰς γνώσεις τοῦ Μακκλῶνος, καὶ τὴν περὶ τὰς σέφεις λογικὴν ἀκρίβειαν τοῦ Βουρδαλοῦ 109. Δεῖγμα τῆς τόλμης τοῦ Χρυσοστόμου 108. Κατηγορήθη ποτὲ ὅτι ἐν ᾧ ἦτο ἀρχιεπίσκοπος ἔζη βίον λιτὸν καὶ πτωχὸν ὡς ἄπλους μοναχὸς 103. Δεῖγμα τῆς τόλμης τοῦ Ἁγίου Βασιλείου 99 καὶ τῆς ἐπιρροῆς αὐτοῦ 100. Ὁ ἱερεὺς Αὐγουστίνος πρῶτος εἰσήγαγε παρὰ τοῖς δυτικοῖς τὸν ἀσκητικὸν βίον 511, εἶνε ὁ μέγιστος τῶν πατέρων τῆς δυτικῆς ἐκκλησίας 543, ἀλλ' ἀνήκει τῇ ὅλῃ ἐκκλησίᾳ ὡς ἀκμάσας πρὸ τοῦ Σχίσματος 526. Γινώμαι νεωτέρων περὶ Αὐγουστίνου 543. Πηγαὶ περὶ Αὐγουστίνου 527. — Περὶ τῆς αἰρέσεως τῶν Μανιχαίων 529, περὶ τῶν σχισματικῶν Δονατιστῶν 535, πλάναι τοῦ βρεταννοῦ μοναχοῦ Ηελαγίου 538. Χιλιασμὸς ἀίρεσις 424 σημ. Αἵρεσις ἐν Ῥωσίᾳ φονεύουσα βρέφη καὶ μεταλαμβάνουσα διὰ τοῦ αἵματος αὐτῶν 259. Περὶ τοῦ Ἁγίου Δονάτου ἐπισκόπου Βύρολας (ἐν Ἠπειρῷ) 426, 427 σημ. 4. Πηγὴ ἀναβλύσασα δι' εὐχῆς τοῦ ἁγίου Δονάτου 426. — Πολύτιμον Εὐαγγέλιον ἐν τῇ μονῇ Δεσθίδης ἐν τῷ δήμῳ Σικυῶνος Κορινθίας 801. — Περὶ τῆς κόμης τῶν κληρικῶν ἐν Ῥωσίᾳ 58. Ὁ γάμος εἶνε ἐπιβεβλημένος τοῖς ἱερεῦσι τῆς Ῥωσικῆς Ἐκκλησίας. 393. Ὁ Ἀπόστολος Πέτρος ἐν πρώτον ἠθέλησαν νὰ ἀνακηρύξωσι πάπαν ἢ τοῦ ἔγγαμος, κατὰ δὲ τὸν δ' αἰῶνα ὁ μάρτυς Εἰρηναῖος ἐπίσκοπος Σιρμιού ἦτο ὡσαύτως ἔγγαμος 393. Γινώμαι τοῦ πατρὸς Ἰωάννου περὶ τοῦ ὀργονισμοῦ τῆς Ἐκκλησίας 389, 394. — Σταυροπηγιακὴ μονὴ τοῦ Ταξίαρχου Μιχαὴλ ἐπιλεγομένη τοῦ Ῥουκουνιάτου ἐν Σύμῃ 251. Ἐκκλησία ἐν Ἄρτῃ καλουμένη Παρηγορίτσα 430. Ἐκκλησία ἐν Μεσογίᾳ τῆς Παναγίας ἐπιλεγομένης ἵς τὸ καθολικὸν 838. Ἀπαντες αἱ κάτοικοι τῆς ἐν Τραπεζοῦντι ἐπαρχίας Ὄφεις ὁμολογοῦσιν ὅτι ἦσαν πρὸ ἐτῶν Χριστιανοὶ 229. — Ῥωσικὴ Ἐταιρία πρὸς διάδοσιν τῆς Ἁγίας Γραφῆς ἐν Ῥωσίᾳ πρὸς ἀντιπερισπασμὸν τῶν Προτεσταντῶν 82. Καθολικὴ ἱερατικὴ Σχολὴ ἐν Πετροπόλει ἢ Ἐλληνικὴ γλῶσσα ἐν αὐτῇ εἶνε ὑποχρεωτικὴ 964. Ῥωσικὸν ἔθιμον τοῦ Πάσχα 964.

ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΑ.

Παιδαγωγικαὶ μελέται. Περὶ τῶν δύο παιδαγωγικῶν συστημάτων τοῦ εμπειρικοῦ καὶ τοῦ ψυχολογικοῦ ὑπὸ Εὐστρατίου Α. Κεχαγιά σ. 21.

Περὶ τῆς πρώτης καὶ μέσης ἐκπαιδεύσεως ἐν Ἑλλάδι ὑπὸ Π. Σ. Φωτιάδου σ. 211.

Διαγώνισμα τοῦ Συλλόγου πρὸς διάδοσιν τῶν Ἑλληνικῶν γραμμάτων 215, 219. Ἀνάλυσις τῶν συγγραμμάτων τοῦ πρώην γυμνασιάρχου κ. Κ. Σ. Ξανθοπούλου «Πρώτη καὶ μέση ἐκπαίδευσις κτλ.» 215, καὶ «Ἡ διδασκαλία τῆς ἑλλην. γλώσσης κτλ.» 219. Περὶ ἰδρύσεως Κυριακῶν σχολείων 224. Οἱ ἐν Ὄφει τῆς Τραπεζοῦντος ὀθωμανοὶ φημίζονται ὡς οἱ μάλιστα πάντων τῶν ὀθωμανῶν πεπαιδευμένοι 229. Ἑλληνικὰ σχολεῖα ἐν Ὄφει 230. Μόλις πρὸς ἐπταετίας ἰδρῶθη ἐν Ὄφει δημοτικὰ σχολεῖον ἀντικαταστήσαν τὰ ὑπὸ τῶν ἱερέων διδασκόμενα κοινὰ γράμματα αὐτιστάμενα εἰς τὴν πινακίδα, τὸ Κυριακίδιον (ἢ παρ' ἄλλοις τὴν φυλλάδα, τὴν ὀκτώηχον), τὸ ψαλτήριον καὶ τὸν Ἀπόστολον (εἰς ἃ ἀλλαχῶς ὡς π. χ. ἐν Ἀθήναις προσετίθετο καὶ τὸ Μηναῖον ὡς ἀνωτάτη τάξις) 231.

ΕΠΙΣΤΗΜΑΙ ΚΑΙ ΤΕΧΝΑΙ.

Περὶ τῆς εὐεργετικῆς ἐπιδράσεως τῆς δρόσου ὑπὸ Τ. Α. Ἀργυροπούλου σ. 276.

Περὶ φωτογραφίας ἐν τῷ ὀφθαλμῷ ὑπὸ Ἐμμ. Δραγοῦμη σ. 395.

Φωνή, λαλιά, τεχνικὸς λάρυγγς ὑπὸ Ἐμμ. Δραγοῦμη σ. 616.

Ἀλήθεια ἐν γένει καὶ ἰδίως ἐν ποινικαῖς δίκαις ὑπὸ Φ. Παρρασκευαῖδου σ. 667.

Περὶ διδασκαλίας τῆς χημείας ὑπὸ Α. Κ. Χρηστομάνου σ. 679.

Ἡ παρ' ἡμῖν κοσμηματογραφία ὑπὸ Ἰ. Ἰσιδώριδου Σκυλίτση σ. 696.

Τὰ Ἠφαίστεια τῆς Μεσογείου καὶ ἡ καταστροφή τῆς Πομπηίας ὑπὸ Α. Κορδέλλα σ. 909.

Ἐγκώμιον Ἀντωνίου Ἰερωνύμου Βαλκάρδου ὑπὸ Ι. Β. Δουμῆ. Μετάφρασις Γ. Ν. Ζαβιτσάνου καθηγητοῦ σ. 843.

Ἡ δρόσος ἢ ἐν εἶδει μικρῶν βανίδων ἀποτιθεμένη τὴν νύκτα ἐπὶ τῶν φυτῶν κτλ., κατὰ μὲν τὸν Ἀριστοτέλην πίπτει ἀνωθεν, κατὰ δὲ τοὺς φυσικοὺς τοῦ III' αἰῶνος ἀνερχεται κάτωθεν ἐκ τῆς γῆς, κατὰ δὲ τινὰ σοφῶν τὰ φυτὰ ἐκκρίνουσιν αὐτὴν ἄλλὰ πρῶτος ὁ Γάλλος Λεοῖ ἐξετέλεσε πείραμα χρησιμεύσαν ὡς ἀφετηρία τῆς ἐξηγήσεως τῆς δρόσου 276. Περιγραφή τοῦ πειράματος καὶ ἀποδείξις αὐτοῦ 277. Ἡ δρόσος δὲν σχηματίζεται εὐκόλως ἐν ταῖς πόλεσι διότι τὸ ψυχρὸ δὲν εἰσδύει εὐκόλως εἰς αὐτὰς 278. Τίς εἶνε ἡ αἰτία τοῦ νυκτερίου ψύχους, οὗ ἀποτέλεσμα εἶνε ἡ δρόσος 278, 280. Τί λέγεται νυκτερινὴ ἀκτινοβολία ἢ ἀποτέλεσμα εἶνε ἡ τῆξις τῶν ἐπὶ γῆς σωματίων 280 281 Πείραμα τοῦ Leslie 280. Ὅποια τις εἶνε ἡ εὐεργετικὴ ἐπίδρασις τῆς δρόσου 286.

Ἡ συσκευή ἢ προσδιορίζουσα τὴν ἐν τῷ ἀέρι ὑγρασίαν λέγεται ὑγρομέτρον εὐρεθὲν μὲν ὑπὸ τοῦ Λεοῖ τελειωθὲν δὲ ὑπὸ Regnault ὅπερ εἶνε καὶ τὸ ἄριστον πάντων 277. Τὸ θερμομετρικὸν ὅπερ ὁ ἥλιος ἀποστέλλει εἰς ἡμᾶς εἶνε τοσοῦτον, ὥστε δύναται νὰ τῆξῃ εἰς ἓν ἔτος στρώμα πάχους 32 μέτρων καλύπτον τὴν γῆν ὅλην 280 ἢ ἡ σελήνη ἐκάστη ἡμέρα εἶνε 28κις μεγαλύτερα τῆς γῆς, ὥστε θερμαίνεται ὑπὸ τοῦ ἡλίου δεκατέσσαρας κατὰ συνέχειαν ἡμέρας διὸ οὐ μόνον δὲν ἀποψύχει ἡμᾶς ἀλλὰ καὶ θερμαίνει ὅσον δύναται κατὰ τὰς παγετώδεις νύκτας 281. Διὰ τί εἰς τὰς κορυφὰς τῶν ὄψιλλων ὄρεων ἀνερχόμενοι κατακαίονται μὲν ὑπὸ τῶν ἡλιακῶν ἀκτίνων, καταψύχονται δὲ ἐν τῇ σιᾷ 282. Ἡ ἀτυμώφαιρα ἀπορροφᾷ τὸ 1/4 ἢ τὸ 1/5 τῆς ὑπὸ τοῦ ἡλίου πρὸς τὴν γῆν καταπεμπόμενης θερμότητος 282, εἰς τοῦτο δὲ συντελεῖ καὶ τὸ ἄρωμα τῶν ἀνθέων, καὶ μάλιστα ὁ ἐν τῷ ἀέρι ἐνυπάρχων ὕδατος 283. Ἐὰν ἐπὶ μόνῃ τῇ νύκτῃ ἐκλείψωσιν οἱ ὕδατοι οἱ καλύπτοντες τὸ ἀγγλικὸν ἔδαφος θα καταστραφῶσι πάντα τὰ φυτὰ ἐνεκα τοῦ ψύχους καὶ τοῦ παγετοῦ 283. Ἐπιελογίσθη ὅτι πρὸς ἐξάτμισιν ἐνὸς γράμμου ὕδατος ἀπαιτεῖται τόση θερμότης ὅση πρὸς θέρμανσιν ἐξακοσίων γράμμων κατὰ ἓνα βαθμὸν τοῦ θερμομέτρου 283. Διὰ τί τὰ πορῶδη ἀγγεῖα τῆς Αἰγίνης ψυχραίνουσι τὸ ὕδωρ 283 Διὰ τί αἱ βροχεραὶ ἡμέραι τοῦ χειμῶνος εἶνε θερμαὶ 284. Τί ἐννοοῦμεν λέγοντες ὅτι ἡ ποσότης τοῦ καταπίπτοντος ὕδατος ἐτησίως ἐν Ἀθήναις κατὰ μέσον ὄρου ἀνερχεται εἰς ἐννέα καὶ τριάκοντα ὑφεκατόμετρα 284. Πόθεν προέρχεται τὸ ψυχρὸν ὕπερ αἰσθα-

νόμωα τὰς φθινοπωρινὰς ἐσπείρας εὐρισκόμενοι ἐν τῶν κοιλάδων διὰ φυτῶν κεκαλυμμένων 285. Κατὰ τὴν ἄνοιξιν ὑπάρχει φθόδος μήπως τὰ δένδρα καὶ ὡς σιν ἐπὶ τοῦ πάγου, ὅταν ἡ μὲν νύξ εἶνε ἀνέμελος, λεπτή δὲ βροχὴ διέδραξε ταῦτα κατὰ τὴν ἡμέραν 285. Πῶς κατασκευάζουσι πάγον ἐν Βεγγάλῃ 285.

Περιγραφή τοῦ ὀφθαλμοῦ 395. Ὁ ὀφθαλμὸς ὡς ἐκ τῆς κατασκευῆς αὐτοῦ παράγει τὰ αὐτὰ φυσικὰ φαινόμενα καὶ ἡ φωτογραφικὴ μηχανὴ 396, 398. Ὁ ἐν Ῥώμῃ Γερμανὸς Boll ἀνεκάλυψεν οὐσίαν τινὰ πορφύραν ἐν τῷ ὀφθαλμῷ, ἣν δύνανται τις νὰ ὀνομάσῃ ὀπτικὴ ἢ πορφύραν 397. Πειράματα πρὸς ἀπόδειξιν τῆς ὑπάρξεως τῆς οὐσίας ταύτης 397, 399. Ἄγνωστον εἶνε εἰστέ ἵσως τινὲς σπουδαιότητα ἔχει ἡ οὐσία αὕτη ἐν τῇ λειτουργίᾳ τῆς ὀφθαλμοῦ ἀλλὰ δὲν εἶνε ὁμοῦ καὶ ἀπαραίτητος 400. Θετικὴ ἢ εἰκὼν λέγεται ἐκείνη ἐν ἣ τὰ φωτεινὰ μέρη τοῦ ἀντικειμένου παρίστανται λευκά, ἀρνητικὴ δὲ ἐν ἣ τὰ σκιερὰ παρίστανται λευκά. Ἐπὶ τοῦ ἀμφιβληστροειδοῦς χιτῶνος τοῦ ὀφθαλμοῦ σχηματίζεται εἰκὼν θετικὴ 399.

Περιγραφή τῶν φωνητικῶν ὀργάνων τοῦ ἀνθρώπου καὶ πῶς παράγεται ἡ φωνὴ 617. Πόθεν ἐξαρτᾶται ἡ ἔντασις, τὸ ὕψος καὶ ἡ χροιά (timbre) τῆς ἀνθρωπίνης φωνῆς 618. Ἡ ἀνθρωπίνη φωνὴ περιλαμβάνει 3 1) 2) κλίμακας ἐν ὁμοῦ καὶ τὸ αὐτὸ ἄτομον δὲν δύναται νὰ περιλάβῃ πλείονας τῶν 2 1) 2) κλίμακων 619. Αἱ φωναὶ διαίρονται εἰς πέντε κατηγορίας ἀναλόγως τοῦ ὕψους αὐτῶν κατὰ τὸ παρατιθέμενον διάγραμμα ὅπερ δεικνύει τὸν ἀριθμὸν καὶ τὸ ὕψος τῶν τόνων ἐκάστης φωνῆς 619. Πῶς κατορθοῦται ἡ ἐκκώνησις τῶν διαφόρων συνήεντων καὶ τῶν συμφώνων 620. Πῶς μνησθάνουσι νὰ ὀμιλῶσιν οἱ κωφάλοιοι. 621. Κατὰ πρῶτον τὸ 1873 ὁ Γερμανὸς χειρουργὸς Billroth ἐπεχείρησε καὶ ἐπέτυχεν νὰ ἀντικαταστήσῃ διὰ τεχνητοῦ λάρυγγος τὸν ἀποκοπέντα φυσικὸν λάρυγγα ἀσθενοῦς τινος ἐν Βιέννῃ 621. Εἰς τί συνίσταται ὁ τεχνητὸς λάρυγξ 621. Ὁ φέρων τεχνητὸν λάρυγγα δύναται νὰ λαλῇ εὐκόλως καὶ καθαρῶς 622.

Τινὲς ἵνα ἐξηγήσωσι διατί ὁ πύθκος ἔχει τέσσαρας χεῖρας ὁ δὲ ἀνθρώπος δύο χεῖρας καὶ δύο πόδας, ἰσχυρίσθησαν ὅτι καὶ ὁ ἀνθρώπος εἶχε τὸ πρῶτον τέσσαρας χεῖρας ἀλλ' ἡ χρῆσις τοῦ ὑποδήματος μετὰ πολλὰς γενεὰς συνέσφιξε βαθυθδὸν τοὺς δακτύλους, παρεμόρφωσε τὴν χεῖρα καὶ τέλος τὴν μετέβαλεν εἰς πόδα 807. Σύγκρισις τῆς ζωῆς τοῦ ἀγριωτάτου τῶν ἀνθρώπων πρὸς τὴν ζωὴν τοῦ τελειωτάτου τῶν ζῴων 815. Κατὰ τοὺς δαρβινικοὺς ὁ κύων ὁ τρέμων πρὸ τοῦ κυρίου αὐτοῦ καὶ ἀγαπῶν αὐτὸν εἶνε θρησκευτικὸν ζῶον 83. Ὁ δαρβινισμὸς δὲν ἐξήγησεν εἰστέ τὴν ἐπὶ τῆς γῆς ἐμφάνισιν τοῦ ἀνθρώπου, διότι ἡ ὑπόθεσις τῆς φυσικῆς διαλογῆς εἶνε ἀνεπαρκῆς εἰς ἐπίλοιπον τοῦ προβλήματος περὶ τῆς ἀρχῆς τῆς ἀνθρωπότητος 816.

Τὸ ἰσχυρότατον τῶν ἐπιχειρημάτων κατὰ τῆς θανατικῆς ποινῆς εἶνε ἡ πλάνη τῶν δικαστῶν καὶ ἡ καταδικὴ πολλὰκις ἀθώου ἀντι ἐνόχου 670. Παραδείγματα δικαστικῆς πλάνης ἐν Ἀγγλίᾳ καὶ Γαλλίᾳ 671—673. Ἐν Ἑλλάδι τοῦ ἀρχιεπιστοῦ Λύγγου 671, τοῦ Γεωργίου Σακαλῆ 672, δολοφονοῦν ἐν Πάτραις 673, τοῦ Κουσταλεξιώτου καὶ τῶν υἱῶν αὐτοῦ ἐν Λαμῖα 674, ἐν Δομοβράτιν τῶν Θηδῶν 674. Παραδείγματα σκληρῶν ποινῶν 675, 676. Ὁ ἀρχαῖος ἄγγλος δικαστὴς Ἐδ. Κῶξ λέγει ἐν τῷ Περὶ ἀρχῶν τῆς ποινῆς συγγράμματι του ὅτι ὡς δικαστὴς ἐπὶ πολλὰ ἔτη πλείστον ὄσους νέους ἐγκληματίας ἀπολύει ἐπὶ ἔγγυθιαι δι' ἐγκλήματα κλοπῆς κλπ., ἅτινα διέπραξαν κατὰ πρῶτην φοράν. Δις δὲ μόνον μετεμελήθη διὰ τὴν ἐπιεικειάν του ταύτην 676.

Χαρακτηρισμὸς τοῦ Γάλλου Κλαυδίου Βερνάρδου τοῦ πρώτου τῶν ἐν Εὐρώπῃ φυσιολόγων 418. Βιογραφία τοῦ διασώμου Γάλλου χημικοῦ Ἰερωνύμου Βαλάρδου, ἀνακαλύψαντος τὸ βρωμίον ἐν ᾧ ἦτο ἔτι μαθητὴς τῆς φαρμακευτικῆς 844—848. Ἡ ἀνακάλυψις αὕτη ἀποτελεῖ τὸ μεταίχμιον τῶν ἐποχῶν τῆς ἱστορίας τῆς χημείας 848. Ἄνευ τοῦ θρωμίου ἢ φωτογραφία θὰ ἦτο στρεβλὴ τις ἀπομίμησις τῆς ἐμφύγου φύσεως, ἄνευ ζωῆς τινος 849. Σχέδιον τοῦ καθηγητοῦ Χρηστομάνου περὶ τοῦ πῶς πρέπει νὰ γίνωνται τοῦ λοιποῦ αἱ ἐξετάσεις τῆς χημείας 691. Ἐν Ἐπιδεδέρῃ οἱ σπουδασταὶ τῆς χημείας δαπανοῦν ἐξ ἰδίων περὶ τὰ χίλια τάλληρα εἰς τὸ χημεῖον 684. Ὁ ἐν Βερολίῳ καθύψουτος καθηγητὴς Ὁφμαν δαπανᾷ ἐν τῷ χημεῖον του κατ' ἔτος εἰς πειράματα τρισχίλια τάλληρα, ὁ δὲ ἐν Ἐπιδεδέρῃ καθηγητὴς Βόννσεν δισχίλια φιορίνια, κορηγούμενα ἀπὸ τοῦ δημοσίου ἢ τοῦ πανεπιστημίου 687. Καὶ ὁ μὲν Ὁφμαν ἔχει μισθὸν 7500 τάλληρα κατ' ἔτος, ὁ δὲ Βόννσεν 800 φιορίνια τὸν μῆνα, ἐν Ἀθήναις δὲ ὁ καθηγητὴς τῆς χημείας δραχ. τετρακοσίας 688.

Μέγιστον ὄν ἴσον πρὸς τεσσαράκοντα τῆς ὀρνίθου 83. Σύγγραμμα Ῥώσου θέμα ἔχον τὴν ταξινόμησιν τῶν ἀθροιστικῶν μορφῶν καὶ τὴν σύγκρισιν αὐτῶν πρὸς τὰς τῶν ζῴων 83. Ἡλεκτρικὸς ἔγγελος 83. Θέρμανσις ὅλης πόλεως ἐν Ἀμερικῇ 258. Μέγιστον σπήλαιον ἐν Ἀμερικῇ 258. Ἡλεκτρικαὶ ναυτικαὶ πυξίδες 722. Νέα ἐφαρμογὴ τοῦ τηλεφώνου ἐν ταῖς ἐκκλησίαις 803. Παράδειγμα τοῦ ἐπιτίτου τῶν καρβιδίων 963. Μνεῖα πηγῆς πετρελαίου παρὰ Πλουταρχῶ 1040.

Περὶ τῶν νέων ἐν Ἀθήναις οἰκοδομημάτων καὶ μάλιστα τῆς Ἀκαδημείας 802. Περιγραφή τοῦ ἐν Φλωρεντίᾳ ἀριστουργήματος τοῦ Μιχαῆλ Ἀγγελίου 450 καὶ τῆς «Παναγῆρεως» τοῦ Ρουθηνίου ἐνὸς τῶν ἀρίστων ἔργων τῆς Φλαμανδικῆς σχολῆς 451, 454. — Ἀμεδαῖος Νῶε Χάμ γελοιογράφος 803. Βιολλὲ Le Duc ἀρχιτέκτων 804.

ΠΟΛΙΤΙΚΑ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΑ.

Σκέψεις περὶ τοῦ Ἡγεμόνος τοῦ Μακιαβέλλη ὑπὸ Ν. Καζάκη σ. 5, 173.

Ἡ ἐν Νεαπόλει πενία μετάφρ. Ε. Π. Ρ. σ. 132.

Περὶ τοῦ ἐν Στοκόλμῃ Ἐ' διεθνoῦς ποινολογικοῦ συνεδρίου ὑπὸ Α. Γ. Σκουζῆ σ. 1000.

Ἐποτὸς τίς πρέπει νὰ εἶνε ὁ πολιτικὸς ἀνὴρ σ. 18. Γνώμαι διαφόρων περὶ Μακιαβέλλη καὶ τοῦ «Ἡγεμόνος» αὐτοῦ 6, 7, 19, 763. Ὁ Μέγας Φρειδερίκος ἀφ' οὗ πρῶτον ἠκολούθησε τὰς πολιτικὰς ἀρχὰς τὰς ἐν τῷ Ἡγεμόνῳ τοῦ Μακιαβέλλη, ἀντικρούων αὐτὰς ἔπειτα συνέγραψε τὸν Ἀντιμακίαβέλλη σ. 6. — Συγγράμματα περὶ τῆς ἐν Νεαπόλει δεινῆς πενίας: «Ἡ ἐν Νεαπόλει πενία» καὶ «Ἡ Νεάπολις γυμνῷ ὄμματι» 132. Περιγραφή τῆς κατοικίας καὶ τῆς ἀθλιότητος τῶν ἐν Νεαπόλει πτωχῶν 132, 134. Οἱ γονεῖς ἀναγκάζονται ὄλην νύκτα νὰ ἀγρυπνοῦσιν ὑπερασπιζόμενοι τὰ τέκνα τῶν κατὰ τῶν ποτικῶν 134. Ὑπάρχουσι δὲ καὶ θάλαμοι μετ' ἐπίπλων ἐν οἷς κοιμῶνται τρεῖς ἄνθρωποι ἐν μιᾷ καὶ τῇ αὐτῇ κλίνῃ 131. Ἐνοκλᾶζοντες ἐπὶ τοῦ πεζεδρομίου ἀνασκαλεύουσι τὰ ταρώματα ἵνα ἀνεύρωσιν ὄσπου ἡ ἄκωναν ἰχθύος 135. Περιγραφή τοῦ Νεκροταφείου τῶν πτωχῶν 135. Περιγραφή κηδείας πτωχοῦ 136. — Πῶς ἔλαβον τὴν ἀρχὴν τῶν αἰ φυλακῶν καὶ ὅποιαίτινες ἦσαν κατ' ἀρχὰς 1001. Μόλις τελευτῶντος τοῦ ἰσ' αἰῶνος ἰδρύθησαν τὰ Σωφρονιστήρια οὐχὶ χάριν τῆς ἠθικῆς ὠφελείας τῶν καταδικῶν ἀλλὰ χάριν τοῦ κέρους τοῦ ἐκ τῆς ἐπιβελτημένης εἰς αὐτοὺς ἐργασίας 1002. Πρῶτος ὁ Ἄγγλος I. Χόβαρ περιέγραψε τὸν ἐν τῇ φυλακῇ βίον τῶν καταδικῶν ἐν τῷ συγγράμματι του The state of prisons συγκινήσας τὴν κοινῶνιαν πρὸς βελτίωσιν τῶν φυλακῶν 1002. Δύο ἦσαν τὰ συστήματα περὶ μεταρρυθμίσεως τῶν φυλακῶν τὸ τῆς Πενσυλβανίας ἥτοι τὸ τῆς διαρκoῦς ἀπομονώσεως μετ' ἐργασίας καὶ τὸ τῆς Ἄουδουρ ἥτοι τὸ τῆς ἐν κοινῷ ἐργασίας τῆς ἡμέρας χωριστοῦ δὲ τῆς νυκτὸς 1002. Τὸ πρῶτον διεθνὲς συνέδριον περὶ μεταρρυθμίσεως τῶν φυλακῶν συνεκροτήθη τῷ 1846 ἐν Φραγκφούρτῃ 1003. Τῷ 1872 συνεκροτήθη ἐν Λονδίῳ ποινολογικὸν συνέδριον ἐπὶ προσκλήσει τῆς κυβερνήσεως τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν 1004, ἔπειτα δὲ τῷ 1878 ἐν Στοκόλμῃ 1005, ὅτε καὶ ἐξελέγη διαρκὴς τὸ συνέδριον ἐπιτροπὴ δημοσιεύουσα γαλλιστ' ἀγγλιστ' ἀσκοπὸς αὐτῆς 1006. Ζητήματα τῶν διαφόρων τμημάτων τοῦ ἐν Στοκόλμῃ συνεδρίου 1007. Περὶ συστάσεως σχολείων τῶν δεσμοφυλακῶν ὅποια ὑπάρχουσιν ἐν Ἰταλίᾳ 1008 καὶ 1007. Ὑπὲρ τῆς διατηρήσεως τῶν σωματικῶν ποιων, βελτιωτικῶν κλπ., συγγράφησαν μόνον οἱ ἀντιπρόσωποι Σουηδίας, Ἀγγλίας καὶ Δανίας 1009. Ὅποῖόν τι εἶνε τὸ λεγόμενον Ἰρλανδικὸν σύστημα τούτεστι τῆς ἐπὶ ὄρν ἀπολύσεως, καὶ ἐδοκίμησις αὐτοῦ 1009, 1010. Περὶ τοῦ συστήματος τῆς ἀπομονώσεως 1010, 1007, παρατηρήσεις περὶ τῆς εὐδοκίμησεως αὐτοῦ ἐν διαφορῶς ἔθνεσι 1011. Ἐν Σουηδίᾳ γενικὸς διευθυντὴς τῶν φυλακῶν εἶνε γερουσιαστὴς ἀνὴρ εἰδικῶς μελετήσας τὰ τῶν φυλακῶν καὶ οὗ ἡ γνώμη ἔχει κῆρος καθ' ἅπασαν τὴν Εὐρώπην, παρ' ἧται δὲ αἱ φυλακαὶ ὑπάγονται εἰς ἐν τῶν τμημάτων τοῦ ὑπουργείου τῶν Ἐσωτερικῶν 1008. Ἡ Σουηδικὴ ἡγεμονία νὰ ἔχη σειρὰν ὄλην ἡγεμονίαν ἀτομικῶς ἐργασθέντων ὑπὲρ τῆς βελτιώσεως τῶν φυλακῶν 1005. Ὅσχαρ ὁ Β' πατὴρ τοῦ νῦν βασιλέως τῆς Σουηδίας συνέγραψε πραγματείαν περὶ ποινῶν καὶ φυλακῶν 1012.

ΙΣΤΟΡΙΑ, ΓΕΩΓΡΑΦΙΑ, ΠΕΡΙΠΗΓΗΣΙΣ.

Ἡμερολόγιον αὐτόγραφον τοῦ Ῥώσου ναυάρχου Γρέυγ κατὰ τὴν εἰς Πελοπόννησον ἐκστρατείαν τῶν Ῥώσων τῷ 1769 ἐκ τῆς ῥωσικῆς μετάφρασις Κ. Α. Παλαιολόγου σ. 34.

Ἡ παράδοσις τῶν Ἰωαννίνων ὑπὸ Σ. Π. Λάμπρου σ. 71.

Ὁ ἄγνωστος Κωνσταντῖνος ὑπὸ Κ. Παπαγεωργίου σ. 86.

Ῥιζοσπάσται καὶ βελτιώσεις ἐν Ἐπτανήσῳ ὑπὸ Σπ. Κ. Παπαγεωργίου σ. 115 (πρὸς Παγρασοῦ Α' 241, 617 καὶ Γ' 950).

Περὶ τοῦ ἐν Θεσπρωτίᾳ τῆς Ἠπείρου μεσαιωνικοῦ φρουρίου τοῦ Ἁγίου Δοανάτου ὑπὸ Ἀθ. Δ. Πετρίδου σ. 123.

Ἀνέκδοτοι ἐπιστολαὶ Μοροζίνῃ καὶ Καποδιστρίου πρὸς τοὺς Συμαίους ὑπὸ Δ. Χαβιαροῦ σ. 251.

Νικόλαος Δραγοῦμης βιογραφικὸν σχεδιασμὸν ὑπὸ Τ. Φιλήμονος σ. 298.

Ὁ Θιέρτος ὡς ἱστοριογράφος ὑπὸ Ν. Καζάκη σ. 460, 746.

Ἀνέκδοτα νομίσματα τῆς ἐν Κρήτη πόλεως Βιέννου (μετὰ δύο σχημάτων) ὑπὸ Π. Λάμπρου σ. 516.

Ἡ ὑστερία τῆς ἐν Πλαταιαῖς νίκης ὑπὸ Σ. Π. Λάμπρου σ. 646.

Λόγος εἰσιτηρίου ἀπαγγελλεῖς ὑπὸ τοῦ καθηγητοῦ Κ. Παπαρηγοπούλου ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ τῇ 25 Ὀκτωβρίου 1879 σ. 900.

Ἱστορική συμπλήρωσις ὑπὸ Ἠλία Ζερβοῦ Ἰακωβάτου σ. 950 (πρβ. Παρνασσῶ Α', 241, 657, καὶ Γ', 115).

Κατάπλους τοῦ ῥωσικοῦ στόλου τῷ 1796 εἰς Πελοπόννησον καὶ ὑποδοχὴ αὐτοῦ ὑπὸ τῶν Μανιατῶν σ. 35 (πρβ. «Παρνασσῶ» Β', 459). Πολιορκία τῆς Κορώνης ὑπὸ τῶν Ῥώσων καὶ Ἑλλήνων 37, 43, ἄρσις τῆς πολιορκίας 44. Ἀνατολικὴ λεγεὼν ὑπ' ἄρχηγόν Ῥώσον 37, ἀποτυχία αὐτῆς 40. Ἄλωσις τοῦ Μιστρά καὶ σφαγὴ χιλίων Τούρκων 37. Ἀρχὴ τῶν ἀποτυχιῶν τῶν Ῥώσων 39. Ἦττα τῶν Ῥώσων ὑπὸ τῶν ἐν Τριπόλει Τούρκων 41. Ἄλωσις τῆς Πύλου ὑπὸ τῆς Δυτικῆς λεγεὼνος 41, οἱ δ' ἐν τῇ Πύλῳ Τούρκοι μεταναστεύουσι πανοικεῖ εἰς Χανία τῆς Κρήτης 42. Ἀπόπειρα τῶν Ῥώσων περὶ καταρτισμοῦ τακτικοῦ στρατοῦ ἐκ Μανιατῶν 44. Ἀπόπειρα κατὰ τῆς Μεθώνης πεντακοσίων Ῥώσων καὶ διαχιλίων Ἑλλήνων 45, ἔξοδος τῶν Τούρκων βοηθουμένων ὑπὸ ἐπελθόντος ἰσχυροῦ σώματος Τούρκων καὶ Ἀλβανῶν 47, καὶ παντελής ἦττα τῶν πολιορκούντων καταφυγόντων εἰς Πύλον 48. Ἐν διαστήματι δύο μῶνων καὶ ἡμίσεως οἱ Ῥῶσοι κατέλαβον τὰ δύο τρίτα τῆς Πελοποννήσου, ἀλλὰ τέλος μόνην τὴν Πύλον ἤδυνήθησαν νὰ κρατήσωσι 49, ἕως τῶν Τούρκων διακοφάντων τὸ ἐκ τῶν ὀρέων δι' ὄδραγωγείου ἐρχόμενον ὕδωρ, οἱ Ῥῶσοι ἠναγκάσθησαν νὰ ἀποπλεύσωσι τῆς Πελοποννήσου πρβ. «Παρνασσῶ» Β', 708, καταλιπόντες τὴς Ἑλλήνας εἰς τὴν ἐκδίκησιν τῶν Τούρκων 50. Χάρην τῆς ἐκστρατείας ταύτης τῶν Ῥώσων ἀπόλωσαν τὴς περιουσίας τῶν πλείστοι «Ἑλληνες ὄπλαρχηγοὶ ὀνομαστὶ δὲ ὁ Βενάκης ἔχων ἄπειρα πλοῦτη, καὶ ὁ Ζαΐμης προπαρασκευασίας ἰδίας ἀναλάμψαι παρακαταθήκας διπύρων καὶ ἄλλων τροφίμων πρὸς διατροφήν τοῦ ῥωσικοῦ στρατοῦ» πάντες δὲ οὗτοι ἀντημείψθησαν ἔπειτα ὑπὸ τῶν Ῥώσων διὰ μισθοδοσίας ἀναλόγου 49. Ζανέτος ὄπλαρχηγὸς Μανιατῆς 34. Ψαρὸς ὄπλαρχηγὸς Ἑλλήν, ἐκ Μυκίνου 37, 38, 48. Ἀλέξανδρος Ἀλεξιάδης Ἑλληὴν πλοίαρχος 36. Δημήτριος Γιαμῆς Ἑλληὴν πλοίαρχος 37. Ἐρρίκος Καρρὸν ἑλληνικὸν πλοίαριον δώδεκα τηλεδύλων 36, καταστροφὴ αὐτοῦ 37. Σαμουὴλ Γρέυγ Ἀγγλὸς τὴν καταγωγὴν ναύαρχος τῆς Ῥωσίας συγγραφεὴς ἡμερολόγιον τῆς ἐκστρατείας ταύτης τῶν Ῥώσων 35 σσμ. 1.

Ἄλωσις τῆς Θεσσαλονίκης τῷ 1430 ὑπὸ τῶν Τούρκων καὶ καταστροφὴ τοιαύτη ὥστε καὶ ὁ σουλτὰν Μουράτ ὁ Β' ἔφραξεν ἰδῶν τὴν γενομένην ἐρήμωσιν 71. Ἦνε βέβαιον καὶ μεμαρτυρημένον ὅτι τὰ ἰωαννίνα παρεδόθησαν τῷ 1430 δι' ἰδίας συνθήκης εἰς τοὺς Τούρκους 71, μετ' ὧν συνεδίσωσαν ἐν εἰρήνῃ μέχρι τοῦ 1612, ὅτε ἐπανέστησαν ἐπὶ Ἀχμέτ τοῦ Α' τῇ προτροπῇ Διονυσίου τοῦ ἐπικληθέντος Σουλτοσφύρου 75. Συνθήκη τῆς παραδόσεως 73. Γράμμα σουλτὰν Μουράτ τοῦ Β' πρὸς τοὺς ἰωαννίνας 72. Ἡ ἔξω τῶν ἰωαννίνων θέσις ἢ ἐπονομαζομένη Τουρκοπάλοικον διατὶ ὀνομάσθη οὕτω 75. Ἡ ἔξω τῆς Θεσσαλονίκης θέσις ἢ λεγομένη Κλειδί διατὶ ὀνομάσθη οὕτω 74. Παντελής ἦττα τῶν Βουλγάρων τῷ 814 ὑπὸ Λέοντος τοῦ Ε', ἐπ' ἐσόντος κατ' αὐτῶν ἐξ ἐπικαίου ὑψώματος ὅπερ ἐπονομάσθη: βουνὸς Λέοντος· τοιαύτη δ' ὄψηξεν ἢ καταστροφὴ ὥστε καὶ μετὰ μίαν ἑκατονταετηρίδα διερχόμενοι τῆς θέσεως ταύτης οἱ Βούλγαροι «τὴν κεφαλὴν ἐπισείοντες δακτυλοδεικτούσι» 86. Περιγραφή τῆς δολοφονίας Λέοντος τοῦ Ε' ἐν τῇ ἀνατολικῇ ἐκκλησίᾳ ὑπὸ συνομοτῶν ἐνοδουμένων ὡς κληρικῶν 87. Ἀπὸ τῆς πρώτης εἰκοσιενταετίας τῆς ἐνάτης ἑκατονταετηρίδος σώζονται νομίσματά τινα τῶν ῥωμῶν εἰκονίζοντα ἐμπροσθεν μὲν τὸν βασιλέα Θεόφιλον, ὅπισθεν δὲ δύο πρόσωπα Μιχαὴλ καὶ Κωνσταντίνου 86. Ἐκ τῆς ἔφετάσεως αὐτῶν προκύπτει εἰς τὸ μέσον νῆος ἄγνωστος Κωνσταντίνος, ὅστις κατὰ τὴν ἐρμηνείαν τοῦ Παπαρηγοπούλου 93 εἶνε υἱὸς Μιχαὴλ τοῦ Β' καὶ ἔθοροσύνης τῆς ἐγγωνῆς Εἰρήνης τῆς Ἀθηνῶν τῆς ἀναστρωσάσης τὰς εἰκόνας 92.—Χαρακτηριστὸς τῶν Μανιατῶν ὑπὸ Ῥώσου 35. Κίνδυνος καὶ προσφυλάξις τῶν διαφυγόντων ἐκ Κωνσταντινουπόλεως κατὰ τὴν ἐναρξιν τοῦ Ἰεροῦ Ἀγῶνος 302. Ὅποιόν τι ἦτο τὸ γραφεῖον τοῦ Κυβερνήτου 306. Εἰκὼν τῆς καταστάσεως τῆς Ἑλλάδος τὸ τελευταῖον ἔτος τῆς βεστιάσεως τοῦ Ὄθωνος 320. Βίος Ν. Δραγοῦμη 300.—Περὶ τῆς ἐν Ἰθάκῃ μνησ τῶν Βουλγάρων 1026. Σιγγίλια περὶ τῆς μνησ τῶν οἰκουμενικῶν πατριαρχῶν Ἰερεμίου 1028, Κυρίλλου 1029, Θεοδοσίου 1031, Γρηγορίου 1033. Περὶ τῆς ἐν Ἰπείρῳ πόλεως Ἐδρούας 127, 129. Περὶ τῆς ἐν Ἀλβανίᾳ Μοσχόπολεως 294. Ἡ γαλλικὴ πόλις Vienne εἶνε ἀποικία τῆς ἐν Κρήτῃ πόλεως Βιένου κειμένης ἐνθα ὦν τὸ χωρίον Βιάνο 517.

Εἰκὼν τῆς Ἀναγεννήσεως ἐν Ἰταλίᾳ σ. 8—11. Ἡ ἱστορία τῆς Φλωρεντίας τοῦ Μακιαβέλλι κάλλιστον ὑπόδειγμα πραγματικῆς ἱστορίας εἶνε ἐν τῶν ἀριστοκρατικῶν τῆς ἰταλικῆς ἱστοριογραφίας καὶ γλώσσης 20. Ἡ Μακιαβέλλις ἔχει μεγάλην συγγένειαν πρὸς τὸν ἱστορικὸν καὶ πολιτικὸν χαρακτήρα τοῦ Ἑλλήνου ἱστορικοῦ Πολυβίου 174. Ὅμοια κατὰ τὸν Θιέρσον ἢ ἀποστολῆ

τοῦ ἱστορικοῦ 776. Σύγγραμμα Φρ. Λενορμάν: «Αἱ ἀρχαὶ τῆς ἱστορίας κατὰ τὴν Ἁγίαν Γραφήν καὶ τὰς παραδόσεις τῆς ἀρχαίας Ἀνατολῆς» ὑπόδειγμα σχολιάσεως τῶν ἔνδεκα πρώτων κεφαλαίων τῆς Γενέσεως 1042. Σέγιος Σολαβιέβ ὁ μετὰ τὸν Καρμυζίνον διασημώτατος ἱστοριογράφος τῆς Ῥωσίας 1043. Τύχαι Γάλλου στρατιώτου αἰχμαλώτου τῶν Ζουλοῦ 1043. Χαρακτηριστὸς τοῦ αὐλικοῦ κατὰ τὸν 19' αἰῶνα 564.

Ὁ περίπλους τῆς Ῥῆς ὁ τέως γινόμενος ἐν 104 ἡμέραις ἐτελεῖται νῦν εἰς 68 ἡμέρας σ. 171. Ἀπὸ Βιέννης εἰς Θεσσαλονικίην διὰ τοῦ σιδηροδρόμου εἰς δύο ἡμέρας 172. Σχέδιον σιδηροδρόμου διὰ τοῦ Ἐσφράτου καθ' ὃ τὸ ἀπὸ Βιέννης εἰς Βαυλοῦνα διάστημα θά διανύηται ἐν ὀκτώ μόνον ἡμέραις 172. Δύο τολμηροὶ θαλασσοπόροι Ἀμερικανὸς καὶ Δανὸς 962.

ΑΠΟΓΡΑΦΙΚΑ.

Στατιστικὴ τῆς ἐπαρχίας Ὀρεως τοῦ νομοῦ Τραπεζούντος ὑπὸ Ἰ. Παρχαρίδου σ. 224.

Φονευθέντες ἐν Κριμαίᾳ καὶ κατὰ τὸν Γαλλογερμανικὸν πόλεμον 83. Ἐκ τῶν 150 ἑκατομμ. τῶν ὑπὸ τοῦ Ἀγγλοῦ Ἰνδῶν μόνον 800 χιλ εἶνε χριστιανοὶ 84. Ἐκ τῶν ὑπερδουλοκρατικῶν οἰκιῶν ἐν Ὄρει τῆς Τραπεζούντος αἱ ἑκατὸν ἐξήκοντα εἶνε χριστιανικαὶ ἐν ἑννέα χωρίοις διεσπαρμέναι 230. Τὸν 19' αἰῶνα ἐν ἔβδομήκοντα ἔτεσιν ἀριθμοῦνται τρισεσάρκοντα ἔτη λιμοῦ 559. Τὸ μέγα δουκάτον τῆς Βαδίας ἔχει πληθυσμὸν 1,435,000 ἐπὶ ἐκτάσεως 119 τετραγώνων γεωγραφ. μιλίων, ἢ δὲ Ἑλλάς 1,700,000 ἐπὶ 910 τετρ. γεωγραφ. μιλ. 694. Ἐκ τῶν ἔβδομήκοντα ἑννέα ἐτῶν τοῦ παρόντος αἰῶνος οἱ Ῥῶσοι δώδεκα μόνον διήγαγον ἐν εἰρήνῃ 1043. Τσοῦτον διάφορον ἐξεδηλώθη τῷ 1849 ὑπὲρ τῶν χρυσοῦχων μεταλλείων τῆς Καλλιφορνίας, ὥστε ἐν Ἀγίῳ Φραγκίσκῳ δωμάτιον βυραπὸν ξενοδοχείου εἶγεν ἐνοικίον 25 δολλάρια τὴν ἔβδομάδα· τὸ δὲ ξενοδοχεῖον τοῦτο ἔχον ἔκτασιν 70 τετραγ. ποδῶν ἔφερον ἐτήσιον εἰσόδημα 110,000 δολλ. Ἐκαστον φύλλον ἡμερησίου ἐπωλεῖτο ἐνδὸς δολλαρίου. Ἡμερομίσθιον ἐργάτου 20 δολλάρια. Μεταπράτης ἐκέδησεν εἰς ὀκτὼ μῆνας 500 χιλ. δολλάρ. Τόσον δ' ἄφθονος ἦτο ὁ χρυσὸς ὥστε τὰ παῖδια ἐκέρδιον ἄπειρα κέρδη συλλέγοντα τὰ ἐκ τῶν σάκκων τῶν ἐργατῶν πίπτοντα τεμάχια χρυσοῦ σ. 939,910. Ἐν Βερολίῳ τὸ κυβικὸν μέτρον τοῦ φωταερίου τιμᾶται δώδεκα λεπτῶν τρυτέσι τετρακίς ὀλιγώτερον ἢ ἐν Ἀθῆναις, ἢ δὲ ποιότης του εἶνε δις ἀνωτέρα ἢ ἐνταῦθα 687. Κατὰ τὸ ἔτος 1875—1876 ἐν τῷ χημείῳ τοῦ ἐν Βερολίῳ καθηγητοῦ κ. Ὄφμαν ἐδαπανήθη 1500 ταλλήρων φωταερίου 687. Ὁ ἀριθμὸς τῶν ἐν πολέμῳ ὀνησκόντων ἡμερησίου ἔλαττοῦται 83. Ἐξαγωγὴ πετρελαίου Ἀμερικῆς 84.

ΜΥΘΙΣΤΟΡΙΑΙ ΚΑΙ ΔΙΗΓΗΜΑΤΑ.

Ὁ ἀπεξηραμένος συνταγματάρχης μυθιστορία Ἐδμόνδου Ἀμπου (Edmond About: L'homme à l'oreille cassée) μεταφρασθεῖσα ὑπὸ Π. Γ. Φ.

Συνέχεια ἀπὸ τοῦ Β' τόμου καὶ τέλος. Κεφ. 1Δ Ἔρωσ καὶ σπάθη σ. 59. 1Ε' Ἐκ τοῦ κεφαλαίου τούτου καταφαίνεται ὅτι ἡ Ταρπηλία πέτρα ὀλίγον ἀπέχει τοῦ Καπετωλίου σ. 138. 1Γ' Ἀξὶ μνημόνευτος συνέντευξις τοῦ συνταγματάρχου Φουγά καὶ τοῦ Ἀυτοκράτορος τῶν Γάλλων σ. 147. 1Ζ' Ὁ Νικόλαος Μάιζερ πλοῦσιος κτιματικὸς ἐν Δανσίῳ τυγχάνει ἐπισκέψεως ἢ οὐδύλλως ἐπεθύμει σ. 233. 1Η' Ὁ συνταγματάρχης προσπαθεῖ νὰ πάλαιθῃ ἐνδὸς ἑκατομμυρίου ὅπερ τὸν ἐνοχλεῖ σ. 246. 1Θ' Αἰτεῖ καὶ προσφέρει τὴν χεῖρα τῆς Κλημεντίνης σ. 346. Κ' Κεραυνὸς ἐν ὀρανοῦ αἰθρῇ σ. 407.

Ὁ καρδιόκτυπος ὑπὸ Ἐδγάρδου Πόου μεταφρασίς Ἐμμ. Δ. Ροῦδου σ. 426.

Ἡ εἰκονομαχία διήγημα Ἐρμανοῦ Λιγγ ἐκ τῆς βυζαντικῆς ἱστορίας μεταφρασθεῖν ἐκ τοῦ γερμανικοῦ ὑπὸ Σ. Π. Α. σ. 486, 599, 704.

Ἐκ τοῦ λευκώματος πατρὸς ὑπὸ τοῦ ἰταλοῦ De Amicis μεταφρασίς Α. Φραβασίλη σ. 506.

Ὁ πλοίαρχος Doderò ὑπὸ τοῦ ἰταλοῦ Barrili μεταφρασίς Α. Φραβασίλη σ. 577.

Τὰ κατὰ Φιλήμονα καὶ Βαυκίδα ἢ ἡ φιλοξενία βραβευομένη ὑπὸ Κ. Νεστορίδου σ. 780.

Ἡ στρογγύλη εἰκὼν ἐκ τῶν τοῦ Ἐδγάρδου Πόου μεταφρασίς Ἐμμ. Δ. Ροῦδου σ. 948.

ΑΠΟΦΘΕΓΜΑΤΑ ΚΑΙ ΓΝΩΜΑΙ ΔΙΑΦΟΡΩΝ ΣΥΓΓΡΑΦΕΩΝ

Ὁ Κάντιος ἐμβριθέστατος καὶ σκεπτικώτατος τῶν νέων φιλοσόφων ἐν τῷ πρακτικῷ λόγῳ τουτέστιν ἐν τῷ ἠθικῷ νόμῳ εὗρηκε καὶ τὴν ἐλευθερίαν καὶ τὴν ἀθανασία τῆς ψυχῆς καὶ τὴν θεῖον νομοθέτην, καὶ ἐπέκεινα τῆς προσκαίρου βασιλείας τοῦκόσμου τούτου ἀνεγνώρισε τὴν αἰώνιον βασιλείαν τοῦ θεοῦ, ἐν ἣ ἡ ἀναμάρτητος χρῆσις καὶ πλήρης δικαιοσύνη 639. Πρὸ τοῦ Καντίου ἐπεκράτει ἡ ψυχολογικὴ ἀρχὴ *Tantum scimus quantum memoria tenemus* (γινώσκωμεν ὅσα ἐνθυμούμεθα), διὸ καὶ οἱ παῖδες ἀπεμνημόνευον πλείστων φιλοσοφικῶν καὶ ἠθικῶν ἀληθειῶν ἐπ' ἐλπίδι ὅτι βραδύτερον ἐν ὠριμωτέῳ ἡλικίᾳ θὰ κατανοήσωσι τὴν διάνοιαν καὶ σημασίαν αὐτῶν· ἀλλ' ὁ Ἰάντιος κατανοήσας τὸ ἐσφαλμένον τῆς θεωρίας ταύτης ἀντέστρεψε τὰ μέρη ὡς ἐξῆς: *Tantum in memoria tenemus quantum scimus* (ἐνθυμούμεθα ὅσα γινώσκωμεν)· 0. Ὁ Πασγάλης εἶπεν διὰ καὶ τὰς μαθηματικὰς ἀληθείας ἠθέλομεν διαφιλονικῆσαι ἐὰν τὸ συμφέρον ἢ τὸ πάθος ἐνεείχοντο εἰς αὐτάς 640. Ὁ Νεύτων ἐρωτηθεὶς πῶς ἀνεκάλυψε τὸν καθολικώτατον νόμον τοῦ κόσμου, ἀπήντησε «διὰ τῆς ἐπιμόνου σκέψεως». Ὁ Βουζὸν θεωρεῖ τὴν ὑπομονὴν ὡς πηγὴν τῆς μεγαλοσύνης. Ὁ Μυθαγόρας ὥρισε τὴν ἀρετὴν «ἐξὶν τοῦ δέοντος» 643. Ὁ Φραγκλῖνος τὰ ἠθικὰ αὐτοῦ παραπτώματα ὠνόμαζε τυπογραφικὰ παροράματα εἰς ἀνάμνησιν τῆς παλαιᾶς τοῦ τέχνης 644, ἔλεγε δὲ ὅτι «ὁ ἐπιτήδειος ἐργάτης πρέπει νὰ γινώσκῃ τὸν τρόπον τοῦ δινίξιν διὰ τοῦ πρίονος καὶ τοῦ πριονίξιν διὰ τῆς βίνης» 851. Διατί ἐρήθη περὶ τοῦ Φραγκλῖνου ὅτι «ἀφήρπασε τοῦ οὐρανοῦ τὸν κεραυτὸν καὶ τῶν τυράννων τὸ σκήπτρον» 643. Τὸ καθῆκον τῆς δικαιοσύνης ὁ Ἀριστοτέλης ὠνόμαζεν «ἀρετὴν πρὸς ἕτερον» 73b. Κατὰ τὸν Πλάτωνα ἡ πολιτικὴ ἐπιστήμη εἶνε «τέχνη ποιητικὴ δικαιοσύνης ἐν πόλει» 737. Ὁ Ἀλέξανδρος Χέρτσον τὴν φιλοσοφίαν τοῦ Ἰγέλου ἔλεγεν «ἀλγυβραν τῆς ἐπαναστάσεως» 985. Συγγραφεὺς τις ὠνόμασε τὸν μηδενισμόν «παράφρονα κοινωνισμόν» 984. Ὁ Ρουσσὸ ὠνόμασε τὸν ἠγεμόνα τοῦ Μακιαβέλλη «βιβλίον τῶν δημοκρατικῶν» 7. Ὁ δὲ Λαμαρτίνος τὴν ἱστορίαν τῆς Γαπατίας καὶ τῆς Αὐτοκρατορίας τοῦ Θιέρσου «βιβλίον τοῦ αἰῶνος» 778. Πρῶτός τις ἀποκαλεῖ τὴν φιλοσοφίαν τοῦ Πλάτωνος αἰσχροτάτην, καὶ ὅτι ὁ κοινωνισμὸς διεδόθη εἰς τὸν κόσμον διὰ τῶν Ἑλληνικῶν καὶ Ῥωμαϊκῶν συγγραμμάτων 961. Κατὰ τὸν Λαμαρτίνον «δοῦλος καὶ τύραννος ἀμφοτέροιο ὑπέχουσι εὐθύνας ὁ μὲν τοῦ σκῆπτρου ὁ δὲ τῶν δεσμῶν» 752. Ὁ Ἀμερικανὸς φιλόσοφος καὶ ποιητῆς Ἐμερσὼν λέγει πρὸς «Γράφει διὰ δημόσιον αἰῶνιον» ζῆθι ἐν τῷ παρόντι ὡς εἶ ἢ το ἡ αἰωνιότης 779. Ὁ Θιέρσος τὸ σύστημα τῆς συγκεντρώσεως ἀπεκάλεσεν «θαυμαστὴν ἱεραρχίαν» 756. Κατὰ τὸν Μιττερμάγερ εἰς τὸν ἀληθῆ δικαστὴν δὲν δύναται νὰ ὑπάρξῃ βεβαιότης ἐὰν μὲν καὶ ἐλαχίστη τις ἀμφιβολία 669. Ἐν τῷ συγγράμματι «Περὶ Ἀρχῶν τῆς ποινῆς» ὁ ἀρχαῖος Ἀγγλος δικαστῆς Ἐδ. Κῶξ λέγει ὅτι ἡ ἐλπίς τοῦ νὰ ἀθωωθῇ ὁ κατηγορούμενος εἶνε πεντάκις μείζων ἐὰν ἡ δίκη εἶνε ἡ πρώτη καὶ οὐχὶ ἡ τελευταία τοῦ κακούργου δικείου 677. Τί λέγει περὶ τοῦ μάρτυρος ἐν γένει ὁ ἔξοχος ἐρμηνευτῆς τοῦ ποινικοῦ νόμου Faustin Helie 669. Κατὰ τὸν Γάλλον Δεμαίτερον «ὁ πόλεμος εἶνε ἡ συνήθη κατάστασις τοῦ ἀνθρωπίνου γένους, ἡ δὲ εἰρήνη εἶνε ἀνοχωρῆ μόνον δι' ἕλαστον ἔθνος 480. — Γνώμη περὶ ἐπικηδείων λόγων 299 σημ. 4. Ὁ Βολταίρος ἔλεγε συνήθως ὅτι δὲν ὑπάρχει μωρία μὴ ἔχουσα τοὺς θεωρητικὸς αὐτῆς καὶ τοὺς ὀπαδοὺς, τοὺς ἐνθουσιῶντας καὶ τοὺς προσηλύτους 983. Ὁ Λιτραῖος λαλῶν πρὸς τὴν τῶν ζητημάτων ἕτινα ἡ ἐπιστήμη δὲν δύναται νὰ ἐξακριβώσῃ λέγει ὅτι τὰ ζητήματα ταῦτα εἶνε «ὠκεανὸς μυστηρίων πρὸς ὧν τὴν ἔρευναν οὔτε πλοῖα ἔχομεν οὔτε ἰστίαν» ἐντεῦθεν ἔπεται (καὶ τοῦτο νοεῖ ὁ θετικισμὸς) ὅτι οὐδὲν ἐπιζῆ τῶ ἀνθρωπίνῳ σώματι καὶ ὅτι ἐν μόνον ὑπάρχει ἀθάνατον καὶ αἰώνιον ἢ ὕλη 806. Κατὰ Μαλεμβράγγιον ὠλάνη εἶνε ἡ ἐσπευσμένη συναίνεσις τῆς θελήσεως 668.

ΠΡΟΣΘΗΚΑΙ ΕΙΣ ΤΑ ΑΝΩΤΕΡΩ

Νέον σύγγραμμα Φρ. Λοιχέρου: Aussichten im Orient 84. Ἀσιατικὴ φιλολογικὴ Ἐταιρία ἐν Πετρούπολει πρὸς ἀρχαιολογικὴν ἔρευναν τῆς Ἀσίας 82. Ὁ αὐτοκράτωρ Λέων ὁ Ε' οὐδέποτε ἔλειπεν ἀπὸ τοῦ ὄρθρου καὶ ἰδίως ἐτέρπετο πλησίον τοῦ χοροῦ ἱστάμενος νὰ προεξάρχη τῶν ᾠδῶν διὰ τῆς ἡδυτάτης αὐτοῦ φωνῆς 88. Βασιλεία

ἔλεγτο τὸ ὑπὸ τοῦ Ἁγίου Βασιλείου συντηρούμενον ἐν Καισαρείᾳ Πτωχοκομῆιον 400. Βιομηχανικὸν κατάστημα ταμπάκου τζαμικοῦ ἐν Βύρολα τῆς Ἡπείρου 429. Ὁ Πύργος τῆς Βαβελ κείται παρὰ τῇ ἐπὶ τοῦ Εὐφράτου πόλιν Χίλλη· ἐκεῖ πού δ' εἶνε καὶ οἱ Κῆποι τῆς Σεμιράμιδος, ὁ ναὸς τοῦ Βαβλ κτλ. 172. Τοῦ Βρετανικοῦ Μουσείου τὸ Ἐναγνώστηριον ἔχει θέσεις ἀναπαυτικώτατας διὰ τριακοσίων ἀναγνώστας καὶ μὲν ἀνοικτὸν καὶ τὴν νύκτα 258. Τιμολόγιον ἐν Ῥωσίᾳ τῶν δεήσεων ὑπὲρ ἀναπαύσεως τῶν τεθνεώτων κλπ. 259. Κατάλογος τῶν ὑπὸ τοῦ Πάπα γορηθέντων χρημάτων εἰς διαφόρους ἡγεμόνας ἐργασθέντας ὑπὲρ τοῦ Χριστιανισμοῦ 259. Ὑπὸ τίνας περιστάσεις δύναται νὰ ἀναπτύχῃ καὶ προκόψῃ ἡ πορτοκαλλία 546. Αἱ τέσσαρες, μεγάλαι ἱστορικαὶ ἐποχαὶ τοῦ εὐρωπαϊκοῦ πολιτισμοῦ α' ἡ ἑλληνικὴ ἀρχαῖότης 553 καὶ ἡ Ῥωμαϊκὴ 558· β' ὁ φεουδαλικὸς καὶ ὁ χριστιανικὸς μεσαίον 559, γ' αἱ ἀριστοκρατικαὶ μοναρχαὶ τοῦ 12 αἰῶνος 563· δ' ἡ ὑπὸ τῶν ἐπιστημῶν διεπομένη βιομηχανικὴ δημοκρατία ἐν ἣ ζῶμεν 597. Ἀπομνημονεύματα Ἐρρίκου Ἄιβε 627. Κατάταξις τῶν ἀρετῶν ὑπὸ Φραγκλῖνον 644. Ὁθωμανικὴ παράδοσις περὶ τοῦ ἀναστήματος τῶν πρωτοπλάστων 785. Τὰ κατὰ τὴν τιμωρίαν τοῦ Λυκάονος ὑπὸ τοῦ Αἰῶς 787. Ὁ Τσάρος Ἰβάν καὶ ὁ φιλόξενος χωρικός 791. Μεταμόρφωσις τοῦ Φιλήμονος εἰς ὄρνυ καὶ τῆς Βαυκίδος εἰς φιλύραν 795. Μονὴ Λεχοδῆς ἐν Σικυῶνι τῆς Κορινθίας 800. Βαρόν Ταυλόρ ἱδρυτῆς πλείστων ὄσων Συλλόγων ἐν Γαλλίᾳ 804. Γηροκομῆιον ζῶων 804. Βαγιάρχος Τέυλωρ υἱὸς πτωχοῦ γεωμόρου τῆς ἐν Ἀμερικῇ Πενσυλβανίας διὰ μόνης τῆς ἱκανότητος αὐτοῦ κατέστη εἰς τῶν ἐπιφανεστάτων συγγραφέων καὶ διπλωματῶν τῆς Ἀμερικῆς 947. Μετάφρασις ἀλβανικῶν λέξεων 836 σημ. 2.

Π. Ι. Φ.

Διόρθωσις σφαλμάτων. Ἐν σελίδι 35 στίχῳ 13 καὶ 17 γραπτέον: Μαῶνα καὶ στίχῳ 35: αὐτοῦ εἰς Μαῶνα. σελ. 37, στ. 34 καὶ 36 γρ. Πασσαβῆ. σελ. 62, 13: γνωρίσμος του. σελ. 129 οἱ ἀριθμοὶ τῶν σημειώσεων ἀντὶ 4, 5, 1 γραπτ. 1, 2, 3. Ἀπὸ σελ. 278 μέχρι σελ. 284 ἀντὶ ὑδρατμὸς, ὑδρατμῶν, ὑδρατμοῦς γραπτέον: ὑδρατμος, ὑδρατμων, ὑδρατμοις. σελ. 283, 4 κάτωθεν γρ. ἐξιδρώσεως. σελ. 387, 49 ἑλλπῆς. σελ. 390, 8 κάτ. γρ. ἐνέδρα. σελ. 452, 2 κάτ. γρ. σιαγών. σελ. 639, 5 κάτ. γρ. ὅτι. σελ. 771, 5 κάτ. ἐξαλειπτόν τό: αὐτός. σελ. 772, 4 γρ. δικτατορίας. σελ. 820, 30 γρ. αλειπ(τ)ήριον. σελ. 823, 9 γρ. γραφειοειδῆς. σελ. 903, 39 γρ.: ξέν πόλει τῆς Κύπρου οὐχὶ Ἑλληνικῇ ἀλλὰ Φοινικικῇ. σελ. 1005, 25 γρ. Σουηδικῆ. σελ. 1039, 12 κάτ. γρ. καθῶν.—Ἰδε καὶ σελ. 210 ἐν τέλει.

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΤΩΝ ΣΥΝΤΑΚΤΩΝ

ΤΟΥ ΤΡΙΤΟΥ ΕΤΟΥΣ ΤΟΥ «ΠΑΡΝΑΣΣΟΥ» 1879.

Ἀγαθόνικος (Ἀχιλλεύς). — Φιλοσοφία τῆς τέχνης ὑπὸ Η Taine σ. 437—459, 546—574.

Ἀργυρόπουλος (Τιμολέων). — Περὶ τῆς εὐεργετικῆς ἐπιδράσεως τῆς δρόσου σ. 276—286.

Βάμβας (Κ. Χ.). — Ὀλίγα περὶ τῆς Ἀλβανικῆς γλώσσης σ. 286—298.

Βράβλας Ἀρμένης (Πέτρος) ἐν Κωνσταντινουπόλει. — Δημῶδου, Ἐπιστήμης σειρὰ Γ' Περὶ ἠθικοῦ νόμου σ. 629—645, 725—746.

Δαμιράλης (Μ. Ν.). — Βαγιάρδος Τέυλωρ σ. 935—947.

Διομήδης Κυριακὸς (Ἀναστάσιος). — Οἱ τρεῖς Ἱεράρχαι σ. 95—109. Μελέτη περὶ τοῦ Αὐγουστίνου σ. 525—545.

Δραγούμης (Εὐμανουήλ). — Περὶ φωτογραφίας ἐν τῷ ὀφθαλμῷ σ. 395—400. Φωνή, λαλιά, τεχνητὸς λάρυξ σ. 616—622. Λόγος περὶ τῶν ἐν τῷ Συλλόγῳ κατὰ τὴν προεδρείαν αὐτοῦ γενομένων (ἔτος ΙΔ') σ. 886—899.

Ζαβιτσάκος (Γεώργιος Ν.). — Ἐγκώμιον Ἀντωνίου Ἱερωνύμου Βαλαρδου ὑπὸ Ι. Β. Δουμᾶ σ. 843—854.

Ζερβὸς Ἰακωβάτος (Ἡλίας) ἐν Κεφαλληνίᾳ. — Ἱστορικὴ συμπλήρωσις σ. 950—953.

Καββαδίας (Π. Α.). — Περὶ τῶν ἐν Τεγέᾳ Ἀνασκαφῶν σ. 796—799. Τὸ ἀρχαιολογικὸν μουσεῖον Τεγέας σ. 878—880.

Καζάκης (Νεοκλῆς). — Σκέψεις περὶ τοῦ Ἡγεμόνος τοῦ Μακιαβέλλη σ. 5—20, 173—203. Ἐρονέτος Ῥενὰν ἐν τῇ Γαλλικῇ Ἀκαδημίᾳ σ. 416—426. Ὁ Θιέρσο, ὡς ἱστοριογράφος σ. 460—480, 746—780. Ὁ μηδενισμὸς ἐν Ῥωσίᾳ σ. 965—1000.

Κεχαγιάς (Εὐστράτιος Α.). — Παιδαγωγικαὶ μελέται. Περὶ τῶν δύο παιδαγωγικῶν συστημάτων τοῦ τε ἐμπειρικοῦ καὶ τοῦ ψυχολογικοῦ σ. 21—33.

Κόντος (Κωνσταντῖνος Σ.). — Ποικίλα φιλολογικὰ σ. 50—53, 110—115, 203—210, 271—276, 379—385, 480—486. Γλωσσικαὶ παρατηρήσεις σ. 658—667, 819—823, 931—935.

Κορδέλλας (Ἀνδρέας). — Τὰ Ἠφαίστεια τῆς Μεσογείου καὶ ἡ καταστροφή τῆς Πομπηῆς σ. 909—931.

Λάμπρος (Παῦλος). — Ἀνέκδοτα νομίσματα τῆς ἐν Κρήτῃ πόλεως Βιέννου (μετὰ δύο σχημάτων) σ. 517—518.

Λάμπρος (Σπυρίδων Π.). — Ἡ παράδοσις τῶν Ἰωαννίνων σ. 71—75.

Ἄι ἐν Ὀλυμπίᾳ ἀνατκαράι. Ἐκθέσεις τῶν Γερμανῶν 152—158, 329—339. Τὰ ἐπιστημονικὰ περίσματα τῶν ἐν Ὀλυμπίᾳ ἀνασκαφῶν, ἀνύγνωσμά Ἐρονέτου Κουρτίου σ. 366—379. Τὸ πρῶτον δημῶδες ἄσμα τῆς νέας Ἑλληνικῆς γλώσσης σ. 400—407. Ὁ λεγόμενος τάφος τοῦ Εὐτροπίου ὑπὸ Ι. Μόρδτμυν σ. 430—433. Ἡ Εἰκονομαχία διήγημα ἐκ τῆς Βυζαντιακῆς ἱστορίας ὑπὸ Ἐρμανοῦ Λίγγ. σ. 486—498, 599—609, 704—717. Ἡ ἐν Λονδίῳ Ἐταιρεία πρὸς προαγωγὴν τῶν Ἑλληνικῶν γραμμάτων (ἐκ τοῦ ἀγγλικοῦ Ἀθηναίου) σ. 514—516. Ἡ ὕστεραία τῆς ἐν Πλαταιαῖς νίκης σ. 645—658. Ὄνόματα ὑελοψῶν σ. 718. Πομπήησι καὶ Ἡράκλειον, λόγος Μιχαήλ Ruggiero σ. 854—863.

Ἀελέκος (Μιχαήλ). — Ἄσματα δημοτικὰ σ. 165—168.

Μαρινάκης (Ι. Α.). — Ἡ ἀθανασία τῆς ψυχῆς καὶ τὸ συνέδριον τῶν ζώων σ. 54—58.

Μηλιαράκης (Α. Ε.). — Περὶ ἀρχαίου τινὸς πύργου τῆς νήσου Ἄνδρου σ. 1013—1017.

Μοσχάκης (Ἰγνάντιος). — Ὀμιλία ἀπολογητικαί. Α' Περὶ ἀληθείας σ. 261—271. Ἡ μεταρρύθμισις ἐν τῇ δυτικῇ ἐκκλησίᾳ. Ἡ νέα Ἐκκλησία τοῦ Ἰακίνθου σ. 385—395. Μελέτη περὶ τοῦ πρώτου ἀνθρώπου καὶ τῆς ἀρχῆς αὐτοῦ σ. 805—818.

Νεστορίδης (Κ.). — Τὰ κατὰ Φιλήμονα καὶ Βαυκίδα ἢ ἡ φιλοξενία βραβευομένη σ. 780—795.

Παλαιολόγος (Κ. Α.) ἐν Ὀδησσῷ. — Ἡμερολόγιον αὐτόγραφον τοῦ Ῥώσου ναυάρχου Γρέυ κατὰ τὴν εἰς τὴν Πελοπόννησον ἐκστρατείαν τῶν Ῥώσων τῷ 1769 σ. 34—50. Καταδιωγμὸς τῆς μακρᾶς κόμης ἐν Ῥωσίᾳ σ. 58—59. Ὁ Ῥώσος ποιητὴς Πούσκιν ὡς φιλέλληνα ἐξεταζόμενος σ. 159—165.

Παπαγεωργίου (Σπυρίδων Κ.) ἐν Μονάχῳ. — Ῥιζοσπάσται καὶ βελτιώσεις ἐν Ἐπτανήσῳ σ. 115—123.

Παπαρηγόπουλος (Κωνσταντῖνος). — Ὁ ἄγνωστος Κωνσταντῖνος σ. 85—95. Λόγος εἰσιτήριος ἀπαγγελθεὶς ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ τῇ 25 Ὀκτωβρίου 1879 σ. 900—909.

Παρασκευαΐδης (Φιλοποίμην). — Ἀλήθεια ἐν γένει καὶ ἰδίως ἐν ποινικαῖς δίκαις σ. 667—678.

Παρχαρίδης (Ι.). — Στατιστικὴ τῆς ἐπαρχίας Ὀφειωσ τοῦ νομοῦ Τραπεζοῦντος σ. 224—232.

Πετρίδης (Ἀθανάσιος Δ.) ἐν Πύργῳ Ἠλείας. — Περὶ τοῦ ἐν Θεσπρωτίᾳ τῆς Ἡπείρου μεσαιωνικοῦ φρουρίου τοῦ ἀγίου Λοράτου σ. 123—131. Περὶ ἰθώμης καὶ Μεσσήνης καὶ τῶν ἐν αὐταῖς ἐνευρεθεισῶν ἐσχάτως ἐπιγραφῶν καὶ λοιπῶν μνημείων σ. 824—843, 1018—1026. Περὶ τοῦ μοναστηρίου τοῦ Βουλκάνου σ. 1026—1037.

Ράλλης (Ε. Η.) ἐν Μικρασίᾳ. — Ἡ ἐν Νεαπόλει πενία σ. 132—137.

Ροῦθης (Ἐμμανουὴλ Δ.). — Ὁ κερδίακτυπος ὑπὸ Ἐδγάρδου Πόου σ. 426—430. Ἡ στρογγύλη εἰκὼν ἐκ τῶν τοῦ Ἐδγάρδου Πόου σ. 948—950.

Σακελλαροπούλου (Σ. Κ.). — Λόγος εἰσιτηρίου εἰς τὸ μάθημα τῆς ῥωμαϊκῆς γραμματολογίας ἀνάγνωσθεις ἐν τῷ ἐθνικῷ Πανεπιστημίῳ σ. 357—366. Ῥωμαϊκὰ ἀρχαιολογήματα σελ. 518 — 520. Ἀνασκαφαὶ καὶ ἀποκαλύψεις κατὰ τὴν παλαιὰν Σύδαριν ὑπὸ F. Barnabei σ. 609—616. Νέα εὐρήματα ἐν Ῥώμῃ (ἐκ τοῦ ἀγγλικοῦ Ἀθηναίου) σ. 624.

Σκουζῆς (Ἀλέξανδρος Γ.). — Περὶ τοῦ ἐν Στοκόλμῃ 6' ποιολογικοῦ Συνεδρίου σ. 1000—1012.

Σκυλλίσσης (Ἰωάννης Ἰσιδωρίδης). — Ἡ παρ' ἡμῖν κοσμηματογραφία σ. 696—704.

Φέρμος (Παναγιώτης Ἰω.). — Ὁ ἀπεξηραμένος συνταγματάρχης μυθιστορία Ἐδμόνδου Ἀμποῦ (Edmond About: L'homme à l'oreille cassée) σ. 59—71, 138—152, 233—250, 340—352, 407—416. Ὁ μῦθος τοῦ Φαύστου ὑπὸ A. Barine σ. 863 — 878. Πίναξ τῶν περιεχομένων ἐν τῷ Γ' τόμῳ τοῦ Παρνασσοῦ σ. 1045—1064 (ἴδ. καὶ τοὺς πίνακας τῶν δύο προηγουμένων τόμων).

Φιλῆμων (Γιουλῆων). — Νικόλαος Δραγούμης (βιογραφικὸν σχεδιάσμα) σ. 298—329.

Φραβασίλης (Ἀντώνιος). — Ἡ μυθιστοριογραφία ἐν Ἰταλίᾳ ἀπὸ τοῦ 1860 σ. 498—506, 574—599. Ἐκ τοῦ λευκώματος πατρός, διήγημα Ἐδμόνδου De Amicis σ. 506—513. Ὁ πλοίαρχος Dodero διήγημα Ἰουλίου Barilli σ. 577—598.

Φωτιάδης (Π. Σ.). — Περὶ τῆς πρώτης καὶ μέσης ἐκπαιδεύσεως ἐν Ἑλλάδι σ. 211—224.

Χαβιαρᾶς (Δημοσθένης) ἐν Σύμῃ. — Δύο ἀνέκδοτοι ἐπιστολαὶ Μοροζίνη καὶ Καποδιστριαίου πρὸς τοὺς Συμκίους σ. 251—253.

Χρηστομάτος (Ἀναστάσιος Κ.). — Περὶ διδασκαλίης τῆς χημείας (ὑπόμνημα πρὸς τὴν ἀκκαδημαϊκὴν σύγκλητον) σ. 679—696.